

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mustafa TURGUT

ORTAOKULLARDA DİN, AHLAK VE DEĞERLER ALANINDAKİ SEÇMELİ
DERSLERİN YÖNETİCİ, ÖĞRETMEN, ÖĞRENCİ VE VELİ GÖRÜŞLERİ
BAĞLAMINDA İNCELENMESİ (ANTALYA İLİ ÖRNEĞİ)

Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mustafa TURGUT

ORTAOKULLARDA DİN, AHLAK VE DEĞERLER ALANINDAKİ SEÇMELİ
DERSLERİN YÖNETİCİ, ÖĞRETMEN, ÖĞRENCİ VE VELİ GÖRÜŞLERİ
BAĞLAMINDA İNCELENMESİ (ANTALYA İLİ ÖRNEĞİ)

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Şeref GÖKÜŞ

Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Mustafa TURGUT'un bu çalışması, jürimiz tarafından Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Rifat ATAY (İmza)

Üye (Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Şeref GÖKÜŞ (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Mustafa BAŞKONAK (İmza)

Tez Başlığı: Ortaokullarda Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Yönetici, Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri Bağlamında İncelenmesi (Antalya İli Örneği)

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi : 28/06./2019

Mezuniyet Tarihi : 25/07/2019

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Ortaokullarda Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Yönetici, Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri Bağlamında İncelenmesi (Antalya İli Örneği)” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Mustafa TURGUT

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Mustafa TURGUT
Öğrenci Numarası	201552263017
Enstitü Ana Bilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi. Şeref GÖKÜŞ
Tez Başlığı	Ortaokullarda Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Yönetici, Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri Bağlamında İncelenmesi (Antalya İli Örneği)
Turnitin Ödev Numarası	1141910868

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 177 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 04/07/2019 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 11

alıntılar dahil %13.'tür.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelerle sınırların aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

04/07/2019

(imzası)

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
Dr. Öğr. Üyesi Şeref GÖKÜŞ

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
TEŞEKKÜR	ix
ÖNSÖZ	x
GİRİŞ	2

BİRİNCİ BÖLÜM

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE SEÇMELİ DERSLER

1.1. Seçmeli Derslerin Eğitimdeki Yeri.....	9
1.2. Cumhuriyet Döneminden Günümüze Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi.....	12
1.3. 6287 Sayılı Kanun ve Seçmeli Dersler	20
1.4. Farklı Ülkelerde Seçmeli Dersler.....	24
1.5. Ortaokullarda Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Dersler	27
1.5.1. Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi (Peygamberimizin Hayatı).....	28
1.5.2. Kur'an-ı Kerim Dersi.....	33
1.5.3. Temel Dini Bilgiler Dersi	36

İKİNCİ BÖLÜM

ORTAOKULLARDA DİN, AHLAK VE DEĞERLER ALANINDAKİ SEÇMELİ DERSLERE YÖNELİK YÖNETİCİ, ÖĞRETMEN, ÖĞRENCİ VE VELİ GÖRÜŞLERİ

2.1. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerle İlgili Yönetici Görüşleri	40
2.1.1. Seçmeli Dersler Hakkında Öğrencilerin ve Velilerin Bilgilendirilmesi.....	42
2.1.2. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Tercih Sıralaması.....	45
2.1.3. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Seçilme Nedenleri	47
2.1.4. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Tekrar Seçim Devamlılığı	50
2.1.5. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Öğrenci Davranışlarına Etkisi	52
2.1.6. Yöneticilerin Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerde Karşılaştığı Problemler	57

2.1.7. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Dersler Hakkında Yöneticilerin Önerileri	59
2.2. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Dersler Hakkında Öğretmen Görüşleri...	63
2.2.1. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Tercih Sıralaması.....	65
2.2.2. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Tekrar Seçim Devamlılığı	67
2.2.3. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin İçeriği Hakkında Öğretmenlerin Görüşleri	71
2.2.4. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerde Materyal Temini	80
2.2.5. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Öğrenci Davranışlarına Etkileri	84
2.2.6. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Dersler Hakkında Öğretmenlerin Önerileri	88
2.3. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Dersler Hakkında Öğrenci Görüşleri ..	93
2.3.1. Seçmeli Dersler Hakkında Öğrencilerin Bilgi Kaynakları	94
2.3.2. Din, Ahlak ve Değerler Alanında Öğrencilerin Seçtiği Dersler	95
2.3.3. Öğrencilerin Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Dersleri Tercih Nedenleri	97
2.3.4. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin İçeriği Hakkında Öğrencilerin Görüşleri.....	102
2.3.5. Öğrencilerin Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerde Karşılaştığı Problemler	105
2.3.6. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Dersler Hakkında Öğrencilerin Önerileri	108
2.4. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Dersler Hakkında Veli Görüşleri	109
2.4.1. Seçmeli Dersler Hakkında Velilerin Bilgi Kaynakları	110
2.4.2. Velilerin, Çocuklarının Seçmeli Ders Tercihine Etkisi	114
2.4.3. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Dersler Hakkında Veli Görüşleri.....	118
2.4.4. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Çocuklarının Davranışlarına Etkileri	120
2.4.5. Velilerin Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerde Karşılaştığı Problemler	124

2.4.6. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Dersler Hakkında Velilerin Önerileri	127
SONUÇ	131
KAYNAKÇA.....	147
EK 1- Seçmeli Dersler Formu.....	156
EK 2- Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Belgesi.....	157
EK 3- Katılımcı Bilgileri	160
ÖZGEÇMİŞ	162

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 1981-1982 Öğretim Yılı ilköğretim Haftalık Ders Dağıtım Cetveli	16
Tablo 1.2 2007–2008 Öğretim Yılında İlköğretim Okullarının 1-7.Sınıflarında Okutulan Zorunlu ve Seçmeli Derslerin Haftalık Ders Saati Dağılımları.....	19
Tablo 1.3 6287 Sayılı Kanun Öncesindeki Seçmeli Derslerin Dağılımı.....	21
Tablo 1.4 İlköğretim Kurumları Ortaokul Haftalık Ders Çizelgesi (Seçmeli Dersler Bölümü)	23
Tablo 1.5 Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi Programı.....	32
Tablo 1.6 Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 5. Sınıf Ünitelere Göre Kazanım Sayıları ve Saatleri.....	35
Tablo 1.7 Ortaokul ve İHO Kur'an-ı Kerim Dersi Öğretim Programı.....	36
Tablo 1.8 Ortaokul Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam 1-2) Öğretim Programı Öğrenme Alanları ve Üniteleri	38
Tablo 1.9 Temel Dini Bilgiler (İslam -1) Dersi Ünite Konu Başlıkları	39
Tablo 2.1 Okul Yöneticilerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	41
Tablo 2.2 Okul Yöneticilerinin Bulunduğu Okulların Konumu.....	41
Tablo 2.3 Okul Yöneticilerinin Yöneticilik Kıdemi.....	42
Tablo 2.4 Yöneticilere Göre Öğrencilerin Tercih Sıralaması.....	46
Tablo 2.5 Okul Yöneticilerine Göre Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Seçilme Nedenleri.....	47
Tablo 2.6 Okul Yöneticilerine Göre Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Seçim Devamlılığı	50
Tablo 2.7 Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Davranışlara Etkisi	53
Tablo 2.8 Okul Yöneticilerinin Karşılaştığı Problemler	57
Tablo 2.9 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	64
Tablo 2.10 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı	64
Tablo 2.11 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kıdem Dağılımı.....	65
Tablo 2.12 Din, Ahlak ve Değer Alanındaki Seçmeli Derslerin Tercih Sıralaması.....	66
Tablo 2.13 Din, Ahlak ve Değer Alanındaki Seçmeli Derslerin Tekrar Seçim Devamlılığı ...	68
Tablo 2.14 Öğretmenlerin Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Müfredatıyla İlgili Görüşleri	71
Tablo 2.15 Ders Kitaplarına Göre Öğretmenlerin Görüşleri.....	76

Tablo 2.16 Öğretmenlere Göre Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Materyal Yeterliliği	80
Tablo 2.17 Öğretmenlere Göre Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Öğrenci Davranışlarına Etkisi	84
Tablo 2.18 Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetleri ve Yüzdesi.....	93
Tablo 2.19 Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Okuduğu Sınıflar ve Yüzdesi	93
Tablo 2.20 Öğrencilerin Seçmeli Dersler Hakkında Bilgileri	94
Tablo 2.21 Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Seçtikleri Dersler	96
Tablo 2.22 Öğrencilerin Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Dersleri Seçme Nedenleri	98
Tablo 2.23 Seçmeli Derslerde Aile Etkisi	100
Tablo 2.24 Öğrencilere Göre Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Derslerin İçeriği	103
Tablo 2.25 Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Dersler De Öğrencilerin Karşılaştığı Problemler	106
Tablo 2.26 Araştırmaya Katılan Velilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	110
Tablo 2.27 Velilerin Seçmeli Derslerin Neler Olduğu Hakkında Bilgileri	111
Tablo 2.28 Velilerin Çocuklarının Seçmeli Dersleri Hakkında Bilgileri	114
Tablo 2.29 Seçmeli Derslerin Tercihinde Velilerin Tutumları.....	115
Tablo 2.30 Velilere Göre Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Öğrenci Davranışlarına Etkisi	121
Tablo 2.31.Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerde Velilerin Karşılaştığı Problemler	124

KISALTMALAR LİSTESİ

C	: Cilt
DKAB	: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
EARGED	: Eğitimi Araştırma Geliştirme Dairesi Başkanlığı
EBA	: Eğitim Bilişim Ağı
H.z.	: Hazreti
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
ODKABDÖP	: Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı
S	: Sayı
s	: Sayfa
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TTKB	: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
TEGM	: Temel Eğitim Genel Müdürlüğü
TDB	: Temel Dini Bilgiler
TTK	: Talim Terbiye Kurulu
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
DÖGM	: Din Öğretimi Genel Müdürlüğü

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ders olarak müfredata girdiği ilk günden itibaren yoğun ilgi gören “Kur’an-ı Kerim, Hz Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı olarak adı değişti) ve Temel Dini Bilgiler” seçmeli derslerine dair yönetici, öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerini belirlemektir. Araştırmamız, Antalya ilinde belirlenen altı ilçede, (Muratpaşa, Kepez, Finike, Kumluca, Manavgat ve Serik) Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı 15 ortaokulda gerçekleştirilmiştir. Araştırmamıza yönetici, öğretmen, öğrenci ve veliden oluşan otuzar kişi katılmıştır.

Araştırmamızın verilerinin toplanmasında nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ve doküman analizi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde ise betimsel analizden yararlanılmıştır.

Araştırmanın seçmeli derslerle ilgili genel boyutunda, öğrenci ve velilerin seçmeli dersler hakkında yeterli bilgilendirilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Seçmeli derslerin din, ahlak ve değerler alanında bulunan “Kur’an-ı Kerim, Hz Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı) ve Temel Dini Bilgiler” derslerinin tercih edilmesinde “dini derslere duyulan ilginin” ön plana çıktığı görülmektedir. Öğrenci, veli ve öğretmenlerin, Kur’an-ı Kerim dersinin müfredatından memnun olmadıkları, Kur’an-ı Kerim harflerini öğrenmek için ayrı bir cüz’e ihtiyaç duydukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen ve veliler seçmeli din derslerinde, öğrencilerde bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranış değişikliği gözlemlediklerini söylemişlerdir. Okul yöneticileri ve velilerin öneri ve istekleri öğretmenler üzerine yoğunlaşırken, öğretmen ve öğrencilerin öneri ve istekleri Kur’an-ı Kerim dersi üzerine yoğunlaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Ahlak ve Değerler, Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler, Seçmeli Dersler, Din Eğitimi.

SUMMARY

**EXAMINATION OF ELECTIVE COURSES IN RELIGION, MORALITY AND
VALUES IN SECONDARY SCHOOLS IN THE CONTEXT OF STUDENT, PARENT,
TEACHER AND MANAGERIAL OPINIONS**

The aim of this study is to determine the views of the administrators, teachers, students and parents about "The Holy Quran, The Life of the Prophet Muhammad (then modified as The Life of the Prophet) and Basic Religious Information" which attracted great attention from the first day of its participation in the curriculum. Our research was carried out in fifteen secondary schools in the six districts of Antalya province (Muratpaşa, Kepez, Finike, Kumluca, Manavgat and Serik). Thirty people participated in our study including teachers, students, parents and school administrators.

Semi-structured interview technique and document analysis are used to collect data from our research. In the analysis of the data obtained from the research, descriptive analysis is used.

In general dimension of the elective courses, it is concluded that students and parents are not informed about elective courses. It is clearly seen that interest comes into prominence choosing the courses such as The Holy Quran, The Life of the Prophet Muhammad (The Life of the Prophet) and Basic Religious Information that are closely related to religion, ethics and values (It is concluded that students, parents and teachers are not satisfied with the curriculum of the Holy Quran, and they need a separate Juz to learn the Quranic letters. Teachers and parents stated that they observed cognitive, affective and psychomotor behavior changes in elective religious courses. While the suggestions and requests of the school administrators and parents are focused on the teachers, the suggestions and requests of the teachers and students are concentrated on the Quran courses.

Keywords: Religion Ethics and Values, The Life of the Prophet Muhammad, The Holy Quran Basic Religious Information, Elective Courses, Religious Education,

TEŞEKKÜR

Araştırma sürecinin planlanması, uygulanması ve tezimin raporlaştırılması aşamasında pek çok kişinin katkıları olmuştur. Araştırmamıza katılan öğretmen, öğrenci, yönetici ve velilere zaman ayırdıkları için teşekkür ederim.

Araştırma sürecinde bilgi, birikim ve tecrübelerinden yararlandığım, bana destek veren ve her zaman hoşgörüsüne sığındığım, örnek aldığım tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Şeref GÖKÜŞ hocama, bu zamana kadar maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen anneme, babama, çok değerli eşime ve kardeşlerime sonsuz teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Mustafa TURGUT

Antalya, 2019

ÖNSÖZ

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders müfredatı içerisinde yeteri kadar yer almayan, “Hz. Muhammed’in Hayatı” ve İslam’ın ana kaynağı “Kur’an-ı Kerim” öğretimi, 2012 yılında seçmeli ders olarak müfredata girmiştir. Talim Terbiye Kurulu, 6287 sayılı kanunun 9. maddesinden hareketle, 25.06.2012 tarihli 69 sayılı karar gereğince yayınladığı İlköğretim kurumları haftalık ders çizelgesinde seçmeli dersleri altı başlık altında toplamıştır. Bu altı başlıktan biri olan “Din, Ahlak ve Değerler” alanındaki seçmeli dersler; “Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler” olarak belirlenmiştir.

Ders olarak okutulmaya başlandığı ilk günden itibaren yoğun ilgi gören seçmeli din dersleri, öğrencilerin dini eğitim ihtiyacı açısından büyük bir eksikliği gidermektedir. Öğrencilerin inanç dünyalarını tanımalarına, kendilerini, düşüncelerini ve sorularını ifade edebilmelerine zemin hazırlayan bu dersler, İslam dininin anlaşılması açısından büyük öneme sahiptir. Öğrencilerin “z kuşağı (2000 yılından sonra doğanlar)” olarak tanımlanan bir zamanda dünyaya gelmeleri yani teknoloji ve çokça uyaranla birlikte büyürken kendi iç ve duygu dünyalarına yeterince önem vermemeleri, din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslere duyulan ihtiyacı artırmıştır.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Türkiye’de seçmeli derslerin ve din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin günümüze kadar geçirdiği evreler yer almaktadır. Ayrıca farklı ülkelerdeki seçmeli ders uygulamaları ile din, ahlak ve değerler alanında bulunan “Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı olarak adı değişti), Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” adlı seçmeli derslerinin müfredatı ve öğretim programı incelenmiştir. İkinci bölümde din, ahlak ve değer alanında bulunan seçmeli dersler hakkında okul yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve velilerin görüşlerine yer verilmiştir.

Bu araştırmanın, seçmeli din derslerinde yaşanan sıkıntıların farkına varılması ve seçmeli din derslerinin verimliliğinin artırılması hususunda katkılar sağlamasını temenni ederim.

Mustafa TURGUT

Antalya, 2019

GİRİŞ

İnsan, toplum ve devletin ayrılmaz bir parçası olan eğitim, birey ve toplumun ihtiyaçları oranında önemini artırmaktadır. Tosun'a (2010: 19) göre eğitim: "Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme denemeleri sürecidir." Eğitim; insanın kendini tanımasında, geliştirmesinde, dünya görüşünde, sosyal ve kültürel hayatında önemli bir yere sahiptir. Eğitim, zaman içerisinde farklı yöntem ve metotlarla karşımıza çıksa da günümüzde kişisel beceri ve yetenekleri ön plana çıkararak çok yönlü eğitim önem kazanmıştır. Çok yönlü eğitim ile öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçları doğrultusunda kendilerini geliştirmelerine imkân tanınmıştır. Çok yönlü eğitimin en belirgin görüldüğü yer seçmeli derslerdir. Seçmeli dersler öğrencilere ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda eğitim alma, beceri ve yeteneklerini geliştirme fırsatı vermektedir. Eğitimin içerisinde yer alan din eğitimi ise bireyin fitratında bulunan inanma ihtiyacı çerçevesinde dini kavramasına, kabul ettiği dinin önerdiği yaşam biçimini öğrenmesine yardımcı olma sürecidir (Okumuşlar ve Genç, 2015: 61). Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli dersler ise öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına binaen dinî eğitimi almalarına ve bu alanda kendilerini geliştirmelerine imkân tanımaktadır.

Türk eğitim tarihi boyunca sürekli olarak tartışma konusu olan din eğitimi, kimi zaman seçmeli ders olarak verilmiş, kimi zaman hiç verilmemiş, kimi zaman ise zorunlu ders olarak okutulmuştur. Din dersi 1982 yılına gelindiğinde anayasanın 24. maddesi gereğince "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" dersi olarak haftada 2 saat okutulmaya başlanmıştır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin muhtevası zaman içerisinde değişimlere uğramış ve toplumun her kesimine hitap eder şekilde düzenlenmiştir.

Din kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde çocuklarının yeterince din eğitim almadığını düşünen veliler için 2012 yılında 6287 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile örgün genel eğitim sisteminin beş ve dokuzuncu sınıflarına 2012-2013 eğitim öğretim yılından itibaren kademeli bir şekilde başlanarak seçmeli din, ahlak ve değerler alanı dersleri konulmuştur. (Resmi Gazete 2012/28261)

Seçmeli derslerin din, ahlak ve değerler alanında bulunan "Kur'an-ı Kerim, Hz Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler" adlı dersler, öğrencilerin istekleri ve kanuni temsilcilerinin dilekçeleri ile okutulmaya başlanmıştır. Seçmeli din dersleri, okutulmaya başlandığı 2012- 2013 eğitim öğretim yılından bu yana büyük ilgi görmektedir. Bu ilginin azalmaması ve bu derslerin daha faydalı olabilmesi amacıyla yaptığım bu çalışma 2016-2017 eğitim öğretim yılında Antalya ilinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaokullarda

gerçekleştirilmiştir. Antalya'nın doğusunda, batısında ve merkezinde bulunan (Muratpaşa, Kepez, Finike, Kumluca, Manavgat ve Serik) ilçelerinde yaptığımız çalışmada seçmeli derslerin tüm muhataplarına (yönetici, öğretmen, öğrenci ve veli) ulaşılmıştır. Araştırmamızda nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplam 120 kişiye ulaşılmıştır.

a. Araştırmanın Problemi

Bireylerin ihtiyaçları göz önüne alınarak 1982 Anayasasının 24. maddesinden hareketle isteğe bağlı din eğitimi imkânı 2012 yılında 6287 sayılı kanunla “Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler” seçmeli dersleri olarak müfredat da yerini almıştır.

2012 yılında uygulamaya konulan seçmeli dersler yoğun talep görürken zaman içerisinde söz konusu dersleri tercih eden öğrenci sayısında düşüşler gözlemlenmiştir. 2012-2013 eğitim öğretim yılında Temel Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı ortaokul 5. sınıfa kayıt yaptıran 1 milyon 193 bin 993 öğrenciden, 647 bin 349’u Kur’an-ı Kerim dersini seçmiştir (Bahçekapılı, 2013: 51). Milli Eğitim Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığının Türkiye genelinde ortaokul ve lise öğrencilerinin seçmeli dersleriyle ilgili istatistiklerinden derlenen bilgiye göre, 2014-2015 eğitim öğretim yılının birinci döneminde ortaokul 5. sınıflarda okuyan 3 milyon 365 bin 752 öğrenci bulunurken bunların yalnız 415 bin 724’ü Kur’an-ı Kerim dersini seçmiştir.¹

Bu veriler göz önünde bulundurularak, ortaokullarda din, ahlak ve değerler alanındaki “Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler” derslerinin seçilme ve seçilmeme nedenleri ile bu derslerde yaşanan zorlukların belirlenmesi araştırmanın temel problemidir.

b. Araştırmanın Alt Problemleri

Öğrencilerin Kur’an-ı Kerim/ Hz. Muhammed’in Hayatı/ Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde karşılaştıkları problemler nelerdir?

Öğrencilerin Hz. Muhammed’in Hayatı/ Kur’an-ı Kerim/ Temel Dini Bilgiler seçmeli dersleri hakkında önerileri nelerdir?

Öğretmenler Kur’an-ı Kerim/ Hz. Muhammed’in Hayatı/ Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğrenciler üzerinde etkili olduğunu düşünüyorlar mı?

¹ <http://www.meb.gov.tr/ogrencilerin-gozde-dersleri-belli-oldu/haber/8377/tr> (erişim tarihi:23.03.2017).

Öğretmenlerin Kur'an-ı Kerim/ Hz. Muhammed'in Hayatı/ Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde karşılaştıkları problemler nelerdir?

Öğretmenlere göre Hz. Muhammed'in Hayatı/ Kur'an-ı Kerim/ Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin verimliliğini artırmak için önerileri nelerdir?

Yöneticilere göre Hz. Muhammed'in Hayatı/ Kur'an-ı Kerim/ Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğrenci üzerinde etkileri nelerdir?

Okul yöneticilerinin Kur'an-ı Kerim/ Hz. Muhammed'in Hayatı/ Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde karşılaştıkları problemler nelerdir?

Okul yöneticilerinin Hz. Muhammed'in Hayatı/ Kur'an-ı Kerim/ Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin verimliliğini artırmak için önerileri nelerdir?

Velilerin Hz. Muhammed'in Hayatı/ Kur'an-ı Kerim/ Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçtirme nedenleri nelerdir?

Velilerin Hz. Muhammed'in Hayatı/ Kur'an-ı Kerim/ Temel Dini Bilgiler seçmeli dersleri hakkında önerileri nelerdir?

Velilerin Hz. Muhammed'in Hayatı/ Kur'an-ı Kerim/ Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin davranışlara etkisi hususunda görüşleri nelerdir?

c. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Antalya İli Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı, araştırma kapsamında belirlenen, bazı ortaokullarda görev yapan öğretmen ve idarecilerin, bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin ve onların velilerinin "Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler" seçmeli dersleri hakkındaki görüşlerinin ne olduğunu ortaya çıkarmaktır. Ayrıca seçmeli din derslerinin yönetici, öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri çerçevesinde; dersin amaçlarına göre işlenip işlenmediğini araştırmak, derslerde yaşanan problemleri belirlemek, derslere olan ilginin devamlılığı için, tarafların bu derslerden beklentilerini belirleyerek, derslerin daha verimli işlenmesini için öneriler sunmaktır.

d. Araştırmanın Önemi

Din, ahlak ve değerler alanında bulunan "Hz. Muhammed'in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı), Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler" dersleri 2012- 2013 eğitim öğretim yılından bu yana müfredat da yer aldığı için üzerine az sayıda araştırma yapılmıştır. Yapılan literatür taraması sonucunda, öğretmen, öğrenci ve yöneticileri kapsayan araştırmalara (Kotan, 2015), öğrenci, öğretmen ve velileri kapsayan araştırmalara (Çiftçi, 2017), öğretmen ve öğrencileri kapsayan araştırmalara (Görer, 2015; Katipoğlu, 2015), sadece

öğrencileri kapsayan araştırmalara (Meydan, 2013; Acuner, 2016; Köse, 2018), sadece öğretmenleri kapsayan araştırmalara (Meydan, 2015; Gürer ve Keskiner, 2016) ve sadece velileri kapsayan araştırmalara (Yıldırım, 2018; Kaya, 2016) ulaşılmıştır. Bizim araştırmamız da ise seçmeli derslerin tüm muhatapları yer almaktadır.

Seçmeli din dersleri hakkında yönetici, öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerinin yer aldığı ilk çalışma olması, Antalya'nın sadece merkezi değil batısında ve doğusunda bulunan ilçeleri de içine alan geniş çaplı bir araştırma olması, farklı sosyo-ekonomik çevrelere ulaşması araştırmanın önemini artırmaktadır.

Bu çalışma;

1. Seçmeli din derslerinin tercih edilmesinde etki eden faktörlerin belirlenmesi
2. Seçmeli din derslerinde karşılaşılan problemlerin belirlenmesi
3. Antalya'nın farklı bölgelerini ele alan geniş çaplı bir çalışma olması
4. Veli, öğretmen, öğrenci ve okul yöneticilerinin içinde bulunduğu çok yönlü bir çalışma olması
5. Din, ahlak ve değerler alanında bulunan seçmeli derslerde yaşanan problemlere çözüm önerileri sunması
6. Tavsiye ve önerileri ifade ederek program geliştirme çalışmalarına katkı sunması
7. Daha sonra alanda yapılacak çalışmalara kaynak sağlaması açısından önem arz etmektedir.

e. Araştırmanın Sınırlandırması

Araştırmada 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Antalya il ve ilçe merkezinde bulunan onbeş okul yer almıştır. Okullar belirlenirken tesadüfi örneklem yöntemi kullanılmıştır. Bir ilkokul ile 14 ortaokul olmak üzere toplam 15 okulda görev yapan yönetici ve öğretmenler ile ortaokul 4. 5. 6. 7. ve 8. sınıfta okuyan öğrenciler ve onların velileri araştırmamıza katılmıştır. Gönüllük esasına göre belirlenen katılımcılar 120 kişi ile sınırlandırılmıştır. Araştırmamızda katılımcıların seçmeli dersler tercihi, din ahlak ve değerler alanında bulunan “Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” seçmeli derslerinin tercihi, bu derslerin seçimini etkileyen etmenler, bu derslerde karşılaşılan problemler, öğrenci davranışlarına etkisi ve bu dersler hakkında önerileri yer almıştır.

f. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada din, ahlak ve değerler alanında bulunan “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” seçmeli dersleri hakkında yönetici, öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerini almak amacıyla verilerin toplanması, analizi ve yorumlanmasında nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak verilerin toplanması için yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ve doküman analizinden yararlanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel tekniklerin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal bir ortamda gerçekçi bir biçimde ortaya konmasını sağlayan araştırmalara verilen addır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39). Nitel araştırma derinlemesine, net ve daha gerçekçi veriler elde edilmesine imkân tanıdığı için tercih edilmiştir.

Araştırmada görüşme yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Görüşme, önceden belirlenmiş ve ciddi bir hedefe yönelik soru sorma yöntemiyle yanıtlar alan etkileşime dayalı bir iletişim sürecidir. Görüşme yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşmede ise; görüşme sırasında araştırmayı yapan kişi önceden hazırladığı soruları sorma ve duruma göre farklı sorular ile daha ayrıntılı bilgi edinme imkânına sahiptir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 122). Araştırmamızın verimliliği ve güvenilirliği açısından en uygun yöntemin yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi olduğunda karar kılınmıştır. Araştırmada yer alan tablolar da ise nitel verilerin genelleyerek yorumlanmasından yararlanılmıştır.

g. Veri Toplama Araçları

Araştırmamızda yarı yapılandırılmış bireysel görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşmenin en çok bilinen türü bireysel, yüz yüze, söz alışverişidir. Yapı bakımından görüşme metodu; yapılandırılmış görüşme, yarı-yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmamış görüşme olarak sınıflandırılır. Görüşmeye katılanların sayısına göre görüşmeler; bireysel ve grupça olmak üzere iki sınıfta incelenebilir. Bireysel görüşmede görüşmeci ile kaynak kişi dışında kimse bulunmaz. Grupça görüşmede ise çok sayıda kaynak kişi konuyu birlikte konuşup tartışır (Kılıçaslan ve Adıgüzel, 2016: 11). Araştırmamızda bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bireysel görüşmelerimizde yarı yapılandırılmış açık uçlu sorular katılımcılara okunmuş ve cevaplamaları istenmiştir. Cevaplara göre daha açıklayıcı sorular yöneltilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme ile görüşmeci, önceden hazırlanmış olduğu soruları yöneltirken görüşmenin içeriğine göre farklı sorular da sorabilmektedir. Görüşme formu, araştırma problemi ile ilgili tüm boyutların ve soruların kapsanmasının güvence altına almak için geliştirilmiş bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Görüşmeci, görüşme sırasında soruların cümle yapısını ve sırasını değiştirebileceği gibi bazı konular da daha

detaya bilgiler elde edebilir veya samimi bir ortam oluşturarak daha gerçekçi cevaplar elde edebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 122). Bu nedenlerden dolayı araştırmamız da yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmamızda 30 okul yöneticisi, 30 öğretmen, 30 öğrenci, 30 veliye önceden hazırlanan yarı yapılandırılmış sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların ses kaydı ve görüşme formu yardımıyla araştırmaya katılmaları sağlanmıştır. Alan incelemesi yapıldıktan sonra görüşme formu taslağı hazırlanmış, hazırlanan sorular uzman kişilere gösterilmiş ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Taslak olarak hazırlanmış açık uçlu sorular ön denemeden geçirilerek güvenilirlik ve geçerliliği kontrol edilmiştir.

Katılımcıların farklılıkları göz önüne alınarak hazırlanan açık uçlu sorular en son kontrol yapıldıktan sonra kullanılmaya başlanmıştır. Öğretmen, öğrenci ve okul yöneticilerine 7 adet açık uçlu soru hazırlanırken velilere 8 adet açık uçlu soru hazırlanmıştır.

Din, ahlak ve değerler alanında bulunan “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” seçmeli dersleri hakkında yöneticilere, öğretmenlere, öğrencilere ve velilere yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile görüşmenin içeriğine göre soru ekleyebilme ve daha detay cevaplar alabilme imkânı sağlandığından samimi ve güvenilir sonuçlara ulaşmak için ek sorular sorulmuştur.

Araştırma konusuna ilişkin benzer araştırmalar, makaleler, seçmeli ders programları MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) ve TTKB (Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı) verileri kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Yazılı ve görsel dokümanların incelenmesi, daha zengin ve kapsamlı bir çıkarım sağlanması anlamında oldukça önemlidir. Bununla birlikte farklı kaynaktan bilgi toplanması, farklı bakış açıları ve yaklaşımlarını da incelenip ve sentezlenmesine imkân sağlayacaktır (Baş ve Akturan, 2008: 99).

h. Veriler ve analizi

Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz, araştırmaya katılan bireylerin görüşlerini değiştirmeden alıntılar şeklinde aktaran analiz çeşididir. Betimsel analizde farklı kişilerin aynı soru hakkında farklı düşüncelerinin görüşülenlerden elde edildiği tarzda aktarımı söz konusudur. Betimsel analiz dört aşamadan oluşmaktadır. Bunlar şu şekilde maddeleştirilmiştir;

1. “Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma,
2. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi,
3. Bulguların tanımlanması,
4. Bulguların yorumlanması.”(Altunışık vd., 2010: 322).

Araştırmamıza başlamadan önce katılımcılara görüşme hakkında bilgi verilerek gerekli izinleri ve araştırmanın gizliliğe verdiği önem ve araştırmanın amacı belirtilmiştir. Görüşmelerin tamamı birebir görüşülerek yapılmıştır. Araştırmamıza katılan yönetici, öğretmen, öğrenci ve velinin gönüllük esasına göre seçilmesine dikkat edilip sözlü olarak izinleri alınmıştır. Araştırmanın uygulanması sırasında akıcılığın bozulmaması, elde edilen verilerin daha ayrıntılı değerlendirilebilmesi ve söylediklerinin eksiksiz kaydedilebilmesi için ses kayıt cihazı kullanılarak görüşmelerin kaydedileceği belirtilmiştir. Bu kayıtların sadece araştırmamız için kullanılacağı söylenmesine rağmen, ses kaydına izin vermeyen araştırmacılarımızdan görüşme formu doldurmaları istenmiştir.

Araştırma verileri 2016- 2017 eğitim öğretim yılı içerisinde toplanmıştır. Öğretmen, öğrenci ve okul yöneticileri ile görüşmeler teneffüs araları, boş saatleri, öğle araları ve okul dışı uygun oldukları zamanlarda gerçekleşmiştir. Veli görüşmeleri ise okul çıkış saatleri, iş yerleri vb çeşitli yerlerde velilerin uygun olduğu zamanlarda yapılmıştır. Görüşme sırasında görüşme formu, görüşme kılavuzu, ses kayıt cihazı ve kalem kullanılmıştır. Görüşmeler 10 ile 40 dakika arasında sürmüştür.

Araştırmamızda okul yöneticileri, öğretmenler, öğrenciler ve veliler için farklı hazırlanmış açık uçlu sorular katılımcılarla yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir. Gerekli açıklamaları yapıldıktan sonra ses kaydı yardımıyla görüşme kayıt altına alınmıştır. Ses kaydını istemeyen katılımcılar için görüşme formunu doldurmaları istenmiştir. Görüşmelerin yapılması için gerekli araştırma izinleri Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınmış ve kurum net üzerinden tüm Antalya il sınırları içerisindeki ilköğretim okullarına ilgili yazı gönderilmiştir.

i.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2016-2017 eğitim öğretim yılında Antalya illinde ilköğretim okullarında görev yapan okul yöneticileri, öğretmenler, veliler ve öğrenciler oluşturmaktadır. Bu kapsamda Antalya'nın merkezinde bulunan Muratpaşa ilçesinden üç okul, Kepez ilçesinden dört okul, Antalya'nın batısında bulunan Kumluca ve Finike ilçelerinden ikişer okul, Antalya'nın doğusunda bulunan Manavgat ve Serik ilçelerinden ikişer okul olmak üzere 6 ilçede toplam 15 okul belirlenmiştir. Söz konusu okulların tespitinde ulaşım kolaylığı ve okulların yer aldığı çevrenin sosyo-ekonomik durumu dikkate alınmıştır. Okullar ve bağlı buldukları ilçeleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Araştırma Yapılacak Okullar Listesi

BÖLGELER	OKULLAR
MURATPAŞA	Barbaros O.O., Mecdude Başakıncı O.O., Fatih O.O.,
KEPEZ	Antalya Eczacılar O.O., Baraj O.O., Ersoy O.O. Ali Rıza Altıntaş O.O.,
FİNİKE	Şehit İsmail Çalkan OO, Cengiz Topel OO
KUMLUCA	Atatürk OO, Mimar Sinan OO
MANAVGAT	Ali İhsan Barut İO, Çağlayan OO
SERİK	Tekeli OO, Cumhuriyet OO

Araştırmanın örneklemini 2016-2017 eğitim- öğretim yılında Antalya Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı okullarda görev yapan okul yöneticileri ve öğretmenleri ile belirlenen okullarda okuyan öğrenciler ve bu öğrencilerin velileri oluşturmaktadır.

Araştırmamıza, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda yönetici olarak görev yapan okul müdürü, müdür başyardımcısı ve müdür yardımcısı olmak üzere 30 idareci, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan 30 öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda öğrenim gören 30 öğrenci ve bu okullarda öğrencisi bulunan 30 veli katılmıştır.

j. Geçerlik ve Güvenilirlik

Çalışmamızın güvenilirliğini artırmak için araştırmaya katılan tüm bireylere, elde edilen verilerin sadece bilimsel amaçlı kullanılacağı ve gizliliğin esas olduğu hususunda bilgi verilmiştir. Araştırmanın yapısal geçerliliğini sağlamak için de seçmeli derslerin tüm muhataplarına (Yönetici, Öğretmen, Öğrenci ve Veli) ulaşılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun inandırıcılığını sağlamak için görüşme soruları, nitel araştırmalar konusunda uzman iki kişiye gösterilmiş, önerileri dikkate alınarak gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra uygulamaya geçilmiştir.

Birden çok veri toplama yöntemi kullanılmasının araştırmada elde edilen bulguların geçerliğini ve güvenilirliğini artırma açısından önemli olduğu dikkate alınarak doküman analizi ve bireysel görüşme yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 89). Yarı yapılandırılmış görüşme formunun analizinde, elde edilen ses kayıtları ve formlar elektronik ortama aktarılmıştır. Güvenilirlik açısından bağımsız bir nitel araştırma uzmanı ses kayıtlarının ve formların elektronik ortama aktarımını kontrol etmiştir. Elde edilen veriler alan uzmanı ve araştırmacı tarafından incelenmiş ve bölümlere ayrılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'in(2008:255) nitel araştırmalarda bilimsel verilerin güvenilirliği görüşü dikkate alınarak araştırmada elde edilen veriler, alanda yapılan farklı araştırmaların bulguları ile desteklenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE SEÇMELİ DERSLER

1.1. Seçmeli Derslerin Eğitimdeki Yeri

Eğitim, insanın kendini tanımasında, geliştirmesinde, dünya görüşünde, sosyal ve kültürel hayatında önemli bir yere sahiptir. Eğitim, zaman içerisinde farklı yöntem ve metotlarla karşımıza çıksa da günümüzde kişisel beceri ve yetenekleri ön plana çıkaran çok yönlü bir eğitim önem kazanmıştır. Çok yönlü eğitim ile öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçları doğrultusunda kendilerini geliştirmelerine imkân tanınmıştır. Çok yönlü eğitimin en belirgin görüldüğü yer seçmeli derslerdir. Seçmeli dersler öğrencilere ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda eğitim alma, beceri ve yeteneklerini geliştirme fırsatı vermektedir.

Seçmeli dersler tanımını yapmadan önce seçmeli kelimesinin tanımına baktığımızda “seçilebilen” ve “zorunlu olmayan” anlamına geldiği görülmektedir (TDK). Seçmeli dersler, zorunlu dersler haricinde seçilebilen derslerdir. Zorunlu dersler devletlerin eğitim-öğretim programlarına göre öğrencilerin sınıf geçmesi için okumaları gereken derslerdir. Seçmeli dersler ise öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerine göre almak istedikleri derslerdir.

Mili Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde seçmeli dersler tanımında, öğrencilerin amaçladıkları ve yöneldikleri bir alanda gelişmelerine veya ilgi, istek ve ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli alanlarda bilgilerini artırmaya ve yeteneklerini geliştirmeye olanak sağlayan dersler olarak tanımlanmıştır (MEB, 2013: 6). 1974'te yapılan 9. Milli Eğitim Şurası'nda (MEB, 1974: 5) seçmeli derslerin amacı kısmında “Öğrencilerin kendilerine özgü bireysel ilgi ve yeteneklerini tanıyıp anlamalarına ve geliştirmelerine olanak sağlamak” maddesi ile seçmeli derslerin öğrencinin ilgi ve yeteneklerini geliştirmek için kendi istekleri ile seçtikleri dersler olduğu vurgulanmıştır.

Seçmeli dersler, bir öğrencinin zorunlu dersler haricinde ilgi, istek ve ihtiyacına göre alabileceği derslerdir. Bu dersler, öğrencilerin öğrenmede önemli olan ilgi, merak ve motivasyonlarının üst düzey olduğu dersler olarak kabul edilir. Derslere programda yer verilirken sosyal, kültürel, bilimsel ve teknolojik gelişmeler ile öğrencinin ilgisi, ihtiyaçları vb. göznde bulundurulmalıdır (Güven, 2013: 11).

Seçmeli dersler öğrencilerin ve toplumun sosyal ihtiyaçları göz önüne alınarak öğrencilerin istedikleri alanda bilgi sahibi olmalarına imkân tanır. Bu yönüyle seçmeli dersler bireysel farklılıkların dikkate alındığı, daha demokratik bir eğitim fırsatı sunmaktadır (Tanhan ve Zirek, 2013: 32-36).

Seçmeli dersleri gruplara ayıran Frank'ın yaklaşımına göre, iki türlü seçmeli ders vardır. Bunlar, araştırmaya yönelik seçmeli dersler (exploratory/elective) ve diğer seçmeli derslerdir (elective). Araştırmaya yönelik seçmeli dersler ile öğrencinin kendisini, isteklerini, ilgisini ve yeteneklerini tanımasına, aramasına ve araştırmasına imkân sağlanırken diğer seçmeli dersler grubunda ise öğrencinin belirlediği alanlarda daha iyi öğrenmesini, kendisini o alanlarda yeterli düzeye çıkarmak için yoğunlaşmasını ve bilgisini artırmasını sağlamaktadır (Akt. Ülgen, 1992:108). Aslında burada seçmeli derslerin iki amacı olduğu gösterilmektedir: Birincisi öğrencinin zorunlu eğitim içerisinde aldığı derslerde takviye sağlamak; ikincisi ise öğrencinin ilgisini, yeteneğini geliştirmek, bireysel farklılıklarını dikkate alarak öğrenciye destek olmaktır. Öğrencinin ilgi ve isteğinin değişebileceği göz önüne alınarak her sene seçim yapma hakkı tanınmalıdır. Nitekim 2004 yılında yayınlanan Tebliğler dergisinde şu ifadeler kullanılmıştır;

“Öğrenciler ilgi ve istekleri doğrultusunda okulun imkânları ve çevrenin ihtiyaç ve özelliklerine göre çizelgede belirtilen ders saatlerini geçmemek kaydıyla seçmeli derslerden seçerler. Bir önceki sınıfta aldığı dersin tamamlayıcısı olan dersi veya diğer derslerden herhangi birini seçip okuyabilirler.” (MEB, 2004: 361).

Bu ifadeye göre öğrencilere bir önceki sene seçtiği dersin devamı niteliğindeki seçmeli dersi almama hakkı verildiği görülmektedir. Bu karar ile öğrencinin ilgi ve ihtiyacının değişebileceği göz önüne alınarak her sene farklı dersleri seçmesine imkân tanınmıştır. Örneğin, Temel Dini Bilgiler (İslam 1) dersini seçen bir öğrenci, bir sonraki sene Temel Dini Bilgiler (İslam 2) seçmeli dersini seçmeme hakkına sahiptir. 2005 yılındaki ortaöğretim kurumları sınıf rehberlik programında seçmeli dersler hakkında şu cümleler yer almıştır;

“ Seçmeli dersler, öğretim yılı başında okulun ve çevrenin şartları, öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçları ile velilerin görüşleri de dikkate alınarak “Seçmeli Dersler” bölümünden öğretmenler kurulunca belirlenir. Seçmeli derslere ait programların birbirine dayalı ve birbirini tamamlayıcı özellik taşıması nedeniyle sıralı olarak okutulması önerilir.” (MEB, 2005: 10).

Bu maddede seçmeli derslerin belirlenmesinde okul ile okul çevresinin ihtiyaçları, olanakları, ilgileri vb. eğitimin içerisine girerek, öğrenmenin sadece okul ile sınırlı kalmayıp okul saatleri dışında da devam etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Aynı zamanda öğrencinin ilgi, istek ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak velilerle istişare edilip seçmeli derslerin belirlenmesi istenmiştir. Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası'nda seçmeli dersler ile ilgili alınan kararlar da bunu kanıtlar niteliktedir. Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası'nda alınan kararlarda ortaokul programlarının ortak dersler, seçmeli dersler, rehberlik faaliyetleri ve eğitsel çalışmalardan oluştuğu görülmektedir. Seçmeli derslerin amacının öğrencilerin bireysel olarak kendilerine özgü ilgi ve yeteneklerini tanıyıp anlamalarına ve geliştirmelerine olanak

sağlamak olduğu da belirtilmiştir (MEB, 1974:6). Dokuzuncu Millî Eğitim Şurası'nda alınan kararlardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir;

“Öğretmenler kurulu, kendi okulunda yer alacak seçmeli derslerin çeşitlerini, zamanını ve programlarını öğrencilerin de isteklerini dikkate alarak çevre koşulları öğretmen durumu, eldeki araç ve gereçler ve diğer olanakları da göz önünde bulundurarak kararlaştırır. Bir seçmeli dersin uygulanabilmesi için en az 15 öğrencinin o dersi seçmesi gerekir. Öğrenci sayısı 15'ten az olduğu takdirde o dersin uygulanıp uygulanmaması hakkında öğretmenler kurulu karar verir.(Karar-7)

Seçmeli derslerin süresi, konunun gereklerine ve çevre olanaklarına göre saptanır. (Karar-9)

Bir okulun seçmeli derslerinin uygulanmasında diğer okulların her türlü olanaklarından da yararlanır. (Karar-10)”. (MEB, 1974: 6).

Dokuzuncu Millî Eğitim Şurası'nda alınan bu kararlardan sonra seçmeli dersler hakkında yeni düzenlemeler yapılmaya devam etmiştir. Özellikle 2013 yılında yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde seçmeli derslerin uygulama süreci ile ilgili uygun fiziksel ortamın ve öğretmenin bulunması durumunda uygun görülecek ortaöğretim kurumlarında öğrencileri girişimciliğe ve üretkenliğe teşvik edecek, çevrenin ihtiyaç ve özelliklerine uygun yeni seçmeli derslerin öğretim kapsamına alınabileceği belirtilmiştir (MEB, 2013:7).

Seçmeli dersler hakkında alınan kararlar ve düzenlemelere baktıktan sonra seçmeli derslerin nasıl seçileceği konusuna değinmek gerekmektedir. Öğrencilere sene başında veya bir önceki senenin sonlarında seçmeli ders formları idare tarafından dağıtılır ve öğrenciler bu formlardaki seçmeli dersler arasında tercih yaparlar. Formda verilen seçmeli dersler Talim Terbiye Kurulunun haftalık ders programından seçilebileceği gibi okullar arasında farklılık da gösterebilmektedir. Bu konuda Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 14.07.2005 tarih ve 192 sayılı kararında, “Okullarda okutulacak seçmeli derslerin, öğretim yılı başında okulun ve çevrenin şartları, öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçları ile velilerin görüşleri de dikkate alınarak öğretmenler kurulunca belirlenir.” ifadesi yer almaktadır (TTKB, 2005a:12).

Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğünün 28.02.2017 tarihli ve 2571505 sayılı okullara gönderilen “2017-2018 Eğitim Öğretim Yılında Okutulacak Seçmeli Dersler” yazısında, ders kitaplarının ve öğretmen ihtiyacının 2017-2018 eğitim öğretim yılına yetişmesi için seçmeli ders seçimlerinin bir an önce yapılması istenmiştir. Derslerin seçimi görüldüğü üzere bir önceki sene dönem ortasına denk gelmektedir.

Okul yönetimlerinin kendi imkânları doğrultusunda seçmeli dersler çizelgesinde yer alan azami 10 dersten bir grup oluşturulacak ve öğrenciler kendi okullarında okul yönetimlerince oluşturulan gruplardan dersleri seçebileceklerdir. Öğrenci tercihleri dikkate alınarak en az on öğrencinin dersi tercih etmesi durumunda o seçmeli ders açılacaktır. Dersin açılabilmesi ve gerekli olan öğretmen ihtiyacının giderilmesi için derslerin erkenden

belirlenmesi önemlidir (MEB, 2017:2). 2017-2018 eğitim öğretim yılında okutulacak seçmeli derslerin sayısı artırılmış ve 38'e yükseltilmiştir. (bk.Ek-1) 2016-2017 eğitim öğretim yılında okutulan seçmeli derslerden farklı olarak 2017-2018 eğitim öğretim yılında okutulmaya başlanacak olan "Kent Kültürü", "Yaşayan Diller ve Lehçeler" altında "Arnavutça, Boşnakça, Gürcüce vb" dersler, "Spor ve Fiziki Etkinlikler" dersi altında "Okçuluk, Atletizm, Basketbol vb" dersler. "Görsel Sanatlar" dersi altında "Resim, Grafik Tasarım, Seramik vb" dersleri eklenmiştir. Böylece daha çok seçmeli ders imkânı ortaya çıkmıştır.

1.2. Cumhuriyet Döneminden Günümüze Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi

Bu bölümde din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin cumhuriyet dönemi ve sonrasındaki gelişim süreci, yaşadığı değişimler incelenmiştir. Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, geçmişten günümüze sürekli tartışma konusu haline gelmiş ve değişimler yaşamıştır. Üzerine birçok tartışma ve araştırmanın yapıldığı din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, tarih boyunca farklı programlara maruz kalmıştır. Neredeyse tüm alternatif programların uygulandığı din kültürü ve ahlak bilgisi dersine farklı programların uygulanmaya devam edeceği de aşikârdır.

Cumhuriyet dönemine geçmeden önce cumhuriyet öncesinde, şuan okutulan seçmeli din derslerin durumuna bakmak gerekir. "Cumhuriyet öncesi eğitim programlarında yer alan "Kur'an-ı Kerim, Ulum-u Diniye, Siyer ve Malumat-ı Diniye" dersleri din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslere karşılık gelmektedir. "Kur'an-ı Kerim" dersi günümüzde okutulan seçmeli "Kur'an-ı Kerim" dersine, "Ulum-u Diniye, Siyer" ve "Malumat-ı Diniye" dersleri ise "Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler" seçmeli derslerinin daha detaylı ele alınmış haline karşılık gelmektedir (Bahçekapılı, 2013: 34). Bu derslerin programları 6287 Sayılı Kanunla okutulmaya başlanan din, ahlak ve değerler alanındaki "Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler" seçmeli derslerinin programlarıyla benzerlik gösterse de daha ayrıntılı olduğu görülmektedir.

"Kur'an-ı Kerim" derslerinde Kur'an-ı Kerim'i güzel okumak ve tecvit konuları yer almaktadır. "Ulum-u Diniye" derslerinde ise İslam ve inanç öğretileriyle akaide ve fıkıh konularına yer verilmiştir. "Siyer" dersiyle peygamberimizin peygamber olmadan ve olduktan sonraki hayatı anlatılmaktadır. "Malumat-ı Diniye" derslerinde ise İslam fihhına, ibadetlere ve ibadetlerin yapılışıyla alakalı konulara değinilmiştir (Bahçekapılı, 2013: 35).

1920-1924 yıllarında milli mücadele yapıldığından programlarda önemli bir değişiklik olmazken 3 Mart 1340 (1924)'te TBMM tarafından kabul edilen 6 Mart 1340 (1924)'te 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile (Resmi Ceride 1340, S.322) yenileşme çalışmaları yapılmış ve eğitimde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile laiklik anlayışının etkileri görülmeye başlanmıştır. Bu dönemde yayınlanan ilk müfredat

programı “İlk Mektepler Müfredat Programı”dır. 1924 yılında yayınlanan bu program ile din dersleri haftada ikişer saat olarak belirlenmiştir. Kur’an-ı Kerim ve din dersleri olarak belirlenen bu dersler ikinci sınıflardan itibaren okutulmaya başlanmış. İkinci sınıflarda din derslerinde Kur’an-ı Kerim elifbasının öğretilmesi ve Kur’an-ı Kerim’in okutulmasının yanında eğer zaman yeterse peygamberimizin güzel ahlakının ve hayatının öğretilmesi de yer almıştır. Çocuklara İslam sevgisi kazandırılmasına önemle vurgu yapılmıştır. Üçüncü sınıflarda din dersinde Kur’an-ı Kerim öğretilmesine ve okunmasına devam edilmesi, zamana göre de peygamberimizin, hayatı, mücadeleleri ve sahabelerden bahsedilmesi yer almıştır. Dördüncü sınıflarda Kur’an-ı Kerim okunmasına devam edilmesi, bazı surelerin ezberletilmesi zaman yeterse de İslam’ın temel inanç esaslarıyla abdest, namaz gibi konulara değinilmesi yer alırken diğer peygamberler hakkında da bilgiler verilmesi istenmiştir. Beşinci sınıflara gelindiğinde Kur’an-ı Kerim okunmasına devam edileceği, abdest, namaz konularının detaylı öğretilmesi, haccın nasıl yapılacağı, orucun nasıl tutulacağı konularına değinilmiştir (Korukçu, 2001: 89).

Bu programda İslam dininin öğrencilere öğretilmek ve sevdirmek istendiği açıkça görülmektedir. İslam dinine mensup insanlara, İslam dinince yapılması söylenen namaz, oruç, hac gibi ibadetler anlatılmış ve İslam dininin temel kaynağı Kur’an-ı Kerim öğretilmiştir. Bu program iki yıl uygulanmış, 1926’ya gelindiğinde program değişmiş din dersleri haftada bir saatte indirilmiş ve artık üçüncü sınıflardan itibaren görülmeye başlanmıştır. 1926’da yayınlanan programda, din eğitimin amacı şu cümlelerle dile getirilmiştir;

“Fırsat düştükçe, dini mahiyette gösterilmek istenilen batıl fikirler, yanlış kanaatler çürütülecek. Çocuklara İslam dini ve İslam büyükleri sevdirecek, iyi ve güzel hareketlerin İslam dinindeki yüksek kıymeti anlatılacaktır. Fakat hiçbir şekilde taassup fikri verilmeyecektir. (...) Dünyayı hakir görerek yalnız ahrete teveccüh etmek kanaati sefaletle, tevekkülle, miskinlikle bir tutmak gibi hal ve hareketlerin hakiki dinde yeri olmadığı, dünyada azamî refah ve saadet içinde yaşamının ve Müslümanların zengin, memleketlerinin mamur olmasının dince de matlup (istenilir) ve mergup (beğenilir) olduğu fikirlerinin çocuklara telkini lazımdır.” (Akyüz, 2007: 349).

Programda dine atfedilemeye çalışılan yanlış görüşlerin olduğu ve doğru dini anlayışlara sahip olunması gerektiği amaç edinilmiştir. Hazırlanan bu program ile üçüncü sınıflarda “caminin tanımı ve işlevi, bugünkü Türklerin dini, İslam dinini insanlara öğreten zat: Hz Peygamber, Allah’a iman” konuları yer almıştır. Dördüncü sınıflarda, “İslam dininin esasları, hayırlı insan olmak, çalışmak, İslam dininde tevekkül her türlü tedbirlerden sonra caiz olması, İslam dininde şükürün asıl olması, İslam’ın hüsn-i muaşeret demek olduğu, İslam’ın taassubu men etmesi, din sahtekârlığına riya namı vermesi” konularına yer

verilmiştir. Beşinci sınıflarda ise “İslam dininde aklın her şeyin fevkinde olması, İslam dininde Allah ile kul arasında vasitanın olmaması, Türklerden ve Araplardan başka İslam dinine sahip olan milletlerin de var olması” konularına değinilmiştir (MEB, 1927: 46-49; Korukçu, 2001: 90).

Devletin içinde bulunduğu değişim süreci, eğitim programında da görülmektedir. 1926-1928 yılları arasında yaşanan bazı gelişmeler eğitim öğretimi de etkilemiş ve büyük değişimlere sebebiyet vermiştir. Özellikle din eğitimi konusunda alınan kararlar uzun yıllar konuşulmaya devam etmiştir. 1928 yılında gerçekleşen önemli bir mevzu da “İsmet Paşa ve 120 arkadaşının teklifi ile Türkiye Büyük Millet Meclisi 10 Nisan 1928 tarihli toplantısında anayasanın laikleşmesi ilkesinden hareketle anayasanın ikinci maddesinde yer alan “Türkiye Devleti'nin dini İslam'dır.” ifadesini kaldırılmasıdır. Bu dönemde, laiklik fikrinin etkileri tüm alanlarda görülmüştür (Akyüz, 2007: 349). Maarif Vekâleti Talim Terbiye Heyeti'nin 30.11.1929 tarihli kararına göre “Şehir ilkokullarında din dersleri okutulacak, fakat öğrenciler imtihana tabi tutulmayacaktır.” 28.10.1930 tarihinde kabul edilen 1930 ilk mektepler müfredat programında din dersleri ilkokul programlarında müfredatın arzu eden 5. sınıf öğrencilerine Perşembe günü öğleden sonra yarım saat okutulabileceği belirtilmiştir. Burada 5. sınıf öğrencisinin velisi arzu ederse program haricinde haftada yarım saat okutulacağı dile getirilmiştir. Köy ilkokullarında ise 3. sınıf öğrencilerine Perşembe günleri yarım saat okutulan bir ders haline getirilmiştir. Din dersleri 1930'lar da ilk önce şehir okullarından ardından da köy okullarından kaldırılmıştır (Akyüz, 2007: 349).

Din dersleri 1933 ile 1949 yılları arasında tam 16 yıl okullarda okutulmamıştır. Okullarda ders olarak gösterilmemiş, programlarda yer almamıştır. Din eğitiminin olmadığı yıllardan sonra yapılan 2. Milli Eğitim Şurası'nın ana konusu “Ahlak Meselesi” olmuştur. Şuranın gündem maddeleri üç ana başlık altında toplanırken birinci başlık “Okullarda ahlâk terbiyesinin geliştirilmesi” olarak belirlenmiştir. 15-21 Şubat 1943 tarihleri arasında toplanan 2. Milli Eğitim Şurası'nda ahlak komisyonu kurulmuş ve şurada “Ahlâk eğitiminin amacını, ideal Türk çocuğunu, Türk ahlâkının başlıca toplumsal ve kişisel ilkelerini, ahlâk eğitimi için her derece okullarımızda ve dışında alınması gereken tedbirleri” belirten bir rapor oluşturulmuştur (MEB, 1943: 2; Altaş,2002: 221). Bu raporda dini bir yapıdan ziyade milli bir ahlak ilkesinden bahsedildiği görülmektedir.

1949 yılına geldiğimizde din dersi, 4. ve 5. sınıflarda okuyan öğrenciler için, ailenin isteğiyle, haftada 2 saat program dışı müfredatta yerini almıştır. Bu din dersinin resmi ders saatleri dışında ve sınıf geçmeye etkisi olmayacak şekilde verilmesi

kararlaştırılmıştır. Çocuklarının din dersi almasını isteyen veliler okul idaresine bildirecek, ders saatleri dışında saatler belirlenecek, haftada 2 saat okul derslerinden sayılmayacak, yani ders geçmeye etkisi olmayacaktır (Altaş, 2002:220). Yine de uzun yıllar okutulmayan din eğitime, velilerin yoğun ilgisi olmuştur. İsmet Parmaksızoğlu'nun(1966: 31) "Türkiye'de Din Eğitimi" adlı eserinde o dönemde din eğitime olan ilgiden bahsedilmiştir. Eserinde, "1949-1950 öğretim yılında ilkokulların 4.ve 5.sınıflarında okuyan 414.477 öğrenciden sadece 2.797 Müslim ve 3.002 gayrimüslim olmak üzere toplam 5.799'unun velisi din dersi için dilekçe vermemiştir." diyen Parmaksızoğlu, çok az kişinin din eğitimi almak için dilekçe vermediğini göstermiştir.

1949 yılında isteğe bağlı ve program dışı okutulabilecek olan din dersinin, 7 Kasım 1950 ve 2949 sayılı bakanlar kurulu genelgesiyle okullardaki öğretimi yeniden yapılandırılmıştır. Bu genelgede yer alan karar şu şekildedir:

"Türk çocuklarının diğer ihtiyaçlarına olduğu gibi din ihtiyaçlarına da cevap vermek üzere ilkokullarda din öğretimi yapılması ve bu derslerin diğer dersler arasına alınması uygun bulunmuş. Bakanlıkça bastırılmış olup 1950 ders yılı kitap listesine alınmış olan ilkokul din dersleri kitapları şimdilik yeterli görülmüş ve öğretmenler için de bir kitap hazırlanmasına karar kılınmıştır. Çok öğretmenli ilkokullarda din derslerinin bu dersleri bilhassa okutmak isteyen öğretmenlere verilmesi, bunlar da çok olduğu takdirde içlerinden daha yaşlılarının tercih edilmesi muvafık bulunmuştur. Çocuklarına din dersi okutmak istemeyen ebeveyn, bu hususu sene başında okul idaresine yazı ile bildirdiği takdirde bu çocukların Din Bilgisi dersleri ve imtihanlarından muaf tutulması kabul edilmiştir." (MEB,1950:116).

25 Ekim 1951 tarihinde alınan kararla din dersleri köy enstitüleri ve öğretmen okullarına da konulmuştur. 5-14 Şubat 1953 tarihinde düzenlenen beşinci Milli Eğitim Şurası'nda din dersiyle alakalı önemli görüşmeler olmuştur. Bu şuranın rapor kısmındaki on beşinci maddesinde din dersiyle alakalı şu öneriler yer almaktadır:

1. Müfredattaki itikadı kısımların çocuk ruhuna ve pedagojik ölçülere uygun şekilde tadili,
2. İslam tarihinden, Peygamberimizin ve büyük din adamlarının hayatlarından, ancak çocuk için cazip ve ahlaki değer taşıyan hikaye ve menkıbelerin alınması,
3. Bütün din öğretiminde dogmatik olmaktan sakınılarak yumuşak, tatlı, sıcak telkinler yapılması muvafık görülmüştür." (Altaş, 2002: 222).

5. Milli Eğitim Şurası'nda ise ilkokullarda din dersinin okutulmasına ve dersin sınıf geçmede etkili olmasına karar verilmiştir. 13.08.1956 tarihinde 4-7805 sayılı bakanlar kurulu kararıyla, MEB'in 17.09.1956 tarihli 921 sayılı genelgesiyle ortaokul ve dengi okullarda 1.ve 2. sınıflarda haftada bir saat olmak üzere isteğe bağlı din dersi konulmuştur (MEB,1956:1). Daha önceki programda din dersini isteyen velilerin dilekçe yazması istenirken bu programda

çocuğunun din dersi almasını istemeyen velilerin dilekçe yazması istenmiştir. Haftalık ders çalışma saatlerinin boş olanlarından bir tanesi din dersine ayrılacak ve ders geçmede etkili olacak şekilde düzenlenmiştir (MEB, 1956: 2).

1968 İlk Mektepler Müfredat Programı'na baktığımızda 4. ve 5. sınıf derslerinin içeriğiyle alakalı önemli değişiklikler yapılmıştır. “Muhammed’in Hayatı” ifadesi değişmiş “Peygamberimiz Hz Muhammed” vb. ifadeler konulmuştur. 23 Ekim 1967 tarihinde alınan karar ile lise ve dengi okullarda 1. ve 2. sınıflarda din dersi konulmuştur (MEB, 1967: 371). 15 Temmuz 1974 tarih ve 1797 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayınlanan Temel Eğitim ve Ortaöğretimde Ahlak Dersleri Programı'na göre ilkokul 4. sınıftan lise 2. sınıfa kadar tüm öğrenme kademeleri için zorunlu “ahlak” dersi konulmuştur (MEB, 1974: 2). Bu Programlarda millî, ahlakî ilkelerin ön plana çıkarıldığı, böylece millî ahlak öğretiminin hedeflendiği görülmektedir (Kesgin, 2011: 217). 1981-1982 öğretim yılı ilkokul haftalık ders dağıtım cetveli aşağıda tablo olarak gösterilmiştir.

Tablo 1.1 1981-1982 Öğretim Yılı ilkokul Haftalık Ders Dağıtım Cetveli

DERSLER	SINIFLAR				
	Birinci Devre			İkinci Devre	
	1	2	3	4	5
Hayat Bilgisi	5	5	5	-	-
Matematik	5	5	5	4	4
Türkçe	10	10	10	5	5
Müzik	1	1	1	1	1
Eğitsel çalışmalar	2	2	2	2	2
Resim-iş dersi	1	1	1	2	2
Beden eğitimi	1	1	1	1	1
Fen bilgisi	-	-	-	4	4
Sosyal bilgiler	-	-	-	3	3
Ahlak dersi	-	-	-	1	1
Din dersi	-	-	-	1	1

Kaynak: Turgut, 1992: 101

1981-1982 öğretim yılı ilkokul haftalık ders saatleri tablosunda da görüldüğü üzere ahlak ve din dersi olarak iki ders bulunmaktadır. Ahlak dersi zorunlu, din dersi ise isteğe bağlı olarak okutulmaktadır.

12 Eylül 1980 askeri ihtilal sonrası her alanda olduğu gibi eğitim alanında da önemli değişiklikler olmuştur. Bu değişikliklerden en önemlisi daha önce zorunlu okutulan ahlak dersleri ile isteğe bağlı okutulan din dersleri birleştirilmiş şimdiki halini yani “Din Kültürü ve

Ahlak Bilgisi” dersini oluşturmuştur (TTKB,1982:9). 1982 yılında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin zorunlu olmasını sağlayan 1982 anayasasının 24. maddesi aşağıda verilmiştir;

“...Din ve ahlak eğitim ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve orta öğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışında din eğitimi ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcilerinin isteğine bağlıdır.”

Anayasadaki bu düzenlemeden sonra 16.06.1983 tarih ve 2842 sayılı yasa ile 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 12. maddesi değiştirilmiştir. Bu değişiklik ile din derslerinin durumu kanunla belirtilmiştir. Bu madde : “Türk Milli Eğitiminde laiklik esastır. Din Kültürü ve Ahlak öğretimi, ilköğretim okulları ile lise ve dengi okullarda okutulan zorunlu dersler arasında yer alır.” şeklindedir. Bu kanun ile din kültürü derslerinin seçmeli ders olarak okutulma serüveni artık bitmiştir.

29.03.1982 tarih ve 2109 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanan “Temel Eğitim ve Ortaöğretim Din ve Ahlak Bilgisi Dersi Programı’nda din ve ahlak öğretiminin genel amacı şu şekildedir:

“Temel eğitimde ve ortaöğretimde öğrenciye, Türk Millî Eğitim politikası doğrultusunda, genel amaçlara, ilkelere ve Atatürk’ün laiklik ilkesine uygun, din, İslâm dini ve ahlak bilgisi ile ilgili yeterli temel bilgi kazandırmak; böylece Atatürkçülüğün, millî birlik ve beraberliğin, insan sevgisinin dinî ve ahlaki yönden pekiştirilmesini sağlamak, iyi ahlaklı ve faziletli insanlar yetiştirmektir.” (MEB,1982:155).

2109 sayılı Tebliğler Dergisinde bu genel amacın yanında din ve ahlak bilgisi öğretiminin amacı ve din ve ahlak bilgisi dersinin programı ayrıntılı olarak verilmiştir. Din ve ahlak bilgisi öğretiminin amaçları üç bölüme ayrılarak belirtilmiştir. Bu bölümler: “Temel Eğitim 4. ve 5. sınıflarda Din ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Amacı, Temel Eğitim 6. 7. ve 8. sınıflarda Din ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Amacı ve Orta Öğretimde Din ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Amacı” şeklindedir (MEB, 1982: 155-160).

Bu programdan sonra 1987’deki lise müfredatında ve 1988 deki ortaokul müfredatında din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin “Atatürk ve laiklik” ile ilgili konuları daha da genişletilmiştir. 1990 yılına gelindiğinde gayr-ı Müslim vatandaşların talep etmeleri durumunda kendilerine bu dersten muafiyet hakkı tanınmıştır (MEB, 1990a: 153). İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programlarından 1982, 1988 ve 1992 programları birbirlerinden küçük farklılıklar barındırmaktadırlar.

2000 yılında yapılan ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi programında bireysel özellikler üzerinde durulmuştur. Buradaki amaç bireyin yaşamın her alanında Allah ile olan

iletişiminin farkında olması ve bu çerçevede saygı, hoşgörü gibi kavramların farkındalığını kazanmasıdır. Bu programda ilk defa diğer dinlerinde esas amacının iyi insan yetiştirmek olduğu vurgulanmıştır (Doğan ve Ege, 2015:123-124). Bundan sonra küçük değişikliklerle 2007 yılına kadar gelinmiştir.

Din Öğretimi Genel Müdürlüğünün hazırladığı “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) Öğretim Programı” Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 28.12.2006 tarih ve 410 sayılı kararı ile 2007–2008 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Bu programda dinin temel kaynakları dikkate alınarak, İslam’ın kök değerleri çerçevesinde mezhepler üstü (herhangi bir mezhebi esas almayan) ve dinler açılımlı bir anlayışın benimsendiği ifade edilmiştir (Doğan ve Ege, 2015: 123-124).

1982 yılında hazırlandığından bu yana, sınırlı bazı düzeltmelerin dışında ortaöğretim DKAB öğretim programında bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Bu açıdan 2005 yılında hazırlanan ortaöğretim din kültürü ve ahlak bilgisi programı yeni pedagojik anlayış ve değişen ihtiyaçlar çerçevesinde yeniden geliştirilmesi ve öğrenen merkezli bir anlayışı benimsemesi açısından önemlidir (Kaymakcan,2006: 27). 2007–2008 öğretim yılında İlköğretim Okullarının 1-7.sınıflarında Okutulan zorunlu ve seçmeli derslerin haftalık ders saati dağılımları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 1.2 2007–2008 Öğretim Yılında İlköğretim Okullarının 1-7.Sınıflarında Okutulan Zorunlu ve Seçmeli Derslerin Haftalık Ders Saati Dağılımları

	DERSLER	SINIFLAR						
		1	2	3	4	5	6	7
ZORUNLU DERSLER	Türkçe	12	12	12	6	6	5	5
	Matematik	4	4	4	4	4	4	4
	Hayat Bilgisi	5	5	5	-	-	-	-
	Fen ve Teknoloji	-	-	-	4	4	4	4
	SosyalBilgiler	-	-	-	3	3	3	3
	T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	-	-	-	-
	Yabancı Dil	-	-	-	3	3	4	4
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	-	-	-	2	2	2	2
	Görsel Sanatlar	2	2	2	1	1	1	1
	Müzik	2	2	2	1	1	1	1
	Beden Eğitimi	2	2	2	2	2	1	1
	Teknoloji ve Tasarım	-	-	-	-	-	2	2
	Trafik Güvenliği	-	-	-	1	1	-	-
	Rehberlik/Sosyal Etkinlikler	1	1	1	1	1	1	1
ZORUNLU DERSLER TOPLAMI	28	28	28	28	28	28	28	
SEÇMELİ DERSLER	Yabancı Dil				2	2	2	2
	Sanat Etkinlikleri (Drama, Tiyatro, Halk Oyunları, Enstrüman, Resim, Fotoğrafçılık vb.)	1	1	1	2	2	2	2
	Spor Etkinlikleri (Güreş, Futbol, Basketbol, Voleybol, Masa Tenisi vb.)	1	1	1	2	2	2	2
	BilişimTeknolojileri	1	1	1	2	2	1	1
	Satranç	1	1	1	1	1	1	1
	Düşünme Eğitimi	-	-	-	-	-	1	1
	Halk Kültürü	-	-	-	-	-	1	1
	Tarım	-	-	-	-	-	1	1
	Medya Okuryazarlığı	-	-	-	-	-	1	1
	Takviye ve Etüt Çalışmaları	1	1	1	-	-	-	-
	SEÇMELİ DERS SAATİ TOPLAMI	2	2	2	2	2	2	2
	GENEL TOPLAM	30	30	30	30	30	30	30

Kaynak: EARGED.2008:6

Tablo 1,2 incelendiğinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin 4, 5, 6 ve 7. Sınıflarda haftalık iki saat okutulduğu görülmektedir. Buradaki tabloda sekizinci sınıfın yer almamasının sebebi sekizinci sınıflarda zorunlu ve seçmeli derslerin farklılık göstermesinden kaynaklanmaktadır. Tabloda yer almasa da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi 8. sınıflarda da iki saat okutulmaktadır (EARGED.2008:6-7).

30.12.2010 tarihinde talim terbiye kurulu tarafından 328 sayılı kararla ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi programında bazı değişiklikler yapılmıştır. Özellikle 4. ve 5. sınıfta ünitelerin içeriği ve dağılımıyla alakalı olduğu görülmektedir. Aynı tarihte talim terbiye

kurulunun 329 sayılı kararı ile orta öğretim din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin içeriğiyle alakalı önemli düzenlemeler olmuştur. Daha önce sekizinci sınıfların konusu olan İslam düşüncesindeki yorumlar 7. sınıflarda verilmeye başlanmış ve içinde Alevilik, Mevlevilik, Nakşibendilik, Yesevilik vb konulara yer verilmiştir (MEB, 2010a: 75). Din kültürü ve ahlak bilgisi dersleri günümüzde haftalık iki saat olarak 4, 5, 6,7 ve 8. sınıflarda okutulmaktadır.

1.3. 6287 Sayılı Kanun ve Seçmeli Dersler

30 Mart 2012 tarihinde 6287 sayılı “İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” Türkiye Büyük Millet Meclisi genel kurulundan kabul edilerek 11 Nisan 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Resmi Gazete, Sayı: 28261). Eğitim sistemindeki bu yeni gelişme ile 8 yıllık zorunlu eğitim dönemi bitmiş 4+4+4 sistemiyle 12 yıllık zorunlu eğitim süreci başlamıştır.

Bu sistem ile 1, 2, 3 ve 4. sınıflar ilkokul; 5, 6, 7 ve 8. sınıflar ortaokul; 9, 10, 11 ve 12. sınıflar lise şeklinde belirlenmiştir. Ortaokul kısmında imam hatip ortaokullar ve benzeri ortaokullar açılmış, isteyen öğrencilere dördüncü sınıftan sonra bu okulları seçebilme hakkı tanınmıştır. Milli eğitim bakanlığı tarafından bu değişikliğin amacı: “Toplumun ortalama eğitim süresini yükseltmek ve eğitim sisteminin bireylerin ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirmeyi sağlayacak biçimde düzenlenmek” olarak belirtilmiştir.

Yapılan bu yeni düzenlemede önemli bir değişiklikte seçmeli dersler konusundadır. Bu düzenlemeden önce 10 olan seçmeli derslerin sayısı yeni düzenlemeyle 21’e çıkartılmıştır. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 25 Haziran 2012 tarih 69 sayılı kararı ile ortaokullarda 6 alanda 21 adet seçmeli ders tanımlanmıştır. Bu karar ile ilköğretim kurumları haftalık ders çizelgesi” yayınlanmıştır. İlköğretim kurumları haftalık ders çizelgesinde seçmeli dersler altı alanda toplanmıştır. Bu alanlar; “din, ahlak ve değerler”, “dil ve anlatım”, yabancı dil”, “fen bilimleri ve matematik”, “sanat ve spor” ve “sosyal bilimler” olarak belirtilmiştir. . Söz konusu bu altı alanda toplamda 21 ders bulunmaktadır (TTKB, 2012: 3).

Din, ahlak ve değerler alanında “Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı ve Temel Dinî Bilgiler” dersleri bulunmaktadır. Bu dersler ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda seçmeli olmak üzere “Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed’in hayatı ve Temel Dinî Bilgiler” dersi olarak haftada iki ders saati okutulmaktadır. Öğrenciler bu derslerden “Kur’an-ı Kerim” dersi ve “Hz. Muhammed’in Hayatı” dersini dört defa seçebilirken, Temel Dinî Bilgiler dersini iki defa seçebileceklerdir.

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) tarafından alınan kararlarla birlikte 2012-2013 eğitim-öğretim yılında seçmeli dersler 5.sınıftan itibaren kademeli olarak uygulanmaya

başlanmıştır. 2005 yılından bu yana ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarında okutulan seçmeli derslerin hem sayısı artırılmış hem içerikleri değiştirilmiş hem de 5. sınıftan itibaren seçme hakkı tanınmıştır (TTKB, 2012: 3). Zorunlu eğitimde 4+4+4 sistemine geçilmesiyle birlikte imam hatip ortaokulları yeniden açılmış ve bu okulların 5. sınıfında öğrenim gören öğrencilere de seçmeli ders tercih etme imkânı sağlanmıştır. İmam hatip ortaokullarının 5. sınıflarında seçebilecekleri ders sayısı 18 olarak belirlenmiştir (TTKB, 2012: 3).

2005 yılından bu yana uygulanmakta olan seçmeli derslerin, sınırlı sayıda ve sınırlı alanlarda olduğu görülmektedir. Aşağıdaki tabloda 2005-2012 yılları arasında seçilebilen dersler tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1.3 6287 Sayılı Kanun Öncesindeki Seçmeli Derslerin Dağılımı

SEÇMELİ DERSLER	Ders Saati		
	6.SINIF	7.SINIF	8.SINIF
Yabancı Dil	1	1	1
Sanat Etkinlikleri	1	1	1
Spor Etkinlikleri	1	1	1
Düşünme Eğitimi	1	1	1
Halk Kültürü	1	1	1
Medya Okuryazarlığı	1	1	1
Bilişim Teknolojileri	1	1	1
Satranç	1	1	1
Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi	-	-	1
Tarım	1	1	1
Seçilebilecek Ders Saati	1	1	2

Kaynak: TTKB, 2010

2012 yılında yayınlanan 6287 sayılı kanun öncesi seçmeli derslerin sayısını 10 adet olup haftada bir saat ve altıncı sınıftan itibaren seçilebilmektedir.

6287 sayılı kanun öncesinde Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 2010 tarihli ve 75 sayılı kararı aşağıda verilmiştir;

1. “Okutulacak seçmeli dersler; ikinci dönemin başından itibaren yeni ders yılının ilk ayının sonuna kadar olan süre içinde, okulun ve çevrenin şartları, öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçları ile velilerin görüşleri de dikkate alınarak “Seçmeli Dersler” bölümünden öğretmenler kurulunca belirlenir.
2. Herhangi bir seçmeli dersin seçilebilmesi için o dersin bir önceki yılda seçilmiş olması şartı aranmaz.
3. Okullar, öğrencilerin ihtiyaçlarını dikkate alarak seçmeli ders çeşidini artırabilir. Bu durumda, hazırlanan program ilgili genel müdürlüğün görüşü ve Talim ve Terbiye Kurulunun kararı ile uygulamaya konulur

4. İlgili mevzuatında belirtilmeyen seçmeli dersler ile rehberlik/sosyal etkinlikler ve serbest etkinlikler notla değerlendirilmez. Öğrencinin aldığı seçmeli dersler ve katıldığı etkinlikler belgelerde belirtilir.
5. Düşünme eğitimi ve halk kültürü dersleri 6, 7 ve 8. sınıfların herhangi birinde veya tamamında okutulabilir. Bu derslerin 7 veya 8. sınıfta seçilmesi durumunda öğretmenin uygun göreceği önceki sınıflara ait temel kazanımlar da verilir. Ancak seçmeli medya okuryazarlığı dersi 6, 7 ve 8. sınıfların herhangi birinde sadece bir kez okutulur.
6. Sanat etkinlikleri dersinde; sanat eğitiminin temel bilgileri verildikten sonra öğrencilerin tercih ve kabiliyetleri ile okulun fiziki durumu ve insan kaynakları dikkate alınarak drama, tiyatro, halk oyunları, enstrüman, resim, fotoğrafçılık, heykel vb. sanat alanlarından bir veya birkaçı üzerinde yoğunlaştırılmış etkinlikler yapılabilir.” (TTKB, 2010).

Bu açıklamalar ile seçmeli derslerin not ile değerlendirilmeyeceği görülmektedir. Bazı derslerin sadece bir defa seçilebildiği, okulların talepleri doğrultusunda seçmeli derslerin artırılacağı de ifade edilmiştir.

6287 Sayılı Kanun ile seçmeli derslerin sayısı artırılmış böylece farklı alanlarda öğrencilere seçme hakkı tanınmıştır. Bu değişiklik eğitimin çok yönlü yapısını destekler nitelikte olup öğrencileri belirli sınırlar içerisinde dar kalıplara sıkıştırılmış bir seçmeli ders durumundan kurtarmıştır. Bireylerin demokratik hak ve taleplerine sınırlama değil, aksine seçme hakkı sağlamayı amaç edinen bu sistem aynı zamanda bireylerin ilgi, istek ve yeteneklerine uygun bir eğitim almalarına da imkân tanımıştır (MEB, 2012:2). İlerleyen dönemlerde seçmeli derslerin sayısının daha da artırılıp öğrencilere yeni fırsatlar tanınması gerekmektedir. 6287 sayılı kanun ile belirlenen seçmeli dersler ve alanları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1.4 İlköğretim Kurumları Ortaokul Haftalık Ders Çizelgesi (Seçmeli Dersler Bölümü)

DERSLER		SINIFLAR				
		ORTAOKUL				
		5	6	7	8	
SEÇMELİ DERSLER	Din, Ahlak ve Değerler	Kur'an-I Kerim(4)	2	2	2	2
		Peygamberimizin Hayatı(4)	2	2	2	2
		Temel Dinî Bilgiler(2)	2	2	2	2
	Dil ve Anlatım	Okuma Becerileri(1)	2	2		
		Yazarlık ve Yazma Becerileri(4)	2	2	2	2
		Yaşayan Diller ve Lehçeler(4)	2	2	2	2
		İletişim ve Sunum Becerileri(1)			2	2
	Yabancı Dil	Yabancı Dil (Bakanlar Kurulu Kararı ile Kabul Edilen Diller) (4)	2	2	2	2
	Fen Bilimleri ve Matematik	Bilim Uygulamaları(4)	2	2	2	2
		Matematik Uygulamaları(4)	2	2	2	2
		Çevre Eğitimi(1)			2	2
		Bilişim Teknolojileri ve Yazılım(2)			2	2
	Sanat ve Spor	Görsel Sanatlar (Resim, Geleneksel Sanatlar, Plastik Sanatlar vb.) (4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
		Müzik(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
		Spor ve Fizikî Etkinlikler (Alanlara Göre Modüller Oluşturulacaktır)(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
		Drama (2)	2	2		
		Zekâ Oyunları(4)	2	2	2	2
	Sosyal Bilimler	Halk Kültürü(4)	2	2	2	2
		“Şehrimiz ...” (1)	2	2	2	2
		Medya Okuryazarlığı(1)			2	2
Hukuk ve Adalet(1)			2	2	2	
Düşünme Eğitimi(2)				2	2	
Seçilebilecek Ders Saati Sayısı		6	6	6	6	

Kaynak: TTKB, 2012: 1

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 2012 yılında yayınladığı “İlköğretim Kurumları İlkokul-Ortaokul Haftalık Ders Çizelgesinin seçmeli dersler kısmına baktığımızda altı alanın oluşturulduğunu ve bu alanlardaki dersleri görmekteyiz. Bu çizelgenin uygulamasına ait açıklamalar kısmında seçmeli derslerle ilgili olarak şu maddeler yer almaktadır:

1. “Okullarda seçmeli ders uygulaması konusunda esneklik sağlanacak ve her okul yönetimi kendi imkânları doğrultusunda çizelgenin seçmeli dersler bölümünde yer alan azami 10 dersten bir grup oluşturacaktır. Öğrenciler, kendi okullarında okul yönetimi tarafından oluşturulan gruptan derslerini seçecektir.
2. Seçmeli derslerin kaç kez alınabileceği dersin adının yanında parantez içinde belirtilmiştir.
3. Seçmeli derslerden birden fazla sınıf düzeyinde alınabilecek derslerin öğretim programları modüler bir yapıda oluşturulacaktır. Öğrenciler bu derslerden herhangi birini, 5-8. sınıf arasında herhangi bir

sınıfta ya da sürekli olarak alabileceklerdir. Öğrenci, beşinci sınıftan itibaren programda seçmeli olarak yer alan bir dersi ilk kez sekizinci sınıfta alabileceği gibi, bu dersi beşinci sınıftan itibaren sürekli olarak seçebilir ya da herhangi bir sınıf düzeyinde başka bir alandan dersseçebilir.

4. Öğretim programlarının uygulanmasında haftanın belirli bir günü/günleri altı (6) ders saatlik zaman dilimi "seçmeli ders saatleri" olarak belirlenir. Bu şekilde farklı sınıf düzeylerinde olup fakat seçtikleri ders açısından aynı seviyede olan öğrencilerden seçmeli ders grubu oluşturulması sağlanır. Örneğin bir öğrenci Kur'an-ı Kerim dersini ilk kez yedinci sınıfta alıyorsa ve henüz başlangıç seviyesinde ise bu dersi beşinci, altıncı ve sekizinci sınıfta okuyan ve başlangıç seviyesinde olan öğrencilerle birlikte alabilir. Böylece hem kaynakların daha rasyonel kullanılması hem de öğrencilerin tercih haklarının karşılanması sağlanır.”(TTKB, 2012:2).

Seçmeli dersler hakkında yapılan açıklamalara baktığımızda, seçmeli derslerin yanında parantez içinde verilen rakamlar, öğrencinin o dersi kaç defa alabileceği göstermektedir. İsteyen öğrenci istediği sınıfta dersleri tercih edebileceği gibi farklı sınıflarda olup aynı seviyede olan öğrenciler için seçmeli ders grubu oluşturulması hakkında bilgi vermektedir

Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğünün 28.02.2017 tarihli ve 2571505 sayılı okullara gönderilen “2017-2018 Eğitim Öğretim Yılında Okutulacak Seçmeli Dersler” yazısında seçmeli ders sayısı 38’e çıkarılmıştır.

1.4. Farklı Ülkelerde Seçmeli Dersler

Seçmeli ders tanımındaki farklı bakış açılarını, seçmeli ders uygulamalarında da görmekteyiz. Ülkelerin eğitim politikalarına göre değişiklik gösteren seçmeli dersler kimi zaman öğrencilere kendilerini geliştirme fırsatı sağlarken kimi zaman ülkelerin ihtiyaçlarına göre şekillenmiştir. Seçmeli dersler bazı ülkeler de dönemlik seçilirken bazılarında bir yıllık olarak seçilmiştir.

Örneğin Amerika Birleşik Devletlerindeki seçmeli dersler öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini ortaya çıkarıcı ve geliştirici bir amaç taşımaktadır. Bazı ülkelerde ise seçmeli dersler toplumsal ihtiyaca göre şekillenmektedir. Bu dersler ise genellikle din, tarih ve dil dersleridir. Bu tür seçmeli ders uygulaması Avrupa ülkelerinde görülmektedir (Aslan, 2014: 47). Amerika Birleşik Devletinde uygulanan seçmeli dersler aşağıda verilmiştir:

“Amerika Birleşik Devletleri’nde 6, 7 ve 8. sınıflarda öğrenciler yalnızca bir dersi seçmeli olarak alabilme hakkına sahiptir. Bu ders ya spor ya da sanatla ilgili olabilmektedir. Bu ülkede lise seviyesindeki öğrenciler daha fazla seçmeli ders alabilmektedir. 1950’li yıllarda Amerikan liselerinde zorunlu derslerin yanında seçmeli derslerin sayıları çok azdı. 1960’lı ve 1970’li yıllarda öğrencilere daha fazla seçmeli ders alma imkânı sağlanmış olmasına rağmen 1980’li yıllarda aileler ve eğitimciler buna itiraz etmeye başlamışlardır. Seçmeli derslerin sayısının artışı ile öğrencilerin uluslararası

sınavlardaki matematik, okuma ve fen alanlarında notlarının düşmesi ilişkilendirilmiş ve seçmeli ders saatleri azaltılmıştır.”(EARGED, 2008: 3).

Almanya’da ortaokullarda seçmeli dersler 7 ve 8. sınıftan itibaren seçilebilmektedir. Almanya’da öğrencinin alması gereken zorunlu derslerin yanında istek ve eğilimlerine göre üst sınıflarda seçecekleri zorunlu seçmeli derslerde bulunmaktadır. Seçmeli ders olarak müfredatta yer alan her ders tercih edilebilmektedir. Ayrıca ikinci yabancı dil (Örneğin, Fransızca ve sosyal bilimler alanından bir derste) seçmeli dersler arasında yer alır. Seçmeli dersler okulun olanaklarına göre ve Eyalet Eğitim Bakanlığının onayı ile açılır. Her okul olanaklarına göre birisi yabancı diller alanı olmak koşuluyla üç seçmeli ders alanı açmaktadır. Ayrıca her okul olanaklarına göre bir ev ekonomisiyle ilgili olmak üzere ek zorunlu seçmeli dersleri açar. Pek çok okulda bilgisayar dersi ikinci zorunlu seçmeli derstir. Realschulelerde (ortaöğretim okulu) birinci yabancı dil 5. sınıftan itibaren, ikinci yabancı dil ise seçmeli olarak 7. sınıftan itibaren okutulur (Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı, 2007 akt. *EARGED*, 2008: 3-5:).

Japonya’da 1. kademe ortaöğretim kurumu olan Chugakkolarda seçmeli dersler bir veya daha fazla seçimlik dersin yanı sıra özel faaliyetleri de kapsayabilir. 3. sınıflarda seçmeli dersler sırasıyla; müzik, sağlık ve beden eğitimi, güzel sanatlar, endüstriyel sanatlar veya el sanatları olup her biri için 35 saat ayrıca her sınıfta 105 saat yabancı dil dersi ve 35 saatte gerekli diğer derslerden biri alınabilir (Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı, 2007 Akt, *EARGED*, 2008: 4). Özel okullarda seçmeli din dersi verilebilir.

Belçika’da okullarda ilk ve ortaöğretim boyunca öğrenci haftada 2 saat din ya da ahlak(moral) derslerinden birisini almak zorundadır. Zorunlu din dersi dışında seçmeli olarak Katolik, Protestan, Ortodoks, Yahudi ve İslam dersleri yer almaktadır (Aydın, 2015: 212). Müslüman öğrenciler için birinci sınıftan itibaren haftada iki saat zorunlu seçmeli İslam din dersi bulunmaktadır (Tavukçuoğlu,1996:220-221).

Hollanda’da 11 yıllık zorunlu eğitim bulunmaktadır. Anayasanın 29, 30 ve 31. maddeleri din eğitimi ile ilgilidir. Bu maddelere göre din özgürlüğü açısından okullarda dine dayalı veya mezhebe dayalı din eğitimi bulunmaktadır. Ayrıca seçmeli veya zorunlu din derslerine girecek öğretmenler, dini temsilciler tarafından belirlenmeli denilmiştir (Aydın, 2015: 215).

Geniş bir coğrafyaya sahip Rusya federasyonunda ise tüm ülkenin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde çeşitli eğitim programları oluşturulmuştur. Rusya için standart bir eğitim programı uygulanırken, bölgesel cumhuriyetler için çeşitli programlar uygulanmaktadır. Rusya federasyonunda bulunan okullarda haftada 5 veya 6 gün öğretim yapılabilmektedir.

Rusya federasyonunda uygulanan programlarda 5 veya 6 günlük eğitimlere göre değişmektedir. Bu programlarda 6 günlük bireysel ve grup olarak zorunlu seçmeli eğitim dersleri ve 5 günlük eğitimde bireysel ve grup olarak zorunlu seçmeli eğitim dersleri yer aldığı gibi 6 günlük bireysel ve grup olarak seçmeli dersler ve 5 günlük eğitimde bireysel ve grup olarak seçmeli derslerde bulunmaktadır. 10 farklı programın uygulanabildiği Rusya federasyonunda seçmeli dersler haftada en fazla 5 saat olarak alınmaktadır.²

İtalya’da ortaöğretim birinci devrenin başlıca amacı, öğrencileri bütün yönleriyle (ahlaki, sosyal, zihinsel, pratik ve yaratıcı) geliştirmek için fırsatlar sunmaktır. Genel amacı çocukları bir yetişkin ve bir yurttaş olarak üst öğretim kurumlarına hazırlamak olan bu kademedede, haftada 30 saat ders yapılır. Ailelerin talebi olursa okul haftalık ders saatini 36-40 saate çıkarabilir. Bu ilave saatler, ders dışı faaliyetler veya destekleyici çalışmalar için kullanılır (EARGED, 2008: 4).

İngiltere’de eğitim 4 basamağa ayrılmıştır. Her basamağın sonunda 7, 11, 14 ve 16 yaşlarında öğrenciler SAT (Standart Eğitim Testleri) tabii tutulur. 1. ve 2. basamaklarda: İngilizce, matematik, fen bilgisi, tarih, coğrafya, müzik, resim, beden eğitimi, teknolojidir. 3. basamakta bunlara yabancı dil eklenir. 4. basamakta ise zorunlu dersler İngilizce, matematik, fen bilgisi, teknoloji, beden eğitimi ve yabancı dildir. 3. Basamakta öğrencilerin ders programlarının %20 sini seçmeli dersler oluşturmaktadır. 4. Basamakta ise bu oran %40 a yükselmektedir. Seçmeli dersler ve din dersleri ulusal müfredat programına ek olarak gösterilir. Tüm okullar broşürlerinde ve tanıtım kitapçıklarında hangi zorunlu ve seçmeli derslerin okutulduğunu belirtmek durumundadır.³ Din dersleri ana okullar ve dört yıllık üniversiteler hariç ders çizelgelerinde yer almaktadır. Okullarda sabah dua ederek başlamak yasal emirdir (Kaymakcan, 2004: 50).

Finlandiya eğitim olarak gelişmiş ülkelerden biridir. Nüfusun çoğunluğunu Protestan inancına sahip insanlar oluşturmaktadır. Finlandiya’nın din eğitimine baktığımızda ilkokulda zorunlu bir din dersi olduğu görülmektedir. İlkokulun ilk beş sınıfında 2 kredilik zorunlu bir din dersinin yanında 2 kredilik seçmeli “ahlak” dersi de verilebilmektedir. Ortaöğretimde de zorunlu din derslerinin yanında seçmeli din dersleri verilmektedir (Bahçekapılı, 2013: 901-916).

Liselerde ise bölgesel olarak farklılıklar gözlemlenmektedir. Bahçekapılı “Finlandiya’da Din Eğitimi” adlı makalesinde liselerdeki din eğitimini hakkında: “Öğrenciler Protestan, Ortodoks ve diğer dinlerin derslerinden 3 tanesini zorunlu olarak, eğer seçerlerse 2 tanesini de seçmeli olarak alırlar. Ayrıca, zorunlu 3 din dersini bir kere de değil, farklı

² http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/148/4-2.htm (erişim tarihi:10.06.2019

³ <https://www.dilokulubul.com/ulke-rehberi/ingiltere-rehberi/ilk-ve-orta-egitim> (erişim tarihi: 14.04.2019).

dönemlerde birer saat olarak okurlar” demektedir (2013: 913). Finlandiya’da Protestan din dersleri kapsamında üç ders zorunlu okutulmaktadır. Bunlardan ilki :“Dinin Doğası ve Önemi”, ikincisi: “Kilise, Kültür ve Toplum”, üçüncüsü ise: “ İnsan Hayatı ve Etik” dersleridir. Bu zorunlu derslerin yanında “Dünya Dinleri ve Finliler Neye İnanır” adlı seçmeli derslerde bulunmaktadır. Protestanlarda olduğu gibi Ortodokslarda da zorunlu üç dini ders bulunmaktadır. Bunların yanında seçmeli olarak “Dünya Dinleri” ve “Ortodoks Dünyası” adlı iki ders bulunmaktadır (Bahçekapılı, 2013: 901-916).

Genel olarak ülkelerin seçmeli ders uygulamasına bakıldığında bazılarının seçmeli ders uygulamasının dönemlik, bazılarının ise senelik olduğunu, seçmeli derslerin bazı ülkelerde ulusal bazı ülkelerde ise din, kültür, örf, adet, ırk vb. özelliklere göre bölgesel olduğunu görmekteyiz (Aslan, 2014: 47).

1.5. Ortaokullarda Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Dersler

Din eğitimi kimi zaman kendisine eğitim sisteminde yer bulamamış kimi zaman seçmeli ders olarak okutulmuş, kimi zaman ise zorunlu dersler arasına girebilmiştir. Günümüzde okullarda zorunlu dersler içerisinde yer alan “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi” din eğitimi için önemli olsa da dini eğitim açısından yeterli gelmemektedir. Çocuklarına dini eğitimi vermek isteyen ailelerin anayasal hakkı olarak seçmeli din dersleri ortaya çıkmıştır. Çocuğun aileden getirdiği ahlaki ve kültürel yaşam öğelerinin üstüne bir şeyler eklemek ve korumak okula düşen görevlerdendir. Din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin amaçları içerisinde, ailenin öğrettiği ve yaşamaya çalıştığı dini bilgilerin ve yaşamın; okula gönderilen çocuk ve gençlerde bilincinin kavranması ve olgunlaştırmasına yardımcı olmak yer almaktadır (Öcal, 1998: 3).

11.04.2012 tarihli ve 28261 sayılı Resmî gazete yayımlanarak yürürlüğe giren 6287 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun önerisi, Ortaokul ve liselerde, “Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı ve Temel Dinî Bilgiler” derslerinin isteğe bağlı seçmeli ders olarak okutulmasına imkân tanımıştır. Böylece büyük bir ihtiyacın giderilmesi sağlanmıştır. Din, ahlak ve değerler alanındaki “Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı ve Temel Dinî Bilgiler” seçmeli dersleri okutulmaya başlandığı ilk günden itibaren yoğun ilgi görmüştür. Bu ilginin kanıtı olarak Millî Eğitim Bakanlığının 2012-2013 eğitim öğretim yılında seçmeli derslerle ilgili istatistiksel verileri göstermek mümkündür. Bu verilerde; 5. sınıfa kayıt yaptıran 1.193.993 öğrencinin 647.349’u Kur’an-ı Kerim, 426.836’sı Hz. Muhammed’in Hayatı ve 212.134’ü Temel Dinî Bilgiler” dersini seçtiği görülmektedir (Bahçekapılı, 2013: 51).

Bu bölümle din, ahlak ve değerler öğrenme alanında bulunan “Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı ve Temel Dinî Bilgiler” derslerinin amacı, programı ve içeriği hakkında bilgiler verilecektir. Din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinin programlarında amaç ve kazanımlar açık ve anlaşılır şekilde ifade edilmiştir. Programlarda ölçme ve değerlendirme kısmına büyük önem verilmiş öğrencilerle beraber öz değerlendirme yapılmasına vurgu yapılmıştır. Bireysel farklılıkları da göz önünde bulunduran bu programlarda çoklu zeka kuramına dayalı eğitimin anlayışı benimsenmiştir.

1.5.1. Hz. Muhammed’in Hayatı Dersi (Peygamberimizin Hayatı)

“Hz. Muhammed’in Hayatı” dersi ortaokulların her kademesinde haftada iki saat seçilebilen bir derstir. 27.08 2012 tarihli 137 sayılı “Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Hz. Muhammed’in Hayatı Dersi Öğretim Programı” ile dersin içeriği açıkça ifade edilmiştir.

“Hz. Muhammed’in Hayatı” dersi 2017’de yapılan değişikliklerle “Peygamberimizin Hayatı” dersi olarak değiştirilmiştir. Bu değişim Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 17.07.2017 tarihli ve 98 sayılı kararı ile yürürlüğe girmiştir (MEB, 2017a).Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Hz. Muhammed’in Hayatı Dersi Öğretim Programında bu dersin önemi aşağıdaki şekilde belirtilmiştir;

“Peygamberler insanlığın başlangıcından itibaren yüce Allah tarafından insanlara hidayet rehberi olarak gönderilmiş seçkin kullardır. Onlar en güzel ahlak ile donatılarak insanlığa örnek olarak sunulmuş ve kendilerine itaat edilmesi istenmiştir. İlk insan Hz. Adem ile başlayan bu süreç son peygamber Hz. Muhammed ile tamamlanmıştır. O’ndan başka da bir elçi gönderilmeyecektir. Hz. Muhammed kıyamete kadar insanlığın kurtuluşu için tek umuttur. Âlemlere rahmet olarak gönderilmiş bulunan son elçinin insanlığa yol göstericiliğinin iyi kavranması ise O’nun doğru şekilde tanınması, insanlara tanıtılması, daha sonra da bütün bir hayat için örnek alınması ile mümkün olacaktır.” (MEB, 2012b: 2).

Bu paragrafta da açıkça görülmektedir ki peygamberimizi anlamak ve örnek almak için peygamberimizin hayatını iyi öğrenmek gerekir. Peygamberimiz şüphesiz en iyi öğretmendir. İçinde yaşadığı toplumun cahiliye uygulamaları ile mücadele etmiş ve büyük bir başarı göstermiştir. Peygamberimizin öğreticiliği sadece vahiy iletmekten ibaret olmamış vahyi hayatına uygulayarak inanlara yol gösterici olmuştur. Çocuğundan yaşlısına her kesimden insana ulaşmış, sevgilerini kazanmış ve olumlu yönde davranış değişikliği kazandırmıştır.

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Hz. Muhammed’in Hayatı Dersi Öğretim Programının genel amaçlar bölümünde bu dersin öğrencilere öğretilme amaçları aşağıda verilmiştir:

1. “Hz. Muhammed’in hayatını ana temalarıyla tanımaları,
2. İslam dininin doğru anlaşılmasında Hz. Muhammed’e olan ihtiyacı fark etmeleri,
3. Hz. Muhammed’in İslam’ı yaşamada örnek olduğunu kavramaları,
4. Hz. Muhammed’in hayatını bütüncül bir yaklaşımla öğrenmeleri.” (MEB, 2012b: 3).

Dersin amaçları kısmında peygamberimizin yaşamını, yaşadığı yerleri, yaşadığı zamanı, öğretilerini, insanlara yaklaşımını, bir insan olarak davranışlarını öğrencilere tanıtmak ve öğrencilerin peygamberimizi anlamalarını sağlamak olduğu belirtilmiştir.

Peygamberimizin hayatı olarak değiştirilen yeni programda dersin amaçları kısmı, Hz. Muhammed’in Hayatı dersinin amaçları kısmından sayıca daha fazladır. Peygamberimizin hayatı dersinde amaçlar sekiz maddeye çıkartılmış ve içerik olarak peygamberimizin örnek alınması hususunda daha fazla durulmuştur. Peygamberimizin hayatı dersinin amaçları maddeler halinde şu şekilde verilmiştir:

1. “Peygamberlik kavramını ve peygamberlerin özelliklerini açıklaması,
2. Peygamberimizin doğduğu çevrenin genel özelliklerini tanıması,
3. Peygamberimizin beşerî ve nebevi yönlerini fark etmesi,
4. Peygamberimizin örnek kişiliğini bireysel ve toplumsal açılardan kavraması,
5. Peygamberimizi severek kendisine örnek alması,
6. Sahabe kavramını ve sahabenin örnekliliğini kavraması,
7. Kültür ve medeniyetimizdeki peygamber sevgisinin tezahürlerini fark etmesi,
8. Peygamberimizin hayatını bütüncül bir yaklaşımla tanıması.” (MEB, 2017b).

Peygamberimizin hayatı dersinin amaçları kısmı incelendiğinde “Hz. Muhammed’in Hayatı Dersi” programda olmayan sahabe kavramının programa eklendiği görülmektedir. Aynı zamanda bir önce programa getirilen eleştirilerin dikkate alındığı ve peygamberimizin örnek alınması hususuna amaçlar kısmında yer verildiği görülmektedir. Peygamber sevgisinin kültürümüzdeki yerine değinen yedinci madde ise dersin hayat ile ilişkilendirilerek kalıcılığının sağlanması bağlamında etkili olacağı kanaatindeyiz

Eski ve yeni programlar göz önüne alınarak uygulama kısmına bakacak olursak; Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Hz. Muhammed’in Hayatı Dersi Öğretim Programının uygulamasına ilişkin ilkeler kısmında yer alan maddeler aşağıda verilmiştir.

1. “Ünite ve kazanımlar, “Hz. Muhammed’in Hayatı Dersi” Öğretim Programı genel amaçlarına ulaşmayı sağlayacak şekilde, farklı öğrenme alanlarına ayrılarak belirlenmiştir.
2. Her bir ünite için kullanılacak süre ve ünitelerin işleniş sırası programda belirlenmiştir. Bununla birlikte zümre öğretmenlerince öğrenci seviyesi ve çevre şartlarına uygun planlama yapılabilir.
3. Öğrenme-öğretme etkinliklerinde kazanımları edinmeye uygun görsel, işitsel ve basılı materyallerden yararlanır.

4. Öğrenme-öğretme etkinliklerinde öğrenci merkezli öğrenme ve öğretme yöntem, teknik ve stratejileri kullanılır.
5. Tüm öğrenme-öğretme süreçlerinde konuların öğrencilere sevdirilerek öğretilmesi esastır.
6. Ünite konuları ayet ve hadisler temel alınarak işlenmelidir.
7. Öğrencilerin konuyu kavramaları esas alınacak ve öğrenciler, konularda geçen ayet ve hadisleri ezberlemeye zorlanmayacaktır.
8. Üniteler ele alınırken konular günlük hayatla ilişkilendirilecektir.
9. Tüm sınıflarda yer alan “Hz. Muhammed’in Hayat Hikâyesini Hatırlayalım.”(MEB, 2012b: 5).

Programın uygulanmasına yönelik ilkeler incelendiğinde öğrenci seviyelerine göre öğretmenin dersi planlamasına olanak sağlanmış olup dersin sevdirilerek işlenmesine vurgu yapılmıştır. Ders konularının öğretiminde hayatla bağlantısı kurularak kalıcı öğrenmelerin gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Önemli bir husus da ayet ve hadislerin ezberletilmesi konusunda öğrencilere baskı yapılmamasıdır. Öğrencilerin konuyu genel hatlarıyla kavramasını ayet ve hadisleri ezberlemesinden daha önemli olduğu belirtilmiştir.

Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programının uygulanmasına ilişkin ilke ve açıklamalar kısmında ise şu ifadeler yer almaktadır;

1. “Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı genel amaçlarına ulaşmayı sağlayacak şekilde ünite ve kazanımlar, farklı öğrenme alanlarına ayrılarak belirlenmiştir.
2. Öğretim Program’ında verilen alana özgü kelime, kavram ve tamlamaların yazım ve telaffuzunda “TDK Yazım ve İmla Kılavuzu” esas alınır. Ancak yazım ve telaffuzda tutarlılığı gözetmek kaydıyla Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi’nin (İSAM) yazım ve imlası da tercih edilebilir.
3. Her bir ünite için kullanılacak süre ve ünitelerin işleniş sırası programda belirlenmiştir. Bununla birlikte zümre öğretmenlerince öğrenci seviyesine ve çevre şartlarına uygun planlama yapılabilir.
4. Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı beceri temelli olarak yapılandırılmıştır. Bu çerçevede kazanımlar işlenirken öğretim programında yer alan temel becerileri ve kavramları kazandırmaya yönelik etkinliklere yer verilmelidir.
5. Öğrenme-öğretme etkinliklerinde çevre faktörlerine, eğitim ortamına, öğrencilerin düzeyine, genel kültür ve dinî bilgi seviyelerine göre onları aktif kılan yöntem, teknik ve stratejiler sevgi temelli bir yaklaşımla kullanılmalıdır.
6. Ünite konuları işlenirken ayetler, hadis ve siyer ile ilgili temel kaynaklar esas alınmalıdır.
7. Ünite konuları işlenirken kültürümüzde ve edebiyatımızda peygamberimizin vasıflarını, güzel ahlâkını, ona muhabbet, hürmet ve bağlılığı ifade eden naat, şiir, kaside vb. edebî metinlerden yararlanılacaktır.
8. Ünite sonlarında yer alan “Bir Hadis Öğreniyorum” konuları işlenirken ilgili ünitenin konu bütünlüğüne uygun olan ve sıhhati üzerinde tartışma bulunmayan hadisler seçilmelidir. Hadislerin Arapça metinleri ve Türkçe anlamları verilmeli; gerekli yerlerde hadislerle ilgili kısa açıklamalara

ve anekdotlara yer verilmelidir. Hadislerin işlenmesinde hadisin anlamının ve verdiği mesajın kavranması esastır. Öğrenciler, hadislerin anlamlarını ezberlemeye teşvik edilebilir ancak bu yönde zorlama olmamalıdır.

9. Üniteler ele alınırken konular günlük hayatla ilişkilendirilmelidir.
10. Üniteler hazırlanırken ünite içerisinde geçen kısa ayet ve hadislerin Arapça metinleri de verilmelidir.
11. Öğrenme-öğretme etkinliklerinde kazanımlara uygun görsel, işitsel, interaktif ve basılı materyallerden yararlanılmalıdır.
12. Ana Hatlarıyla Peygamberimizin Hayatı öğrenme alanında; 5. Sınıflar “Peygamberimizin Çocukluk Yılları” ünitesinde çocukluğu, 6. sınıflar “Peygamberimizin Gençlik Yılları” ünitesinde gençliği, 7. sınıflar “Peygamberimizin Mekke Yılları” ünitesinde nübüvvetin Mekke Dönemi, 8. sınıflar “Peygamberimizin Medine Yılları” ünitesinde ise nübüvvetin Medine Dönemi konuları ayrıntılı olarak, diğer konular ise ayrıntıya girilmeden ana hatlarıyla işlenecektir.
13. Üniteler hazırlanırken anlatımların üslubu, Peygamberimize duyulan sevgiyi ve ona bağlılıktaki samimiyeti yansıtmalıdır. Bu bağlamda Peygamberimiz için kullanılan farklı sevgi ve hürmet ifadelerine anlatımlarda yer verilmelidir.”(MEB, 2017b: 14).

Programın uygulanmasına yönelik ilkeler incelendiğinde Hz. Muhammed’in Hayatı dersinin programından farklı olarak öğrenci seviyesine ve hazırbulunuşluk düzeyine göre farklı yöntem ve tekniklerin kullanılması tavsiye edilirken, sevgi temelli bir öğretimin üzerinde durulmuştur. Özellikle kültürümüzde peygamberimize dair edebi eserlerin kullanılmasına önem çeken sekizinci madde, öğrencilerin hem edebiyat hem siyer ile buluşturulmasına imkân tanımaktadır. Ayrıca programın uygulamasında hadisler önemli yer tutmaktadır. Ayet ve hadislerin Arapçalarıyla birlikte verilmesi, günlük hayat ile ilişkilendirilerek kalıcılığının sağlanması amaçlanmıştır. Hadislerin kavranması hususunda ise açıklama ve örneklere yer verilmesi istenmektedir. Yeni program ile daha samimi ve kalıcı bir eğitim öğretim gerçekleştirmek amaçlanmıştır.

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Hz. Muhammed’in Hayatı Dersi Öğretim Programı genel olarak altı öğrenme alanına ayrılmıştır. Bu alanlar şu şekilde belirtilmiştir:

1. “Hz. Muhammed’in Hayat Hikâyesi
2. Günlük Hayatta Hz. Muhammed
3. En Güzel Örnek
4. Sosyal Hayatta Hz. Muhammed
5. Hz. Muhammed ve Aile
6. Hz. Muhammed ve Toplumsal İletişim.” (MEB, 2012b: 8).

Belirlenen bu öğrenme alanları kendi içlerinde dörder üniteye ayrılmaktadır. Ayrılan bu üniteler ise sınıflara göre farklılıklar göstermektedir. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Hz. Muhammed’in Hayatı Dersi Programının ünitelerini incelediğimizde her sınıfın ilk

ünitesinin “Hz Muhammed’in hayat hikâyesini hatırlayalım” olduğu görülmektedir. Hz. Muhammed’in Hayatı Dersi seçmeli bir ders olduğu için her sınıfta ilk defa seçenler olabileceği gibi, daha önce bildiklerini unutanların da olabileceği düşünülerek yapılan bu ilk ünite, peygamberimizin hayatının kısa bir özeti olarak karşımıza çıkmaktadır. İkinci alanda peygamberimizin temizliğe, beslenmeye, spora verdiği önem anlatılmaktadır. Üçüncü alanda ise peygamberimizin yaşam şekli, ahlakı, ibadetleri, duaları ünitelerde işlenerek günlük hayatta peygamberimizin örnek alınması amaçlanmıştır. Dördüncü alanda peygamberimizin çocuklarla, aile ve akrabalarla olan muhabbeti sevgisi işlenmektedir. Beşinci alanda insanlar arası iletişim konusunda peygamberimizden örnekler verilerek, belki de toplumumuzun en büyük ihtiyaçlarından biri olan sağlıklı iletişim konusunda yol gösterilmektedir (MEB, 2012b: 8). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Hz. Muhammed’in Hayatı Dersi Programı tablo 1.5 de gösterilmektedir:

Tablo 1.5 Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Hz. Muhammed’in Hayatı Dersi Programı

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTELER			
	5.Sınıf	6.Sınıf	7.Sınıf	8.Sınıf
Hz. Muhammed’in Hayat Hikâyesi	Hz. Muhammed’in Hayat Hikayesini Hatırlayalım	Hz. Muhammed’in Hayat Hikayesini Hatırlayalım	Hz. Muhammed’in Hayat Hikayesini Hatırlayalım	Hz. Muhammed’in Hayat Hikayesini Hatırlayalım
Günlük Hayatta Hz. Muhammed	Temizlik	Beslenme	Giyim Kuşam	Eğlence ve Spor
En Güzel Örnek	Hz. Muhammed’in Ahlakı	Hz. Muhammed’in İnanıcı	Hz. Muhammed’in İbadetleri	Hz. Muhammed’in Duaları
Sosyal Hayatta Hz Muhammed	Hz. Muhammed ve Çocuk	Hz. Muhammed ve Çevre	Komşuluk	İnsan Hakları ve Adalet
Hz. Muhammed ve Aile	Çocuğun Görevleri	Ailede Sevgi ve Saygı	Akrabalarla İletişim	Anne Babanın Görevleri
Hz. Muhammed ve Toplumsal İletişim	Herkesin Dostu ve Kardeşi Hz. Muhammed	İletişim Dili	Sosyal İletişim	İnsani İlişkileri Güçlendirme

Kaynak: MEB, 2012b

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Hz. Muhammed’in Hayatı Dersi Programında yer alan kazanımlar incelendiğinde 5. sınıfta 35, 6. sınıfta 33, 7. sınıfta 31 ve 8. sınıfta 27 kazanım olduğu görülmektedir. Sınıflara göre benzer ünitelerdeki kazanımlar değişmektedir. Öğrenci seviyeleri göz önüne alınarak hazırlanan kazanımlar bilişsel öğrenmelerden duyuşsal öğrenmelere doğru bir yol izlemektedir.

Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı genel olarak beş öğrenme alanına ayrılmıştır. Bu öğrenme alanları şu şekilde ifade edilmiştir;

1. “Ana Hatlarıyla Peygamberimizin Hayatı,

2. Peygamberimizin Nebevi Yönü,
3. Sosyal Hayatta Peygamberimiz,
4. Peygamberimizin Örnekligi
5. Peygamberimizin Ashabı.” (MEB, 2017b: 17).

Peygamberimizin Hayatı Dersi, Hz. Muhammed’in Hayatı dersine benzer bir yapı içerse de içerik olarak birbirinden ayrılmaktadır. Değişimler dikkate alındığında ilk olarak her ünitenin sonunda “Bir Hadis Öğreniyorum” karşımıza çıkmaktadır. Birinci ünite; “Peygamberimizin çocukluğu, gençliği, Mekke yılları ve Medine yılları” olarak dört kısımdan oluşmaktadır. Sınıflara göre kademeli olarak verilen bu ünitelerin ilk konuları bir önceki programda olduğu gibi özet niteliğindedir. Özellikle yeni programda beşinci alan olan “Peygamberimizin Ashabı” kısmı, bu programda en çok merak edilen kısım olarak karşımıza çıkmaktadır. Tartışma konusu haline getirilen bu kısımda beşinci sınıflarda “ Peygamberimiz ve Sahabe” ünitesi yer almaktadır. Bu ünite de sahabe kavramı, peygamberimizi anlatan sahabeler ve çocuk sahabeler yer almaktadır. Altıncı sınıflarda “Sahabenin Fazileti” ünitesinde ayet ve hadislerde sahabelere değinilmiş ve genç sahabeler anlatılmıştır. Yedinci sınıflarda “Sahabeden Örnek Davranışlar” ünitesi yer almaktadır. Sekizinci sınıflarda ise “İslam Daveti ve Sahabe” olarak karşımıza çıkan ünite de; sahabelerin İslam’a davetine, şehit ve ilim ehli sahabeler değinilmiştir (MEB, 2017: 17- 43).

Yeni programda kazanımlar azaltılmış, içerik daha anlaşılır hale getirilmiştir. Peygamberimizin hayatı dersinde toplam 112 kazanım bulunmaktadır. Beşinci sınıflarda 30 kazanım, altıncı sınıflarda 27 kazanım, yedinci sınıflarda 30 kazanım yer alırken sekizinci sınıflarda ise 25 kazanım yer almaktadır. Bu kazanımlardan 93 tanesi bilişsel öğrenme alanına, 16 tanesi duyuşsal öğrenme alanına, 3 tanesi psikomotor öğrenme alanına aittir. (MEB, 2017b: 17- 43) Yeni program ile daha samimi ve öğrencilerin his ve duydu dünyalarına hitap edecek bir peygamber anlatılmak istenmiştir.

1.5.2. Kur’an-ı Kerim Dersi

Okutulmaya başlandığı ilk günden itibaren büyük bir ilgi gören Kur’an-ı Kerim dersleri, ortaokulların her kademesinde haftada iki saat seçilebilen bir ders olarak karşımıza çıkmıştır. Talim Terbiye Kurulu Bakanlığı’nın 27.08.2012 tarihli 136 sayılı kararı ile “Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Kur’an-ı Kerim Dersi (5.ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı” yayınlanmasıyla Kur’an-ı Kerim dersi seçmeli dersler arasında yerini almıştır.

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Kur’an-ı Kerim Dersi Öğretim Programının giriş kısmında Kur’an-ı Kerim dersinin önemi ve gerekliliği şu şekilde belirtilmiştir:

“Kur’an-ı Kerim İslam dininin temel kaynağıdır. İslam toplumlarının temel referansı olan Kur’an-ı Kerim indirilişinden itibaren tüm Müslümanların başucu kitabı olmuştur. Kur’an’ı Kerim’in dili, anadilleri ne olursa olsun Müslümanları birleştiren ana unsurdur. Kültürümüzde de Kur’an-ı Kerim’e özel bir değer verilmiştir. İslam’ın yaşanması, Kur’an-ı Kerim’in inanç, ibadet, ahlak ve gündelik yaşamla ilgili kurallarının öğrenilmesine bağlıdır. Bu nedenle Kur’an-ı Kerim’in gerek lafız yönüyle, gerekse anlamca öğrenilmesi esastır.”(MEB,2012a:2).”

Programda İslam dinine mensup bireylerin inançlarını yaşayabilmeleri için Kur’an-ı Kerim’i gerek lafız gerekse mana yönünden doğru öğrenmelerinin gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Kur’an-ı Kerim dersinin genel amaçlar kısmında aşağıdaki maddeler yer almaktadır. Kur’an-ı Kerim dersinin genel amaçları maddeler halinde aşağıda yer almaktadır:

1. “Öğrencilerin Kur’an-ı Kerim’in hayatımızdaki yerini fark etmeleri,
2. Öğrencilerin Kur’an-ı Kerim’i doğru ve güzel okumaları,
3. Öğrencilerin bazı sure ve ayetleri kurallarına uygun olarak ezberlemeleri,
4. Öğrencilerin Kur’an-ı Kerim’in içeriği hakkında bilgi sahibi olmaları,
5. Öğrencilerin Kur’an-ı Kerim’i seyerek ve isteyerek okuma, anlama ve ezberlemeleri.”(MEB, 2012a:2).

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Kur’an-ı Kerim Dersi Öğretim Programının özeti niteliğini taşıyan bu 5 madde kademeli olarak öğrencilerin Kur’an-ı Kerim’i tanınmasını, önemini anlamasını, öğrenmesini ve hayatında da uygulamasını amaç edinmektedir. Programda her sınıfta bu dersi ilk defa alan öğrencilerin olacağı da göz önüne alınarak şu ifade yer almıştır; “Kur’an-ı Kerim” okumayı bilmeyen öğrencilere 5.sınıf “Kur’an-ı Kerim’i” okumaya giriş ünitesinin verilebileceği belirtilmiştir. Bu konuyla ilgili programda şu ifadelere yer verilmiştir; “6-7-8. sınıflarda öğrenim gören ve Kur’an-ı Kerim okumayı bilmeyen bir öğrenciye kendi sınıfında öncelikle 5. sınıf öğretim programında yer alan Kur’an-ı Kerim’i okumaya giriş ünitesi uygulanır. Öğrenci Kur’an-ı Kerim okumayı öğrendikten sonra kendi sınıfına ait öğretim programına devam eder.” (MEB, 2012a: 3).

Programın uygulanmasına ait ilke ve açıklamalar incelendiğinde programın detaylı ve özenle hazırlandığı görülmektedir. Ünitelerin işleniş sırasının ve ders saatinin programda belirlendiği, ancak zümre öğretmenlerince bu işleniş sırası ve ders saatlerinde öğrenci seviyeleri ve çevresel faktörler göz önüne alınarak düzenleme yapılabileceği vurgulanmıştır. Öğretmenlerin, öğrencilerinin seviyesine göre düzenleme yaparak dersin verimliliğini artırmalarına imkân sağlanmıştır. Bu durum programda: “Her bir ünite için kullanılacak süre ve ünitelerin işleniş sırası programda belirlenmiştir. Bununla birlikte zümre öğretmenlerince öğrenci seviyesi ve çevre şartlarına uygun planlama yapılabilir.” maddesi ile ifade edilmektedir (MEB, 2012a: 2). Dersin sevgi usulüyle işlenmesinin önemine vurgu yapan

program da: “Tüm öğrenme-öğretme süreçlerinde konuların öğrencilere sevdirilerek öğretilmesi esastır.” maddesi yer almaktadır. Öğretmeni seven öğrenci, dersi de sevecek ve derse olan ilgisi, beklenen istendik davranış değişikliğine zemin hazırlayacaktır (MEB, 2012a: 3).

Seçmeli Kur’an-ı Kerim dersi 5.ve 8. sınıflar öğretim programının “Kur’an-ı Kerim ve mesajı” öğrenme alanında 25 kazanım ve “Kur’an-ı Kerim’i okuma ve ezberleme” öğrenme alanında 32 kazanım olmak üzere toplam 57 kazanımı bulunmaktadır. Bu kazanımlardan 43’ü bilişsel, 4’ü duyuşsal ve 10’uda psikomotor alana göre hazırlanmıştır. Programda sınıflar bazında kazanımlar ve ayrılacak ders saatleri de belirtilmiştir.

Tablo 1.6 Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 5. Sınıf Ünitelere Göre Kazanım Sayıları ve Saatleri

5. SINIF		
ÜNİTELER	KAZANIM SAYILARI	DERS SAATİ
Kur’an-ı Kerim’i Tanıyalım	7	30
Kur’an-ı Kerim’i Okumaya Giriş	12	42
Toplam	19	72

Beşinci sınıflarda verilen Kur’an-ı Kerim dersinin kazanımları; Kur’an-ı Kerim’i tanımayı, okumaya istekli olmayı ve sevgi duymayı öğrencilere kazandırmakla başlamaktadır. Kazanımların açıklama bölümünde yer alan şu ifade bunu açıkça ortaya koymaktadır: “Kur’an okumanın amaçları hakkında bilgiler verilecek ve öğrencilerin Kur’an okumayı sevmeleri hedeflenecektir (MEB,2012a:4). Devam eden kazanımlarda ise kıssalar, dualar ve bazı kavramlar yer almaktadır. Birinci üniteye yer alan “Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. Hud, Hz. Salih kıssalarını temel özellikleriyle açıklar” kazanımı, ilgi ve merakı artıran bir ünite olarak karşımıza çıkmaktadır. Kur’an-ı Kerim dersinin öğrenme alanlarına baktığımızda iki alandan oluştuğu görülmektedir. Birinci alan “Kur’an-ı Kerim ve Mesajı” ikinci alan ise “Kur’an-ı Kerimi Okuma ve Ezberleme” şeklindedir.

“Kur’an-ı Kerim ve Mesajı” adlı öğrenme alanındaki birinci ünite 5, 6, 7 ve 8. Sınıflarda “Kur’an-ı Kerim’i Tanıyalım” başlığıyla ifade edilmektedir. Birinci ünite her sınıfta iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm sınıflar arasında farklılık gösterse de ikinci bölüm tüm sınıflarda “Kur’an’ın Mesajını Anlıyorum” başlığı altında toplanmıştır. Kur’an’ın Mesajını Anlıyorum bölümünde tüm sınıflarda dört başlık oluşturulmuş. Bu başlıklar şu şekildedir;

“1-Kur’an Kıssaları Öğreniyorum

2-Sureleri Tanıyorum

3-Kur’an’dan Dualar Öğreniyorum

4-Kur’an Kavramlarını Öğreniyorum.” (MEB, 2012a: 6-21).

Üstte çekelim burayı şeklinde belirtilmiştir. Bu başlıkların isimleri aynı olsa da her sınıfta içeriği değişmektedir. Örneğin her sınıfta farklı bir kısma öğretilmektedir. Aşağıda bulunan Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Kur'an-ı Kerim Dersi Öğretim Programında bu açıkça görülmektedir.

Tablo 1.7 Ortaokul ve İHO Kur'an-ı Kerim Dersi Öğretim Programı

ÖĞRENME ALANLAR	ÜNİTELER			
	5. SINIF 1. ÜNİTE: KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM	6. SINIF 1. ÜNİTE: KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM	7. SINIF 1. ÜNİTE: KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM	8. SINIF 1. ÜNİTE: KUR'AN-I KERİM'İ TANIYALIM
Kur'an-ı Kerim ve Mesajı	I. Kur'an-ı Kerim'i öğreniyoruz II. Kur'an'ın mesajını anlıyorum	I. Kur'an-ı Kerim'i güzel okuma II. Kur'an'ın mesajını anlıyorum	I. Kur'an-ı Kerim'in İslam dinindeki yeri ve Önemi II. Kur'an'ın Mesajını Anlıyorum	I. Kur'an-ı Kerim'in temel konuları II. Kur'an'ın mesajını anlıyorum
	5. SINIF 2. ÜNİTE: KUR'AN-I KERİM OKUMAYA GİRİŞ	6. SINIF 2. ÜNİTE: KUR'AN-I KERİM'İ GÜZEL OKUMA	7. SINIF 2. ÜNİTE: KUR'AN-I KERİM'İ GÜZEL OKUMA	8. SINIF 2. ÜNİTE: KUR'AN-I KERİM'İ GÜZEL OKUMA
Kur'an-ı Kerim'i okuma ve ezberleme	I. Kur'an-ı Kerim'i okumayı öğreniyoruz II. Okunacak sure ve ayetler III. Ezberlenecek dualar, sureler ve anlamları	I. Okunacak sure ve ayetler II. Tecvit bilgisi III. Ezberlenecek dualar, sureler ve anlamları	I. Okunacak sure ve ayetler II. Tecvit bilgisi III. Ezberlenecek dualar, sureler ve anlamları	I. Okunacak sure ve ayetler II. Tecvit bilgisi III. Ezberlenecek dualar, sureler ve anlamları

Kaynak: MEB, 2012a: 6.

İkinci öğrenme alanı olan “Kur'an-ı Kerim'i Okuma ve Ezberleme” alanında, beşinci sınıflarda “Kur'an-ı Kerim'i Okumaya Giriş” ünitesi yer alırken diğer sınıflarda “Kur'an-ı Kerim'i Güzel Okuma” ünitesi yer almaktadır. Beşinci sınıf haricinde diğer sınıflarda “Tecvid” konusunun işlendiği görülmektedir. Öğrenme alanının açıklamalar kısmında tecvit kurallarının öğretiminde "uygulamanın" asıl olduğu önemle vurgulanmaktadır.

1.5.3. Temel Dini Bilgiler Dersi

Temel Dini Bilgiler dersi “İslam-1” ve “İslam-2” olarak iki kademeye ayrılmış bir derstir. Ortaokul Temel Dini Bilgiler (İslam1-2) Dersi Öğretim Programında dersin içeriği ve amacı net bir şekilde ifade edilmiştir. Programın amacı kısmında şu ifade yer almaktadır:

“Temel Dini Bilgiler (İslam 1-2) dersi; öğrencilerin İslam dininin inanç ve ibadet esaslarını temel kaynaklarından öğrenmelerini, ibadetlerle ilgili uygulama becerileri kazanmalarını ve güncel dinî meseleler hakkında bilgi sahibi olmalarını hedeflemektedir.” (MEB,2012c:3).

Temel dini bilgiler dersi İslam dininin temel kaynaklardan öğrenilmesinin önemine dikkat çekerken, öğrenilenlerin uygulanmasına da vurgu yapmaktadır. Programda dersin amaçlarını maddeler halinde aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

1. Dinin temel özelliklerini kavrayarak, İslam’ın hayata bakışı hakkında bilgi sahibi olmaları,
2. İslam dininin temel iman esaslarını kavramaları,
3. İslam dininin temel ibadetleri ve bunların uygulamaları hakkında bilgi sahibi olmaları,
4. Toplumu oluşturan ve toplumun devamını sağlayan temel ilkeleri öğrenmeleri (MEB, 2012c: 3).

Dersin programında İslam dininin, İslam’ın temel kaynaklarından yani Kur’an-ı Kerim ve Peygamberimizden (hadis ve sünnet) öğrenilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Temel dini bilgiler dersinin programı “öğrenci merkezli ve beceri temelli öğrenme” esas alınarak hazırlanmıştır. Ortaokul Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam 1-2) Öğretim Programı, Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve ilgili dersin özel amaçları doğrultusunda öğrencilere 81 kavram öğretmeyi amaçlamıştır. Bu kavramlar arasında “Ba’s, Berzah, Büluğ, Faiz, İtidal, İtikaf vb.” gibi bir çok kavram yer almıştır (MEB, 2012c: 11). Temel Dini Bilgiler dersinin uygulanmasına dair açıklamalar kısmında şu ifadeler yer almaktadır;

1. “Ortaokul Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam 1-2) Öğretim Programı iki düzey olarak hazırlanmıştır (İslam 1; İslam 2). Bu dersi ilk defa alan bir öğrenci, isterse birinci düzeyi (İslam1), isterse ikinci düzeyi (İslam 2) seçebilecektir.
2. Dersin üniteleri birbirleriyle ilişkili olarak işlenmelidir. Her bir ünite için kullanılacak süre ve ünitelerin işleniş sırası programda belirlenmiştir. Bununla birlikte zümre öğretmenlerince öğrenci seviyesine ve çevre şartlarına uygun planlama yapılabilir.
3. Ortaokul Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam 1-2) Öğretim Programı beceri temelli olarak yapılandırılmıştır. Bu çerçevede kazanımlar işlenirken öğretim programında yer alan temel beceri ve kavramları kazandırmaya yönelik etkinliklere yer verilmelidir.
4. Öğrenme-öğretme etkinliklerinde öğrenci düzeyine, eğitim ortamına, genel kültür ve dinî bilgi seviyelerine, çevre faktörlerine göre öğrencileri aktif kılan yöntem, teknik ve stratejiler sevgi temelli bir yaklaşımla kullanılmalıdır.
5. Öğrenme-öğretme etkinliklerinde kazanımlara uygun görsel, işitsel, interaktif ve basılı materyallerden yararlanılmalıdır.

6. Öğrencilerin konuyu kavramaları esas alınacak; öğrenciler, konularda geçen ayet ve hadisleri ezberlemeye zorlanmayacaktır.
7. İbadetlerle ilgili ünitelerin hazırlanmasında ülkemizde yaygın olarak yer alan fihri yorumların uygulamalarına da yer verilecektir.
8. Temel Dini Bilgiler (İslam 1-2) dersindeki ünitelerin amaç ve kazanımlarının gerçekleşmesi için çevresel imkânlardan yararlanılacak ve öğrencilerin ibadet mekânlarını tanımaları sağlanacaktır.”(MEB, 2012c: 12).

Açıklamalara bakıldığında dersi ilk defa alan öğrencinin isterse “İslam-1” isterse “İslam-2” derslerini seçebilmesi dersin sırayla seçilme zorunluluğunun olmadığını, içeriğin bu duruma göre ayarlandığını göstermektedir. Dersin içeriğinin anlaşılması ve kalıcı öğrenmelerin sağlanması için öğrencilerin süreç içerisinde izlenmesi, yönlendirilmesi, öğrenme güçlüklerinin belirlenerek giderilmesi, öğrencilerde anlamlı ve kalıcı öğrenmenin desteklenmesi amacıyla sürekli geri bildirim sağlanmasına yönelik bir ölçme değerlendirme yapılması da programda vurgulanmıştır. Programda dersin içeriğiyle alakalı olarak sınıflar da okutulacak İslam-1 ve İslam-2 derslerinin üniteleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1.8 Ortaokul Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam 1-2) Öğretim Programı Öğrenme Alanları ve Üniteleri

ÜNİTELER	SINIFLAR	
	İSLAM-1	İSLAM-2
1. Ünite	İslam’a Giriş	Dini Hükümler
2. Ünite	Allah’a ve Meleklerle İman	Namaz
3. Ünite	Kitaplara ve Peygamberlere İman	Oruç
4. Ünite	Ahirete İman	Zekat ve Sadaka
5. Ünite	Kader ve Kazaya İman	Hac ve Kurban

Kaynak: MEB, 2012c: 14

Programa bakıldığında Temel Dini Bilgiler (İslam-1) dersinde iman, inanç gibi konulara yer verildiği İslam’ın temeli olan imanın öğretildiği imanın şartlarının benimsendiği görülmektedir. Temel Dini Bilgiler (İslam-2)’ye baktığımızda ibadet ile ilgili konular dikkat çekmektedir. İbadetlerin, İslam’ın şartlarının öğretildiği görülmektedir. Temel Dini Bilgiler (İslam-1)’de imanın şartlarının, Temel Dini Bilgiler (İslam-2)’de ise İslam’ın şartlarının yer aldığı anlaşılmaktadır (MEB, 2012c: 14). Temel Dini Bilgiler (İslam-1) dersinde toplam 28 kazanım bulunmaktadır. En fazla kazanım “Kitaplara ve Peygamberlere İman” ünitesinde yer alırken en az kazanım ise “Ahirete İman” ünitesinde yer almaktadır.

Tablo 1.9 Temel Dini Bilgiler (İslam -1) Dersi Ünite Konu Başlıkları

	1.ÜNİTE	2.ÜNİTE	3.ÜNİTE	4.ÜNİTE	5.ÜNİTE
	İSLAM'A GİRİŞ	ALLAH'A VE MELEKLERE İMAN	KİTAPLARA VE PEYGAMBERLERE İMAN	AHİRETE İMAN	KADER VE KAZAYA İMAN
1	Dinimiz İslam	Allah'a İman	İlahi Kitaplar	Sonsuzluk Yurdu: Ahiret	Kader Ve Kaza
2	İmanın Şartları	Rabbimizin Emrindeki Manevi Görevliler: Melekler	Allah'ın Kutlu Elçileri: Peygamberler	Ahiretle İlgili Kavramlar	Kader Ve Kazaya İmanın İnsan Üzerindeki Etkisi
3	İslam'ın Şartları	Görünmeyen Varlıklardan: Cin Ve Şeytan		Ahirete İmanın Bireye Ve Topluma Kazandırdıkları	
4	İslam Dininin Temel Özellikleri				

Kaynak: MEB, 2012c: 16

Temel Dini Bilgiler (İslam-1) dersinin konuları “İslam'ın şartları” ve “imanın şartlarının” bir açıklaması olarak kabul edilebilir. Temel Dini Bilgiler (İslam-2) dersinde toplam 35 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlardan 10 tanesi “Namaz” ünitesinde yer alırken 3 tanesi “Dini Hükümler” ünitesinde yer almaktadır. Birinci ünite olan “Dini Hükümler” ünitesinde “Farz, Mübah,, Vacip vb.” kavramlar yer almaktadır. İkinci ünite olan “Namaz” ünitesinde namazla ilgili konular ve dua yer almaktadır. Üçüncü ünite “Oruç” ile ilgili bilgiler yer alırken dördüncü ünite “Zekat ve Sadaka” konularına ayrılmıştır. Beşinci ünite “Hac ve Kurban” ibadeti işlenmiştir.

Program genel olarak değerlendirildiğinde, İslam-1 ve İslam-2 olarak konuların paylaşılması ve kademeli olarak seçme imkânı tanınması dersin verimliliği açısından önemlidir. Temel dini bilgiler “islam-1” bölümünde iman esasları geniş bir çerçevede ele alınmış, “islam-2” bölümünde ise İslam'ın şartlarına değinilmiştir. Bu durum islam anlayışında yer alan iman önceliğini ortaya koymaktadır. Nitekim Ra'd suresi 29. Ayette geçen “ İman edip iyi işler yapanlara ne mutlu varılacak güzel yurt onlar içindir” vahyi iman önceliğini ortaya koymaktadır. Temel dini bilgiler dersinde ayrıntılı olarak işlenen konular, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde kısaca yer almaktadır. Bu durum iki dersin birbirine benzer nitelikte olduğunu düşündürmekte ve temel dini bilgiler seçmeli dersinin diğer seçmeli din dersleri arasında daha az tercih edilmesine neden olmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

ORTAOKULLARDA DİN, AHLAK VE DEĞERLER ALANINDAKİ SEÇMELİ DERSLERE YÖNELİK YÖNETİCİ, ÖĞRETMEN, ÖĞRENCİ VE VELİ GÖRÜŞLERİ

Bu bölümde önceden hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formlarına yönetici, öğretmen, öğrenci ve velilerin verdikleri cevaplar yer almaktadır. İlk önce seçmeli derslerin planlanması aşamasında etkin rol oynayan yöneticilerin, ardından derslerin amaçlarına uygun olarak işlenmesini sağlayan öğretmenlerin, sonra seçmeli derslerin muhatabı öğrencilerin ve son olarak da seçmeli derslerin tercihinde etkin rol oynayan velilerin görüşlerine yer verilmiştir. Bu bölümde yönetici, öğretmen, öğrenci ve velilerin seçmeli dersler hakkında bilgileri, okulun seçmeli dersler hakkında bilgilendirmesi, din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli dersler hakkında görüşleri, din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin tercih devamlılığı, din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin öğrenci davranışlarına etkisi, din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerde yaşanan problemler, din ahlak ve değerler alanındaki derslere önerileri incelenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin materyal ihtiyacı, din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin müfredatına ilişkin görüşleri, öğretmen ve öğrencilerin ders kitapları hakkında görüşleri, velilerin din, ahlak değerler alanındaki seçmeli derslerden beklentileri ve çocuklarının seçmeli dersleri hakkında tutumları ele alınmıştır.

2.1. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerle İlgili Yönetici Görüşleri

Eğitim sisteminin temelinde okullar yer almaktadır. Okul, eğitim sisteminin amaçları doğrultusunda öğrenciye istenilen bilgi, beceri ve davranışların kazandırıldığı, öğrenciyi topluma hazırlayan kurumdur. Başka bir tanımla okul, öğretmen, öğrenci ve yöneticilerin bir araya geldiği eğitim ve öğretim hayatının sağlandığı yerdir (Aytaç, 2000: 1). Eğitim- öğretim sisteminde üç önemli insan gücü kaynağı vardır. Bu kaynaklardan birincisi yöneticiler, ikincisi öğretmenler, üçüncüsü ise öğrencilerdir. Öğrenciler, eğitim sürecinde işlenen kaynaktır. Öğretmen, insan kaynaklarını işleyendir. Eğitim yöneticisi ise işlenen ve işleyen insan kaynaklarını yönetir (Çelik, 2002: 23).

Okulların eğitim-öğretim görevini planlı ve düzenli yapabilmesi için yöneticilere ihtiyacı vardır. Okul yöneticileri okul müdürü, müdür başyardımcısı ve müdür yardımcısından oluşmaktadır. 2013 yılında yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nde okul yöneticileri şu şekilde tanımlanmıştır;

“Öğretmenlere, öğrencilere, velilere ve çevreye eğitim ve öğretimde liderlik yapar, verimliliğin artırılmasına, ekip ruhunun oluşturulmasına, okulun çevreyle bütünleşmesine ve kurum kültürünün geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapar, okulu hizmete hazır durumda bulundurur. Bilimsel ve teknolojik gelişmeler, verimlilik ve saydamlık ilkeleri doğrultusunda okulu sürekli yeniler ve geliştirir, zamanı ve tüm imkânları okulun amaçlarını gerçekleştirmek için kullanır.”(Resmi Gazete 07.09.2013, Sayı: 28758, Madde: 77).

Tanımlara baktığımızda okul yöneticileri; okullarda eğitim öğretimin planlı, düzenli ve amacına uygun olarak yürütülmesini sağlayan kişilerdir. Eğitimin içerisinde yer alan seçmeli derslerin planlanıp gerekli düzenlemelerin yapılması idarecilerin asli görevleri arasında yer alırken, seçmeli derslerin amacına uygun olarak işlenmesini sağlamak da idarecilerin görevlerindedir.

Araştırmalar esnasında okul yöneticileri ile birebir görüşülerek yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Tamamen gönüllülüğe dayalı olarak uygulanan araştırmamıza 30 okul idareci katılmıştır. Katılımcılara; isimlerine yer verilmeyeceği ve bilgilerin sadece araştırmamız için kullanılacağı, gizlilik ilkesine aykırı bir durum olmayacağı belirtilmiştir. Araştırmamıza 21 bay, 9 bayan okul idarecisi katkı sağlamıştır. İdarecilerin cinsiyetlerine göre frekans ve yüzdeleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 2.1 Okul Yöneticilerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Bayan	9	%30
Bay	21	%70
Toplam	30	%100

Araştırmamıza katılan okul yöneticilerinin cinsiyetlerine göre yüzdelerine baktığımızda %70’ini erkek, %30’unu ise bayan idareciler oluşturmaktadır.

Tablo 2.2 Okul Yöneticilerinin Bulunduğu Okulların Konumu

Okul Yerleşim Yeri	Frekans	Yüzde
İl Merkezi	4	%28.6
İlçe Merkezi	8	%57.2
Belde/Mahalle	2	%14.2
Toplam	14	%100

Araştırmamıza katılan okul yöneticilerinin farklı çevre şartlarına ait okullarda görev yapıyor olmaları göz önünde bulundurulmuştur. Okulların bulunduğu yerleşim yerlerine bakıldığında Antalya merkezde 4 okul, Antalya’nın batısında bulunan ilçelerden 4 okul,

Antalya'nın doğusunda bulunan ilçelerden dört okul ve Antalya'nın beldelerinden iki okul bulunduğu görülmektedir. Araştırma yaptığımız okullar genellikle ilçe merkezlerinde bulunurken bu okulların seçilmesinde de buldukları sosyal ve kültürel yapı farklılıklarına dikkat edilmiştir. Belirlenen okullardaki sosyo-ekonomik farklılıklar, araştırmamızın farklı kitlelere ulaşım genele hitap etmesine olanak sağlamıştır.

Tablo 2.3 Okul Yöneticilerinin Yöneticilik Kıdemi

Yöneticilik Kıdemi	Frekans	Yüzde
1-3 yıl	8	%26.7
4-7yıl	13	%43.3
8-10 yıl	6	%20
11- daha fazla	3	%10
Toplam	30	%100

Araştırmamıza katılan idarecilerin çoğunluğunu 4-7 yıl okul idarecisi olarak görev yapmış kişiler oluşturmaktadır. Katılımcılardan 1-3 yıl okul idarecisi olarak görev yapmış olanların sayısı 8, 8-10 yıl okul idarecisi olarak görev yapmış olanların sayısı 6, 11 yıldan fazla okul idareciliği yapmış olanların sayısı ise 3'tür.

Bu araştırmamızda okul yöneticilerin görüşleri yedi başlık altında değerlendirilmiştir. Bu başlıklar şunlardır:

- Seçmeli dersler hakkında öğrencilerin ve velilerin bilgilendirilmesi
- Din, ahlak ve değerler alanındaki derslerin tercih sıralaması
- Din, ahlak ve değerler alanındaki derslerin seçilme nedenleri
- Din, ahlak ve değerler alanındaki derslerin tekrar seçim devamlılığı
- Din, ahlak ve değerler alanındaki derslerin öğrenci davranışlarına etkisi
- Din, ahlak ve değerler alanındaki derslerde karşılaşılan problemler
- Din, ahlak ve değerler alanındaki dersler hakkında önerileri

Okul yöneticilerine sorduğumuz sorulara verilen cevaplar "Yöneticinin" kısaltılmış şekli olarak "Y" ile gösterilmiştir. Yöneticilerin cevapları numaralandırılarak hangi yönetici olduğu belirtilmiştir.

2.1.1. Seçmeli Dersler Hakkında Öğrencilerin ve Velilerin Bilgilendirilmesi

6287 sayılı kanun ile din, ahlak ve değerler başlığı altındaki seçmeli derslerin sayısının artmasıyla birlikte, öğrenci ve velilerin bu dersler hakkında bilgilendirilme ihtiyacı doğmuştur. Veliler ve öğrenciler için öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri doğrultusunda kendilerini geliştirecek ve onlara bir şeyler katacak seçmeli derslerin hangileri olduğunu

belirleyebilmeleri amacıyla bu konuda uzman olan ve öğrenci ile velinin kafasındaki sorulara cevap verecek yetkili kişilerle görüşmeleri gerekliliği ortaya çıkmıştır. Sanırım bu meselede ortaya çıkan soru ve sorunları çözecek yegâne kişiler okul müdürleri, yardımcıları ve onların görevlendireceği öğretmenlerdir. Herkesin malumu olduğu üzere okul yöneticileri, eğitim ve öğretimin planlı, düzenli ve amacına uygun olarak yürütülmesini sağlamaktadırlar (Resmi Gazete, 2013, 28758). Eğitim ve öğretimin içerisinde yer alan seçmeli derslerin, planlı, düzenli ve amacına uygun olarak yürütülmesi de diğer birçok farklı konuda olduğu gibi okul idarecilerinin asli görevlerindedir. Bu görev çok önemlidir. Fakat bir o kadar da zahmetlidir. Seçmeli derslerin tanıtımı, veli ve öğrencilerin bu konuda bilgilendirilmesi, seçmeli ders formlarının dağıtılarak resmi prosedürlerin tamamlanması gibi süreçlerin yönetilmesi ve sorun olmadan tamamlanabilmesi kolay bir faaliyet değildir. Bu nedenle onların bu meseledeki kararlılığı, azmi ve iradesi din, ahlak ve değerler başlığı altındaki üç dersin hem nicel hem de nitel açıdan olduğundan daha farklı bir konuma yükselmesinin de yegâne dayanağıdır.

Biz de okul idarecilerinin bu süreçteki görevlerini yerine getirip getirmediğini tespit etmek için onlara konuyla ilgili “Seçmeli dersler konusunda öğrenci ve velileri bilgilendiriyor musunuz?” şeklinde bir soru sorduğumuzda idarecilerin tamamının öğrencileri bilgilendirdiklerini tespit ettik. Fakat bilgilendirme konusunda velilere yönelik faaliyetlerin ise yetersiz kaldığını gördük. Buna göre görüşmeye katılan otuz okul idarecisinden on altısı ilgili soruya “Evet bilgilendiriliyor.” (Y15,Y11,Y16,Y02,Y18,Y28,Y23), “Seçmeli dersler hakkında öğrencilere bilgi veriliyor.” (Y26,Y09,Y22); “Öğrencilerimize bu konuda gerekli bilgiyi veriyoruz.”(Y10, Y04, Y01, Y17,Y30 Y27) şeklinde cevap vermişlerdir. Fakat söz konusu görevi nasıl ifa ettiklerini ise ayrıntılı olarak dile getirmemişlerdir. Öğrencilere bilgi verilmiştir fakat bu süreç nasıl işlemiştir? Nerede hangi zaman diliminde ve nasıl bir metotla ya da hangi materyaller aracılığıyla bu hizmet yerine getirilmiştir? Bu hususlara yönelik maalesef net ve ayrıntılı cevap verilememiştir.

Seçmeli dersler konusunda konuşarak yüz yüze öğrencilere bilgi verildiğini ifade eden on altı idareci yanında, yedi okul yöneticisi ise bu sürecin daha çok ilgili dersler için hazırlanan form ile yapıldığını şu ifadelerle dile getirmiştir;

“Hem form ile hem de öğretmenler tarafından bilgilendiriliyorlar.”(Y03,Y24). “Tabii ki bilgilendiriliyor. Seçmeli dersler formunu seçmeli derslerde kısıtlama yapmadan gönderiyoruz ve açıklıyoruz.” (Y12). “Evet, öğrenci seçmeli dersler konusunda bilgilendiriliyor, bazen öğretmenler bazen de biz gerekli açıklamayı yapıyoruz.” (Y08). “Öğrencilere seçmeli dersler formu veriyoruz ve bu formun ne olduğu derslerin neler olduğu konusunda yeterli bilgiyi aktarıyoruz.” (Y21 Y13 Y14).

Okul idarecilerinin ifadelerine baktığımızda seçmeli dersler konusunda öğrencileri bazen bizzat kendileri bazen de görevlendirdikleri öğretmenler aracılığıyla bilgilendirdiklerini ve bu hususu daha çok seçmeli ders formu aracılığıyla yerine getirdiklerini görüyoruz. Bilindiği üzere seçmeli ders formu içeriğinde öğrencinin seçeceği derslerin adının yer aldığı, öğrenci tarafından seçimi yapılacak derslerin başına işaret konabilecek şekilde düzenlenen ve en sonunda öğrenci velilerinin imzasının da yer alacağı resmi bir belgedir. (Ek 1’de form örneğine yer verilmiştir.) Veliler okul tarafından çocuklarına verilen bu formları kanaatimizce çoğu zaman ayrıntılı olarak incelemeden imzalamaktadır. Görüşme yaptığımız idarecilerin verdiği cevaplar zaten bu durumu açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bunun yanında öğrencilerin seçmeli dersler konusunda bilgilendirildiğini ancak velilerden istekte bulunanlara seçmeli ders formu haricinde gerekli bilgilerin verildiğini söyleyen idareciler de bulunmaktadır: “Öğrenciler bilgilendiriliyor. Bilgi isteyen veliler de bilgilendiriliyor.”(Y06). “Öğrenci bilgilendiriliyor, veli bilgilendirilmiyor. Merak eden soruyor.” (Y19, Y20). Üç idarecinin ifadelerine göre öğrencilerin bilgilendirildiği ancak velilerin ise kendilerinin istekleri üzerine onlara yönelik bir bilgilendirme faaliyetinin gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Velilerden seçmeli dersleri merak edenler veya seçmeli dersler konusunda çocuğuna yardımcı olmak isteyenler okul yönetimine veya öğretmenlere başvurarak gerekli bilgiye sahip olmaktadırlar. Bunun haricinde tüm veliler ile görüşülerek seçmeli ders hakkında bir açıklama yapılmadığı görülmektedir.

Yöneticilerden seçmeli derslerin bilgilendirilmesi için öğretmenlerden bir grup oluşturduğunu belirtenler de bulunmaktadır: “Seçmeli derslerin bilgilendirilmesi için komisyon oluşturduk. Bu komisyon sınıfları dolaşarak hem form veriyor hem de bilgilendirme yapıyor.” (Y25). Buna göre bir idareci seçmeli dersler için komisyon kurmuştur. İlgili komisyon sınıfları dolaşarak öğrencilere bilgi vermiş ve akabinde seçmeli derslere ait formu onlara dağıtmıştır. Anlaşıldığı üzere bu komisyon sadece öğrencilere bilgi vermek için oluşturulmuştur. Fakat velileri bilgilendirmek için ayrı bir çaba harcanmadığı tespit edilmiştir. Görüşme yapılan yöneticilerin neredeyse tamamı velilere yönelik herhangi bir bilgilendirme faaliyeti yaptıklarını dile getirememişlerdir. Kanaatimize göre bu durum oldukça sakıncalı bir durumdur. Öğrencilerin yaşları ve içinde buldukları şartlar itibariyle ailelerinden ve onların desteğinden yoksun bir şekilde seçmeli derslere yönelik bağımsız bir fikir beyan etmeleri ne kadar doğru ve ne kadar tutarlı bir davranış olabilir? Bunun tartışılması gerekir. Öğrenciler seçmeli dersleri sırf ders geçmek ve kolay not almak için de seçebilirler. Daha farklı bir amaç için de tercih edebilirler. Okul idarecilerinin bunların sebeplerini bilmesi gerekir ki ilgili derslerin verimliliği artabilsin. Nitekim görüşme

yaptığımız bir okul yöneticisi, vurguladığımız bu meseleyi şu şekilde dile getirmektedir: “Öğrenciler bilgilendiriliyor fakat ailelerin bilgilendirilmesi daha önemli. Veliler derslerin önemini bilirse öğrencilerin bu derslere tutumları değişebilir.” (Y05). Velilerin bu derslere olan ilgilerinin, öğrencilerin bu derslere olan tutumunu etkileyeceğini belirten idareci, öğrencilerin yanında velilerin de seçmeli dersler konusunda gerekli açıklamayı talep etmesini istemektedir. Aynı şekilde başka bir idareci de bu hususu, “Öğrenciler bilgilendiriliyor ama yeterli değil. Derslerin önemi anlatılırken, içeriğinin bilgisi verilmeli aslında. Öğrenciler seçmeli derslere not kaygısıyla bakıyor. Derslerin önemini bilirlerse not kaygısı ortadan kalkacak. Öğrenciler gerçekten isteyerek dersleri seçse çok güzel olur.” (Y07) şeklinde ifade etmektedir. Söz konusu iki okul yöneticisinin tespitleri ve meseleye yönelik talepleri çok yerindedir. Din, ahlak ve değerler başlığı altındaki seçmeli derslere yönelik hem öğrencilerin hem de velilerin yerinde, yeterli, doğru ve tutarlı bir şekilde bilgilendirilmesi, bu derslerin geleceği ve öğrencilerimize katacağı kazanımlar açısından hayati bir öneme sahiptir.

2.1.2. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Tercih Sıralaması

11.04.2012 tarihli ve 28261 sayılı Resmî gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6287 sayılı “İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” dersleri, 2012-2013 eğitim öğretim yılından itibaren seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin seçilmeye başlandığı ilk günden itibaren yoğun ilgi gördüğü Milli Eğitim Bakanlığı’nın istatistiksel verilerinde de karşımıza çıkmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı 2012-2013 eğitim-öğretim yılında ortaokulların 5. sınıfına kayıt yaptıran 1.193.993 öğrencinin 647.349’unun “Kur’an-ı Kerim”, 426.836’sının “Hz. Muhammed’in Hayatı” ve 212.134’ünün “Temel Dini Bilgiler” dersini seçtiğini belirtmiştir (Bahçekapılı, 2013: 51). Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslere olan bu yoğun ilginin devam edip etmediğini belirlemek amacıyla okul yöneticilerine “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerinden en fazla hangisi seçiliyor?” sorusunu yönelttik. Yönelttiğimiz soruya verilen cevaplar incelendiğinde 23 idarecinin “Kur’an-ı Kerim” dersini, 6 idarecinin “Hz. Muhammed’in Hayatı” dersini, bir idarecinin de “Temel Dini Bilgiler” dersini en fazla tercih edilen ders olarak belirttiği görülmektedir. Yöneticilerin verdikleri cevaplara göre öğrencilerin tercih sıralaması aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 2.4 Yöneticilere Göre Öğrencilerin Tercih Sıralaması

Dersler	Frekans	Yüzde
Kur'an-ı Kerim	23	%76.6
Hz. Muhammed'in Hayatı	6	%20
Temel Dini Bilgiler	1	%3.4
Toplam	30	%100

Kur'an-ı Kerim seçmeli dersinin diğer derslere oranla daha fazla seçildiğini söyleyen idarecilerin görüşleri aşağıda verilmiştir;

“En fazla Kur'an-ı Kerim dersi seçiliyor. Ardından Hz. Muhammed'in Hayatı dersi seçiliyor.” (Y10,Y28,Y05,Y08,Y19,Y21,Y30). “En fazla Kur'an-ı Kerim seçiliyor, sonra Hz. Muhammed'in Hayatı, en az Temel Dini Bilgiler dersi seçiliyor.” (Y20, Y29,Y04,Y17,Y25,Y07). “Sıralama yapacak olursak Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı, Temel Dini Bilgiler.” (Y11,Y01, Y26,Y09,Y22, Y12,Y02,Y18). “Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı dersleri seçiliyor...”(Y16)

Veliler ve öğrencilerle yaptığımız araştırmamızda seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin tercih nedenlerinden en bariz olanı “kendi ilgi ve isteği” olarak görülmektedir. Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin tercih sıralamasında Kur'an-ı Kerim dersinden sonra “Hz. Muhammed'in Hayatı” dersi gelmiştir. Araştırmamıza katılan yöneticilerin 6'sı din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerden en fazla tercih edilen dersin “Hz. Muhammed'in Hayatı” dersinin olduğunu söylemiştir. Bu konuda yöneticilerin cevapları şu şekildedir;

“Hz. Muhammed'in Hayatı en çok seçilen ders, öğrenciler Kur'an-ı Kerim dersini biraz zor buluyorlar. İleriki sınıflarda Kur'an-ı Kerim dersi seçiliyor.”(Y13, Y06,Y15). “Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler.”(Y14). “Bizim okulda genellikle Hz. Muhammed'in Hayatı dersi seçiliyor.”(Y27)

Okullarında “Hz. Muhammed'in Hayatı” dersinin; din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin içerisinde en fazla tercih edilen ders olduğunu söyleyen idarecilerden bazıları, öğrenci ve velilerin “Kur'an-ı Kerim” dersinin zor olacağını düşündükleri için “Hz. Muhammed'in Hayatı dersini seçtiğini söylemiştir. Nitekim sınıf bazında tercihlerin değiştiğini söyleyen idareciler bunu kanıtlar niteliktedir. Bu konuda okul yöneticileri: “7 ve 8. sınıflarda Kur'an-ı Kerim, 5 ve 6. sınıflarda Hz. Muhammed'in Hayatı dersi seçiliyor” (Y23). “Son sınıflarda Kur'an-ı Kerim dersi seçiliyor. Hz. Muhammed'in Hayatı dersi ise 5 ve 6. sınıflarda daha fazla seçiliyor.”(Y24) ifadelerini kullanmıştır. Öğrenci ve velilerin Kur'an-ı Kerim” harflerini öğrenmenin zor olacağını düşünerek “Kur'an-ı Kerim” dersi hakkında

önyargılı yaklaşıtları görülmektedir. “Hz. Muhammed’in Hayatı” dersinin seçilmesinde peygamberimizi öğrenmek isteyen öğrenciler ile kendilerine göre daha kolay bir seçmeli din dersini seçtiklerini düşünen öğrencilerin etkili olduğu kanaatindeyim.

Yöneticilerden bir tanesi seçmeli din dersleri içerisinde “Temel Dini Bilgiler” dersinin daha çok tercih edildiğini söylemiştir. Bu konuda okul yöneticisi: “Genellikle 8. Sınıflarda Temel Dini Bilgiler dersi seçiliyor. Lise sınavlarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yardımcı olsun diye.” (Y03) demiştir. Sınav kaygısı ile dersleri tercih eden öğrencilerin özellikle ortaokulun son sınıfta liseye giriş sınavında soru gelen ”Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” dersine yardımcısı olarak “Temel Dini Bilgiler” dersini seçmektedir. Öğrencilerin “Temel Dini Bilgiler” dersini seçmemelerine “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” dersi ile benzer içeriklere sahip olmasının etki ettiğini söyleyen idarecilerde bulunmaktadır. Bu konuda idareci: “...Temel Dini Bilgiler dersi, din kültürü dersinin içerisinde de bulunduğundan bu ders seçilmiyor.” (Y16) demiştir. Bu durum “Temel Dini Bilgiler” dersinin içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan öğrenci ve velilerin olduğunu göstermektedir. Bir önceki konuda değindiğimiz gibi öğrenci velilerin seçmeli dersler konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları bir kez daha karşımıza çıkmıştır. Bu bağlamda okullara göre değişiklik gösteren seçmeli derslerin tercih sıralaması, seçmeli derslerin öğrencilerin ilgi ve isteklerine göre belirlendiğinin bir kanıtı olarak gösterilebilir.

2.1.3. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Seçilme Nedenleri

Seçmeli din derslerinin tercih edilmesini etkileyen faktörleri görmek için, okul yöneticilerine “Size göre öğrencilerin Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçme nedenleri nelerdir?” sorusunu yönelttik. Okul yöneticileri bu derslerin seçilme nedenlerini üç başlık altında değerlendirmiştir. Bu başlıklar; din eğitim isteği, din eğitim isteyen aile ve öğretmenlerin etkisi olarak karşımıza çıkmaktadır. İdarecilerin verdiği cevaplar frekans ve yüzde olarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 2.5 Okul Yöneticilerine Göre Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Seçilme Nedenleri

Yönetici Cevapları	Frekans	Yüzde
Din eğitim isteği	4	% 13.4
Din eğitimi isteyen aile	13	% 43.3
Öğretmen etkisi	13	% 43.3
Toplam	30	% 100

“Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı)”, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” seçmeli derslerinin okul yöneticilere göre seçilme nedenlerine baktığımızda %43,3’lük bir oranla “Din Eğitimi İsteyen Aile” ve “Öğretmen Etkisi” karşımıza çıkarken, %13,4 ile öğrencilerin “Din eğitim isteği” ikinci sırada yer almaktadır.

“Din eğitim isteği” başlığı altında peygamberimizi ve “Kur’an-ı Kerim’i” öğrenmek isteyen öğrenciler yer almaktadır. Bu konuda yöneticiler: “Dine karşı öğrenciler duyarlı ve peygamberimizi ve Kur’an-ı Kerim’i öğrenmek istiyorlar.(Y07,Y10). “Kur’an-ı Kerim öğrenmek isteyen çok öğrenci var.” (Y03,Y17) ifadesini kullanmıştır. İslam dininin tebliğ vazifesini yerine getirirken aynı zamanda insanlara rol model olan peygamberimizi öğrenmek isteyen öğrenciler ve dinimizin ana kaynağı olan “Kur’an-ı Kerim”i öğrenmek isteyen öğrencilerin din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli dersleri tercih ettiği görülmektedir. Öğrenciler ile yaptığımız araştırmamızda da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Benzer bir çalışma yapan Çiftçi’nin (2017:135-136) araştırmasında da seçmeli din derslerinin tercih edilmesinde öğrencilerin peygamberimizi ve Kur’an-ı Kerim’i öğrenmek istemelerinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bir diğer konu başlığı olan aile etkisine baktığımızda, ailelerin, yönlendirici etkilerinin iki farklı bağlamda olduğu görülmektedir. Birincisinde çocuğunun din dersleri almasını isteyen muhafazakâr aileler yer almaktadır. Bu konuda yöneticilerin cevapları aşağıda yer almaktadır;

“Ailelerimiz biraz daha muhafazakâr çevreden oluşmakta ayrıca göçebe aileler de bulunmakta. Veliler dini derslerin seçilmesini istiyorlar.” (Y11). “Aileler çocuklarının dini bilgileri öğrenmelerini istiyor. Genelde aileler etkili, çocuklardan kendi istekleriyle seçenler yarıdan azdır.” (Y14, Y25). “Dini bilgileri kulaktan duyma yanlış bilgilerle öğrenmesinin yerine okulda verilmesini isteyen veliler etki ediyor.” (Y29, Y28,Y04,Y20).

Çocuklarının dini bilgileri öğrenmesini isteyen velilerin bu derslerin seçilmesine etki ettiğini söyleyen okul yöneticileri, dini bilgilerin farklı yollarla değil de devlet eliyle öğretilmesini isteyen ailelerinde etkili olduğunu söylemiştir. İkinci görüşte gerekli din eğitimini kendileri veremedikleri için okulda bu eğitimin verilmesini isteyen aileler oluşturmaktadır. Bu konuda okul yöneticilerin cevapları şu şekildedir;

“Veliler gerekli din eğitimini kendileri veremediği için okulda din eğitimi almasını istiyorlar.” (Y13, Y26,Y05,Y24). “Veliler kendilerini dini konuda yetersiz görüyorlar ve çocuklarına dini eğitimin okulda Bakanlıkça verilmesini istiyorlar.” (Y16). “Veliler bu derslerin seçilmesini istiyorlar. Çünkü kendilerinin sorumluluğu olan din eğitimini okuldaki öğretmenin yapması kendilerinin sorumluluktan kurtulmasını sağlıyor.” (Y09).

Çocuğunun din eğitimini, gerekli yeterliliğe ve pedagojik formasyona sahip insanlardan öğrenmesini isteyen veliler, din, ahlak ve değer alanındaki seçmeli derslere yönelmişlerdir. Bu alanda yapılan diğer araştırmalara baktığımızda benzer sonuçlar görülmektedir. Kotan'ın (2015: 97) araştırmasında; yöneticilere göre öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerini seçme nedenlerinde %42,8 ile "Devlet kanalıyla doğru gerçekçi eğitim isteği" karşımıza çıkmaktadır.

Üçüncü konu başlığına baktığımızda din, ahlak ve değer alanındaki seçmeli derslerin seçilme nedenlerinden biri de öğretmenlerdir. Okul idarecileri bu konuda "Veliler bu konuda etkili oluyor ama en etkili olan unsur öğretmenlerdir." (Y15,Y18). "Öğrenciler öğretmeni seviyorsa o öğretmenin girdiği dersleri seçmek istiyorlar." (Y12, Y23) ifadesini kullanırken bazı yöneticiler de :“Öğretmen çok etkili, öğretmeni seviyorlar onun için seçiyorlar.” (Y08, Y21,Y02,Y22, Y19,Y01,Y27) demiştir. Bir okul yöneticimiz ise öğretmenlerin, öğrenci ve velilerin seçmeli dersleri değiştirmesine etki ettiğini belirterek: "Bu derslerin seçilmesinde en etkili faktör öğretmenler. İlk senelerinde farklı ders ve öğretmeni seçen öğrenci ve velilerin, öğretmenleri tanıdıktan sonra ders ve öğretmen seçimini değiştirdiğini görüyoruz.”(Y06) ifadesini kullanmıştır.

Öğretmenin ders seçiminde etkili olduğu, birden çok branş öğretmeni olan okullarda daha net görülmektedir. Bu konuda okul idarecilerden biri şu cevabı vermiştir;

“Bizim okulda dört tane Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni bulunuyor. Öğrenci sayımız fazla olduğu için aynı dersten üç tane açabiliyoruz. Öğretmenlerden bir tanesinden öğrencilerin hiçbiri ders almak istemiyor. Aynı dersi iki öğretmenim veriyor A öğretmenin verdiği ders ile B öğretmenin verdiği ders aynı fakat tercih oranları farklı. Öğretmen çok etkili” (Y30)

Derslerin seçilmesinde öğretmenlerin önemli rol oynadığını belirten yöneticiler, öğrencilerin sevdiği öğretime göre seçmeli dersleri belirlediğini söylemiştir. Dersi sevdirmenin, öğrenci ile olumlu ilişkiler kurmanın, derslerin seçimine ve derse olan ilgiye nedenli etki ettiği açıkça görülmüştür. Din, ahlak ve değer alanındaki seçmeli derslerin programlarında, dersin sevdirmesi gerektiği hususunda önemle durulmasının gerekçesi bu bölümde açıkça görülmüştür. Kotan'ın (2015.100) yaptığı araştırmada da idareciler öğretmenlerin ders seçiminde etkili olduğu belirtmiştir. Çiftçi'nin (2017: 132-133) yaptığı araştırmada da, aynı şekilde, öğrencilerin ders seçiminde öğretmenlerin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2.1.4. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Tekrar Seçim Devamlılığı

Din, ahlak ve değerler alanında bulunan “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” derslerinin tekrar seçim devamlılığını görmek amacıyla idarecilere: “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerini seçenler bir sonraki sene de seçiyorlar mı?” sorusunu yönelttik. Okul yöneticilerinin verdikleri cevaplar incelendiğinde dört farklı görüşün ortaya çıktığına ulaşılmıştır. Bu görüşler: din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerde seçim devamlılığı olduğu, seçim devamlılığı olmadığı, not kaygısının seçim devamlılığına etki ettiği ve öğretmenlerin seçim devamlılığına etki ettiği olarak karşımıza çıkmaktadır. Aşağıdaki tabloda okul yöneticilerine göre seçmeli din derslerinin seçim devamlılığı yüzde ve frekans olarak verilmiştir.

Tablo 2.6 Okul Yöneticilerine Göre Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Seçim Devamlılığı

Yönetici Görüşleri	Frekans	Yüzde
Bir Sonraki Senede Seçiliyor	10	%33,3
Bir Sonraki Sene Seçilmiyor	3	%10
Veli ve Öğrencilerin Not Kaygısına Göre Seçiliyor	12	%40
Öğretmene Göre Seçiliyor	5	%16,7
Toplam	30	%100

Tablo incelendiğinde din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin bir sonraki senede seçildiğini söyleyen idarecilerin oranı %33,3 tür. Okul yöneticilerin %10’u bir sonraki sene seçilmediğini söylerken, %40’ı veli ve öğrencilerin not kaygısına göre belirlediğini, %16,7’si ise öğretmene göre değişiklik gösterdiğini söylemiştir.

Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslere olan ilginin her sene devam ettiğini, dersleri seçen öğrencilerin genellikle bir sonraki sene de bu dersleri seçtiğini söyleyen idareciler: “Genellikle bir sonraki sene de aynı dersler seçiliyor.” (Y14, Y13, Y26, Y01, Y23, Y20, Y09, Y10). “Evet, bizim okulda aynen seçiliyor.” (Y8) demişlerdir. Bir başka idareci ise derslerde her sene farklı konular işlendiği için seçim devamlılığı olduğunu: “Öğrencilerin çoğu bir sonraki sene de seçiyor. Sonuçta her sene aynı şeyler anlatılmıyor.” (Y17) sözleriyle ifade etmiştir. Seçmeli din derslerini seçen öğrencilerin bir sonraki sene de tercih etmeleri, bu derslerden duyulan memnuniyeti göstermektedir.

Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin bir sonraki sene seçilmediğini, öğrencilerin farklı seçmeli derslere yöneldiğini söyleyen idarecilerin görüşleri aşağıda verilmiştir;

“Genellikle değişiyor. Ders seçme işini öğrencilere bırakanlar var. Birde ailelerden seçenler var. Hemen anlaşılıyor zaten eğer spor derslerini seçmişse, seçme işlemi tamamen öğrenciye bırakılmış. Yok, ğrencinin ihtiyacı olan ders notlarının düşük olduğu dersler seçilmişse ailenin seçmeli dersleri belirlemiş olduğu belli oluyor. Genellikle düşük not aldığı derse göre seçim oluyor.” (Y07). “Azalma oluyor öğrenciler farklı dersleri seçmek istiyorlar.” (Y11).“Genellikle değişiklikler oluyor. Çocuklar farklı dersler seçmek istiyor.” (Y21).

Seçmeli dersleri seçen öğrencilerin bir sonraki eğitim ğretim yılında da aynı dersleri seçmediğini, genellikle farklı derslere yöneldiğini belirten yöneticiler, ders seçimi konusunda bir düzenin olmadığını, not kaygısının ders seçiminde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Alanda yapılan araştırmalarda bizim araştırmamızı destekler niteliktedir. Uysal’ın (2015: 64) yaptığı araştırmada yöneticiler, öğrencilerin ders seçiminde zorunlu derslere yardımcı olacak dersleri tercih ettiğini, zorunlu derslerden hangisinin notu diğerlerinden az ise ona yöneldiğini söylemiştir.

Seçmeli derslerin seçiminde velilerin önemli rol oynadığını belirten idareciler, velinin bir sene boyunca ders hakkındaki gözleminin, dersin bir sonraki sene de seçilmesinde etkili olduğunu ifade etmiştir. Okul yöneticileri bu konuda: “Veliler etkili oluyor. Öğrencinin ders ile alakalı tutumunu göz önünde bulundurarak seçiyorlar.” (Y02). “Büyük oranda ailenin durumuna göre değişiyor.” (Y04) demiştir. İdareciler, velilerin ders seçimi zamanında çocuklarının görüşlerini alarak, çocuklarının dersten memnuniyetine ve dersin çocuklarına kattığı bilgi, birikim ve olumlu davranış değişikliğine göre ders tercih ettiğini söylemiştir. Seçmeli derslerin seçiminde ailelerin not kaygısına göre ders seçtiklerini belirten yöneticilerde bulunmaktadır. Bu konuda idareciler şu ifadeleri kullanmıştır;

“Bu konuda aileler etki ediyor, öğrencinin daha kolay not alabileceği dersleri seçiyorlar.” (Y18, Y27,Y05,Y06). “Çocuklar nota bakıyor, hangi ders daha fazla not veriyorsa onu seçiyorlar.” (Y03). “Bir sonraki sene ders seçiminde daha kolay not alınan dersler daha çok tercih ediliyor.” (Y29,Y28). “Çocuklar ve aileler dersleri seçerken faydasından çok notuna göre seçiyorlar.” (Y19) “Derste verilen notlar, derslerin bir sonraki sene de seçiminde etkili oluyor maalesef. Aileler öncelikle nota bakıyorlar seçmeli ders konusunda bilinçli değiller.” (Y22).“Genellikle düşük not aldığı derse göre seçim oluyor.” (Y16).

Öğrenci ve velilerin dersten memnuniyetleri, o dersin öğrenciye katkısından ziyade dersten aldığı not olarak da değerlendirilebilmektedir. Seçmeli derslerde, ders seçimi yaparken daha kolay not alınabilecek dersi seçmek, seçmeli derslerin amacına uygun olmadığı gibi öğrencinin kendini geliştirmesine fırsat tanımamaktadır. Seçmeli derslerin tercihi aşamasında ailelerin çocuklarını tanıması ve çocuklarının gelişimi için daha uygun olan dersi seçmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Derslerin seçiminde dersin içeriğinden ve öneminden

ziyade notların baz alınması, ailelerin bu konuda bilinçli davranmadıklarını göstermektedir. Alanda yapılan araştırmalarda bizim araştırmamızı destekler niteliktedir. Bahçekapılı'nın (2013: 158) araştırmasında özellikle ortaokul öğrencilerinin seçmeli din derslerinde not kaygısı taşıdıkları görülmektedir. Uysal'ın (2015: 43) yaptığı araştırmada ise öğrencilerin ders seçiminde not kaygısı ile hareket ettiği ve görece kolay dersleri seçtikleri görülmektedir. Çiftçi'nin (2017: 184-186) yaptığı araştırmada bazı öğrencilerin seçmeli derslerin tercihinde rahat edebilecekleri, zorlanmayacakları ve kolay not alacakları derslere yöneldikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Din, ahlak ve değer alanındaki seçmeli derslerin bir sonraki sene de seçilmesinde bir başka etki eden durum da öğretmendir. Öğretmenin derste aktif ve özverili çalışması sonucu öğrencilerin o derse karşı tutumları değişebilmektedir. Öğretmeni seven öğrenci, dersi sevmekte ve bir sonraki sene o dersi tekrar seçmektedir. Okul yöneticileri bu konuda: “Bu durum öğretmenine göre değişiyor. Öğretmen çok etkili oluyor. Seçmeli dersi yazıp yanına öğretmenin ismini yazan öğrenciler var.” (Y15 Y24,Y12) demiştir. Bir idareci ise velilerin öğretmene göre ders seçimi yaptığını: “Veliler bazen arıyor. Bu derslere hangi öğretmenler giriyor, diye soruyor. Ona göre dersi seçiyorlar. Yani öğretmenin durumuna göre dersi seçen de var, seçmeyen de var.” (Y25) sözleriyle dile getirmiştir. Bir başka idareci ise: “Öğrenciler eğer dersten, öğretmenden memnun ise o dersi tekrar seçiyorlar. Aile istemese bile ne yapıp edip o dersi seçiyorlar.” (Y30) diyerek öğrencilerin sevdikleri öğretmenin dersini seçmek için ailelerini bile ikna ettiğini belirtmiştir. Okul idarecilerinin yukarıdaki ifadelerinden de anlaşılacağı gibi velilerin ve öğrencilerin ders seçiminde öğretmen önemli bir etkiye sahiptir. Çiftçi'nin (2017: 187-189) yaptığı araştırmada da öğretmenin seçmeli derslerin tercihinde önemli rol oynadığı görülmektedir.

2.1.5. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Öğrenci Davranışlarına Etkisi

Eğitim; “bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme denemeleri sürecidir.” (Tosun, 2010: 19). Eğitimin tanımında da görüldüğü üzere eğitimden beklenen bireyin öğrendiklerini, benimseyerek ve isteyerek yaşamına aktarmasıdır. Aynı zamanda bireyler ahlak gibi bazı özellikleri dinden, aileden, okuldan, muhitten vb etkilenerak kazanır (Göküş,2013:210). Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin amaçlarına baktığımızda bireye kazandırılması gereken bazı davranışların yer aldığı görülmektedir. Örneğin “Peygamberimizin Hayatı” dersinin amaçlarından biri: “Öğrencilerin Peygamberimizi severek kendisine örnek alması” olarak tanımlanmıştır. (MEB,

2017a: 7). Seçmeli derslerin din, ahlak ve değerler alanında bulunan derslerin amaçlarına uygun olarak öğrenci davranışları üzerinde etkisini incelediğimiz bu bölümde, okul yöneticilerine: “Sizce Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğrenci üzerinde etkisi var mıdır?” sorusunu yönelttik. Aldığımız cevaplar incelendiğinde, derslerin öğrenci davranışı üzerinde etkisi olmadığını söyleyen, derslerin öğrenci davranışlarında etkili olduğunu söyleyen, kararsız olanlar ve derslerden ziyade öğretmenlerin etkisi olduğunu ifade edenler olmak üzere dört farklı görüşün ortaya çıktığı görülmektedir. Aşağıdaki tabloda okul yöneticilerinin seçmeli din derslerinin öğrenci davranışlarına etkileri hakkında verdikleri cevaplar yüzde ve frekans olarak verilmiştir.

Tablo 2.7 Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Davranışlara Etkisi

İdarecilerin Cevapları	Frekans	Yüzde
Derslerin Davranışlara Etkisi Yok	4	%13.3
Seçmeli Din Derslerinin Davranışlara Etkisi Var	14	%46.6
Kararsızlar	5	%16.6
Derslerden Ziyade Öğretmen Etkili	7	%23.3
Toplam	30	%100

Tablodaki veriler incelendiğinde araştırmaya katılan yöneticilerin %46,6’sı seçmeli din derslerinin öğrencilerin davranışlarında etkili olduğunu, %13,3’ü ise etkili olmadığını söylemiştir. Derslerden ziyade öğretmenlerin öğrencilere etki ettiğini söyleyenlerin oranı %23,3, kararsızların oranı ise %16,6’dır. İdarecilerden “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” seçmeli derslerinin öğrenci davranışlarına etkisi hususunda dört farklı görüş ortaya çıkmıştır.

Birinci görüşte din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin öğrenci davranışları üzerinde etkili olmadığını söyleyen idareciler yer almaktadır. Bu görüşteki idareciler, öğrenci davranışlarında aile ve çevrenin daha etkili olduğunu, okulda verilen eğitimin ailede pekiştirilmediğinde kalıcı bir davranış değişikliğinin oluşmadığını belirtmiştir. Bu konuda idarecilerin cevapları şu şekildedir;

“Bu derslerin etkili olduğunu düşünmüyorum. Öncelikle bu derslerin önemini ailelerin bilmesi gerekiyor. Aile bilinçli olursa bu derslerin daha etkili olacağını düşünüyorum. Çünkü aile temelli olan davranışlar öğrenci üzerinde daha etkili oluyor.” (Y11). “Aile daha etkili”(Y3,Y12). “Ben sadece bu derslerin değil diğer derslerin de etkili olduğunu düşünmüyorum. Çünkü çocuğun ailesi, çevresi daha etkili oluyor. Dersler sınıfta öğreniliyor, eve gidince derslerde öğrendiklerinden farklı bir yaşamla karşılaşıyorlar. Öğrencinin okul dışında geçirdiği zaman daha fazla olduğu için öğrenciler çevrelerinden daha çok etkileniyor.” (Y18).

Birinci görüşte olan idareciler; derslerden ziyade ailenin ve çevrenin öğrenci üzerinde daha etkili olduğunu belirtirken sadece din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerde değil tüm derslerde durumun aynı olduğunu söylemiştir. Öğrencinin davranışlarını ve okul başarısını etkileyen faktörlerin arasında en önemli unsur ailedir. Aile ortamı ve ilişkileri; çocuğun okul başarısında, davranışlarında, gelişiminde önemli bir yere sahiptir (Dam, 2008: 83). Okulda verilen eğitimin, öğrenci davranışlarında etkili olabilmesi için ailenin okulda verilen eğitimi pekiştirmesi gerekir.

İkinci görüşte din, ahlak ve değerler alanındaki derslerin öğrenci davranışlarında etkili olduğunu söyleyen yöneticiler bulunmaktadır. Bu yöneticilerin görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Tabii ki, mutlaka etkisi var. Özellikle davranış açısından öğrencilerimizi etkilemektedir. Çocuklarımız o derslerden sonra daha saygılı ve hoşgörülü oluyorlar.” (Y20). “Ahlaki olarak olumlu etkileri var.” (Y5). “Saygı ve hoşgörü çerçevesinde olumlu etkileri olduğu kanaatindeyim.” (Y25). “Saygı, toplumumuzdaki en önemli problem bu dersler sayesinde daha saygılı bireyler yetiştirildiğini görmekteyim.” (Y16) “Yaratılanı severiz yaratandan ötürü anlayışının öğrenciler üzerinde etkili olduğunu düşünüyorum” (Y7)

Araştırmamıza katılan okul yöneticileri, din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin öğrencilerin saygılı ve hoşgörülü davranışlar sergilemesinde etkili olduğunu belirtmiştir. Bu alanda yapılan diğer araştırmalara baktığımızda benzer sonuçlar karşımıza çıkmaktadır. Kotan’ın (2015: 106) Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğrenci davranışları üzerindeki etkisine dair yönetici görüşlerine baktığımızda; saygılı ve hoşgörülü davranış değişikliği %57,1 oranı ile birinci sırada yer almaktadır.

Yöneticilerden derslerin olumlu etkilerinin şimdi görülmesi bile ilerde görüleceğini söyleyenler de bulunmaktadır. Bu konuda bir yöneticiler: “Etkisi oluyor. Öğrencilerden kimisi yaşamlarında bunu gösteriyor, kimisi gösteremiyor. Gösteremeyenlerde de ilerde etkilerini görelecektir.” (Y13). “Davranışlara etkisi kısa sürede görülecek bir husus değil. İlerde etkilerinin göreleceğini düşünüyorum.” (Y26) demiştir. Bir başka yönetici ise bu derslerin öğrenci davranışlarında olumlu etkileri olduğunu: “Olumlu davranış sergilemede etkili oluyor. Bu derslerin bir ağırlığı var. Öğrenci bunun farkında oluyor ve ona göre davranışlarında dikkat ediyor. Bu dersler için gösterdiği duyarlılık zamanla diğer derslere de yansıtacaktır.” (Y15) sözleriyle dile getirmiştir. İslam kültürüne sahip bir toplum olarak bu derslere duyulan saygının öğrencinin daha dikkatli ve duyarlı davranışlar sergilemesinde etkili olduğunu belirten idareciler, seçmeli din derslerinin bazı öğrenciler üzerinde davranış değişikliği

oluşturduğunu, davranış değişikliği görülemeyen öğrencilerde ise ilerleyen zamanlarda olumlu etkilerinin görüleceğini belirtmiştir.

Okul yöneticilerden seçmeli din derslerinin öğrenciler üzerinde olumlu etkilerinin görüldüğünü ancak istenen seviyede ve istenilen kalıcılıkta olmadığını söyleyenler de bulunmaktadır. Derslerin öğrenci davranışlarında olumlu etkilerinin, çevresel ve ailevi nedenlerden dolayı kısa süreli görüldüğünü belirten idareciler şu ifadeleri kullanmıştır;

“Etkili oluyor ama istenen seviyede değil. Öğrenci seçmeli derslere farklı yaklaşıyor. Seçmeli dersleri basit dersler olarak görüyor.” (Y1). “Çok az öğrencide etkili olduğunu düşünüyorum. Hayatlarına yansımaları tam olarak gerçekleştiğini sanmıyorum. (Y8). “Etkisi oluyor. Olumlu davranışlar gözlemliyoruz. Ama en önemlisi aile ailede böyle olumlu davranışlar yoksa öğrenci unutup gidiyor.” (Y23). “Öğrenci üzerinde tabi ki etkisi var. Ancak bu etki uzun süreli olmayabiliyor. Öğrenci Kur’an-ı Kerim okumayı öğreniyor, evde okuma bilen olmayınca zamanla unutuyor.” (Y28). “Olumlu davranış değişikliği gözlemleniyor ancak aile bu davranışların kalıcı olmasını engelliyor.” (Y4). “Gerçek hayatlarına etkisi olan öğrencilerimiz bulunuyor. Hayatlarına bunu yansıtabiliyorlar. Aile bu konuda çok etki ediyor, öğrencinin uzun süreli olumlu davranış sergilemesi ailenin tutumuna göre değişiyor.” (Y9).

Birinci görüşte derslerin öğrenci davranışlarında etkili olmadığını, ailenin ve çevrenin öğrenci davranışlarında derslerden daha etkili olduğunu söyleyen idarecileri görmüştük. Bu bölümde ise derslerin öğrenci davranışlarında etkili olduğu ancak bu etkinin aile ve sosyal çevre yüzünden kısa süreli görüldüğünü söyleyen idareciler yer almaktadır. Öğrencilerde olumlu davranışların oluşturulması ve olumsuz davranışların ortadan kaldırılması okulun en önemli rollerinden biridir. Bunun gerçekleşmesi içinde okul ve aile işbirliğinin sağlanması gerekir. Ailenin okulda verilen eğitimi pekiştirmesi halinde davranışların kalıcı olması beklenir.

Üçüncü görüşte din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin öğrenci davranışlarına etkisi hakkında bilgi sahibi olmayan yöneticiler bulunmaktadır. Araştırmaya katılan yöneticilerden öğrenci davranışlarını yeterince gözlemleyemediği için bir fikir belirtmeyenlerin şu ifadeleri kullanmıştır;

“Onun takibini tam olarak bilmiyorum. Öğretmen arkadaşlar daha rahat gözlemleyebiliyordur.” (Y6). “Kesin bir şey diyemem o konuda, öğrencimiz çok fazla, gözleme imkânı bulamıyoruz.”(Y19). “Gözleme imkânım olmadı.” (Y14,Y24). “Tam olarak bir şey söyleyemem. Öğretmen arkadaşlar bu konuya daha hâkim, öğretmen arkadaşlar bilebilir.” (Y10)

Öğrenci sayısının fazla olması veya iş yoğunluğundan dolayı öğrenci davranışlarını gözlemleyemediklerini söyleyen idareciler, derslerin öğrenci üzerindeki etkilerini görebilmek için zamana ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir.

Dördüncü görüşte din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslere giren öğretmenlerin, öğrencinin olumlu davranış değişikliği göstermesinde etkili olduğunu söyleyen idareciler yer almaktadır. Yöneticilerin cevapları şu şekildedir;

“Bu dersleri veren öğretmenler bu konuda çok etkili. Öğrenci öğretmeni seviyorsa onu örnek alıyor ve davranış değişikliği gösteriyor.” (Y27). “Öğretmenden öğretmene bu etki değişiklik gösteriyor. Okul bünyesinde dört tane din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni var. Öğretmenden birinin öğrencileri olumlu davranışlar gösterirken bir tanesinde derslerin bir etkisi görülmemektedir. Öğrenci öğretmeni seviyorsa onun dediklerini de önemsiyor ve dediklerini hayatında uygulamaya çalışıyor. Öğretmenin kendisi zaten uygun davranışlar göstermiyorsa, öğrencide dersin bir etkisi kalmıyor.” (Y2). “Öğretmenin rol model olmasına göre etkili oluyor”. (Y22,Y17)

Öğretmenden öğretmene derslerin, öğrenci davranışları üzerinde etkisinin değiştiğini söyleyen okul yöneticisi, öğretmenlerin öğrenciler üzerinde etkisini bir kez daha göstermiştir. Toplumun ayrılmaz bir parçası olan öğretmen yaşantısıyla sadece öğrencilere değil etrafındaki bireylere ve topluma da örnek olmaktadır. Çünkü öğretmenlik okul saatleri ve alanları ile sınırlı olmayan bir meslektir. Bazı idareciler ise öğretmenlerin öğrenci davranışlarına etkisini şu ifadelerle dile getirmiştir;

“Öğretmen çok etkili, bu derslerin amacına uygun hareket etmeyen öğretmenden, öğrenciler üzerinde olumlu bir etki bırakmasını bekleyemezsin. İlk önce öğretmen davranışlarını düzeltecek, anlattığı derslerden etkilenecek sonra öğrenciye etkili olacak” (Y30). “Derslerin etkisi öğretmene göre değişiklik gösteriyor.” (Y21). “Öğretmene saygı duymayan öğrenciler, öğretmenin dediklerini önemsemiyorlar. Öğretmen dersi sevdirmişse, kendisini sevdirmişse zaten kendiliğinden olumlu davranışlar gözlemlenecektir. Öğrenci öğretmeni sevmiyor. Giydiği kıyafeti, anlattığı dersi eleştiriyor. Öğretmenin ilk önce kendi hayatına çeki düzen vermesi gerekir. Sonra bu dersler öğrencide olumlu etkiler bırakacaktır.” (Y29).

Öğretmenin öğrenci üzerinde etkili olduğunu belirten idareciler, derslerin öğrenci üzerinde olumlu etkileri olması için öğretmenlerin derse uygun hareket etmesi gerektiğini belirtmiştir. Ahlak eğitimi veren öğretmenlerin, olumsuz ahlaki davranışlar sergilemesi veya uygunsuz giyinmesi, öğretmene olan saygıyı etkilediği gibi dersi de etkilemektedir. Veli, öğrenci ve öğretmenlerle yaptığımız araştırmalarımızda da öğretmenlerin, öğrenci davranışları üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu konuda İslam eğitimcilerinden Gazali'nin “Öğretmen davranışlarına dikkat etmelidir, çünkü öğrenci öncelikle onun davranışlarına bakar” sözü öğretmenin öğrenci davranışlarına etkisini izaha yeterli olacaktır.

2.1.6. Yöneticilerin Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerde Karşılaştığı Problemler

Eğitim-öğretim içerisinde gerekli düzenleme ve planlamayı yapan idareciler, eğitimin aksamaması ve eğitim-öğretim içerisinde yaşanan problemlerin çözüme kavuşturulması konusunda önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle okul yöneticilerine “İdareci olarak Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde karşılaştığınız problemler nelerdir?” Sorusunu yönelttik. Verilen cevaplar incelendiğinde beş farklı görüş ortaya çıkmıştır. Bunlar öğretmen kaynaklı problemler, Kur’an-ı Kerim dersinde yaşanan problemler, ders kitabı hususunda yaşanan problemler ve veli kaynaklı problemdir. Aşağıdaki tabloda okul yöneticilerinin yaşadıkları problemler yüzde ve frekans olarak verilmiştir.

Tablo 2.8 Okul Yöneticilerinin Karşılaştığı Problemler

İdarecilerin Cevapları	Frekans	Yüzde
Herhangi Bir Problem Yaşamayanlar	11	%36.6
Öğretmen Kaynaklı Problemler	14	%46.6
Kur’an-ı Kerim Dersinde Yaşanılan Problemler	2	%6.6
Ders Kitabı Eksikliği	2	%3.3
Veli Kaynaklı Problemler	1	%3.3
Toplam	30	%100

Araştırmaya katılan idarecilerin %46,6’sı öğretmen kaynaklı problem yaşadığını, %6,6’sı Kur’an-ı Kerim dersinde öğrencilerin problem yaşadığını, %6,6’sı ders kitaplarının gelmediğini, %3,3’ü ise veli ile ilgili problem yaşadığını söylemiştir. Okul yöneticileri din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerde en fazla öğretmen kaynaklı problemler yaşadıklarını belirtmiştir. Öğretmen kaynaklı yaşanan problemlerden ilki “Öğretmen İhtiyacı” olarak karşımıza çıkmaktadır. İdareciler öğretmen ihtiyacını: “Etrafta yeterli bilgisi olan öğretmen bulamıyoruz.”(Y11). “Bu derslerde derse girecek öğretmen bulamıyoruz.”(Y07,Y24,Y05,Y13). “Derslere girecek yeterli öğretmen yok, ücretli öğretmenler de alana hâkim kişiler değil.” (Y26) sözleriyle dile getirmiştir. Her sene din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni atamaları yapılmasına rağmen, din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslere talebin artmasından dolayı öğretmen ihtiyacı tam olarak karşılanamamaktadır. Öğretmen kaynaklı ikinci problem ise öğretmenlerin liyakat sahibi olmamasıdır. Bu konuda okul yöneticilerinin görüşleri aşağıda verilmiştir;

“Bazı öğretmenleri Kur’an-ı Kerim dersine sokamıyoruz. Çocukları Kur’an-ı Kerim’e geçiremiyor. Belki kendisi de bilmiyor.” (Y16). “On yıldır okumadığı için unutmuş, şimdi derse girmek istemiyor.”(Y03). “Öğretmen Kur’an-ı Kerim dersine girmek istemiyor. Bilgileri taze değil bazı şeyleri unutuyor. Bu ders biraz daha alan dersi olduğu için zorlamıyor.” (Y02).

Okullarında bulunan din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenin yeterli alan bilgisine sahip olmadığını ifade eden yöneticiler, öğretmenlerin zamanla bilgilerini unuttuğunu ve Kur’an-ı Kerim bilgisine sahip olmayan öğretmenlerin Kur’an-ı Kerim dersine girmek istemediğini belirtmiştir. Alanda yapılan araştırmalarda, Kur’an-ı Kerim dersini verecek öğretmenlerin üçte biri, bu dersi öğretmek için kendini yeterli görmediğini söylemiştir (Yorulmaz, 2014: 314).

Öğretmenlerden kaynaklı problemlerden bir diğeri de öğretmenlerin severek ve isteyerek ders işlememesidir. Bu konuda idarecilerin ifadeleri şu şekildedir;

“Bence bu derslerde en büyük problem öğretmenlerin bu dersleri severek ve isteyerek öğretmemesidir. Öğretmen severek anlatacak ki ders sevicek ve amacına ulaşacak.” (Y15), “Öğretmenlerin dersi sevdirmesi gerekir, bu dersler için yeterli fedakârlığı yapması gereklidir.” (Y10, Y04,Y27), “İşini severek yapan öğretmen ihtiyacımız var. Hem bu dersleri hem de diğer tüm dersleri” (Y22).

Yöneticiler öğretmenlerin yeterince fedakârlık yapmamasından ve dersi sevgi usulüyle işlememesinden dem vurmushlardır. Hâlbuki din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin uygulama kısmında dersin sevdirmesi hususunda önemle durulmaktadır. Örneğin Ortaokul - İmam Hatip Ortaokulu Kur’an-ı Kerim Dersi (5-8. Sınıflar) Öğretim Programının uygulanmasına ilişkin ilke ve açıklamalar kısmında:“ Tüm öğrenme-öğretme süreçlerinde konuların öğrencilere sevdirmelerek öğretilmesi esastır” ifadesi yer almaktadır (MEB.2012a:3). Dersin sevdirmelerek öğretilmesinin yanında dersler için gerekli fedakârlık ve çabanın gösterilmesi de gerekir.

Ders bazında yaşanan problemlere baktığımızda, özellikle “Kur’an-ı Kerim” dersinde yaşanan bazı problemleri dile getiren idarecilerin verdikleri cevaplar şu şekildedir;

“Kur’an-ı Kerim dersinde bazı problemler yaşanmakta, öğrenci abdest alma sıkıntısı yaşamakta, örtünme sıkıntısı yaşamakta, sınıf sayılarının kalabalık olmasından dolayı sıranın kendilerine gelmediğini söyleyen öğrencilerimiz bulunuyor.” (Y18).“Kur’an-ı Kerim derslerinin ayrı bir sınıfta işlenmesi gerektiğini düşünüyorum. Laboratuvar gibi bir sınıf ortamı hazırlanmalı, çocuklar orada ders almalı, okumalı; aynı sınıf içerisinde zor oluyor.” (Y12).

Okul yöneticileri; Kur’an-ı Kerim dersi için ayrı bir sınıf oluşturulmasını, abdest almak ve başlarını örtmek için öğrencilerin özel bir yere ihtiyaç duyduğunu söylemişlerdir. Ayrıca sınıf mevcudunun fazla olmasından dolayı her öğrenciye yeterli zaman ayırlamadığını

da belirtmişlerdir. Öğretmen, öğrenci ve veliler ile yaptığımız araştırmada da sınıfların kalabalık olmasından dolayı derslerde problem yaşandığı görülmektedir. Alan yazında yapılan diğer araştırmalarda bizim araştırmamızı destekler niteliktedir. Kotan'ın (2015: 112) yaptığı araştırmada Kur'an-ı Kerim seçmeli dersinde yöneticilerin karşılaştığı sorunlardan biri de sınıf mevcudunun fazla olmasıdır.

Okul yöneticilerden ders araç ve gereçlerinin yeterli olmadığını söyleyenler de bulunmaktadır. Özellikle ders kitaplarının temini konusunda sıkıntı yaşadıklarını söyleyen idareciler: “Ders kitaplarımız eksik geldi.” (Y08), “Ders kitapları gelmedi bu sene, bazı okullara gelmiş bizim okula gelmedi.” (Y29) demiştir.

Araştırmamıza katılan idarecilerden bir tanesi seçmeli dersler konusunda velilerin daha bilinçli olmasını: “Seçmeli derslere yeterli talep olmayınca yani 10 kişi tercih etmeyince o dersi açamıyoruz. Velilere bunu açıklayamıyoruz, biz tercih ettik açılması lazım diye Milli Eğitim Bakanlığı'na şikâyet ediyorlar. Veliler bu dersler konusunda daha bilinçli olsalar daha iyi olacak.”(Y30) sözleriyle dile getirmiştir. Seçmeli dersler konusunda yaşanan bu sıkıntı sadece din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli dersler de değil, genel olarak tüm seçmeli derslerde idarecinin yaşadığı bir sıkıntıdır.

Okul yöneticilerden bu derslerde hiçbir problem yaşamadığını söyleyenler de bulunmaktadır. Bu konuda idareciler şu ifadeleri kullanmıştır: “Herhangi bir sıkıntı yaşamadık” (Y01,Y25,Y19, Y23,Y06,Y14), “Bir problem olmadı şimdiye kadar” (Y17, Y21,Y09,Y28), “Bu derslerde bir problem yaşamadık gayet sıkıntısız derslerimiz işleniyor, öğretmenler de elinden geleni yapıyor.” (Y20). Bir yöneticimiz öğretmenlerin elinden geleni yaptığını söyleyerek derse giren öğretmenlerden memnuniyetini dile getirmiştir. Bu durum her öğretmenin bir olmadığını ve genelleme yapmanın yanlış olacağını da göstermektedir.

2.1.7. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Dersler Hakkında Yöneticilerin

Önerileri

Okulda eğitim öğretimin aksamadan devam etmesini sağlayan idarecilerin, hem yapısal hem de içerik olarak önerilerini ifade etmeleri için yöneticilere: “İdareci olarak Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin daha iyi işlenmesi için neler önerirsiniz?” sorusunu yönelttik. Verilen cevaplar incelendiğinde yöneticilerin bir önceki başlıkta ifade ettikleri problemlere çözüm önerileri getirdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin üzerinde en çok durdukları konu ise öğretmenlerdir. Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslere görevlendirilecek öğretmenlerin; özenle seçilmesini isteyen yöneticilerin görüşleri şu şekildedir:

“Derse girecek öğretmenlerin gerekli pedagojik formasyon eğitimini almış kişilerden seçilmesi gerekli. Dersleri anlatacak öğretmenin öğrenciyi anlaması öğrencinin seviyesine göre ders işleme önemli.” (Y02), “Bu derslere giren öğretmenlerin özenle seçilmesi gerekli, her öğretmen bu dersleri vermemeli.” (Y18,Y27, Y26,Y09,Y22), “Görevlendirilecek öğretmenler daha dikkatli seçilmeli, öğrenci seviyesine inemeyen, yeterli öğretmenlik bilgisine sahip olmayan kişiler görevlendirilmemeli” (Y1).

“Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” seçmeli derslerine giren öğretmenlerin özenle seçilmesi gerektiğini belirten yöneticiler, özellikle öğretmen ihtiyacının giderilmesi için görevlendirilen öğretmenlerin seçiminde titiz davranılması istemişlerdir. Görevlendirilecek öğretmenlerin, alana hâkim, öğrenci seviyesine göre ders anlatabilen veya pedagojik formasyon eğitimi almış kişilerden seçilmesine daha fazla özen gösterilmelidir. Dersin farklı yöntem ve tekniklerle işlenmesi gerektiğini, farklı materyallerle zenginleştirilmesi gerektiğini söyleyen idarecilerde bulunmaktadır. Bu konuda okul yöneticileri şu ifadeleri kullanmıştır;

“Öğretmen faktörü çok etkili, artık klasik öğretmenlikten çıkıp aktifliğe önem veren bir eğitim sistemi var. Öğrencilerin derse aktif katılımını sağlayabilecek öğretmene ihtiyaç var. Öğrencilere derse sevdirecek, öğrencileri motive edebilecek öğretmene ihtiyacımız var.” (Y10), “Öğretmenler akıllı tahtaları aktif kullanmalı, bu dersler görsellerle desteklenmeli, farklı kişilerden Kur’an-ı Kerim dinletilmeli” (Y25), “Öğretmenler derse sevdirmeli, farklı materyallerle zenginleştirmeli.” (Y29, Y08, Y15, Y19,Y11),“Dersler sevdirmeli, çocuklar için eğlenceli hale getirilmeli, görsel materyallere çokça yer verilmeli. Bu dersler için özellikle Kur’an-ı Kerim derse için interaktif öğrenim materyalleri kullanılmalı.”(Y04).

Derslerde görsel ve işitsel materyallere çokça yer verilmesini isteyen idareciler, özellikle Kur’an-ı Kerim dersinin interaktif öğretim materyalleriyle desteklenmesinin dersin verimliliğini artıracaklarını belirtmiştir. Sınıflarda bulunan akıllı tahtaların verimli kullanılması hususuna da değinen okul yöneticileri, derslerin eğlenceli hale getirilmesine vurgu yapmıştır. Alanda yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlar görülmektedir. Kotan’ın (2015: 109) yaptığı araştırmada yöneticiler, Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde görsel ve işitsel materyallerden ve teknolojiyen yararlanarak derslerin işlenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Öğretmenlerin zümre çalışmalarının daha verimli hale gelmesini isteyen bir yöneticimiz ise şu öneride bulunmuştur:

“Öğretmenler, sene başı ve sene sonu eğitim çalışmaları iyi yapmalı, zümre çalışmaları iyi yapılmalı, öğretmenler birbirleriyle uyguladıkları etkinlikleri ve farklı eğitim tekniklerini paylaşmalı. Mesela bir öğretmen okulunda uyguladığı Kur’an-ı Kerim öğretme yöntemini, başarılı olduysa diğer öğretmenlerle paylaşmalı.” (Y12).

Öğretmenler, sene başında ve sene sonunda kendi branşında bulunan öğretmenlerle seminer çalışmaları yapmaktadır. Ayrıca öğretmenler ders yılı başlamadan önce, ikinci dönem başında ve ders yılı sonunda zümre yapmaktadırlar. 8 ağustos 2018 de yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları ve Zümreler Yönergesinin 11. Maddesinde konuyla alakalı şu ifade kullanılmıştır: “İl genelinde eğitimi planlamak ve koordine etmek, eğitim ve öğretimin kalitesini yükseltmek, eğitimle ilgili görüş ve öneriler geliştirmek, aynı alanlar arasında iletişim, uyum ve işbirliği sağlamak amacıyla zümreler yapılır.” (MEB, 2018: 6). Zümrelerin bu maddede belirtildiği gibi uyum ve işbirliği ile gerçekleştirilmesi, öğretmenlerin başarılı oldukları yöntem ve teknikleri birbirleriyle paylaşması, kendilerini sürekli geliştirmesi gereklidir. Lakin zümrelerin kâğıt üzerinde kaldığı, istenilen seviyede gerçekleştirilemediği aşikârdır.

Öğretmenler konusunda başka bir yaklaşım ise din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli dersler için ayrı öğretmen görevlendirilmesidir. Bu konuda idarecilerin önerileri aşağıda verilmiştir;

“Alan öğretmenleri olsa, mesela Kur’an-ı Kerim dersi için sadece Kur’an-ı Kerim derslerine giren bir öğretmen olsa, birkaç okulda Kur’an-ı Kerim derslerine bu öğretmen girse daha güzel olur. Alanında uzmanlaşmış bir öğretmenin daha faydalı olacağını düşünüyorum.” (Y05), “ Her öğretmen Kur’an-ı Kerim öğretmiyor. Kur’an-ı Kerim dersi için ayrı öğretmen olmalı.”(Y13), “Bu dersler için ayrı öğretmen olmalı. Öğretmenler kendi alanlarında gayet başarılılar fakat her alanda yeterince iyi değiller. Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı gibi derslere giren ayrı bir öğretmenin olması, bu derslerin daha verimli ve faydalı olmasını sağlayacaktır.” (Y23).

Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin kendi branş öğretmenleri olması gerektiğini söyleyen yöneticiler, birkaç okulda aynı derse giren bu öğretmenlerin daha faydalı olacağını belirtmiştir. Kur’an-ı Kerim seçmeli dersi için Kur’an-ı Kerim dersi öğretmenin olması, farklı okullardaki öğrencilerin aynı yöntem ve tekniklerle eğitim almasına imkân tanıyacaktır. Seçmeli derslerin zorunlu seçmeli halini almadan isteyerek ve bilerek seçilmesinin daha faydalı olacağını söyleyen idareciler de bulunmaktadır. Bu konuyu yöneticiler aşağıdaki cümlelerle dile getirmiştir;

“Öğrencilerin dersleri isteyerek seçmesi gerekir, zorunlu seçmeli haline getirilmemeli, isteyerek bu dersi seçen öğrencilerin başarılı olacağını ve bu derslerin amaçlarına uygun olarak işlenebileceğini düşünüyorum.” (Y03). “Öğrencilere zorunlu seçmeli gibi dersler verilmemeli, öğrenci dersleri isteyerek seçmeli. Öğrenci dersi isteyerek seçerse derslerde daha başarılı olacaktır.” (Y20).

Seçmeli derslerin tümü için geçerli olan bu madde, öğretmen, veli ve öğrencilerle yaptığımız araştırmamızda da karşımıza çıkmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim

Kurumları Yönetmeliği seçmeli dersler tanımında, öğrencilerin amaçladıkları ve yöneldikleri bir alanda gelişmelerine veya ilgi, istek ve ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli alanlarda bilgilerini artırmada ve yeteneklerini geliştirmede olanak sağlayan dersler olarak tanımlanmıştır (MEB, 2013: 6). Seçmeli derslerin zorunlu seçmeli haline getirilmesi seçmeli derslerin ne tanımına ne de amacına uymaktadır.

Yöneticiler seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinde karşılaştıkları bazı problemlere çözüm önerileri getirmişlerdir. Bu önerilerden biriside Kur'an-ı Kerim dersi için ayrı bir sınıf ortamı oluşturulmasıdır. Bu konuda idareciler şu ifadeleri kullanmıştır:

“Kur'an-ı Kerim dersi için farklı bir sınıf ortamı oluşturulmalı. Laboratuvar gibi bir ortam, ayrı bir sınıf olmalı. Öğrenciler o sınıfta abdest alabilmeli, başlarını örtbilmeli, gerekli fiziki ortam oluşturulmalı.”(Y30),“Kur'an-ı Kerim dersi için ayrı bir sınıf oluşturulabilir.”(Y24,Y28,Y21), “Fiziki ortam değiştirilmeli. Kur'an-ı Kerim sınıfları oluşturulmalı. Öğrencilerin farklı kişilerden Kur'an-ı Kerim dinlemesine imkân tanıyacak sınıflar hazırlanmalı. Hem duyarak hem de görerek öğrencilerin hem güzel okuması hem de verimli ders işlenmesi sağlanabilir. Kur'an-ı Kerim kutsal bir kitap, özenle taşınması ve muhafaza edilmesi gereken bir kitap. Kur'an-ı Kerimlerin koyulabileceği uygun sınıf ortamı oluşturulması gerekir.”(Y07).

Kur'an-ı Kerim dersi için bir sınıf oluşturulması gerektiğini söyleyen idareciler, oluşturulacak bu sınıfın öğrencilere abdest alma, başlarını örtme imkânlarını sağlaması ve Kur'an-ı Kerim dersi için gerekli görsel ve işitsel materyalleri bulunduracak özellikte olmasının bu dersin daha verimli ve etkili hale gelmesine katkı sağlayacağını ifade etmişlerdir.

Yöneticilerden seçmeli derslerin haftada bir güne veya aynı saatlere denk gelecek şekilde planlanmasını isteyenler de bulunmaktadır. Bu konuda idarecilerin cevapları aşağıda verilmiştir;

“Bence seçmeli dersler aynı saatlere getirilmeli öğrenciler istedikleri sınıflarda derse girmeli, öğrenci sınıf seviyesine göre değil de bilgi seviyesine göre derslere girebilmeli. Öğretmen farklı seviyedeki öğrencilerle uğraşarak hem yoruluyor hem de derslerin amacına ulaşamıyor.” (Y06), “Seçmeli dersler sınıf bazında değil de kur bazında seçilmeli. Bunun için de okulun durumu ve öğretmen sayısına göre dersler bir güne toplanabilir. Öğrenciler girmek istedikleri dersin sınıfına girince hem seçmeli derslerin seçilme amacına ulaşma olasılığı hem de derslerin verimliliği artacaktır. Aynı sınıfta farklı bilgi seviyesinde öğrenciler bulunmaktadır, bu öğrencilerin bilgi seviyelerine göre dersleri tercih etmeleri derslerin daha verimli geçmesini ve öğrencilerin o alanlarda kendilerini geliştirmelerini sağlayacaktır.” (Y14).

Kur'an-ı Kerim dersi açısından düşünüldüğünde, Kur'an-ı Kerim okumasını bilen öğrencilerin yer aldığı “Kur'an-ı Kerim'i güzel okuma” sınıfı, Kur'an-ı Kerim harflerini yeni

öğrenen öğrencilerin yer aldığı “Kur’an-ı Kerim” sınıfı şeklinde bir düzenleme yapılabilir. Yapılacak bu düzenleme ile farklı sınıflarda bulunan aynı seviyedeki öğrencilerin daha verimli ders işleme sağlanabilir.

Okul yöneticilerden bu derslerin seçmeli değil de din kültürü ve ahlak bilgisi dersi içinde verilmesini isteyenler de bulunmaktadır. Bu konuyu yöneticiler şu sözlerle belirtmiştir;

“Bu dersler Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi içinde verilse bir ünite veya içeriğinde... Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin saati artırılıp bu derslerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin içerisine yerleştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (Y16). “Seçmeli derslere öğrencilerin bakış açıları çok farklı. Bu derslerin zorunlu derslerin içerisinde verilmesinin daha uygun olacağını düşünüyorum. Din kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin saati artırılıp, haftada iki saat yerine haftada 4 saate çıkartılıp zorunlu derslerin içerisinde verilmesi daha uygun olacaktır.” (Y17).

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi 1982 anayasasının 24. Maddesi ile zorunlu dersler arasında yerini almıştır. Bu madde de “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” dersi haricinde din eğitimi ve öğretime ihtiyaç duyan kişilerin, kendi istekleri veya kanuni temsilcilerinin talepleri doğrultusunda eğitim alabilecekleri belirtilmiştir. Yani Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin içeriği devlet tarafından belirlenecek, bu içeriği yeterli görmeyen kişiler ise seçmeli din eğitimi alabilecektir. Devlet tarafından düzenlenen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi mezhepler üstü ve dinler açılımlı bir yaklaşımı benimsediği için seçmeli din dersleri bu dersin içerisinde verilememektedir. Ayrıca haftada iki saat olarak okutulan üç dersin din kültürü ve ahlak bilgisi dersi müfredatına sıkıştırılması mümkün değildir. Seçmeli din derslerinin” Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde verilmesinin müfredat ve zaman açısından önemli problemleri ve tartışmaları beraberinde getireceği kanaatindeyiz.

2.2. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Dersler Hakkında Öğretmen Görüşleri

Öğretmen, eğitimin temel taşıdır. Öğretmen, eğitim öğretim içerisinde öğretme görevini yerine getirirken aynı zamanda rol model, lider ve yol gösterici özelliğine de sahiptir. “Bir ülkenin geleceğinin mimarı olan öğretmenler; bir ülkenin kalkınmasında, gelişip büyümesinde, insanların sosyalleşmesi ve topluma uyum sağlamasında, kültür ve değerlerin bir sonraki kuşağa aktarılmasında başrol oynamaktadır.”(Çelikten vd., 2005: 208). “İnsanlarla ilişkiler yönünden öğretmenlik, insanlarla her an iletişim içinde yerine getirilen okul dışında da veli ve insanlarla iç içe yaşayan ve davranışları ve tutumlarıyla insanlara örnek olan bir meslektir.” (Çelikten vd., 2005: 213). Bu tanımlardan yola çıkarak toplumun din, ahlak ve değerlerinin öğretilmesini amaçlayan “Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı),

Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” derslerinde öğretmenin önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir.

Bu araştırmada öğrencilerin topluma uyum sağlamasında, kültür ve değerlerin aktarılmasında, başrol oynayan öğretmenler ile bire bir görüşülerek yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Tamamen gönüllülüğe dayalı araştırmamıza 30 öğretmen katılmıştır. Öğretmenlere isimlerine yer verilmeyeceği ve bilgilerin sadece araştırmamız için kullanılacağı, gizliliğin esas olduğu bildirilmiş, ancak büyük çoğunluğu ses kaydına yanaşmamıştır. Önceden hazırlanmış yarı yapılandırılmış soruların bulunduğu form yoluyla öğretmenlerin araştırmaya katılması sağlanmıştır.

Antalya ilimizin doğusundan, batısından ve merkezinden olmak üzere MEB’e bağlı farklı okullarda gerçekleştirdiğimiz çalışmamızda, farklı öğrenci profiline sahip öğretmenlere ulaşılmıştır.

Tablo 2.9 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Bayan	12	%40
Bay	18	%60
Toplam	30	%100

Araştırmamıza katılan öğretmenleri cinsiyetlerine göre yüzdelerine baktığımızda %60’ının erkek %40’ının ise bayan olduğu görülmektedir. Toplam otuz öğretmenin katıldığı araştırmamızda, katılımcıların çoğunluğunu erkek öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmamıza katılan erkek öğretmenlerin sayısı bayan öğretmenlerin sayısından altı fazladır.

Tablo 2.10 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Okul Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı

Okul Yerleşim Yeri	Frekans	Yüzde
İl Merkezi	4	%28.6
İlçe Merkezi	8	%57.2
Belde/Mahalle	2	%14.2
Toplam	14	%100

Okulların bulunduğu yerleşim yerlerine bakıldığında Antalya merkezde dört okul, Antalya’nın batısından bulunan ilçelerden dört okul, doğusunda bulunan ilçelerden dört okul

ve beldelerinden iki okul bulunmaktadır. Okulların belirlenmesinde çevresel yapı göz önünde bulundurulmuştur.

Tablo 2.11 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kıdem Dağılımı

Öğretmen Kıdemi	frekans	Yüzde
1-5 yıl	10	%33.3
6-10 yıl	8	%26.7
11-15 yıl	6	%20
16-20 yıl	2	%6.6
21 yıl ve üzeri	4	%13.4
Toplam	30	%100

Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaşlarına baktığımızda, genç öğretmenlerin çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir. 1-5 yıl arasında göreve başlayan öğretmen sayımız on, 6-10 yıl arasında göreve başlayan öğretmen sayımız sekiz, 11-15 yıl arasında göreve başlayan öğretmen sayımız altı, 16- 20 yıl arasında göreve başlayan öğretmen sayımız iki, 21 yıl ve üzeri süre öğretmenlik yapanların sayısı dördüttür. Din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin yanında seçmeli ders olarak okutulan “Hz Muhammed’in Hayatı(Peygamberimizin Hayatı), Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” derslerine giren öğretmenler hedef kitlemizi oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin verdikleri cevaplar öğretmen ifadesinin kısaltılmış hali olarak “Ö” kısaltması ile verilirken hangi öğretmenin verdiği cevap olarak da numaralandırılmıştır.

2.2.1. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Tercih Sıralaması

Din, ahlak ve değerler alanın da bulunan “Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı), Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” dersleri 2012-2013 eğitim- öğretim yılından itibaren seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Geçen beş yıllık süre zarfında din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin tercih sıralamasını görmek için öğretmenlere: “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerinden en fazla hangisi seçiliyor ?” sorusunu yönelttik. İdarecilerde olduğu gibi öğretmenler ile yaptığımız araştırmamızda da seçmeli Kur’an-ı Kerim dersinin en fazla seçilen ders olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin verdiği cevaplar doğrultusunda, din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin tercih sıralaması aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2.12 Din, Ahlak ve Değer Alanındaki Seçmeli Derslerin Tercih Sıralaması

Dersler	Frekans	Yüzde
Kur'an-ı Kerim	22	%73.3
Hz. Muhammed'in Hayatı	5	%16.7
Temel Dini Bilgiler	3	%10
Toplam	30	%100

Tabloya baktığımızda araştırmaya katılan öğretmenlerin 22'sinin "Kur'an-ı Kerim" dersini, 5'inin "Hz. Muhammed'in Hayatı" dersini, 3'ünde "Temel Dini Bilgiler" dersini seçmeli din dersleri arasında, en çok tercih edilen ders olarak söylemiştir. Öğretmenlerin %73,3'ü din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerden en fazla tercih edilen dersin "Kur'an-ı Kerim" dersi olduğunu belirtmiştir. Bu konuda öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir;

"Bizim okulda Kur'an-ı Kerim dersi tercih ediliyor."(Ö9,Ö1,Ö13) "En fazla Kur'an-ı Kerim dersi seçilmektedir." (Ö10, Ö16, Ö14, Ö28), "Genel olarak birbirine yakın seçimler yapılıyor Kur'an-ı Kerim dersi daha çok tercih ediliyor." (Ö 19), "Öğrencilerin çok ilgisini çektiği için Kur'an-ı Kerim dersi çok seçiliyor." (Ö 24,Ö 22), "Tercih sırasına göre Kur'an-ı Kerim , Hz. Muhammed'in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler olarak ifade edilebilir." (Ö3, Ö6, Ö7).

Öğretmenler seçmeli Kur'an-ı Kerim dersinin diğer derslere kıyasla daha fazla tercih edilmesinde öğrencilerin bu derse olan ilgi ve isteğinin yanı sıra velilerin "Kur'an-ı Kerim" öğrenilmesindeki istekleri de etki etmektedir. Seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi; din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli dersler içerisinde tek tercih edilen ders olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda öğretmenler: "Sadece Kur'an-ı Kerim dersi tercih edildi. " (Ö8, Ö18, Ö25)ifadesini kullanmıştır.

Öğretmenlerin %16,7'si din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerden en çok tercih edilenin "Hz. Muhammed'in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı)" dersi olduğunu: "Hz. Muhammed'in Hayatı dersi tercih ediliyor." (Ö15, Ö17, Ö23, Ö26) sözüyle ifade etmiştir. Hz. Muhammed'in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı) dersini tercih edenler arasında Kur'an-ı Kerim dersinin zor olduğu düşünüen öğrenciler de yer almaktadır. Bu konuda öğretmen: "Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in Hayatı dersleri seçiliyor. Kur'an-ı Kerim dersinin zor olduğunu düşünen öğrenciler Hz. Muhammed'in Hayatı dersini seçiyorlar." (Ö02) demiştir. Öğrencilerin, Kur'an-ı Kerim dersinde farklı bir dil öğreneceklerini düşünerek "Hz. Muhammed'in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı)" dersini tercih etmeleri seçmeli derslerin içeriği hakkında öğrencilerin yeterince bilgi sahibi olmadığını da göstermektedir.

Öğretmenlerin %10'u "Temel Dini Bilgiler" dersinin din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli dersler arasında en çok tercih edilen ders olduğunu söylemiştir. Bu konuda öğretmenler: "Kendi okulumda Temel Dini Bilgiler dersi daha çok seçiliyor."(Ö11), "Temel Dini Bilgiler (görev yaptığın okula göre değişir.)(Ö20), "Temel Dini Bilgiler, Hz. Muhammed'in Hayatı." (Ö5). İfadelerini kullanmıştır. "Temel Dini Bilgiler" dersinin görev yaptığı okulda en fazla seçilen ders olduğunu söyleyen öğretmenlerin yanında hiç tercih edilmediğini söyleyen öğretmenlerde bulunmaktadır. Bu konuda bir öğretmen: "Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı, tercih ediliyor. Temel Dini Bilgiler dersi tercih edilmiyor"(Ö4) demiştir. Bazı öğretmenler özellikle hiç tercih edilmediğini söylerken bazı öğretmenlerde: "Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı" (Ö12, Ö27, Ö29) derslerinin tercih edildiğini söyleyerek Temel Dini Bilgiler dersinin tercih edilenler arasında yer almadığını belirtmiştir. Bir öğretmen Temel Dini Bilgiler dersinin tercih edilmemesinde Din kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile Temel Dini Bilgiler dersinin benzer konular içerdiğini: "En çok tercih edilen Kur'an-ı Kerim sonra Hz. Muhammed'in Hayatı sonrada Temel Dini Bilgiler geliyor. Genellikle Temel Dini Bilgiler dersi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile benzer olduğu için tercih edilmiyor" (Ö30) sözleriyle dile getirmiştir. Benzer sonuçların idarecilerle yaptığımız araştırmada da çıkması seçmeli derslerin içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip olunmadığını bir kez daha göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden bir tanesi derslerin seçiminde idarenin etkili olduğunu: "Sırasıyla Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in Hayatı, Temel Dini Bilgiler seçiliyordu. Okul idarecilerine göre ise Hz. Muhammed'in Hayatı, Temel Dini Bilgiler, Kur'an-ı Kerim dersleri tercih ediliyor" (Ö021) sözleriyle dile getirmiştir. Kur'an-ı Kerim dersinin en çok tercih edilen ders olmasına rağmen okul yöneticisinin bu dersi açmadığını söyleyen öğretmen, idarecilerin seçmeli derslerin belirlenmesinde etkili olduğunu vurgulamıştır. Öğretmenlere göre İdarecilerin seçmeli dersler üzerindeki etkisi bir sonraki başlıkta daha detaylı ele alınmıştır.

2.2.2. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Tekrar Seçim Devamlılığı

Seçmeli derslerin din, ahlak ve değerler alanında bulunan "Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler" derslerine öğrencilerin ilgi ve isteklerinin devam edip etmediğini görmek amacıyla öğretmenlere: "Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerini seçenler bir sonraki sene de seçiyorlar mı?" sorusuna yönelttik. Öğretmenler bir önceki sene ve içinde buldukları seneyi göz önüne alarak derslerin tekrar seçim devamlılığı konusunda bilgi verirken, okullarına yeni gelen bazı öğretmenler ise yeterli

bilgiye sahip olmadığı için cevap vermemiştir. Araştırmaya katılan dokuz öğretmen derslerin tekrar seçildiğini, dört öğretmen ise bilmediğini söylemiştir. On yedi öğretmen ise derslerin tekrar seçiminde farklı değişkenlerin olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlere göre din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin tekrar seçim devamlılığı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.13 Din, Ahlak ve Değer Alanındaki Seçmeli Derslerin Tekrar Seçim Devamlılığı

Öğretmen Görüşleri	Frekans	Yüzde
Bir Sonraki Senede Seçiliyor	9	%30
Bir Sonraki Sene Seçilmiyor	1	%3.4
Not Kaygısına Göre Seçiliyor	2	%6.6
Aile isterse seçiliyor	3	%10
Ortaokul Son Sınıflarda Seçilmiyor	4	%13.3
Sınıf Öğretmeni Etkili Oluyor	2	%6.6
Okul İdaresi Etkili Oluyor	5	%16.6
Bilmiyorum	4	%13.3
Toplam	30	%100

Tablodaki veriler incelendiğinde seçmeli derslerin din, ahlak ve değerler alanında bulunan “Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı), Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” derslerinin bir sonraki sene seçildiğini söyleyen öğretmenlerin oranı sadece %30 olarak karşımıza çıkmıştır. Seçilmediğini söyleyenlerin oranı %3,4, not kaygısına göre değiştiğini söyleyenlerin oranı %6,6, ailenin isteğine göre değiştiğini söyleyenlerin oranı %10, ortaokul son sınıflarda seçilmediğini sınava yönelik derslerin seçildiğini söyleyenlerin oranı %13,3, sınıf öğretmenlerine göre değiştiğini söyleyenlerin oranı %6,6, okul idaresine göre değiştiğini söyleyenlerin oranı %16,6 ve herhangi bir fikri olmadığını söyleyenlerin oranı ise %13,3’tür.

Din, ahlak ve değerler alanında bulunan seçmeli dersleri seçen öğrencilerin bir sonraki senede tercih ettiğini söyleyen öğretmenlerin görüşleri aşağıda verilmiştir;

“Evet, seçiyorlar”.(Ö.2,Ö.19,Ö.11,Ö.22), “Genel anlamda bir sonraki yılda seçiliyor.” (Ö6,Ö13)
 “Genelde seçiliyor. Öğrenciler aynı derslere devam etmek istiyorlar.” (Ö9), “Evet istekli öğrencilerim var, seneye de sizinle ders isleyeceksek seçeceğiz diyip seçiyorlar.”(Ö10)”, Genelde seçiyorlar tam bilmiyorum”. (Ö 28).

Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı), Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin seçim devamlılığı olup olmadığı konusunda kesin bir görüş belirtmeyen öğretmenler: “Bazen seçiyorlar, tam bilmiyorum.” (Ö27), “Seçebiliyorlar ve

seçiliyor diye düşünüyorum.” (Ö3), “Seçende oluyor seçmeyende oluyor, bilmiyorum.”(Ö.7, Ö.24), ifadelerini kullanmışlardır. Bu öğretmenlerin bir kısmını, okula yeni başlayan öğretmenler oluştururken bir kısmını öğrencilerin tercih devamlılığı konusunda bilgi sahibi olmayan öğretmenler oluşturmaktadır. Derslerin sadece bir sene seçildiğini daha sonra öğrencilerin farklı seçmeli derslere yöneldiğini söyleyen bir öğretmen ise: “Hayır seçmiyorlar” (Ö14) cevabını vermiştir.

Seçmeli derslerin tekrar seçilmesinde idarecilerin etkili olduğunu söyleyen öğretmenler ise: “İdare isterse seçiliyor.” (Ö5), “Her sınıfta seçilmiyor. İdarenin tutumu önemli olmaktadır. Bakanlığımız bu duruma el atmalı takip etmelidir.”(Ö1), Maalesef hayır, çünkü idare faktörü etkili oluyor” (Ö16) ifadelerini kullanmışlardır. Seçmeli derslerin seçimi konusunda veli ve öğrencilerin isteği göz önüne alınmalıdır. Ancak bazı idarecilerin okulda bulunan öğretmen sayısına göre veya farklı nedenlerle seçmeli derslere müdahil olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenler bazı idarecilerin okuldaki öğretmen ihtiyacına göre seçmeli dersleri belirlediğini şu cümlelerde dile getirmişlerdir:

“Seçmeli dersler genelde öğretmen ihtiyacına göre seçiliyor burada öğretmen ihtiyacı var onun için bazı sınıflarda bizim derslerimiz seçilmiyor. İdare bu konuda etkili oluyor.” (Ö30), “Seçmeli dersler genelde okulun durumuna göre öğretmen normuna ve diğer derslerle adaleti sağlama bağlamında dikkate alınıyor.” (Ö20)

Öğretmenler okuldaki idarecilerin öğrenci ve veli görüşünü dikkate almaksızın öğretmen ihtiyacına göre veya öğretmenler arasında eşit ders dağılımı yapmak için seçmeli dersleri belirlediğini söylemiştir. Alanda yapılan araştırmalar da bulgularımızı destekler niteliktedir. Görür’in (2015: 24-25) araştırmasında seçmeli derslerin nasıl seçildiği sorusuna öğrencilerin %66,5’i “okul idaresinin isteği” cevabını verirken öğretmenlerin %70’i okulun imkânları cevabını vermiştir. Çiftçi’nin (2017:190) yaptığı araştırmada da okul idaresinin seçmeli derslerin belirlenmesi ve tercihi aşamalarında etkili olduğu görülmektedir.

Velilerin seçmeli derslerin seçiminde etkili olduğunu düşünen öğretmenler de bulunmaktadır. Bu konuda öğretmenler: “Aile bu konuda etkili oluyor.”(Ö21,Ö25), “Öğrencinin ailesi bu konuda etkili oluyor.” (Ö23) ifadelerini kullanmışlardır. Derslerin seçiminde velilerin isteklerinin etkili olduğunu söyleyen öğretmenlerin yanında velilerin seçmeli derslerin tercihinde sınav kaygısıyla hareket ettiğini söyleyen öğretmenler de bulunmaktadır. Öğretmenler sınav kaygısının seçmeli derslerin tercihinde etkili olduğunu: “7. ve 8. Sınıfta okuyan öğrenciler ve bu öğrencilerin velileri daha çok sınav kaygısı taşıdıklarından bu dersleri almıyorlar.”(Ö8), “Sekizinci sınıf hariç seçiyorlar.”(Ö15, Ö18), “Bu konuda bir düzen yok. 8. Sınıflarda bu derslerin seçilme oranı neredeyse yok.(Ö4)”

sözleriyle dile getirmişlerdir. Seçmeli derslerin seçiminde sınav kaygısının önemli olduğunu dile getiren öğretmenler ortaokul son sınıflarda bu derslerin seçilmediğini belirtmiştir. Alanda yapılan araştırmalarda benzer sonuçlar görülmektedir. Çiftçi'nin (2017:104) araştırmasında velilerin son sınıfta özellikle sınava yönelik seçmeli dersler seçtiği görülmektedir. Sınav kaygısının yanında bazı öğrenci ve velilerin seçmeli derslerde not kaygısı ile hareket ettiğini söyleyen öğretmenler de bulunmaktadır. Bu konuda: “Öğrenci ve veliler nota göre seçmeli ders seçiyorlar, bizim derslerimizin konusu ağır öğrenciye yüksek notta veremiyoruz. (Ö26), Bizim öğrencilere 85 bile düşük sayılıyor. Notu düşük olan bir sonraki sene seçmiyor, sınavı olmayan dersleri seçiyorlar. (Seçmeli spor gibi)”(Ö.17) diyen öğretmenler, öğrencinin ders de aldığı notun bir sonraki sene seçmeli ders tercihinde belirleyici olduğunu vurgulamıştır.

Din, ahlak ve değerler alanındaki derslerin not kaygısıyla seçilmediğini dile getiren öğretmenler, ders konularının yoğun ve zor olmasından dolayı öğrencilerin seçmeli spor gibi daha az not kaygısı taşıdığı derslere yöneldiğini söylemiştir. Alanda yapılan diğer araştırmalarda da benzer sonuçlar görülmektedir. Çiftçi'nin (2017:180) araştırmasında öğretmenlere göre velilerin seçmeli dersleri tercih etmelerinde önemli etken akademik başarıdır. Bahçekapılı'nın (2013:158) araştırmasında özellikle ortaokul öğrencilerinin seçmeli din derslerinde not kaygısı taşıdıkları görülmektedir.

Seçmeli derslerin tercihi dördüncü sınıfta başlamaktadır. Öğrenci ve velilerin ilk seçmeli ders tecrübelerinde sınıf öğretmenlerinin yönlendirmesi ile ders seçimi yaptığını söyleyen bir öğretmen: “Sınıf öğretmenleri etkili oluyor. Sınıf öğretmenleri hangi derse onu seçiyorlar özellikle dördüncü sınıftan beşinci sınıfa geçenlerde sınıf öğretmenin yaşam tarzına göre dersler seçilmiş oluyor.” (Ö29) cevabını vermiştir. Sadece dördüncü sınıfta değil diğer sınıflarda da sınıf öğretmenin etkili olduğunu söyleyen öğretmenler de bulunmaktadır. Bu konuda bir öğretmen: “Bir sonraki sene bu seçmeli dersleri tercih edenler var. Genellikle orta seviye öğrenciler seçiyor. Bu derslerin seçilmesinde idarenin, veli ve sınıf öğretmeni işbirliğinin önemli etkisi oluyor.” (Ö12,) ifadesini kullanmıştır. Seçmeli dersler konusunda yeterli bilgiye sahip olmayan veli, sınıf öğretmenin verdiği bilgi doğrultusunda tercihinin şekillendirmektedir. Özellikle seçmeli derslerle ilk defa karşılaşacak dördüncü sınıf öğrencilerinin ve velilerinin seçmeli dersler konusunda detaylı bilgilendirilmesi gerekir. Veliler seçmeli derslerin tercihinde, öğrencinin derse karşı tutumunda ve öğrencinin ders başarısında etkili olmaktadır. Bu nedenle sadece seçmeli derslerde değil tüm derslerde okul aile işbirliği artırılmalı, seçmeli dersler konusunda veliler bilgilendirilmeli, ders tercihi öğretmen inisiyatifine bırakılmamalıdır.

2.2.3. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin İçeriği Hakkında Öğretmenlerin Görüşleri

Bu bölümde din, ahlak ve değerler alanında bulunan “Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı), Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” derslerinin müfredatı ve kitapların içeriği hakkında öğretmen görüşlerine yer verilmiştir. Müfredat ve kitapların içeriği hakkında daha detaylı bilgi alabilmek için öğretmenlere iki ayrı soru yöneltilmiştir. İlk olarak öğretmenlere :“Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı), Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerinin içeriğini, müfredatını nasıl buluyorsunuz?” sorusunu yönelttik. Verilen cevaplar incelendiğinde öğretmenlerin yeni müfredat ile eski müfredatı kıyasladığı görülmektedir. 2016-2017 yılında, 2017-2018 eğitim öğretim yılında uygulanmak üzere yeni müfredatlar yayınlanmıştır. Yayınlanan müfredatlar öğretmenlerin beğenisine sunulurken müfredatlar hakkında görüş ve önerilerini iletmeleri istenmiştir.⁴ Araştırmaya katılan öğretmenlerin seçmeli din derslerinin müfredatı hakkındaki görüşleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.14 Öğretmenlerin Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Müfredatıyla İlgili Görüşleri

Öğretmen Görüşleri	Frekans	Yüzde
Yeni Müfredatı Beğenenler	8	%26.6
Peygamberimizin Hayatı Dersi Müfredatını Beğenenler	2	%6.6
Peygamberimizin Hayatı Dersi Müfredatını Beğenmeyenler	2	%6.6
Kur’an-I Kerim Ders Müfredatını Beğenenler	2	%6.6
Kur’an-I Kerim Ders Müfredatını Beğenmeyenler	9	%30
Temel Dini Bilgiler Ders Müfredatını Beğenenler	5	%16.7
Tüm Seçmeli Din Dersleri Müfredatını Beğenenler	2	%6.6
Toplam	30	%100

Tablodaki veriler incelendiğinde öğretmenlerin %30’unun Kur’an-ı Kerim ders müfredatından memnun olmadığı, %26,6’sının yeni yayınlanan seçmeli din dersi müfredatlarını beğendiği, %16,7’sinin ise Temel Dini Bilgiler dersinin müfredatını yeterli bulduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerden “Peygamberimizin Hayatı” ders müfredatını beğenen ve beğenmeyenlerin oranı ile Kur’an-ı Kerim ders müfredatından memnun olanların oranı aynıdır. Öğretmenler genel olarak yeni yapılan müfredatı yeterli görmüş Kur’an-ı Kerim ders müfredatının geliştirilmesini istemiştir.

⁴ <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> (erişim tarihi: 17.12.2018).

Öğretmenler yeni yapılan müfredatın bir önceki müfredata kıyasla daha sistemli ve düzenli olduğunu şu sözlerle dile getirmişlerdir:

“Yeni yapılan müfredat gayet anlaşılır ve sistematik olmuş.” (Ö2), “Yeni programın önceki programa göre daha dolu olduğunu düşünüyorum, güzel hazırlanmış.” (Ö 8), “Yeni müfredatın daha düzenli ve kapsamlı olduğunu düşünüyorum.”(Ö 12), “Önceki programda bazı eksiklikler vardı ama daha sonraki değişikliklerle bazı iyileştirmelerin olduğu görüldü. Zaman içinde bunun daha iyi olacağı ümit etmekteyim. “(Ö 9),”Yeni müfredatı yeterli buluyorum.” (Ö 1), “Yeni müfredat gayet güzel.” (Ö 10).

Bir önceki müfredata kıyasla değerlendirmelerde bulunan öğretmenler yapılan değişikliklerin içeriği zenginleştirdiğini, düzenlediğini ve anlaşılır kıldığını belirtmiştir. Yeni müfredat ile seçmeli din derslerinin öğrenci seviyesine göre hazırlandığını söyleyen öğretmenlerde bulunmaktadır. Bu konuda öğretmenler: “Derslerin içeriği çocukların yaşlarına uygun olarak hazırlanmış. (Ö26), Çocukların yaşlarına uygun buluyorum.” (Ö11) ifadelerini kullanmıştır. Ders programlarının belirlenmesinde önemli olan bir hususta muhatabın yaşı, anlama kabiliyeti vb. etmenlerin göz önüne alınarak, öğrencilerin sıkılmadan ders işlemelerine olanak sağlamaktır. Yeni hazırlanan müfredatın derslerde öğrencinin ilgisini canlı tutmaya yardımcı olacağı görülmektedir.

Ders bazında değerlendirmelere baktığımızda; öğretmenlerin, özellikle Hz. Muhammed’in Hayatı dersinde yapılan değişikliklerden memnun olduğu görülmektedir. “Peygamberimizin Hayatı” olarak ismi değişen “Hz. Muhammed’in Hayatı” dersinin içeriğinde de olumlu değişimler meydana gelmiştir. Peygamberimizin Hayatı dersi programından memnun olan öğretmenlerin cevapları aşağıda verilmiştir;

“Hz Muhammed’in Hayatı dersinde yapılan değişiklikler güzel olmuş sahabilere değinilmesi de içeriğini zenginleştirmiş”. (Ö 29), “Peygamberimizin Hayatı dersi içerik olarak daha şuurlu ve bilinçli hazırlanmış, duygu dünyasına hitap edecek şekilde, hadislere ve sahabilere daha çok yer verildiği için güzel bir program olmuş.” (Ö19)

Sahabe hayatlarına daha fazla yer vererek içeriğin zenginleştirdiğini söyleyen öğretmenler dersin his ve duygu dünyasına hitap ettiğini de belirtmişlerdir. Alanda yapılan diğer araştırmalar bir önceki müfredatın öğretmenler tarafından beğenilmediğini ortaya koymaktadır. Gürer ve Keskiner’in (2016: 238) çalışmasında öğretmenlerin büyük bir kısmı Hz. Muhammed’in hayatı dersinin içeriklerini yetersiz görmektedir. Yeni müfredatın hazırlanmasında bir önceki müfredata yapılan eleştirilerin dikkate alındığı görülmektedir.

“Peygamberimizin Hayatı” dersinin müfredatına eleştiriler getiren öğretmenler de bulunmaktadır. Bu konuda öğretmenler şu ifadeleri kullanmıştır:

“Müfredatta daha çok iyi bir insan anlatılıyor, bir peygamberi göremiyorsunuz. İnançla ilgili konular az ve yetersiz sadece akli hedef alan teknik bir din dersi biçiminde”. (Ö 13), “Hz Muhammed’in hayatı dersinin birinci ünitesi konu ve içerik olarak çok kapsayıcı olmasına rağmen süre olarak çok kısıtlı...”(Ö23)

Yeni müfredat için yapılan eleştirilere baktığımızda, peygamberimizin örnek hayatına daha çok yer verilmesi gerektiği ve ders saatinin yeterli olmadığı sonucu çıkmaktadır. İslam inancı konusunun programda göz ardı edildiğini söyleyen öğretmenler, Hz Muhammed’in peygamberlik yönünün öne çıkarılmasını ve dersin hayat ile ilişkilendirilerek uygulamaya dönük bir program oluşturulmasını istemişlerdir.

Seçmeli Kur’an-ı Kerim dersinin müfredatını değerlendiren öğretmenler ise genel olarak müfredattan memnun olmadıklarını belirtmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler, seçmeli Kur’an-ı Kerim dersinin öğrenci seviyesine göre belirlenmediğini, kazanımların ders saatleriyle uyumlu olmadığını ve içeriğinin ortaokul öğrencisine göre hazırlanmadığını söylemektedir. Kur’an-ı Kerim ders müfredatının öğrenci seviyelerine göre belirlenmediği söyleyen öğretmenler, bu durumu şu sözlerle dile getirmiştir;

“Kur’an-ı Kerim dersinde temel elif-ba bilgisi çok zaman almakta ve her sınıfta baştan öğrenen öğrencilerimiz çoğunlukta olmaktadır. Programlarda bu göz ardı edilmiş.” (Ö 22), “Kur’an-ı Kerim programı çok yoğun haftada iki saat ile bu bilgiler verilemez.” (Ö 4),” Kur’an-ı Kerim dersinin müfredatı çok yoğun diğer derslerin programı gayet güzel.” (Ö 24), “Kur’an-ı Kerim dersinin içeriği çok ağır, yüzüne okumasını bilmeyen bir öğrenci Bakara Suresinin ilk 15-20 sayfasını okuyamaz.” (Ö17)

Kur’an-ı Kerim dersi kazanımlarının ders saati içerisinde verilemeyeceğini söyleyen öğretmenler, özellikle Kur’an-ı Kerim harflerinin öğretimi konusunda zamanın yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Seçmeli Kur’an-ı Kerim dersi müfredatının ortaokul kısmındaki öğrenciler için ağır olduğunu söyleyen öğretmenlerden bir tanesi şu ifadeleri kullanmıştır:

“Bazı programlar öğrencilerin ailelerinden yardım alarak evde çalışıp gelmelerine göre hazırlanmış, haftada iki saat ders ile yirmi beş öğrenciyle tek tek ilgilenerek bu program nasıl yetişecek!, Kur’an-ı Kerim dersi tek tek ilgilenmeyi gerektirir, bu öğrencilerin evde çalıştıracak kimseleri yok programın yoğunluğu giderilmeli” (Ö27)

Kur’an-ı Kerim dersi kademeli bir eğitim anlayışına sahiptir. Bir konu öğrenilmeden bir sonraki konu anlaşılabilir. Öğrenci harfleri tam olarak öğrenmeden hareke veya şedde konusunu kavrayamaz. Bunun için her öğrencinin konuyu öğrendiğinden emin olmak gerekir. Her öğrenci ile tek tek ilgilenme gereken Kur’an-ı Kerim dersinde verilen müfredat istenilen zamanda yetiştirilememektedir. Müfredatın yetiştirilebilmesi için ailenin de

öğrenciyi desteklemesi, evde derslerin tekrarına özen göstermesi gerekir. Eğer aile gerekli bilgi birikime sahip değilse veya evde çocuğun ders çalışmasına yardımcı olmuyorsa ders de aksaklıklar yaşanmaktadır. Tüm bu hususlar dikkate alınarak müfredat gözden geçirilmesi ve zamana yayılması gerekir.

Bir başka öğretmen ise imam hatip ortaokullarıyla aynı kitap ve müfredata sahip olmalarından dolayı rahatsız olduğunu: “Kur’an-ı Kerim dersinin müfredatı imam hatip okullarına göre hazırlanmış, İmam hatip ortaokulu kitabını kullanıyoruz.”(Ö21) sözleriyle dile getirmiştir. Kur’an-ı Kerim ders kitabı ortaokullar ve imam hatip ortaokulları için ortak oluşturulmuştur. Çünkü iki okul içinde verilen ders saati ve müfredat aynıdır. Ancak imam hatip ortaokullarında Arapça dersinde de harflerinin öğretimi yapılmaktadır. Bu durum Kur’an-ı Kerim öğrenimi konusunda imam hatip ortaokullarını, ortaokullardan avantajlı hale getirmektedir. Bu nedenle ortaokul Kur’an-ı Kerim ders müfredatı sadeleştirilmeli ve zamana yayılmalıdır. Derslerin içeriğinin öğrencilere ağır geldiğini dile getiren öğretmenler yanında ders saatleri içerisinde verilen kazanımların öğretilmeyeceğini söyleyen öğretmenler bulunmaktadır. Bu konuda öğretmenler görüşleri aşağıda verilmiştir;

“Kur’an-ı Kerim derslerinde müfredat değiştirilmeli örneğin 7. Sınıflarda kasım ayında bakara suresi 31-48 arası okur diyor ben kasım ayında daha “tenvin” de olduğum öğrenciler var.” (Ö6), “Kur’an-ı Kerim dersinde müfredata uyum sağlayamıyorum, Temel Dini Bilgiler dersinin içeriği çok güzel beğeniyorum” (Ö25), “Genel müfredatı iyi bulmakla beraber ders saatinin hazırlanmış müfredat için yetersiz olduğunu düşünüyorum. Zaman yeterli olursa müfredat amacına daha çok hizmet edebilir. (Ö3), “İçerik kazanım ve hedeflere büyük oranda uygun olmasına rağmen dersin zamanı (haftalık ders saati) yetersiz.” (Ö18).

Öğretmenlerin genel şikâyetleri özellikle “Kur’an-ı Kerim” dersinde öğrencilerle birebir ilgilenerken ders işlenmesinden dolayı içeriğin verilen zamanda anlatılamayacağı, her sınıfta yeni öğrenmeye başlayan öğrencilerin bulunmasından dolayı müfredatın takip edilemeyeceği hususundadır. Alanda yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlar görülmektedir. Meydan’ın(2013:683-684) yaptığı araştırmada öğretmenlerin Kur’an-ı Kerim dersinde farklı seviyedeki öğrencilere aynı program uygulanmasından dolayı problem yaşadıkları görülmektedir. Bahçekapılı’nın(2013:230) araştırmasında öğretmenler, Kur’an-ı Kerim dersinde öğrencilerin seviyelerinin farklı olması sebebiyle programı takip edemediklerini belirtmişlerdir.

Seçmeli Kur’an-ı Kerim dersinin müfredatını beğenen öğretmen de bulunmaktadır. Bu konuda bir öğretmen: “...Kur’an-ı Kerim ve Temel dini bilgiler derslerinin müfredatı gayet iyi hazırlanmış.”(Ö 5) ifadesini kullanmıştır.

Temel Dini Bilgiler dersinin müfredatına baktığımızda öğretmenlerin genel olarak memnun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Temel Dini Bilgiler seçmeli dersinin öğrenci seviyesi ve içerik bakımından ideal olduğunu vurgulayan öğretmenler: “Temel Dini Bilgiler dersinin müfredatı güzel olmuş anlaşılır ve dolu dolu.”(Ö28), “Temel Dini Bilgiler dersini iyi buluyorum. (Ö16), “Temel dini bilgiler dersi gayet güzel.” (Ö7), “...Temel Dini Bilgiler dersinin içeriği çok güzel beğeniyorum” (Ö25) cevabını vermişlerdir. Öğretmenlerin Temel Dini Bilgiler dersinin müfredatından memnun oldukları görülmektedir. Temel Dini Bilgiler ders müfredatının iki bölümden oluşmasının, öğretmenlerin memnuniyetlerinde etkili olduğu kanaatindeyiz.

Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin içeriği ve müfredatı hakkında genel konuşan öğretmenler de bulunmaktadır. Seçmeli ders müfredatlarının seviyeye göre belirlenmesini isteyen öğretmenler, Temel Dini Bilgiler dersinde olduğu gibi diğer derslerinde bir ve iki olarak ayrılmasını istemiştir. Bu konuda öğretmenler: “Hz Muhammed’in hayatı ve Kur’an-ı Kerim dersleri 1.2.3 diye sınıflandırılıp kur sistemi haline getirilmeli müfredatlar buna göre düzenlenmeli.” (Ö30), “Hz Muhammed’in hayatı ve Kur’an-ı Kerim ders programları kur sistemine göre düzenlenmelidir.” (Ö15) ifadelerini kullanmıştır. Derslerin kademeli olarak verilebilmesi gerektiğini söyleyen öğretmenler içeriğinde buna uygun olarak dağıtılmasını istemiştir. Ders müfredatlarının “Temel Dini Bilgiler” dersinde olduğu gibi iki bölüme ayrılması konuların daha düzenli ve kapsamlı ele alınmasına imkân tanıyacaktır.

Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin içeriğini beğenen ve geliştirilmesi temennisinde bulunan öğretmenler: “Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi müfredatına göre hepsi güzel ama daha güzeli yapılabilir.” (Ö14), “Bu derslerin okullarımızda okutulması çok güzel, içerikleri de güzel inşallah zamanla ve kazanılan tecrübelerle müfredat daha güzel hale getirilir.” (Ö20) demiştir. Öğretmenler, seçmeli din derslerinin müfredatından memnuniyetlerini “güzel” olarak ifade etmiş ve geliştirilmesi gerektiğini de belirtmiştir.

Genel olarak bakıldığında Temel Dini Bilgiler ve Hz Muhammed’in Hayatı derslerinin içeriği ve müfredatı konusunda olumlu görüşler bulunurken Kur’an-ı Kerim dersinin müfredatı konusunda olumsuz görüşler öne çıkmaktadır. Alanda yapılan araştırmalar da bizim araştırmamızı destekler niteliktedir. Görür’in(2015:41,48) yaptığı araştırmada öğretmenlerin Kur’an-ı Kerim dersinin müfredatından memnun olmadıkları ve Hz Muhammed’in hayatı dersinin müfredatını da yetersiz buldukları görülmektedir. Çiftci’nin(2017:244) araştırmasında da Kur’an-ı Kerim dersinin müfredatının öğrenci seviyesine göre olmadığı, yoğun bir program olduğu sonucu çıkmıştır.

Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin içeriği hakkında bilgi aldıktan sonra daha detay bilgi alabilmek için öğretmenlere: “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerinde kullanılan kitapları yeterli buluyor musunuz?” sorusunu yönelttik. Din, ahlak ve değer alanındaki seçmeli derslerin kitapları hakkında öğretmen görüşlerine baktığımızda en fazla beğenilen ders kitabının Temel Dini Bilgiler ders kitabı, en az beğenilen ders kitabının ise Kur’an-ı Kerim ders kitabı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin beğendiği ve beğenmediği ders kitapları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.15 Ders Kitaplarına Göre Öğretmenlerin Görüşleri

Kur’an-ı Kerim Ders Kitabı	Frekans	Yüzde
Beğenenler	10	% 33.3
Beğenmeyenler	18	% 60
Kararsızlar	2	% 6.7
Toplam	30	% 100
H. Muhammed’in Hayatı Ders Kitabı	Frekans	Yüzde
Beğenenler	11	% 36.7
Beğenmeyenler	16	% 53.3
Kararsızlar	3	% 10
Toplam	30	% 100
Temel Dini Bilgiler Ders Kitabı	Frekans	Yüzde
Beğenenler	11	% 36.7
Beğenmeyenler	11	% 36.7
Kararsızlar	8	% 26.6
Toplam	30	% 100

Tablodaki veriler incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerden %33,3’ü Kur’an-ı Kerim ders kitabını beğendiğini,%60’ı geliştirilmesi gerektiğini, %6,7’si ise bir fikri olmadığını söylemiştir. Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı) ders kitabına baktığımızda öğretmenlerin%36,7’si Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı) ders kitabını yeterli bulurken %53,3’ü yeterli görmemiş, %10’u ise bilgisi olmadığını söylemiştir. Temel Dini Bilgiler ders kitabından memnun olan veyahut olmayan öğretmenlerin oranı ise %36,7’dir. Temel Dini Bilgiler ders kitabı hakkında bilgisi olmayan öğretmenlerin yüzdesi ise 26,6’dır. Öğretmenlerin bilgi sahibi olmadığı seçmeli din dersleri kitapları arasında Temel Dini Bilgiler ders kitabı birinci sırada yer alırken ardından Hz. Muhammed’in Hayatı ders kitabı gelmektedir. Öğretmenler seçmeli din dersleri kitapları

arasında en fazla eleştiriyi Kur'an-ı Kerim ders kitabına, en az eleştiriyi ise Temel Dini Bilgiler ders kitabına yapmıştır.

Din, ahlak ve değerler alanındaki tüm seçmeli derslerin kitaplarını beğenen öğretmenlerin sayısı beştir. Bu öğretmenler: “Yeterli buluyorum, gayet güzel.”(Ö12), “Yeterli buluyorum gayet güzel hazırlanmış.”(Ö23), “Yeterli buluyorum.” (Ö5,Ö7), “İlk ve ortaöğretim seviyesine göre yeterli olduğu kanaatindeyim.” (Ö14) kısa cevaplarını vermişlerdir. Tüm seçmeli din ders kitaplarını beğenen öğretmen sayısının oldukça az olması, ders kitaplarının istenilen düzeyde olmadığını açıkça göstermektedir. Din, ahlak ve değerler alanındaki tüm seçmeli derslerin kitaplarının daha da geliştirilmesi gerektiğini, kitapların istenilen düzeyde olmadığını söyleyen öğretmenlerin sayısı ise ondur. Bu konuda öğretmenler: “İstenilen ölçüde değil, inşallah bu sahada uzman insanlarımızın istişare çalışmalarıyla daha güzel hale gelir.”(Ö1), “Kitapların içeriğinin yeterli olduğunu düşünmüyorum, kitaplar çocuklara göre hazırlanmalı.”(Ö2), “Yeterli bulmuyorum.” (Ö15) ifadelerini kullanmıştır. Seçmeli din dersi kitaplarının tamamını beğenen öğretmenler, beğenmeyen öğretmenlerden fazladır. Kitapların geliştirilmesini isteyen öğretmenler alandaki uzman kişilerin farklı görüşleri dikkate alarak gerekli çalışmaları yapmasını istemiştir. Ders kitaplarının yeterli olmadığını söyleyen öğretmenler içerisinde kitaplarda bulunan etkinlik ve çalışma alanlarının artırılması gerektiğini söyleyenler de bulunmaktadır. Bu konuda öğretmenler şu ifadeleri kullanmıştır:

“Görsel kaynaklarla zenginleştirilmeli.(Ö6), Hayır, yeterli bulmuyorum, görsel olarak geliştirilmeli. (Ö19), Üç dersin kitabında da etkinliklere daha çok yer verilip öğrenci daha aktif hale getirilirse, bu derslere olan ilginin artacağına inanıyorum. (Ö9), Biraz daha geliştirilmelidir. İçlerinde kazanım testleri, bulmacalarla geliştirilmelidir. (Ö16), Hayır, yeterli bulmuyorum. Görsel ve içerik olarak yetersiz, öğrenciler de konuları anlamak için yardımcı bir kaynağa ihtiyaç duyuyorlar.”(Ö17)

Ders kitaplarında öğrencilerin ilgi ve meraklarını canlı tutacak şekilde görsel içeriklere yer verilmesini isteyen öğretmenler, ayrıca kazanım testi, bulmaca gibi ünite tekrar çalışmalarının artırılmasını talep etmişlerdir. Ders kitaplarının yeterli olmadığını, yardımcı kaynağa ihtiyaç duyulduğunu söyleyen öğretmenler yanında ders kitaplarının yanında çalışma kitabının verilmesini isteyen öğretmenler: “Çalışma kitabı olması gerektiğini düşünüyorum. Kitaplarda konular ağır ve tekrar yapılmazsa unutuluyor.(Ö29), Yeterli bulmuyorum, ders kitabının yanında çalışma kitabı olsa daha iyi olur.” (Ö11) önerilerinde bulunmuştur. Bazı derslerde olduğu gibi din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerde de çalışma kitabı hazırlanabilir ve öğrencilerin yardımcı bir kaynağa ihtiyaç duymasının önüne geçilebilir.

Öğretmenlerden seçmeli ders kitaplarının hazırlanırken imam hatip ortaokulu ve normal ortaokul diye bir ayrımın yapılmamasından rahatsız olanlarda bulunmaktadır. Bu konuda öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir;

“Bu kitaplar imam hatip okulları dikkate alınarak yapılmış. Bu kitaplar okul atmosferi, diğer derslerle uyumluluğu dikkate alındığında yeterli denilebilir. Ama diğer okullarda öğrenci seviyesi ve hazır bulunuşluk düzeyi dikkate alınmalıdır.” (Ö13), “Kitaplar imam hatip okullarına göre ayarlanmış, öğrencilerimizin seviyesine uygun değil.” (Ö26), “İmam hatip okullarıyla aynı kitapları kullanıyoruz, o öğrenciler ile bizim öğrencilerimiz aynı hazır bulunuşluğa sahip değil. Basitleştirilip konular yayılmalı.”(Ö27).

Öğretmenler ortaokul ders kitaplarının, imam hatip ortaokullarına göre sadeleştirilmesini istemişlerdir. Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerden Temel Dini Bilgiler ders kitabı hariç diğer ders kitapları imam hatip ortaokulları ile ortaokullar için ortak hazırlanmıştır. Bir önceki bölümde öğretmenlerin seçmeli din derslerinin müfredatı hakkında benzer önerilerinde bulunduğu görülmektedir.

Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli ders kitapları içerisinde en az beğenilen ders kitabı seçmeli Kur’an-ı Kerim ders kitabı olarak görülmektedir. Kur’an-ı Kerim ders kitabının geliştirilmesi gerektiğini söyleyen 18 öğretmen bulunurken memnun olduğunu ifade eden 10 öğretmen bulunmaktadır. Kur’an-ı Kerim ders kitabından memnun olmayan öğretmenlerden bazıları Kur’an-ı Kerim dersinde tüm sınıflarda Kur’an-ı Kerim harfleri öğretecek bir kaynağa ihtiyaç duyduklarını söylemiştir. Bu konuda öğretmenlerin cevapları aşağıda verilmiştir;

“Kitaplar öğrencilerin seviyesine göre değil örneğin 6. Sınıflarda defteri plana göre yazıyoruz ama 5. Sınıf eğitimi veriyoruz. Özellikle Kur’an-ı Kerim derslerinde her sınıfta elif-ba öğretmeye çalışıyoruz ama kitapta elif-ba yok.” (Ö28), “Hayır yeterli değil Kur’an-ı Kerim ders kitabı yanında yardımcı kitap ihtiyacı duyuyorum.” (Ö20), “Kur’an-ı Kerim dersinde elif-ba ya ihtiyacımız oluyor. Kur’an-ı Kerim ders kitabındaki “elif-ba” kısmı yeterli değil diyanetin dağıttığı elifbalar daha güzel öğretiyor.” (Ö30).

Sadece 5. Sınıfların Kur’an-ı Kerim ders kitabında bulunan “Kur’an-ı Kerim Okumaya Giriş” ünitesinin geliştirilmesini isteyen öğretmenler, tüm sınıfların Kur’an-ı Kerim ders kitaplarında “Kur’an-ı Kerim Okumaya Giriş” ünitesinin yer almasını da istemiştir. Öğretmenler Kur’an-ı Kerim ders kitabının yanında yardımcı bir kaynağa ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Alanda yapılan araştırmalarda bizim araştırmamızın verilerini destekler niteliktedir. Bahçekapılı’nın (2013: 238) araştırmasında öğretmenler seçmeli din derslerinin kitaplarını tasarım ve içerik olarak yetersiz görmüştür. Kur’an-ı Kerim ders kitabı hakkında: “Özellikle 5. sınıf Kur’an-ı Kerim kitabının yeni öğrenenler için uygun olmadığını ifade eden öğretmenler farklı cüzleri okutmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir.” ifadesi geçmektedir.

Meydan'ın (2013: 685-686) yaptığı araştırmada da benzer sonuçlar görülmektedir. Öğretmenlerle yaptığı araştırmada Kur'an-ı Kerim ders kitabının elif-balar kadar etkili öğretime izin vermediği sonucu çıkmıştır. Çiftçi'nin (2017: 253) yaptığı araştırmada da öğretmenler Kur'an-ı Kerim dersinde Kur'an-ı okumayı bilmeyen öğrenciler düşünülerek bütün kitaplara elif-ba kısmının yer alması gerektiğini belirtmiştir.

Ortaokul öğrencileri için seçmeli Kur'an-ı Kerim ders kitabı konularının basitleştirilmesi gerektiğini söyleyen öğretmen de bulunmaktadır. Bu konuda bir öğretmen: "Temel Dini Bilgiler ve Hz. Muhammed'in Hayatı ders kitapları çok güzel ama Kur'an-ı Kerim ders kitabı için aynı şeyi söyleyemeyeceğim ders kitabının içeriği çok ağır." (Ö4) ifadesini kullanmıştır. Çiftçi'nin (2017: 170) yaptığı araştırmada da öğretmenler Kur'an-ı Kerim ders kitabı konularının öğrenci seviyesinin üstünde olduğunu söylemiştir.

Kur'an-ı Kerim ders kitabını beğenen öğretmenlerde bulunmaktadır. Bu konuda öğretmenler şu ifadeleri kullanmıştır:

"Kur'an-ı Kerim" ve "Temel Dini Bilgiler" ders kitaplarını yeterli buluyorum fakat "Hz. Muhammed'in Hayatı" ders kitabını yeterli bulmuyorum, daha geliştirilip peygamberimizin örnek hayatından daha çok alıntılar yapılmalıdır." (Ö3), "Kur'an-ı Kerim" ve "Temel Dini Bilgiler" ders kitaplarını yeterli olduğunu düşünüyorum kitaplar gayet güzel hazırlanmış." (Ö10) .

Kur'an-ı Kerim ders kitabını beğenen öğretmenlerin çok az sayıda olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaklaşık üçte ikisi Kur'an-ı Kerim ders kitabının yeterli olmadığını söylemiştir. Kur'an-ı Kerim ders kitabını bütün olarak değerlendirenlerin yanında ünite olarak değerlendiren bir öğretmen: "Kur'an-ı Kerim ders kitabındaki peygamberlerin hayatı yani kıssalar gayet güzel olmuş ilgi çekici oluyor öğrenciler çok seviyor...(Ö25)" cevabını vermiştir. "Kur'an-ı Kerim ve Mesajı" öğrenme alanında yer alan "Kur'an'ın Mesajını Anlıyorum" başlığı altında tüm sınıflarda "Kur'an Kıssaları Öğreniyorum" ünitesi yer almaktadır. Öğrencilerle yaptığımız araştırmada da Kur'an-ı Kerim dersinin içerisinde yer alan "kıssalar" bölümünün ilgi ve merak uyandırdığı görülmektedir. Bu durum hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin bu üniteyi beğendiğini göstermiştir.

Temel dini bilgiler ders kitabı hakkında öğretmen görüşlerine baktığımızda, Temel Dini Bilgiler ders kitabını beğenen öğretmenler olduğu gibi beğenmeyen öğretmenler de bulunmaktadır. Temel Dini Bilgiler ders kitabını beğenen öğretmenler: "Temel dini Bilgiler ders kitabı çok güzel hazırlanmış ama zaman yeterli değil." (Ö22), "Evet en güzel hazırlanan kitaplar Temel Dini Bilgiler ders kitabı Hz. Muhammed'in Hayatı ders kitabı biraz daha geniş ele alına bilir." (Ö21) ifadelerini kullanmıştır. Temel Dini Bilgiler ders kitabını beğenmeyen

öğretmen ise: “... Temel dini Bilgiler kitabı çok ağır öğrencilerin seviyesine göre değil.” (Ö25.) demiştir. Temel Dini Bilgiler ders kitabını diğer seçmeli din ders kitapları ile kıyaslayarak beğenen öğretmenler yanında kitabın öğrenciye görelilik ilkesine uymadığını düşünen öğretmende bulunmaktadır. Hz. Muhammed’in Hayatı ders kitabı içinde benzer bir durum görülmektedir. Hz. Muhammed’in Hayatı ders kitabını yeterli bulmayan öğretmenler: “... Hz. Muhammed’in Hayatı ders kitabını yeterli bulmuyorum daha geliştirilip peygamberimizin örnek hayatından daha çok alıntılar yapılmalıdır.” (Ö3), “Hz. Muhammed’in Hayatı ders kitabı biraz daha geniş ele alınabilir.”(Ö21) ifadelerini kullanırken Hz. Muhammed’in Hayatı ders kitabını beğenen bir öğretmen: “Temel Dini Bilgiler ve Hz. Muhammed’in Hayatı ders kitapları çok güzel...(Ö4)” demiştir. Seçmeli derslerin müfredatı konusunda da benzer ifadeler kullanan öğretmenler, Hz. Muhammed’in Hayatı dersinin daha kapsamlı ele alınmasını ve kitapların buna göre düzenlenmesini istemişlerdir. Çiftçi’nin (2017: 171-174) yaptığı araştırmada da Hz. Muhammed’in Hayatı ders kitabını beğenen ve beğenmeyen öğretmenler bulunmaktadır.

2.2.4. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerde Materyal Temini

Öğretmenlere “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerinde kullanılacak yeterli materyal var mı?” sorusunu yönelttik. Öğretmenler derslerde kullanılmak üzere görsel ve işitsel materyallere ihtiyaç duyduklarını, görsel ve işitsel materyal konusunda din kültürü ve ahlak bilgisi dersi için materyal bulabildiklerini ancak seçmeli dersler için yeterli materyal bulamadıklarını belirtmiştir. Aşağıdaki tabloda din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli dersler için yeterli materyal bulan ve bulamayan öğretmenler ve yüzdeleri gösterilmiştir.

Tablo 2.16 Öğretmenlere Göre Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Materyal Yeterliliği

Materyal Kullanımı	Frekans	Yüzde
Yeterli Materyal bulabiliyorum	13	%43.4
Yeterli Materyal bulamıyorum	17	%56.6
Toplam	30	%100

Tabloya baktığımızda din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli dersler için yeterli materyal bulabildiğini söyleyen öğretmenlerin oranı %43,4, yeterli materyal bulamadığını söyleyen öğretmenlerin oranı ise %56,6 olarak görülmektedir. Bu durum alanda materyal eksikliği yaşandığını göstermiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerde kullanılacak yeterli materyal olduğunu söyleyenler şu ifadeleri kullanmıştır:

“Materyal bulunmaktadır.” (Ö14,Ö19,Ö4), “Yeterli materyal buluyorum.”(Ö23), “İnternet ortamında yeterli kaynakların olduğunu düşünüyorum.” (Ö8), “İnternette yeterli materyal bulunabiliyor veya öğretmen kendi bir şeyler oluşturabilir.”(Ö17), “İnternette her türlü materyale ulaşıyorum.” (Ö25).

Seçmeli din derslerinde kullanmak için yeterli materyal bulunduğunu söyleyen öğretmenler, bu materyallere internet ortamında ulaşıldığını belirtmiştir. Teknolojiyi kullanan öğretmenlerin materyal temini konusunda sıkıntı yaşamadığı görülmektedir. Seçmeli din dersleri için gerekli olan materyalleri internet ortamında bulduğunu ancak bu materyallerin doğruluğu ve öğrencilere uygunluğu konusunda şüphe duyduğunu söyleyen öğretmenler aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

“Materyal fazlasıyla bulunmasına rağmen, kaliteli materyal az.” (Ö13), “Görsel materyaller en güzel şekilde uzmanlarınca tek elden hazırlanmalı, farklı materyaller bulunuyor.” (Ö22), “Bakanlığımız bu konuda çalışma yapmalı materyaller var ama sağlıklı değil, ayetleri dahi farklı anlatabiliyorlar. Devlet eliyle hazırlanması daha sağlıklı olur.” (Ö24).

Öğretmenler, yeteri kadar materyal, internet ortamında ulaşılabilir durumda olsa bile bakanlıkça hazırlanmasının daha uygun olacağını belirtmiştir. İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte bilgiye ulaşım kolaylaştığı gibi doğru ve yanlış bilgiler yayılarak bilgi kirliliği de ortaya çıkmıştır. İnternette karşılaşılan tüm bilgi ve materyallerin uzmanlarca kontrolü sağlanmadığı için hepsini doğru ve güvenilir olarak da kabul etmek mümkün değildir. Bu yüzden bakanlık vasıtasıyla uzman kişilerce seçmeli dersler için materyaller hazırlanmasının, farklı yorumlama ve anlaşılmanın önüne geçeceği kanaatindeyiz.

Materyallerin yeteri kadar var olduğunu yâda kendilerinin hazırlayabileceklerini söyleyen öğretmenler de bulunmaktadır. Bu konuda öğretmenler: “Öğretmenine ve okulun fiziki şartlarına göre materyaller üretilebilir.” (Ö7), “Yeterli materyal buluyorum veya kendim hazırlıyorum.” (Ö30) demiştir. Öğretmen adaylarının pedagojik formasyon süresince okudukları derslerinden biri de 2 teorik 2 de uygulama olmak üzere 4 kredilik “Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı” dersidir. Bu ders de materyal tasarlamak için gerekli olan bilgi öğretilir ancak materyal tasarlamak, çaba ve kabiliyet de gerektirir. Araştırmaya katılan öğretmenler ise kendi çabalarıyla materyal hazırlayabildiklerini belirtmiştir. Üniversitelerde öğretmen adaylarının Materyal Tasarım konusunda hem bilgi hem uygulamaya dönük eğitimleri artırılmalıdır. Son zamanlarda Din Öğretimi Genel Müdürlüğü’nün öğretmenleri de

işin içine katarak e-çerik tasarlama ve geliştirme çalışmaları seçmeli din dersleri bağlamında bizi umutlandırmaktadır.⁵

Yeterli materyali bulduktan sonra etkili ve bilinçli kullanılmasına dikkat çeken bir öğretmen: “Bu konudaki materyaller çok olmasa da var, önemli olan bunların hangi oranda yerinde kullanıldığı ve bunun etkin kullanılıp kullanılmaması.” (Ö9) ifadesini kullanmıştır. Dersin amacına uygun olarak kullanılan materyallerin derste verimliliği artırması beklenirken, amacına uygun kullanılmayan materyaller yanlış öğrenmelere neden olabilir.

Seçmeli din dersleri için yeterli doküman bulunduğunu söyleyen öğretmenler, bunların ek kaynak yerine geçtiğini ve ek kaynak olarak öğrencilere tavsiye edemediklerini söylemiştir. Ek kaynak kullanımı konusunda Milli Eğitim Bakanlığı öğretmen ve öğrencilere dağıtım yapılan ders kitapları ve eğitim materyalleri dışında "yardımcı kaynak", "test kitabı", "tatil kitabı" gibi adlar altında diğer yayın ve materyallerin ilgili yönetmelik gereği okullarda kullanılmamasını yasaklamıştır.⁶

Öğretmenler bu konuda: “Ek kaynak kullanımına izin verildiği ölçüde yeterli materyal bulunmakta.”(Ö16), “Ders kitabı dışında çok var ama öğrenciye kaynak kitap ve doküman tavsiye edemiyoruz.” (Ö1) ifadelerini kullanmıştır. Öğretmenlerin materyal ihtiyacının karşılanması için “EBA, (Eğitim Bilişim Ağı)” hizmete sunulmuştur. Ancak EBA, (Eğitim Bilişim Ağı) din, ahlak ve değerler alanında bulunan seçmeli dersler için yeterli materyal buldurmamaktadır. Bu konuda öğretmenler: “Kur’an-ı Kerim dersi için yeterli materyal var fakat diğer dersler için ebada bulunan video ve görseller yeterli değil. Tabi ki bunun için bizim de paylaşımlar ve çalışmalar konusuna çok önem vermemiz gerekiyor.”(Ö5) diyerek sadece bakanlığın değil öğretmenlerin de bir şeyler yapması gerektiğini belirtmiştir. Öğretmenlerin ders için hazırladıkları materyalleri paylaşma imkânı sunan EBA, materyal ihtiyacını karşılamak için önemli bir adım olsa da uzman kişilerce hazırlanmış materyallere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu konuda öğretmenler: “MEB ve TRT bu konuda çalışma yapmalı konulara göre videolar hazırlanmalı ebada yeterli materyal yok veya öğrencilerin seviyesine göre değil.” (Ö29), “Yeterli materyal bulamıyorum. Bulduğumuz materyallerde farklılıklar oluyor. Bakanlık bu konuda çalışma yapmalı.” (Ö21) ifadelerine yer vermişlerdir.

Öğretmenlerin materyal ihtiyacını başka yayın evlerinden veya internet ortamından sağlıklı paylaşımlardan karşılamasının önüne geçmek için bakanlık materyal oluşturmaya önem vermelidir. MEB tarafından hazırlatılan bazı videolar etkili ve verimli bir eğitimden çok

⁵ <https://dogm.meb.gov.tr/www/din-ogretimi-etkilesimli-materyalleri-ebada/icerik/757> (erişim tarihi 10.06.2019)

⁶ <http://www.trthaber.com/haber/egitim/okullarda-yardimci-kaynak-kitaplari-kullanilmayacak-294585.html> (erişim tarihi: 11.03.2018).

uzak kalmaktadır. Bu konuda bir öğretmen: “Bakanlığın EBA’ da bulunan video ve görselleri iyi takip etmesi gerekmektedir. Videoda ders anlatan bir adamın sınıfta ders anlatan bir öğretmenden farkı yok, video koymak maksadıyla konulmuş videolar var.” (Ö2) demiştir. Öğretmenlerin materyal ihtiyacını karşılamak için hazırlanan videolarda sadece anlatım yöntemini kullanarak ders anlatan kişilerin bulunması materyal ihtiyacını karşılamamaktadır. Okullarımızda bulunan akıllı tahtaları verimli kullanmak açısından “EBA” ve “Din Öğretimi Portalı” geliştirilmeli, din eğitimi konusunda yeterli materyal sağlanmalıdır.

Yeterli materyale sahip olmadıklarını söyleyen öğretmenler ise: “Yeterli materyal mevcut değil.” (Ö10), “Materyal var ancak yeterli oranda değil.” (Ö3), “Yeterli materyal yok.” (Ö15), “Kitap dışında yok.” (Ö18) ifadelerini kullanmıştır. Öğretmenler materyal bulma konusunda sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Özellikle görsel materyaller konusunda yeteri kadar doküman olmadığını söyleyen öğretmenler: “Görsel materyaller çok etkili oluyor, yeteri kadar materyal bulamıyorum”. (Ö28), Görseller konusunda yeterli materyal bulunmadığını düşünüyorum.” (Ö12) demiştir. Görsel materyaller eğitimde kalıcılığın sağlanması, öğrencilerin derse ilgilerinin artması ve farklı öğrenme alanlarındaki öğrencilere ulaşılması açısından büyük öneme sahiptir. Yakın bir geçmişe sahip seçmeli din derslerinde görsel materyal eksikliği dersin başarısını olumsuz yönde etkilemektedir.

Yeterli materyale ulaşamadığını, etkinlik kitapları hazırlanması gerektiğini dile getiren bir öğretmen: “ Yeteri kadar bulunmuyor, etkinlik kitapları hazırlanabilir, oyunlar hazırlanıp oyun şeklinde öğretilir.” (Ö6) önerilerini sunmuştur. Yeterli materyal bulamadığını söyleyen başka bir öğretmen ise: “Sadece kitap var o da çok yeterli değil, kendi imkânlarımızla çeşitlendirmeye çalışıyoruz.” (Ö11) cevabını vermiştir. Ders kitaplarının yeterli gelmediğini söyleyen öğretmenler, farklı etkinliklerin yer aldığı yardımcı bir kaynağa ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir.

Din, ahlak ve değerler alanında bulunan seçmeli dersler için yeterli materyal bulunmadığını söyleyen öğretmenlerin yanında bulunan materyallerin öğrenci seviyesine uygun olmadığını dile getirenlerde bulunmaktadır. Öğretmenlerin bu konudaki görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Yeterli materyal bulunmamakta, öğrenci seviyesine göre materyal yetersiz.” (Ö20), “Çocuklara uygun doküman çok az, büyüklere göre hazırlanmış materyaller bulunuyor. İmam hatip Lisesindeki öğrencilere göre materyaller bulunuyor.” (Ö26),” Öğrencilerin seviyelerine uygun doküman bulmak zor.” (Ö27).

Özellikle seçmeli derslerin din, ahlak ve değerler alanında bulunan dersler için yeterli materyal olmadığını söyleyen öğretmenler, bulunan materyallerin ise ortaokul öğrencilerine

uygun olmadığı belirtilmiştir. Materyallerin hazırlanmasında hedef kitlenin hazır bulunuşluk düzeyi, bireysel ve gelişimsel özelliklerinin dikkate alınması gerekir. Oluşturulacak etkinliklerin verimliliği ve amacına ulaşması öğrencinin o etkinlikleri anlayıp, çözümlenebilmesi ile mümkündür. Nitekim materyaller kadar oluşturulacak materyalin yerinde ve zamanında kullanılması da önemlidir.

2.2.5. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Öğrenci Davranışlarına Etkileri

Seçmeli derslerden din, ahlak ve değerler alanında bulunan Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerinde öğrenilen bilgilerin duyuşsal, bilişsel ve psikomotor öğrenmeler açısından davranışlara yansıyor yansımadağının belirlenmesi için öğretmenlere: "Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerinin öğrenciler üzerine etkileri var mıdır?" sorusunu yönelttik. Öğretmenlerin büyük kısmı din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin öğrenci davranışlarında olumlu etkileri olduğunu belirtirken, bazı öğretmenler derslerden ziyade aile, sosyal çevre, öğretmen ve sosyal medya gibi etmenlerin öğrenci davranışlarında daha etkili olduğunu söylemiştir. Aşağıdaki tabloda öğretmenlerin seçmeli din derslerinin davranışlara etkisi hakkında görüşleri yüzde ve frekans olarak verilmiştir.

Tablo 2.17 Öğretmenlere Göre Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Öğrenci Davranışlarına Etkisi

Öğretmenlerin Cevapları	Frekans	Yüzde
Derslerin Davranışlara Etkisi Yok	4	% 13.3
Seçmeli Din Derslerinin Davranışlara Etkisi Var	22	%73.3
Derslerden Ziyade Öğretmen Etkili	3	%10
Aile İle İşbirliği Yapılırsa Etkili	1	%3.3
Toplam	30	%100

Tablodaki veriler incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin %73,3'ü seçmeli din derslerinin öğrencilerin davranışlarında etkili olduğunu, %13,3'ü ise etkili olmadığını söylemiştir. Derslerden ziyade öğretmenlerin öğrencilere etki ettiğini söyleyenlerin oranı ise %10'dur. Okul yöneticileri ile yaptığımız araştırmada ortaya çıkan davranışlarda öğretmen etkisi burada da görülmektedir. Bu durum öğrenci davranışlarında öğretmenin önemini ortaya koyarken araştırmaya katılan öğretmenlerin özeleştiri yaptığını da göstermektedir. Din, ahlak ve değerler alanındaki "Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler" derslerinin öğrenciler üzerinde olumlu etkileri olduğunu söyleyen öğretmenlerden bazıları:

“Etkili olduğunu düşünüyorum.” (Ö23), “Etkili olduğunu görüyorum.” (Ö10), “Olumlu etkileri olduğunu düşünüyorum.” (Ö13,Ö15) “Evet etkili olduğunu görüyorum.”(Ö19) şeklinde kısa cevaplar kullanmıştır. Daha açıklayıcı cevaplar veren öğretmenler ise; derslerin öğrencilerin hayatında olumlu etkileri olduğunu, öğrencilerin yaşlarına göre daha olgun davranışlar sergilediğini, derslerin ahlaki olarak öğrencileri etkilediğini aşağıdaki ifadelerle dile getirmiştir:

“Gözle görülür etkisi var. Daha olgun davranışlar sergiliyorlar.” (Ö4,Ö29), “Kesinlikle, hem ahlak, hem bilgi beceri olarak hem de yaşayış olarak çok etkisi olduğunu düşünüyorum.” (Ö09) , “Öğrencilerin ahlaki ve kişisel gelişimleri daha olumlu bir seviyeye yükseliyor.” (Ö16), “Evet etkili aşımın nesli ancak böyle yetiştirilebilir. Namazı öğreniyorlar en azından”(Ö20).

Öğretmenler din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin öğrencilerin davranışlarında duyuşsal ve bilişsel öğrenmeler açısından olumlu etkileri görüldüğünü söylemiştir. Alanda yapılan araştırmalarda bizim araştırmamızın verilerini destekler niteliktedir. Bahçekapılı'nın (2013: 209-211) araştırmasında öğretmenler öğrencilerin olumlu davranış değişikliği gösterdiğini belirtmiştir. Kotan'ın (2015: 89) yaptığı araştırmada öğretmenler din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin öğrencilere namaza başlama, sabırlı olma, adaletli olma, sağlam din bilgisi gibi davranışlar kazandırdığını söylemiştir.

Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli dersleri severek ve isteyerek seçen öğrencilerin davranışlarında ve ahlaklarında olumlu etkilerinin görüldüğünü dile getiren öğretmenler de bulunmaktadır. Bu konuda öğretmenler: “Dersi isteyerek seçen öğrencilerde çok etkili” (Ö6), “Seçen öğrenci profili önemli, eğer öğrenci severek isteyerek bu dersi seçmişse davranış yönünde olumlu gelişmeler gösteriyor.” (Ö2), “İlgili öğrenciler bu derslerden büyük kazanımlar elde etmektedir.” (Ö18) ifadelerini kullanmıştır. Öğrencilerin ilgi ve istekleri ile bu dersleri seçmesinin önemine dikkat çeken öğretmenler, öğrencilerin derse karşı tutumlarının davranışlarına yansıdığını belirtmiştir.

Öğretmenler ders bazında farklı etkilerin olduğunu da belirtmişlerdir. Öğretmenler özellikle Kur'an-ı Kerim seçmeli dersinin öğrenciler üzerinde hem bilişsel hem duyuşsal açıdan önemli etkileri olduğunu şu sözlerle belirtmiştir:

“Etkili olduğunu düşünüyorum. Bizim derslerimiz hakkında çevrede o kadar yalan yanlış bilgi var ki, ilk elden yani Kur'an-ı Kerim den bilgiler verince çocuklar doğrusunu görüyor. Ben duyduklarıyla değil kaynaklardan öğrenmeleri konusunda çok çaba harcıyorum. Öğrenciler Kur'an-ı Kerim'den hadislerden kendi çabalarıyla bir bilgi öğrenince bilmenin verdiği bir saygınlık ve davranışlarında bir çeki düzen oluyor.”(Ö28), “Kur'an-ı Kerim okumanın verdiği özsaygının öğrencilerin davranışlarında etkili olduğunu görüyorum.” (Ö8).

Kur'an-ı Kerim dersinin öğrencinin davranışlarında olumlu etkilerinin görüldüğünü söyleyen öğretmenler, öğrencilerin çevrede yanlış bilgiler öğrendiğini, kulaktan duyma bilgilerini düzeltmede "Kur'an-ı Kerim" dersinin önemli rol oynadığını belirtmişlerdir. Alanda yapılan araştırmalarda bizim araştırmamızın verilerini destekler niteliktedir. Bahçekapılı'nın (2013:210) araştırmasında öğretmenler Kur'an-ı Kerim dersinde öğrencilerin başörtüsü konusunda özsaygı kazandıklarını belirtmiştir.

İnanç bağlamında derslerin öğrenciler üzerinde olumlu etkileri olduğunu söyleyen öğretmenlerde bulunmaktadır. Bu konuda öğretmenlerin cevapları aşağıda verilmiştir:

"Elbette var. İnanç ve düşünce bağlamında doğruyu gösterebiliyorsa ve olumlu bakış açısı kazanmışsa, peygamber sevgisi v.b. kazanabiliyorsa bu bile yeter". (Ö1), "İslam'ı sevdirmeye, tanıma, yaşama ve yaşatmaya çalışma konusunda yüzde yüz etkisi var. Mensup olduğu dini tanımayan, ondan bihaber yaşayan genç dimağların "Neden İslam?" sorusuna yanıt verebilmeleri için gerekli ve etkili." (Ö3), "Dinimizin temel şartlarını, peygamberimizi tanımayı Kur'an-ı Kerim'i okumayı istekli bir şekilde öğreniyorlar." (Ö11).

Öğrencilerin inanç dünyalarını tanımaları, İslam dinini anlamaları ve yaşamaları açısından derslerin etkili olduğunu söyleyen öğretmenler, öğrencilerin Kur'an-ı Kerim okumaya ve peygamberimizi öğrenmeye ilgi duyduğunu belirtmişlerdir. Öğrencileri, İslam'ın temel kaynağı Kur'an-ı Kerim ile buluşturması, peygamberimizin örnek alınması ve anlaşılması açısından bu dersler dini eğitimde büyük öneme sahiptir. Nitekim bu konuda bir öğretmenimiz: "Evet olumlu etkileri var peygamberimizin sünnetini yapmaya çalışan öğrenciler var " (Ö30) cevabını vermiştir. Öğrencinin peygamberimizin davranışlarını hayatında uygulamaya çalışması psikomotor davranış değişikliğinin meydana geldiğini göstermektedir. Bahçekapılı'nın (2013:210) araştırmasında bir öğretmen peygamberimizi rol model alan öğrencilerin olduğunu belirtmiştir. Öğrenci davranışlarında derslerden ziyade öğretmenlerin etkili olduğunu söyleyen idarecilerde bulunmaktadır. Bu konuda öğretmenler şu ifadeleri kullanmıştır:

"Öğretmenin performansı dersin içeriğiyle birleşince etkili oluyor. Genel anlamda ailede ve toplumda bir farklılık oluşturduğunu düşünüyorum. Toplum, medya, çevre, arkadaş çevresi etkilerine eş değerde bir öğretmen çabası gerekebilir." (Ö5), "Bu derslere liyakat sahibi kişiler girerse etkili oluyor." (Ö12), "Bu konuda öğretmenin etkili olduğunu düşünüyorum. Öğretmen öğrencinin davranışlarına etki edebilir." (Ö25).

Dersin etkili olmasında öğretmenin rolüne dikkat çeken öğretmenler; öğretmenin performansının, davranışlarının ve bilgisinin öğrencinin davranışlarına etki ettiğini söylemişlerdir. Öğrenciler öğretmenlerini rol model olarak görmektedir. Başaran'ın(1994:76)

da ifade ettiği gibi: “Öğretmenler öğrencilerine istenilen davranışları öğretmede ve öğrenilen davranışları pekiştirmede eğitimin ilk sorumlusu olmuşlardır.”

Öğrenci davranışlarında etkili olan bir başka etken de ailedir. Öğretmen ve aile işbirliğinin, öğrencilerin olumlu davranış değişikliği göstermesinde etkili olduğunu söyleyen öğretmen: “Aileler, bize öğreten olmadı. Çocuklarımız kesin öğrensinler hocam diye geliyor. Aileyle ortak çalışarak öğrenci davranışlarında olumlu değişiklikler meydana geleceğini düşünüyorum.”(Ö21) demiştir. Ailelerin seçmeli din derslerine ilgisini de ortaya koyan bu cevap öğretmen ve aile işbirliğinin derslerin öğrenci davranışlarına etkisinde önemli rol oynadığını göstermektedir. Öğrencilerin bilmedikleri için yanlışlar yaptığını söyleyen bir öğretmen ise din, ahlak ve değer alanındaki derslerle öğrencilerin, doğruyu ve yanlış ayırt etme imkânı bulduğunu şu sözlerle dile getirmiştir:

“Kesinlikle etkili insanlar bilmedikleri şeyden sorumlu değildir. Öğrenciler bazen de nasıl davranacağını tam olarak bilmediği için yanlış düşüyor. Doğru ve yanlış kavrayan öğrenci nasıl davranması gerektiğini de anlıyor. Bu dersler doğru davranışların öğretilmesinde, yanlış davranışlardan kaçınılmasında etkin rol oynuyor.”(Ö22).

Eğitimin öğrencilere kazandırmak istediği davranışlardan biriside doğruyu ve yanlış ayırt etme bilincidir. Seçmeli din dersleri bu konuda öğrencilere rehberlik etmekte ve onları iyi olana yönlendirmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerden bir tanesi, derslerin öğrenci davranışlarında etkili olduğunu ancak bu etkilerin kısa zamanda görülemeyebileceğini: “Kesinlikle etkisi var konular yaşam ile iç içe, şimdi görmesek bile ilerde etkisini göreceğiz.” (Ö27) ifadesiyle dile getirmiştir. Bahçekapılı'nın (2013: 211) araştırmasında da öğretmenler eğitimin bir süreç olduğunu ve olumlu davranışların zamanla görüleceğini belirtmişlerdir. Bir başka öğretmen bilginin öğrencilerde davranış değişikli sağlayacağını: “Etkisi var hiç bilenle bilmeyen bir olur mu” (Ö7) sözüyle dile getirmiştir. Öğretmenin verdiği cevap Zümer suresi 9. Ayette geçen: “...De ki: “Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?” Doğrusu ancak akıl iz'an sahipleri bunu anlar” ayetini aklımıza getirmektedir. Sadece din, ahlak ve değerler alanındaki dersler değil tüm derslerin öğrenciler üzerinde etkisi olduğunu söyleyen öğretmenler ise: “Bütün derslerin öğrenciler üzerinde etkisi vardır.” (Ö14), “Hangi ders seçilirse seçilsin, ders işlenmeye başladıktan sonra olumlu etkileri oluyor. Topluma ahlaki insan kazandırmak temel amacımız olmalı.” (Ö17) demişlerdir. Tüm derslerin öğrencilere olumlu tutum ve davranış kazandırmak istediğini söyleyen öğretmenler ahlaklı birey yetiştirmenin tüm derslerde amaç edinilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ahlaklı birey yetiştirmek eğitimin temel amacı olmalı ve tüm dersler bu hususta ortak hareket etmelidir.

Tüm derslerin öğrenciler üzerinde olumlu etkileri olduğunu söyleyen öğretmenlerin yanında derslerin öğrencilerin davranışlarına etki etmediğini söyleyen öğretmenler de bulunmaktadır. Bu öğretmenler öğrencilerin davranışlarında sosyal çevrelerinin ve aile yaşamlarının daha etkili olduğunu şu cümlelerle dile getirmiştir:

“Etkili olduğunu düşünmüyorum. Öğrenci temel ahlaki eğitimini ailesinden alır, bizim öğrettiklerimizin etkisinin yanında aile ve çevresindekilerin etkisi daha fazla olmaktadır. Örneğin argo kelimelerin yanlış olduğunu izah etmemize rağmen çocuk hala argo kelimeler kullanıyor. Çünkü ailede, çevresinde argo kelimeler kullanılıyor çocuk bunu alışkanlık haline getiriyor.” (Ö24), “Teneffüs zili kadar etkisi olduğunu düşünüyorum ailesi ve çevresi ağır basıyor.” (Ö26).

Öğrenci davranışlarında; ailenin, okuldan daha fazla etkili olduğunu söyleyen öğretmenler, öğrencinin aile ile geçirdiği zamanın okulda geçirdiği zamandan fazla olmasının bunu etkilediğini söylemişlerdir. Ayrıca “Çocuğun eğitimdeki ilk yeri ailedir ve devam eden eğitim hayatını da doğrudan etkilemektedir. Ailede gerekli disiplin kurallarını öğrenmeyen bir çocuk okuldaki disiplin kurallarına uymakta zorlanacak ve okuldaki disiplin kurallarından sıkılıp okuldan uzaklaşacaktır. Okuldan uzaklaşan çocuğun başarısı ve eğitim hayatı olumsuz şekilde etkilenecektir.” (Tural, 2002: 1-200).

Genel olarak bakıldığında öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranış değişikliği gösterdiği görülmektedir. Öğrencilerin İslam dini hakkında bilgi sahibi olmaları, Kur’an-ı Kerim öğrenmeleri, peygamberimizi ve temel dini bilgileri öğrenmeleri açısından bilişsel davranış değişikliği; peygamberimizi sevme, dini olana saygı ve Kur’an-ı Kerim’e ilgi duyma açısından duyuşsal davranış değişikliği; yanlışlarını düzeltme, peygamberimizi örnek alma ve öğrendikçe doğruları yapma açısından psikomotor davranış değişikliği gösterdiği görülmektedir.

2.2.6. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Dersler Hakkında Öğretmenlerin Önerileri

Bu bölümde ders müfredatının uygulayıcısı olan öğretmenlerin “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerinin verimliliğini artırmak için neler yapılabilir?” sorusuna verdikleri cevaplar incelenmiştir. Öğretmenlerin öneri ve isteklerini ifade etme imkânı sunduğumuz bu bölümde dersin sevdirmesi, etkinliklerin ve materyallerin artırılması, öğretmenin rol model olması, ders saatlerinin artırılması, seviye sınıfının oluşturulması, öğrenci seviyesine göre ders programlarının düzenlenmesi ve liyakat sahibi öğretmenlerin dersi vermesi gibi maddelerin öne çıktığı görülmektedir. Öğretmenlerin öneri

ve isteklerinin genel olarak öğretmen üzerinde yoğunlaştığı, öğretmenlik mesleği çerçevesinde bir öz eleştiri yaptıkları gözlemlenmiştir.

Derslerin sevgi usulüyle işlenmesinin önemine dikkat çeken öğretmenler, dersi sevdirmenin dersin verimliliğini artırdığını şu ifadelerle belirtmişlerdir:

“Sevgi usulüyle dersler işlenmeli, not ile öğrenciler tiksindirilmemeli, ilgili seminerler düzenlenmeli.” (Ö1), “Bence her şey öğretmene bağlı, dersi sevdirmesi gerekir, zorlayıcı ve korkutucu olmamalı.” (Ö20), “Sevgi usulüyle dersler işlenmeli, not ile öğrenciler tiksindirilmemeli, seminerler düzenlenmeli.” (Ö23), “Öğrencilerle daha eğlenceli işlenirse, öğretmeni severlerse niye verimli geçmesin ki.”(Ö14).

Öğretmenlerin derslerin sevdirmesi gerektiği, öğrencilerin sevdikleri derslerde daha başarılı olacakları hususunda bilinçli oldukları görülmektedir. Öğrencilerin not kaygısı ile değil de seyerek ve isteyerek dersi dinlemeleri gerektiğini söyleyen öğretmenler bunun içinde öğretmenlere gerekli bilgilendirme ve hizmet içi eğitim çalışmalarının yapılmasını istemişlerdir.

Derslerde etkinlik ve materyallere yer vererek öğrencilerin derse olan ilgisinin artırılması gerektiğini söyleyen öğretmenler de bulunmaktadır. Bu konuda öğretmenlerin önerileri aşağıda verilmiştir:

“Öğrencilere eğlenerek öğrenme imkânı sağlanmalı, etkinlik kitapları olmalıdır.” (Ö15), “Öğrencilere ders sadece anlatılmamalı, ders konuları etkinliklerle zenginleştirilmelidir.”(Ö6), “Öğretmen çeşitli etkinliklerle ders işlemeli, bol bol etkinlik yapmalı.”(Ö7), “Derse daha donanımlı girilmesi gerekir. Farklı etkinlik ve materyaller hazırlanmalıdır.” (Ö5), “Öğrencilerin hazır bulunuşluğunu ve motivasyonunu artırmak, dersi materyallerle desteklemek gerekiyor. Öğrencilerin derste rahat hissetmeleri için ilgisini ve merakını artıracak çalışmalar yapılması gerekiyor.” (Ö12)

Öğretmenler derslerin verimliliğini artırmada yapılacak etkinliklerin ve materyallerin, öğrencilerin derse olan ilgi ve isteklerini artıracaklarını belirtmişlerdir. Güneş’in (2017: 48-64) de dediği gibi: “Derslerde yapılan etkinlikler öğrencilerin derse olan tutum ve davranışlarında olumlu sonuçlar doğuracaktır. Derslerde kullanılan etkinlikler öğrencileri güdüleme, öğrenme sürecini kolaylaştırma, öğrencilerin etkili ve kalıcı öğrenmelerine zemin hazırlayacaktır.” Derslerde kullanılacak materyaller içerisinde özellikle görsel materyallerin önemine dikkat çeken öğretmenlerin cevapları aşağıda verilmiştir:

“Kur’an-ı Kerim dersi için, projeksiyon veya akıllı tahta ile desteklenmeden ders işlemek çok zor.” (Ö4), “Sınıflarda akıllı tahta ve projeksiyon olursa çeşitli video ve görsellerden yararlanılabilir. Çalışma kitapları olsa daha verimli olacağını düşünmekteyim.” (Ö10), “Video ve görsellere fazlaca yer verilmeli, görsel materyaller öğrenmede çok etkili oluyor.”(Ö11).

Derslerin verimliliğini artırmada görsel materyallerin önemini dile getiren öğretmenler arasında, görsel materyallerin bakanlıkça hazırlanmasını isteyen de bulunmaktadır. Bu konuda öğretmen: “Akıllı tahtalar güzel ama MEB. TRT ve özel film şirketleri eğitici, belgesel vb programlar yapabilirler. EBA da içerik çok yok, diğer video içeriklerine de MEB interneti izin vermiyor. Öğrenciler görsellere çok ilgi duyuyorlar.” (Ö21) demiştir. Eğitimde materyal kullanımı çoklu öğrenme ortamı oluşturmasının yanında soyut ifadelerin anlaşılmasında, zamanın verimli kullanılmasında, dersin etkili ve ilgi çekici hale getirilmesinde ve kalıcı öğrenmelerin oluşmasında etkin rol oynamaktadır (Yalın, 2010: 82-90). Bunun için materyaller oluşturma çalışmalarına önem verilmelidir.

Öğretmenler derslerin işlenmesinde seçilen metodun önemli olduğunu öğretmenlerin daha donanımlı ve farklı eğitim metotları kullanarak ders işleme gerektiğini: “Bu dersleri anlatırken seçtiğimiz metotlar öğrencinin seviyesine uygun olmalıdır. Oyunlarla, eğitici dramalar ile dersimizi işlememiz daha yararlı olacaktır.” (Ö19), “Ders içi etkinlikler öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlamalıdır.”(Ö22) sözleriyle ifade etmişlerdir. Dersin içeriği kadar dersin anlatımının da önemli olduğunu söyleyen öğretmenler, öğrencilerin kalıcı öğrenmeleri için ders işlenişinde farklı yöntem ve tekniklere yer verilmesini istemişlerdir.

Derslerin verimliliğini artırmada öğretmenin etkili olduğunu söyleyen öğretmenler: “Samimi olunursa ve fedakârlık yapılırsa dersler daha verimli olacaktır.” (Ö17), “Öğretmenler rol model olmalı” (Ö26) sözleriyle dile getirmişlerdir. Din eğitimi ve ahlak eğitimi veren bireylerin verdikleri eğitim ders saatiyle sınırlı değildir. Verilen eğitimin ders saatiyle sınırlı olmadığı gibi öğrencilere rol model olan öğretmenlerin tutumları da ders saatiyle sınırlı değildir. Öğrenci öğretmenin her konuda örnek alabilmektedir. Bunun için öğretmenin samimi olması, derste anlattıklarını ilk önce kendisinin yapması gerekir.

Derslerin programlarına yönelik öneri ve istekte bulunan öğretmenler de bulunmaktadır. Ders programlarının verilen saatlerde anlatılamayacağını söyleyen bir öğretmen: “İçerik ve ders saati uyumsuzluğu ortadan kaldırılmalıdır. Hz Muhammed’in Hayatı (peygamberimizin Hayatı) dersi günlük yaşamla bağlantı kurularak öğretilmelidir.”(Ö3)” ifadesine yer vermiştir. Ders programlarının yoğun olduğunu söyleyen öğretmen peygamberimizin hayatı dersinin içeriğinin de günlük yaşam ile bağlantı kurularak öğrencilerin yaşamlarına uygulayabileceği şekilde düzenlenmesi gerektiğini söylemiştir. Derslerin programlarının yoğun olduğunu, öğrenci seviyesine göre ayarlanması gerektiğini söyleyen öğretmenlerin görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Dersin içeriği ve öğretim programı öğrencilerin seviyelerine uygun olmalı. Ders içi etkinlikler öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenimini sağlayacak şekilde olmalıdır.” (Ö2), “Konuların anlaşılabilirliğini öğrencilerin sınıf seviyelerine göre daha basitleştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Kıssalarla desteklenmesi verimli olacaktır.”(Ö13), “Öncelikle bu derslerin içeriğinin, konuyu ele alış biçiminin hitap edilen kitlenin seviyesine göre olması gerekiyor. 5. ve 6. Sınıflarda Kur’an-ı Kerim ve Hz Muhammed’in Hayatı(Peygamberimizin Hayatı) dersi verilirken 6. ve 7. Sınıflarda Temel Dini Bilgiler dersi verilmesi çok daha uygun olacaktır. Çünkü Temel Dini Bilgiler dersi daha soyut kavramlar içermektedir.”(Ö16).

Ders programlarında öğretim ilkelerinden “Öğrenciye Görelik” ve “Somuttan Soyuta” ilkelerine daha çok dikkat edilmesi gerektiğini söyleyen öğretmenler sadece dersin içeriği ve programı değil kitaplarının da yoğun ve ağır olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konuda bir öğretmen: “Kitaplar çocuklar için daha uygun hazırlanmalıdır. Bazı kitaplar ve içerisindeki metinlerin öğrencilerin yaş düzeyinin üstünde olduğunu düşünüyorum. Konu başlıkları dikkat çekici olmalıdır.” (Ö18) demiştir. Ders kitaplarının ve programlarının bazı okullarda öğrenci seviyelerine ağır geldiği görülmektedir. Her öğrencinin aynı seviyede olmadığı göz önüne alınarak kitapların ve programların tekrardan düzenlenmesi gerekmektedir.

Derslerde verimliliği artırmak için öğrencilerin ruh ve his dünyalarına hitap etmek gerektiğini söyleyen öğretmenler de bulunmaktadır. Bu konuda öğretmenler: “Konuların teknik ve kavramsal yönlerine değil duygusal yönlerine vurgu yapılmalıdır.” (Ö25), “Dersin önemi öğretilmeli, ruh, hissiyat ve duygu dünyalarına hitap edilmelidir.” (Ö8) ifadelerini kullanmıştır. Derslerin öğrencilerin duygu dünyalarına hitap etmesi gerektiğini söyleyen öğretmenler, derslerin kalıcı ve istendik davranış değişikliği oluşturmasında öğrencilerin ruh ve duygu dünyasına hitap etmenin daha etkili olacağını belirtmiştir.

Özellikle Kur’an-ı Kerim dersi için haftalık ders saatinin artırılmasını isteyen öğretmenler de bulunmaktadır. Bu konuda öğretmenlerin önerileri aşağıda verilmiştir:

“Özellikle Kur’an-ı Kerim dersinin ders saatinin artırılması gerekiyor.” (Ö9), “Kur’an-ı Kerim dersinde süre yetmiyor. Tek tek okuttuğum için verilen sürede tam anlamıyla ilgilenemiyorum. Tam anlamıyla ilgilendiğimde de bazılarında süre yetmiyor okutamıyorum.” (Ö27), “Kur’an-ı Kerim dersi için kapanma, abdest alma gibi sıkıntılar oluyor, ders saati yetmediği içinde tecvid eğitimi veremiyorum. İçim rahat değil öğrenciler güzel okuma yapamıyor. Konular ağır imam hatiplerle aynı konular verilmemeli basitleştirilmeli.”(Ö30).

Kur’an-ı Kerim dersinde abdest alma ve başlarını örtme konusunda öğrencilerin sıkıntılar yaşadığını, ders konularının öğrenci seviyesine göre biraz daha basitleştirilmesi gerektiğini söyleyen öğretmenler öğrencilerle yeteri kadar ilgilenecek zamanlarının

olmadığını da belirtmişlerdir. Aynı zamanda ders konularının imam hatip ortaokulları ile ortaokullar arasında farklı hazırlanması gerektiğini de söylemişlerdir.

Öğretmenlerden “Kur’an-ı Kerim” dersi başata olmak üzere seçmeli derslerde sınıf bazında değil de bilgi bazında ders seçimi yapılmasının daha faydalı olacağını söyleyenler de bulunmaktadır. Bu konuda öğretmenler şu ifadeleri kullanmıştır:

“Ders seçiminde derecelenme söz konusu olmalı, özellikle Kur’an-ı Kerim dersinde.” (Ö24), “Kur’an-ı Kerim okuyanlara okuttuğumda elif-ba okuyanlar sıkılıyor, elif-ba okuyanlara okumayı bilenleri yönlendirdiğimde bir zaman sonra muhabbet ortamı oluyor. Seviye sınıfları yapılırsa daha verimli olur.”(Ö28), “ Sınıf bazında değil bilgi bazında sınıflama yapılırsa öğretmenlerin sınıftaki verimliliğini artırır.” (Ö29).

Seçmeli derslerin bilgi seviyelerine göre düzenlenmesini isteyen öğretmenler, her sınıfta Kur’an-ı Kerim’i bilmeyen ve bilen öğrencilerin olduğunu hepsi ile aynı anda ilgilenemediklerini, zamanın yeterli olmadığını dile getirmişlerdir. Kur’an-ı Kerim okuyanları dinlediğinde elif-ba okuyanların sıkıldığını, elif-ba okuyanları dinlediğinde Kur’an-ı Kerim okuyanların sıkıldığını, Kur’an-ı Kerim okuyanları elif-ba okuyanlara görevlendirdiğinde belirli süre sonra aralarında muhabbet ettiklerini dile getirmiştir. Bizde Kur’an-ı Kerim seçmeli dersinin “Kur’an-ı Kerim okuma” ve “Kur’an-ı Kerim güzel okuma” şeklinde ayrılmasının daha faydalı olacağını düşünmekteyiz. Bu konuda Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 2013 yılında yayınladığı “İlköğretim Kurumları İlkokul-Ortaokul Haftalık Ders Çizelgesi’nin seçmeli dersler uygulama kısmında şu ifade yer almaktadır:

“Öğretim programlarının uygulanmasında haftanın belirli bir günü/günleri altı (6) ders saatlik zaman dilimi "seçmeli ders saatleri" olarak belirlenir. Bu şekilde farklı sınıf düzeylerinde olup fakat seçtikleri ders açısından aynı seviyede olan öğrencilerden seçmeli ders grubu oluşturulması sağlanır. Örneğin bir öğrenci Kur'an-ı Kerim dersini ilk kez yedinci sınıfta alıyorsa ve henüz başlangıç seviyesinde ise bu dersi beşinci, altıncı ve sekizinci sınıfta okuyan ve başlangıç seviyesinde olan öğrencilerle birlikte alabilir. Böylece hem kaynakların daha rasyonel kullanılması hem de öğrencilerin tercih haklarının karşılanması sağlanır.” (TTKB 2013).

Öğretmenlerin önerilerinin aslında programda yer aldığını görülmektedir. Ancak okulların öğretmen ve derslik ihtiyacı nedeniyle uygulamaya geçirilememiştir. Programda yer alan ve bizim bahsettiğimiz seviye sınıfları öğrencilerin anlama yeteneklerinin temel alındığı ayrımcı bir nitelik taşımamaktadır. Buradaki seviye sınıfları öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyi göz önüne alınarak konuları tam olarak kavramasını ve başarılı olmasını amaç edinmektedir.

2.3. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Dersler Hakkında Öğrenci Görüşleri

Öğrenci, öğrenen, öğrenme isteği devam eden ve öğrendiklerini yaşam ile ilişkilendirebilen birey demektir (Güler, 2017: 7). Millî Eğitim Temel Kanununda öğrencilere verilecek eğitim ile öğrencilerin ilgi ve kabiliyetlerini geliştirmek, öğrencilere gerekli bilgi, beceri ve davranışlar kazandırarak onları hayata hazırlamak amaçlanmıştır. Bir diğer amaç ise öğrencilerin ve toplumun mutluluğu için öğrencileri meslek sahibi yapmak olarak belirtilmiştir (Resmi Gazete,1973,s.14574). Öğrencileri hayata hazırlamak için toplumun ahlak kurallarının ve mensup oldukları dinin öğretilerini öğrenmesi gerekmektedir. Öğrencilerin ahlaki ve kültürel gelişimlerinde önemli etkiye sahip olan din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli dersler, araştırmamızın ana konusudur.

Din, ahlak ve değerler alanında bulunan “Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler” seçmeli derslerini, öğrencilerin gözünden görmeye çalıştığımız bu araştırmamıza farklı sınıflardan ve yaşlardan toplam otuz öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin verdikleri cevaplar, öğrenci kelimesinin kısaltılması “K” şeklinde gösterilmiş ve numaralandırılmıştır. (Örnek “K1”) Araştırmamıza 19 kız öğrenci ve 11 erkek öğrenci katılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetleri ve yüzdesi aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.18 Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetleri ve Yüzdesi

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kız	19	%63.4
Erkek	11	%36.6
Toplam	30	%100

Araştırmamıza katılan öğrenciler gönüllük esasına dayalı seçildiği için öğrencilerin sınıfları eşit olarak belirlenmemiştir. Öğrencilerin sınıflarına göre listelediğimizde 9 öğrencinin sekizinci sınıfta, 6 öğrencinin yedinci sınıfta, 8 öğrencinin altıncı sınıfta, 7 öğrencinin ise beşinci sınıfta okuduğu görülmüştür. Sınıflarına göre öğrencilerin sayıları ve yüzdeleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.19 Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Okuduğu Sınıflar ve Yüzdesi

Sınıflar	Frekans	Yüzde
5. Sınıf	7	%23.4
6. Sınıf	8	%26.6
7. Sınıf	6	%20
8. Sınıf	9	%30
Toplam	30	%100

Araştırmamıza katılan öğrencilerin okuduğu sınıflara bakıldığından, %30'unun sekizinci sınıf, %20'sinin yedinci sınıf, %26,6'sının altıncı sınıf ve %23,4'ünün beşinci sınıf olduğu görülmüştür

2.3.1. Seçmeli Dersler Hakkında Öğrencilerin Bilgi Kaynakları

Seçmeli dersler de; öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçları doğrultusunda, eksikliklerini gidermeleri veya kendilerini geliştirmeleri amaçlanmaktadır. Bu amacın gerçekleşmesi için ilk önce öğrencilerin seçmeli derslerin içeriği hakkında gerekli bilgiye sahip olması gerekir. Biz de öğrencilerin, seçmeli dersler hakkında bilgilerini öğrenmek amacıyla öğrencilere: “Seçmeli derslerin neler olduğunu, hangi dersleri seçebileceğini biliyor musun?” sorusunu yönelttik. Verilen cevaplar incelendiğinde öğrencilerin büyük kısmının seçmeli derslerin ismi hakkında bilgi sahibi olduğu ancak seçmeli derslerin içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı görülmüştür.

Öğrencilerin, seçmeli dersler hakkında verdikleri cevaplar aşağıdaki tabloda yüzde ve frekans olarak verilmiştir.

Tablo 2.20 Öğrencilerin Seçmeli Dersler Hakkında Bilgileri

Öğrenci Cevapları	Frekans	Yüzde
Biliyorum	28	%93.3
Bilmiyorum	2	%6.7
Toplam	30	%100

Tablo incelendiğinde, seçmeli derslerin neler olduğunu bilen öğrencilerin oranı %93,3 iken bilmeyen öğrencilerin oranı ise %6,7 çıkmıştır. Öğrencilerin seçmeli dersler hakkında yeterli bilgi sahibi olmaları, öğrencilerin kendilerini geliştirmeleri, ilgi duydukları alanlarda daha başarılı olmaları ve çok yönlü bir eğitim anlayışıyla eğitim öğretim hayatlarına devam etmelerine olanak sağlamaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük kısmı “seçmeli dersler formu” veya “öğretmenler” aracılığıyla seçmeli dersler hakkında bilgi sahibi olduklarını söylemişlerdir. Bu konuda öğrenciler: “Evet, biliyorum, okul bilgilendirme formu verdi.”(K2,K14,K11,K24,K29), “Evet, biliyorum, öğretmenimiz söyledi.” (K4,K27,K8,K18,K26,K6,K28,K25), “Biliyorum, müdür bize form verdi.” (K5,K13,K19,K30,K9,K1,K16) cevaplarını vermiştir. Seçmeli dersler formunda seçmeli derslerin neler olduğu ve öğrencilerin hangi dersleri seçebileceğine ait bilgiler yer almaktadır. (bk.Ek-1).

Öğrencilerin bir kısmı da seçmeli dersler hakkında araştırma yapıp internetten veya büyüklerinden yardım alarak bilgi sahibi olduğunu: “İnternette araştırdım.”(K12,K22,K10,K3), “Abim söyledi.”(K23), “Biliyorum, babam söyledi.” (K17) sözleriyle dile getirmiştir. Öğrenciler seçmeli dersler hakkında okulun bilgilendirmesini yeterli görmeyip farklı bilgi edinme yollarına başvurmuştur. Seçmeli dersler konusundaki bilgi eksikliğini teknolojiye ve çevrelerinden yararlanarak gideren bazı öğrencilerin yanı sıra farklı yollarla bilgi edinme imkânı olmayan öğrencilerin bu durumda nasıl bir yol izlediği bilinmemektedir. Okulun, tüm öğrencilerin aynı imkânı sahip olmadığı bilinciyle hareket ederek gerekli bilgilendirmenin yapılması hususunda hassasiyet göstermesi gerekir. Seçmeli derslerin sadece isimlerini bilen öğrenciler de bulunmaktadır. Bu konuda bir öğrenci: “Seçmeli dersleri biliyorum, fakat derslerin konularını içeriğini tam olarak bilmiyorum.”(K07) cevabını vermiştir.

Seçmeli dersleri bildiğini söyleyen öğrencilerden birisine hangi seçmeli dersleri seçtiğini sorduğumuzda, seçmeli derslerin isimlerini tam olarak söyleyemediği görülmektedir. Bu konuda öğrenci: “Benim seçtiğim dersler: Türkçe, Kur’an-ı Kerim ve Beden Eğitimi” (K20) cevabını vermiştir. Öğrenci, seçmeli dersleri hangi branş öğretmeni veriyorsa o branşın dersi olarak görmüş ve seçmeli derslerin isimlerini söyleyememiştir. Çiftçi’nin (2017: 117) yaptığı araştırmada da öğrencilerin seçmeli derslerin isimlerini tam olarak bilmediği görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin bir kısmı ise seçmeli derslerin neler olduğunu bilmemektedir. Bu konuda öğrenciler: “Bilmiyorum.” (K15), “Ailem biliyor, ben bilmiyorum.” (K21) cevabını vermiştir. Öğrencilerin girdiği seçmeli dersi bilmemesi, dersler konusunda umursamaz tavırlarını göstermektedir.

Seçmeli derslerin sayılarının artması ve alanlara ayrılmasıyla seçmeli derslerin çeşitliliği artmıştır. Çeşitliliği artan seçmeli dersler hakkında bilgi sahibi olmayan öğrencilere idare ve öğretmenler tarafından gerekli bilgilendirilmenin yapılması gerekmektedir. Yapılacak olan bu bilgilendirmenin sadece seçmeli dersler formu ile değil; aynı zamanda derslerin içeriği, konuları ve dersleri veren öğretmenler hakkında da olması gerekmektedir.

2.3.2. Din, Ahlak ve Değerler Alanında Öğrencilerin Seçtiği Dersler

Öğrencilere “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerinden seçtikleriniz var mı?” sorusunu yönelttiğimizde öğrencilerin büyük kısmının “Kur’an-ı Kerim” dersini seçtiğini en az seçilen dersin ise “Temel Dini Bilgiler” dersinin olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin din, ahlak ve değerler alanındaki

seçmeli derslerden hangilerini tercih ettiklerini gösteren tablo aşağıda yüzde ve frekans değerleriyle verilmiştir.

Tablo 2.21 Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Seçtikleri Dersler

Seçilen Dersler	Frekans	Yüzde
Kur'an-ı Kerim	15	%50
Hız. Muhammed'in Hayatı	7	%23.3
Temel Dini Bilgiler	3	%10
Kur'an-ı Kerim ve Hız. Muhammed'in Hayatı	3	%10
Hiçbirini Seçmedim.	2	%6.7
Toplam	30	%100

Tablo incelendiğinde, öğrencilerin %50'si sadece "Kur'an-ı Kerim" dersini seçerken, %23,3'ünün "Hız. Muhammed'in Hayatı" dersini, %10'unun her iki dersi de seçtiği görülmektedir. "Temel Dini Bilgiler" dersini seçenlerin oranı ise %10 dur. Din, ahlak ve değerler alanındaki derslerden hiçbirini seçmeyen öğrencilerin yüzdesi ise %6,7 olarak görülmektedir.

Seçmeli derslerin din, ahlak ve değerler alanında bulunan "Kur'an-ı Kerim" dersini seçen öğrenciler: "Kur'an-ı Kerim öğrenmeyi sevdiğim için Kur'an-ı Kerim dersini seçtim." (K13,K03,K09,K24) "Kur'an-ı Kerim dersini seçtim."(K20,K21,K12,K01,K16, K07,K10,K11,K29) "Kur'an-ı Kerim dersini seçtim, Kur'an-ı Kerim okumayı seviyorum." (K05, K28,) ifadelerini kullanmıştır. Öğrencilerin dersi sevmesinin, ders seçimlerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencinin derse olan ilgisi o dersin kalıcı ve başarılı olmasında önemli rol oynamaktadır. Kur'an-ı Kerim okumayı ve öğrenmeyi seven öğrencilerin, Kur'an-ı Kerim dersinin seçiminde etkili olduğu görülmektedir.

Hız. Muhammed'in Hayatı(Peygamberimizin Hayatı) dersini seçen öğrenciler: "Hız Muhammed'in Hayatı dersini seçtim." (K04,K14,K25,K19), "Peygamberimizi öğrenmek istediğim için Hız Muhammed'in Hayatı dersini seçtim" (K15,K23,K6,) demiştir. Öğrencilerin Hız. Muhammed'in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı) dersini seçmelerinde ilgi ve isteklerinin yanında peygamberimize duydukları sevginin etkili olduğu görülmektedir.

Din, ahlak ve değerler alanında bulunan seçmeli dersler içerisinde en az tercih edilen Temel Dini Bilgiler dersini seçen öğrenciler ise: "Temel Dini Bilgiler dersini seçtim" (K17,K08,K02) ifadesini kullanmıştır. Temel Dini Bilgiler dersinin bu denli az seçilmesinde "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" dersi ile aynı içeriğin öğretildiği düşüncesi ağır basmaktadır. Öğrencilerden birine "Neden Temel Dini Bilgiler dersini seçmedin?" sorusunu

sorduğumuzda, öğrenci: “Temel Dini Bilgiler dersini zaten Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğreniyoruz.” (K26) cevabını vermiştir. Öğrenciler ve velilerin “Temel Dini Bilgiler” dersinin içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları burada açıkça görülmektedir.

Kur’an-ı Kerim ve Hz. Muhammed’in Hayatı derslerini tercih eden öğrenciler: “Kur’an-ı Kerim ve Hz. Muhammed’in Hayatı derslerini seçtim.” (K22, K30) demiştir. Din, ahlak ve değerler alanında bulunan seçmeli dersleri tercih etmeyen öğrenciler, bu dersleri bildikleri için tercih etmediklerini söylemiştir. Kur’an-ı Kerim okumayı bildiği için seçmeli din derslerini tercih etmeyen öğrenci: “Kur’an-ı Kerim okumayı biliyorum, bilmediğim, eksik olduğum başka dersleri öğrenmek için bu dersi seçmedim”.(K27) ifadesini kullanmıştır. Kur’an-ı Kerim dersinde sadece Kur’an-ı Kerim okumanın öğretildiğini düşünen öğrenci, bu dersin içeriğini tam olarak bilmediğini de göstermiştir. Kur’an-ı Kerim dersinde tecvid kurallarının öğretimi, bazı surelerinin anlamlarının öğretimi, kıssaların öğretimi ve bazı sure ezberleri de yer almaktadır.

Seçmeli dersleri tercih ederken sınav kaygısı ile tercih yapan öğrenci de bulunmaktadır. Bu konuda öğrenci: “Yazın kuran kursuna gidiyorum orada bu dersleri öğrendiğim için sınavlarda daha fazla soru çıkan dersleri tercih ettim” (K18) ifadesini kullanmıştır. “Hz. Muhammed’in Hayatı”, “Kur’an-ı Kerim” ve “Temel Dini Bilgiler” derslerini seçmeyen öğrencilerin 8. Sınıf öğrencileri olduğu, 7. ve 8. Sınıflarda bu derslere ilginin azaldığı, velilerin de etkisiyle sınava yönelik seçmeli derslerin seçildiği görülmektedir. Öğretmen ve idarecilerle yaptığımız araştırmamızda ortaokul son sınıf öğrencilerinin, din, ahlak ve değerler alanındaki dersleri daha az tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin seçmeli din derslerini tercih etmemelerinde sınava yönelik bir eğitim anlayışının etkileri görülmektedir.

2.3.3. Öğrencilerin Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Dersleri Tercih Nedenleri

Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin neden seçildiği ve seçilmeyi etkileyen nedenlerin araştırıldığı bu bölümde, iki soru tek başlık altında değerlendirilmiştir. İlk olarak öğrencilerin din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli dersleri seçme nedenleri, ardından da ailenin seçmeli dersler üzerindeki etkisi ele alınmıştır.

Öğrencilerin; din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerden beklentilerini belirlemek için öğrencilere: “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerini seçme nedenleriniz nelerdir?” sorusunu yönelttik. Verilen cevaplara

bakıldığından seçmeli din derslerinin tercih edilmesinde öğrencilerin ilgi ve isteklerinin etkin rol oynadığı görülmüştür.

Öğrencilerin “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” derslerini seçme nedenleri ve verdikleri cevaplar aşağıdaki tabloda frekans ve yüzdeleri ile gösterilmektedir.

Tablo 2.22 Öğrencilerin Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Dersleri Seçme Nedenleri

Öğrenci Cevapları	Frekans	Yüzde
Kendi İlgi ve Merakım	3	%10.7
Ailemin İsteği	2	%7.2
Dersi Seviyorum	3	%10.7
Kur’an-ı Kerim Öğrenmek İstiyorum	11	%39.2
Kur’an-ı Kerim’i Güzel Okumak İçin	3	%10.7
Peygamberimizin Hayatını Öğrenmek İstiyorum	6	%21.5
Toplam	28	%100

Araştırmaya katılan öğrencilerin %39,2’si din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli dersleri tercih etmelerinin nedeni olarak Kur’an-ı Kerim’i öğrenmeyi istemelerinin etkili olduğunu belirtmiştir. Bu konuda öğrenciler: “Kur’an-ı Kerim öğrenmek istiyorum.” (K01,K04,K09,K14,K21, K24, K30, K06,K20) cevabını vermiştir. Aynı zamanda yazın farklı nedenlerle Kur’an kurslarına gidemeyen öğrencilerin de Kur’an-ı Kerim öğrenmek için bu dersleri seçtiği görülmektedir. Bu konuda bir öğrenci: “Yazın kurslara gitmiyorum, Kur’an-ı Kerim öğrenmeyi istiyorum, onun için bu dersi seçtim.” (K17,K13) cevabını vermiştir. Bazı öğrencilerin tatilde Kur’an kurslarına giderek başladıkları “Kur’an-ı Kerim” öğrenim süreçleri, ailevi nedenlerden veya yazın açılan diğer kurslar sebebiyle kesintiye uğramaktadır. Bazı öğrenciler ise ailelerine yardım etmek zorunda kaldıkları için Kur’an kurslarına gidemediklerini belirtmiştir. Öğrencilerin Kur’an-ı Kerim eğitimlerini okul saatleri içerisinde almak istemeleri, Kur’an-ı Kerim öğrenmeye duyulan ihtiyacı da göstermektedir.

Kur’an-ı Kerim’in İslam dininin ana kaynağı olduğunun farkında olan bir öğrenci: “Dinimizi öğrenmek için Kur’an-ı Kerim dersini seçtim.” (K07) cevabını vermiştir. Bir bilgiyi asıl kaynağından öğrenmek en sağlıklı ve en doğrusu olarak kabul edilir. Öğrenci, İslam dinini öğrenmek için Kur’an-ı Kerim’i öğrenmek ve Kur’an-ı Kerim’i anlamak gerektiğini belirtmiştir. Bunun yanında öğrencilerden “Kur’an-ı Kerim” okumayı bildiği halde bu dersi seçen çünkü bu ders ile Kur’an-ı Kerim’i güzel okumayı amaçlayan öğrenciler de bulunmaktadır. Öğrenciler bu konuda: “Tecvidli Kur’an-ı Kerim okumak için bu dersi seçiyorum.” (K05,K22), “Kur’an-ı Kerim’i daha güzel okumak için bu dersi seçiyorum.” (K23) ifadelerini kullanmıştır. Bu durum, öğrencilerin dersin içeriğini bildiğini, kendisini bu

alanda geliştirmek ve ilgi duyduğu alanda derinlemesine bilgi sahibi olmak amacı ile Kur'an-ı Kerim dersini tercih ettiğini göstermektedir. Bunlara ek olarak bir öğrenci de Kur'an-ı Kerim okumayı sevdiği için bu dersi seçtiğini: “Kur'an-ı Kerim okumayı sevdiğim için bu dersi aldım.” (K12) cümlesiyle dile getirmiştir.

Hız. Muhammed'in Hayatı dersini tercih eden öğrenciler, peygamberimizin hayatını merak ettiklerini ve peygamberimizin yaşamını öğrenmek istediklerini belirtmiştir. Bu konuda öğrenciler: “Peygamberimizin hayatını öğrenmek istediğim için bu dersi seçtim.” (K25, K16, K08), “Peygamberimizi öğrenmek istiyorum.” (K19), “Peygamberimiz hakkında bilgi sahibi olmak için bu dersi seçtim.” (K26,K3) cevabını vermiştir. Peygamberimizi tanımak isteyen öğrencilerin, ilgi, istek ve ihtiyaçları doğrultusunda “Hız. Muhammed'in Hayatı” dersini tercih ettikleri görölmektedir.

İslam dinini öğrenmek isteyen, merak eden bazı öğrenciler: “Dini dersleri seviyorum, onun için seçtim.”(K10), “İslam'ın geçmişten günümüze kadar durumunu, temel dini bilgileri öğrenmek için seçtim.”(K15)cevabını vermişlerdir. Seçmeli derslerin amacı, öğrencinin ilgi duyduğu alanda kendini geliştirmesine, derinlemesine bilgi sahibi olmasına olanak sağlamaktır. Öğrencilerin İslam dini hakkında kendilerini geliştirerek daha detay bilgilere ulaşmak için seçmeli din derslerini tercih etmesi, seçmeli derslerin amaçlarına ulaşıldığını göstermektedir.

Seçmeli derslerin seçiminde aile, büyük öneme sahiptir. Seçilen derslerin altına imza atarak kimi zaman belirleyici rol üstlenen aile, kimi zaman yönlendirici rol üstlenmektedir. Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin seçilmesinde veya seçildikten sonraki süreçte ailenin önemli etkisi olmuştur. Dini bilgileri öğrenmeyi seven ve yaptığı seçim sonucunda ailesinin de desteğini alan bir öğrenci: “Dini bilgileri öğrenmeyi seviyorum, ailem bu dersi seçtiğime sevindi. Sevaba gireriz dediler.”(K11) ifadesini kullanmıştır. Burada aile, öğrencinin seçiminden sonra öğrenciyi derse karşı motive etmiştir. Bunun yanında din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin tercihinde etkili olan aileler de bulunmaktadır. Bu konuda öğrencilerin cevapları aşağıda verilmiştir:

“Ailem, Kur'an-ı Kerim dersini seçmeni isteriz, Kur'an-ı Kerim öğrenirsen bizlere de öğretirsin, arkamızdan bize Kur'an-ı Kerim okursun. Bu dersi seçmeni isteriz dediler.” (K02), “Babam Hız. Muhammed'in Hayatı ve Kur'an-ı Kerim derslerini seçmemi istedi, Kur'an-ı Kerim okumanın sevap olduğunu, Müslümanların okuyup öğrenmesi gereken bir ders olduğunu, bu dersi seçersem çok sevineceğini, beraber okuyabileceğimizi söyledi.” (K29).

Ailelerin din, ahlak ve değerler alanında bulunan seçmeli Kur'an-ı Kerim dersine çocuklarını yönlendirmeleri Kur'an-ı Kerim okumaya verdikleri önemi göstermektedir.

Ailenin “...bizlere de öğretirsin, arkamızdan bize Kur’an-ı Kerim okursun”(K02) sözü Kur’an-ı Kerim öğrenen çocukların, kendilerine de faydası olacağını düşündüklerini göstermektedir. Nitekim Sehl b.Muaz el Cühenî'nin, babası Muaz'dan rivayet edilen bir hadis-i şerifte de Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

“Kur’anı Kerim’i okuyan ve hükümleriyle amel edenin anne ve babasına kıyamet günü bir taç giydirilir ki, bu tacın ışığı güneşi evlerimizin içinde farz etseniz dünya evlerindeki güneş ışığından daha güzeldir. O hâlde Kur’an-ı Kerim’i bizzat öğrenen hakkında ne düşünürsünüz? (Onun sevabını da siz takdir ediniz.)”(Ebû Davud, 1/567).

Bu hadis-i şerifte de görülmektedir ki “Kur’an-ı Kerim” öğrenen bir çocuğa sahip olmak, aileler için büyük önem taşımaktadır. Bu konuda ailelerinin yol göstericiliğine başvuran öğrenciler, hem kendileri için hem de aileleri için iyi olanı yaptıklarını düşünmektedir.

Bu sonuçlar çerçevesinde öğrencilerin; din, ahlak ve değerler alanındaki ders seçimlerine ailelerinin etkisini görmek için “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerinin seçiminde ailenizin etkisi oldu mu?” sorusunu yönelttik. Soruya verilen cevaplar incelendiğinde üç görüşün öne çıktığı görülmektedir. Bunlardan ilki tamamen öğrencilerin seçimine bırakılan seçmeli ders, ikincisi ailenin destekleyici ve yönlendirici etkisi ile ilgili seçmeli ders, üçüncüsü ise tamamen ailenin isteğiyle tercih edilen seçmeli ders olarak karşımıza çıkmaktadır. Aşağıdaki tabloda “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” derslerinin seçiminde ailenin etkisi frekans ve yüzde olarak gösterilmektedir.

Tablo 2.23 Seçmeli Derslerde Aile Etkisi

Öğrenci Cevapları	Frekans	Yüzde
Ben Seçtim Ailemin Etkisi Yok	16	%57.2
Ailemle Beraber Seçtik, ailem yönlendirdi	10	%35.7
Ailem Seçti	2	%7.1
Toplam	28	%100

Tablo2.23’e bakıldığında “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” derslerinin seçiminde öğrencinin isteği daha ağır basmaktadır. Öğrencilerin %57,2’si ailelerinin ders seçiminde etkili olmadığını söylerken, %7,1’i ailelerinin etkili olduğunu söylemiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerden %35,7’si ise ailesiyle dayanışma içerisinde dersleri tercih ettiklerini söylemiştir.

Tamamen öğrencilerin seçimine bırakılan bir seçmeli ders olarak baktığımızda, ailenin etkisinin ya hiç olmadığı ya da öğrencinin isteğinin daha baskın olduğu görülmektedir. Bu konuda öğrenciler şu ifadeleri kullanmıştır:

“Hayır, ailemin etkisi olmadı.”(K30,K23,K25,K5), “Ailemin etkisi olmadı, ben seçtim.”(K07,K01), “Babam, sen ne istersen onu seç dedi.”(K2), “Sen istediğini seç dediler.” (K29,K12), “Bana bıraktılar, ben seçtim.” (K19), “Ben seçtim.” (K26,K13), “Dersleri ben seçtim ailem karışmadı.” (K16), “Sen ne istiyorsan onu seç dediler.” (K20).

Ailelerin seçmeli ders tercihlerini çocuklarının inisiyatifine bıraktığı görülmektedir. Öğrenciye dersleri seçme imkânı tanımanın ne derece doğru olduğu tartışma konusu olsa da öğrencilerin kendi istekleriyle ders tercihinde bulunmalarının, derse olan ilgi, istek ve tutumlarını olumlu yönde etkileyeceği kanaatindeyiz. Çocuklarına, özgür iradeleriyle seçme hakkı tanıyan velilerin yanında ilgisiz davranan veliler de bulunmaktadır. Öğrenciler bu konuda: “Biz anlamayız, sen seç dediler.” (K14), “Babam, beni uğraştırma, sen seç dedi.” (K21) ifadesini kullanmıştır. Öğrencilerin verdiği bu cevaplar velilerin seçmeli dersler konusundaki ilgisizliğini gözler önüne sermektedir. Yoğun iş temposuyla çalışan velilerin çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenemediği derslerin seçimi konusunda da karşımıza çıkmaktadır.

Seçmeli dersler konusunda ailenin destekleyici ve yönlendirici etkisine baktığımızda, öğrencilerin cevaplarının iki farklı başlık etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Bunlardan ilki aile ve öğrencinin beraber karar verdiği seçmeli dersler, ikincisi velinin belirli dersler arasından öğrenciye tercih hakkı tanıdığı seçmeli derslerdir. Ailesiyle beraber seçmeli dersleri belirlediğini söyleyen öğrenciler: “Ailemle beraber konuştuk ve beraber seçtik.” (K08,K11,K28,K15,K3) ifadelerini kullanmıştır. Bir başka öğrenci ise derse giren öğretmene göre ailesiyle beraber karar verdiğini belirtmiştir. Bu konuda öğrenci: “Derslere hangi öğretmenin girdiğini sordular, ona göre beraber seçtik.” (K17) demiştir. Öğretmenin veli ile olan ilişkisinin ve velilerin öğretmene karşı gözlemlerinin seçmeli derslerin tercihinde etkili olduğu açıkça görülmektedir.

Çocuğunun seçeceği dersleri belirleyerek onlar arasından tercih yapma imkânı tanıyan veliler de bulunmaktadır. Öğrenciler bu konuda, “Babam seçmem gereken dersleri söyledi, ben de ona göre tercih yaptım.” (K22), “Ailem bazı dersler önerdi, ben aralarından seçtim.” (K04) demiştir. Bu ders seçimi ile hem öğrenciye seçme hakkı tanınmış hem de seçmesi gereken derslere yönlendirme yapılmıştır. Çocuğunun seçtiği derslere bakıp çocuğunu yönlendiren aileler de bulunmaktadır. Ailelerin, özellikle küçük yaştaki çocuklarının seçmeli ders tercihlerinde etkili olduğu görülmektedir. Öğrenciler bu konuda “Ben Beden Eğitimi dersi seçmişim. Ailem, okul derslerine yarar dersler seç, dedi”.(K09), “Annem seçmeli

derslere baktı, sınava yönelik dersleri seçmemi istedi”. (K06) ifadelerini kullanmıştır. Aile seçmeli dersler konusunda çocuklarını yönlendirmiş, kendisine göre yararlı gördüğü dersleri tercih etmesini istemiştir. Velinin daha yararlı olarak gördüğü dersler ile okul başarısına etki edecek dersleri işaret etmesi, sınava yönelik bir eğitim anlayışının sonucudur. Alanda yapılan araştırmalarda da bizim bulgularımızı destekler niteliktedir. Çiftçi'nin (2017:180) araştırmasında öğretmenlere göre velilerin seçmeli dersleri tercih etmesinde önemli etken akademik başarıdır. Velilerin son sınıfta özellikle sınava yönelik seçmeli dersler seçtiği görülmektedir.

Öğrencilerden kendi istekleri dışında ailesinin yönlendirmesine binaen ders seçimi yapan öğrenciler de bulunmaktadır. Ailesinin isteğiyle ders seçen öğrenciler bunu “Ailem seçti.” (K10), “Babam seçti.” (K24) ifadeleriyle izah etmiştir. Bu ifadelere bakılırsa öğrenciler dersi seçenin kendisi olmadığını, ailesinin bu dersi seçtiğini ifade ederek, seçilen derslerden hoşnut olmadıklarını belirtmektedir. Öğrencinin dersi zorla alıyormuş hissine kapılması, derse olan tutumunu da doğal olarak etkilemiştir.

Genel olarak bakıldığında öğrencilerin seçmeli din derslerini tercih etmelerinde kendi ilgi ve isteklerinin etkin rol oynadığı görülmektedir. Öğrencilerin ders seçiminde özgür iradeleriyle hareket ettiği ve karar verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden %57,2'si seçmeli din derslerini kendilerinin tercih ettiğini söylemiştir. Alandaki diğer çalışmalar da bizim bulgularımızı destekler niteliktedir. Bahçekapılı'nın (2013: 73) araştırmasında lise öğrencilerinin tercihlerini büyük oranda kendilerinin gerçekleştirdiği, ortaokulda ailelerin teşvik ve desteklerinin liseye göre daha fazla olduğu görülmektedir. Acuner'in(2016:858) incelemesinde ise öğrencilerin seçmeli ders tercihlerinde büyük oranda kendi istek ve meraklarının etkili olduğu görülmektedir. Araştırmada %62.03'lük bir oranla öğrencilerin “Kendi ilgi ve merakı” maddesini tercih ettiği görülürken %27.27'lik bir oran ile “Ailemin İsteği” maddesini tercih ettiği sonucu çıkmıştır. Meydan'ın (2013:234) çalışmasında ise öğrencilerin %69,7'sinin kendi ilgi ve isteğiyle, %15'inin ise aile yönlendirmesiyle dersi tercih ettikleri görülmektedir. Köse (2018:36) ise öğrencilerin %59.8'i seçmeli din derslerini kendilerinin tercih ettiği, %22.5'i ise ailesinin tercih ettiği sonucuna ulaşmıştır.

2.3.4. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin İçeriği Hakkında Öğrencilerin Görüşleri

Bu bölümde; seçmeli derslerin din, ahlak ve değerler alanında bulunan “Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” derslerinin içeriği, konuları ve ders kitapları hakkında, seçmeli derslerin muhatabı olan öğrencilerin eleştiri ve önerilerine yer

verilmiştir. Eleştiri ve önerilerini dile getirmeleri için öğrencilere: “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerinin içeriğini, konularını beğeniyor musunuz?” sorusunu yönelttik. Öğrencilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde üç görüşün öne çıktığı görülmektedir. Birinci görüşte ders içeriğinin daha ilgi çekici hale getirilmesi ve etkinliklerin artırılmasını isteyen öğrenciler yer almaktadır. İkinci görüşte içerik, konular ve ders kitaplarının istenilen düzeyde olduğu söyleyen öğrenciler yer almaktadır. Üçüncü görüşte ise Kur’an-ı Kerim dersinin içeriği ve konularının sadeleştirilmesini isteyen öğrenciler yer almaktadır. Aşağıdaki tabloda öğrencilerin görüşleri frekans ve yüzdelik olarak gösterilmiştir.

Tablo 2.24 Öğrencilere Göre Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Derslerin İçeriği

Öğrenci Görüşleri	Frekans	Yüzde
Konular Daha İlgi Çekici Olmalı, Etkinlikler Artırılmalı	15	%53.5
Müfredatı Yeterli Buluyorum	8	%28.5
Kur’an-ı Kerim Dersinin Konuları Yoğun	5	%17.9
Toplam	28	%100

Yukarıdaki tablo incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerden %53,3’ü ders konularının daha ilgi çekici olmasını ve etkinliklerin artırılmasını istemiştir. Öğrencilerin %28,5’i ise ders konularını ve içeriği beğenmiş, %17,9’u da Kur’an-ı Kerim dersinin konularının sadeleştirilmesini talep etmiştir.

Araştırmaya katılan öğrenciler genel olarak derslerin daha eğlenceli hale getirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu konuda öğrenciler: “Hz. Muhammed’in Hayatı dersi daha eğlenceli işlenmeli.” (K1,K22), “Derslerde drama falan yapsak daha güzel olur.” (K29), “Dersin konularını daha eğlenceli yapsalar iyi olur. İki konu zor, bir konu eğlenceli olsa daha güzel olur” (K03) ifadelerini kullanmıştır. Öğrenciler derslerin eğlenceli geçmesiyle alakalı olarak drama ifadesini kullanarak daha önce yaptıkları drama etkinliklerini bu derslerde de yapmak istediklerini belirtmişlerdir. Bazı öğrenciler ise ders kitaplarının daha eğlenceli hale getirilmesini ve çalışma kitabı verilmesini istemiştir. Bu durumu öğrenciler: “Derslerde çalışma kitabımız olsa bence güzel olur, diğer derslerde var.” (K08), “Kitaplarda bulmaca falan çok az, bence bulmaca falan olsa çok eğlenceli ve güzel olur.”(K13) cümleleriyle ifade etmiştir. Derslerde başarının ve ilginin artması için ders kitaplarının cazip hale getirilmesi gerekir. Ders kitapları ek kaynağa ihtiyaç duyulmayacak şekilde düzenlenmeli, hedef kitlenin gereksinimleri göz önüne alınarak içeriği zenginleştirilmelidir.

Öğrencilerin görüşlerini ders bazında değerlendirecek olursak özellikle Kur'an-ı Kerim dersinin yoğunluğu ve zaman yetersizliği ile ilgili ifadeler öne çıkmaktadır. Bu düşüncede olduğunu söyleyen öğrenciler: “Kur'an-ı Kerim dersi çok zor, kolaylaştırılmalı.” (K07,K10), “Kur'an-ı Kerim dersi konuları çok fazla, bir yandan Kur'an-ı Kerim okuyoruz, bir yandan da tecvit görüyoruz; evde zorlanıyorum.” (K19) ifadelerini kullanmıştır. Bir başka öğrenci ise Kur'an-ı Kerim dersinde zorlandığını “Kur'an-ı Kerim dersinde çok çalışmak gerekiyor.” (K25) cümlesiyle dile getirmiştir. Öğretmenler ile yaptığımız araştırmamızda da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Kanaatimizce öğretmen ve öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersini zor ve yoğun olarak nitelendirmeleri, ders kazanımlarının öğrenci seviyesine göre olmaması ve öğrencilerin gerekli tekrara zaman ayırmamasından kaynaklanmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerden bir tanesi Kur'an-ı Kerim dersinin haftalık ders saatinin yeterli gelmediğini şu sözlerle dile getirmiştir:

“Kur'an-ı Kerim ders saatleri artırılması gerekiyor. Bazen bana sıra gelmeden ders bitiyor. Öğretmenimiz konu anlatıyor sonra okutmaya geçiyor. Sınıf mevcudumuz fazla olduğu için her öğrenciye sıra gelmiyor. Elif-ba okuyanları okuturken zil çalıyor, Kur'an-ı Kerim okuyanlar sonraki haftaya kalıyor.” (K04).

Derslerin konuları bakımından yoğun olmasından dolayı her hafta başka bir konu anlatılırken bir yandan da öğrencilerin okumaları dinlenmektedir. Durum böyle olunca sınıf mevcudu fazla olan sınıflarda her öğrencinin okuma imkânı bulamadığı görülmektedir. Kur'an-ı Kerim dersinin içeriği ve konularına beğenen öğrenciler de bulunmaktadır. Bu konuda öğrenciler: “Kur'an-ı Kerim dersinin içeriği çok güzel, bize çok faydalı oluyor.” (K21), “Bence konular falan güzel, sıkılmadan dersi dinliyorum.” (K17) demiştir. Kur'an-ı Kerim dersinin görsel ve işitsel materyallerle desteklenmesi gerektiğini, kıssaları beğendiklerini söyleyen öğrenciler de bulunmaktadır. Bu konuda öğrenciler: “Kur'an-ı Kerim dersinde peygamberlerin çizgi filmlerini seyrettik, çok güzeldi.” (K16), “Kur'an-ı Kerim dersindeki kıssalar çok güzel, bence daha çok yer verilmeli. Daha çok video olmalı.” (K14,K23,K9,K28) ifadelerini kullanmıştır. Öğrencilerin özellikle Kur'an-ı Kerim dersindeki kıssalar bölümünü çok beğendikleri, bu ünitelerde ilgili ve istekli oldukları görülmektedir

Hz. Muhammed'in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı) dersinin içeriğini ve konuları hakkında genel olarak öğrencilerin memnun oldukları, peygamberimiz dönemindeki olaylara daha fazla yer verilmesini istedikleri, görsel ve işitsel materyallerle dersin zenginleştirilmesini istedikleri anlaşılmaktadır. Hz. Muhammed'in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı) dersinin konularını beğenen öğrencilerin cevapları aşağıda verilmiştir:

“Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı)” dersinin müfredatını, konularını beğenen öğrenciler: “ Peygamberimizin hayatı dersinin konuları çok güzel”(K5,K12,K26), “ Peygamberimizi çok merak ediyordum, çocukluğu ve gençliği ile ilgili konuları seviyorum”(K02), “Peygamberimizin başından geçen olayları dinlemeyi seviyorum”(K6).

Peygamberimizin hayatını merak eden öğrencilerin bu dersin konularına ilgi duyduğu da gözlemlenmiştir. Alanda yapılan araştırmalarda bizim bulgularımızı destekler niteliktedir. Bahçekapılı’nın (2013: 121-122) araştırmasında öğrencilerin: “Hz. Muhammed’in Hayatı” dersini sevdikleri ve dersin konularını cazip buldukları görülmektedir. Bunun yanında “Hz. Muhammed’in Hayatı” dersinde görsel materyallere daha çok yer verilmesini isteyen öğrenciler de bulunmaktadır. Bu konuda öğrencilerin görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Ders de peygamberimizi anlatan çizgi film ve filmler izliyoruz. Bu filmler beni çok etkiliyor, keşke konularda daha çok film izleme şansımız olsa.” (K30), “Hz. Muhammed’in Hayatı dersinde Peygamberimizin hayatını izledik çok güzeldi. Bence sinema şeklinde konular anlatılsa daha güzel olur.” (K01).

Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı) dersinde görsel materyallere daha çok yer verilmesini isteyen öğrenciler, izlediklerinin kendilerini etkilediğini ve kalıcı olduğunu belirtmiştir. Çoklu öğrenme ortamı oluşturulması açısından önemli olan görsel materyaller, kalıcı öğrenmeler ve verimli ders işlenmesi içinde gereklilik arz etmektedir.

Temel Dini Bilgiler dersinin konularını ve içeriğini beğenen ya da beğenmeyen öğrenciler bulunmaktadır. Temel Dini Bilgiler dersinin içeriğinden memnun olmayan öğrenciler: “Temel dini bilgiler dersinde çok sıkılıyorum”(K24,K15) ifadesini kullanırken, memnun olan öğrenci: “Temel dini bilgiler dersinde öğrendiklerimiz çok yararlı, namaz, abdest, iman gibi konuları seviyorum” (K20)ifadesini kullanmıştır. Bir öğrenci konuları ilgi çekici ve yararlı bulurken bazı öğrenciler konuların ilgi çekici olmadığını belirtmiştir. Temel dini bilgiler dersinin “islam-2”bölümünde yer alan namaz, abdest, oruç gibi üniteler günlük yaşam ile ilişkilendirilerek öğrencilerin derse olan tutumunu değiştirirken, “islam-1” bölümünde yer alan iman esasları üniteleri öğrenciler için sıkıcı gelmektedir.

2.3.5. Öğrencilerin Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerde Karşılaştığı Problemler

Araştırmaya katılan öğrencilerin, seçmeli din derslerinde yaşadıkları problemleri ifade etmeleri için öğrencilere: “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerinde herhangi bir zorlukla karşılaştınız mı?” sorusunu yönelttik. Öğrencilerin verdiği cevaplara bakıldığında, özellikle “Kur’an-ı Kerim” dersiyle alakalı “cüz ihtiyacı, abdest

almada yaşanan sıkıntılar “ gibi bazı zorlukları ifade etmişlerdir. Hz. Muhammed’in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler dersleriyle ilgili olarak da sadece ders kitabı eksikliğini belirtmişlerdir.

Aşağıdaki tabloda “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” derslerinde öğrencilerin karşılaştığı problemler frekans ve yüzde olarak gösterilmektedir.

Tablo 2.25 Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Dersler De Öğrencilerin Karşılaştığı Problemler

Öğrencilerin Cevapları	Frekans	Yüzde
Cüz İhtiyacı	8	%28,6
Abdest Almada Yaşanılan Sıkıntılar	6	%21,4
Ders Kitabı Gelmedi	4	%14,2
Kur’an-ı Kerim Dersi Zor	4	%14,2
Öğretmen İhtiyacı	3	%10,7
Sınıf Kalabalık	3	%10,7
Toplam	28	%100

Tablodaki veriler incelendiğinde öğrencilerin %28,6’sı Kur’an-ı Kerim derslerinde elif-ba ihtiyacı olduğunu, %21,4’ü Kur’an-ı Kerim derslerinde abdest almada zorlandıklarını, %14,2’si ders kitaplarının geç geldiği veya hiç gelmediğini, %14,2’si ise Kur’an-ı Kerim derslerinde zorlandıklarını söylemiştir. Öğrencilerden %10,7’si alanda yeterliliğe sahip olmayan veya geçici süreliğine görevlendirilen öğretmenlerin olmasından, %10,7’si sınıflarının kalabalık olmasından rahatsız olmaktadır.

Kur’an-ı Kerim dersinde karşılaşılan problemlerden ilki, sadece 5. Sınıf “Kur’an-ı Kerim” ders kitabının içerisinde yer alan “Elif-ba cüzünün temini konusunda yaşanan sıkıntılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda öğrenciler:“Elif-ba bulamadık.” (K01,K13), “Kur’an-ı Kerim harflerini öğrenme kitabı yok.” (K03,K28), “Elif-ba olmadığı için zorlandık.” (K21), “Elif-ba yok.” (K14,K17) ifadelerini kullanmıştır. Kur’an-ı Kerim seçmeli dersi, ortaokulların tüm kademesinde tercih edilmesine rağmen sadece beşinci sınıfların müfredatında “Kur’an-ı Kerim Okumaya Giriş” ünitesi yer almaktadır. Diğer sınıflarda ilk defa tercih eden öğrenciler Kur’an-ı Kerim harflerini öğrenmek için yardımcı bir kaynağa ihtiyaç duymaktadır. Araştırmaya katılan öğrenciler bu ihtiyacın giderilmesi gerektiğini söylemiştir. Çiftçi’nin (2017:253) araştırmasında da Kur’an-ı Kerim dersinde elif-ba ihtiyacının giderilmesi gerektiği belirtilmiştir. Kur’an-ı Kerim dersinde karşılaşılan problemlerden bir diğeri de öğrencilerin Kur’an-ı Kerim dersinde zorlanmaları olarak görülmektedir. Bu konuda öğrenciler: “Kur’an-ı Kerim dersi çok zor.” (K12,K16), “Kur’an-ı Kerim öğrenmek zor.” (K08,K20) ifadelerini kullanmıştır. Öğrencilerin Kur’an-ı Kerim

dersini zor gördükleri için tercih etmediği, öğretmenlerle yaptığımız araştırmamızda da karşımıza çıkmıştır. Öğrencilerden bir kısmı ise Kur'an-ı Kerim okumak için abdest alma hususunda sıkıntılar yaşadığını söylemiştir. Öğrenciler bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır:

“Kur'an-ı Kerim dersinde abdest almada sıkıntı yaşıyorum.” (K02, K25), “Kur'an-ı Kerim dersleri ilk saatler olsa evden abdest alıp gelsem iyi olacak, okulda abdest almak zor ve lavabolar da temiz değil.” (K24,K29) “Kur'an-ı Kerim dersi için abdest almada zorlanıyorum.”(K10) “Abdest alacak temiz ortam yok, çoğumuz abdestsiz derse giriyoruz, bazen bir kişi tüm Kur'an-ı Kerimleri açıyor.”(K15).

Kur'an-ı Kerim dersinde karşılaşılan problemlerden biri de abdest alma hususundadır. Bu problemin giderilmesi için Kur'an-ı Kerim dersleri sabah ilk saatlere alınarak öğrencilerin Kur'an-ı Kerim dersi için evden abdest alıp gelmesi sağlanabileceği gibi öğrenciler için okullarda uygun ortam ve temiz lavabolar da hazırlanabilir.

Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerde karşılaşılan problemlerden birisi de sınıfların kalabalık olmasıdır. Bu konuda öğrenciler: “Sınıf sayımız çok fazla sıra bize gelmiyor.” (K11, K19, K23) demiştir. Öğrenciler sınıf mevcudunun fazla olmasından dolayı sıkıntılar yaşadığını, özellikle Kur'an-ı Kerim dersinde kendilerine sıra gelmediğini söylemiştir. Alanda yapılan araştırmalar da bizim bulgularımızı destekler niteliktedir. Çiftçi'nin (2017: 139) araştırmasında öğrencilerin sınıf mevcudundan dolayı Kur'an-ı Kerim dersinde zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerden, öğretmen ihtiyacından dolayı derslerin tam olarak işlenemediğini söyleyenler de bulunmaktadır. Bu konuda öğrenciler: “Sürekli öğretmen değişiyor.” (K05,K30), “Ders öğretmenimiz yok farklı branş öğretmenleri derslerimize giriyor.” (K06) ifadelerini dile getirmişlerdir. Öğretmen ihtiyacı veli ve yöneticilerimizle yaptığımız araştırmamızda karşılaşılan problemlerden biridir. Alanda yeterliliğe sahip olmayan veya geçici süreliğine görevlendirilen öğretmenler, seçmeli din derslerinde karşılaşılan problemlerden biri olarak görülmektedir.

Karşılaşılan problemlerden biri de, ders kitaplarının temini hususundadır. Bu konuda öğrenciler: “Kur'an-ı Kerim ders kitabımız yok.” (K09,K04), “Hz. Muhammed'in Hayatı ders kitabımız yok”.(K7), “Temel Dini Bilgiler ders kitabımız yok.” (K26) ifadelerini kullanmıştır. Ders kitapları olmadan evde ders çalışmakta zorlanan öğrenciler, ders kitaplarının temini konusunda gerekli çalışmaların yapılmasını istemiştir. Eğitimde önemli bir kaynak olan ders kitapları, öğrencinin dersi tekrar etmesine ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesine imkân tanıdığı gibi dersin düzenli ve verimli işlenmesini de sağlar. Ders kitabının olmaması haricinde, “Hz. Muhammed'in Hayatı” ve “Temel Dini Bilgiler” derslerinde herhangi bir problem belirtilmemiştir.

2.3.6. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Dersler Hakkında Öğrencilerin Önerileri

Din, ahlak ve değerler alanında bulunan seçmeli derslerin verimliliğini artırmak ve bu derslerde yaşanan aksaklıkların giderilmesi için öğrencilere: “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerinin daha iyi işlenmesi için ne önerirsiniz?” sorusunu yönelttik. Araştırmaya katılan öğrencilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, derslerde karşılaştıkları problemlere çözüm önerileri getirdikleri görülmektedir.

Öğrencilerin din, ahlak ve değerler alanındaki derslerde karşılaştıkları problemlere çözüm önerilerinden ilki abdest alma hususundadır. Öğrenciler, Kur’an-ı Kerim derslerinin ilk saatlere alınmasıyla evde abdest alıp okula gelebileceklerini belirtmiştir. Bu konuda öğrencilerin önerileri aşağıda verilmiştir:

“Kur’an-ı Kerim dersleri sabah ilk saatler olsa güzel olur. Okulda abdest alma konusunda sıkıntılar yaşıyoruz. Abdest alacağımız yerler ya hijyenik değil ya da çok kalabalık oluyor. Evde abdest alıp gelsek daha iyi olur.” (K29), “Kur’an-ı Kerim dersleri ilk saatler olsa evden abdest alıp gelsem iyi olacak, okulda abdest almak zor ve lavabolar da temiz değil.” (K24,K04,K15,K17).

Öğrencilerin Kur’an-ı Kerim dersi için abdest alma ihtiyaçları, okulların imkânlarına bağlı olarak değişiklik gösterse de, Kur’an-ı Kerim dersinin ilk saatlere alınmasıyla da çözüm üretilebilecektir. Yine Kur’an-ı Kerim dersinde karşılaşılan problemlerden biri olan zaman yetersizliği konusunda öğrenciler, ders saatlerinin artırılmasını istemişlerdir: “Dersler hemen bitiveriyor. Kur’an-ı Kerim dersinde sınıfımızda çok öğrenci var. Bir kısmı okurken bir kısmı okuyamıyor. Bazen çok çalışıyorum ama bana sıra gelmiyor, zil çalıyor.” (K23), “Derslerde zaman yetmiyor. Derslerin saatleri artırılabilir.” (K11,K25,K30,K13) demiştir. Öğrencilerle birebir ilgilenmenin gerektiği Kur’an-ı Kerim gibi derslerde zamanın, sınıf sayısına bağlı olarak yeterli gelmediği öğretmenlerle yaptığımız araştırmamızda da tespit edilmiştir. Bir diğer husus ise Kur’an-ı Kerim derslerinde elif-ba cüzüne ihtiyaç duyulmasıdır. Bu konuda öğrenciler: “Kur’an-ı Kerim dersi için bir de elif-ba verseler iyi olur.” (K26,K6,K2), “Elif cüzü de verilmeli.”(K14,K28,K9) demiştir. Sadece 5. Sınıfların seçmeli Kur’an-ı Kerim ders kitabında yer alan elif-ba kısmı, her sınıfta yardımcı bir kaynak olarak verilebilir. Bir öğrenci de ders kitaplarının yanında yardımcı kaynaklara ihtiyaç duyduklarını, farklı derslerde verilen çalışma kitaplarının bu dersler için de olmasını istemiştir. Bu konuda bir öğrenci şöyle bir ifade de bulunmuştur: “Derslerde yardımcı kitaplar olsa. Çalışma kitapları, diğer derslerde var. Bulmaca ve soruların yer aldığı kitaplar daha eğlenceli oluyor. Öğretmenimiz bizlere kâğıtlar veriyor ama çalışma kitabı olsa daha iyi olur.” (K07) Materyal çeşitliliği ve zengin içerik açısından önemli olan çalışma kitapları, konuları pekiştirerek dersi

desteklemesinin yanında kalıcı öğrenmeler açısından da fayda sağlamaktadır. Bu bakımdan seçmeli din derslerinde çalışma kitabının verilmesinin yararlı olacağı kanaatindeyiz.

Araştırmaya katılan öğrencilerden derslerin daha eğlenceli hale gelmesini isteyenler de vardır. Konuyla ilgili öğrenciler: “Oyun şeklinde ders işlense hem akıcı hem daha güzel olur.”(K08), “Daha eğlenceli geçse daha güzel olur.” (K21,K03,K16,K12), “Dersin oyun ve drama gibi etkinliklerle daha eğlenceli geçmesi sağlanabilir.” (K19) ifadelerini kullanmıştır. Öğrenciler derslerin oyun ve yaratıcı drama gibi etkinlikler kullanılarak işlenmesi taraftarıdır. Drama; öğrencilerin özgüven kazanmalarına, bilişsel ve sosyal açıdan kendilerini geliştirmelerine imkân sağladığı gibi kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesine de katkı sağlamaktadır (Genç, 2005: 98). Seçmeli din derslerinde oyun ve drama gibi etkinlikleri yapmanın zor olduğu düşünülebilir. Ancak bu alanda yapılan birçok çalışma, drama ve oyun gibi etkinliklerin din eğitiminde nasıl kullanılması gerektiği hakkında bilgiler vermektedir.

Öğrencilerden “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” gibi derslerde görsel ve işitsel araç ve gereçlere daha fazla yer verilmesini talep edenler de vardır. Bu konuda öğrenciler “Bence sınıf ortamı böyle sinema gibi karartılıp film gibi şeylerle dersleri işlese güzel olur.” (K05), “Derslerde daha fazla video olsa güzel olur.” (K20,K01,K22) demiştir. Bir öğrenci ise görsel ve işitsel materyallerin ilgi çekici ve kalıcı olduğunu: “Derslerde filmler, slâytlar falan olsa daha güzel ders işlenir. Mesela Hz. Eyüp Peygamberi film olarak izledik, çok güzeldi. Bence böyle filimler artırılmalı. Konular filmlerle işlenmeli.” (K10) sözleriyle dile getirmiştir. Söz konusu öğrencinin sözleri bizlere insanlar duyduklarını, gördüklerini, yaptıklarını ve yaşadıklarını, daha kolay ve kalıcı bir şekilde öğrendiklerini örneklemesi açısından oldukça kayda değer bir açıklamadır. Aydın’ın, yaptığı araştırmanın bulguları da bizim araştırmamızın verilerini destekler niteliktedir.⁷

2.4. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Dersler Hakkında Veli Görüşleri

Toplumun en küçük kurumu ailedir. Aile toplumun geleceğinin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Aile; çocuğun bakımı, beslenmesi ve korunmasının yanında eğitiminden de sorumludur. Okuldaki eğitimin başarısı ailenin sorumluluklarını yerine getirmesine bağlıdır (Oğuz, 2008: 2). Ailedeki uyum ve iletişimin sağlıklı olması çocuğu pozitif; ailede iletişim bozukluğu, uyumsuzluk ve çatışma durumu ise çocuğu negatif olarak etkiler ve okuldaki davranışlarını bu açıdan şekillendirir (Hoşgörür, 2002: 74). Ailede verilen eğitim ne kadar iyi ise okulda verilen eğitim o denli başarılı olur. Göküş’ün de dediği gibi;

⁷ http://www.ebsad.org/img/20140407_496942401.pdf (erişim tarihi:01.02.2019)

“Ailede verilen eğitim okuldaki eğitim-öğretim faaliyetlerinin eksikliklerini tamamlayan ve öğrencilerin daha ileriye gitmesini sağlayan bir şekilde kavuşturulmalıdır.”(2013:201).

Aile, öğrencinin velisi olarak kabul edilir. Veli ise Milli Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 24’üncü maddesine göre: “Öğrencilerin okul ile ilgili sorumluluğunu üstlenen yetişkin bireyler.” olarak tanımlanmıştır (MEB, 2003:492).

Araştırmamıza katılan veliler tamamen gönüllülük esasıyla seçilmiştir. Araştırmamız, bazen okul çıkışında bekleyen veliler ile bazen de velilerin çalıştığı iş yerine gidilerek gerçekleştirilmiştir. Araştırmamıza katılan veliler Antalya il Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı belirlenen okullarda öğrencisi bulunan bireylerden seçilmiştir. Araştırmamıza toplumun farklı kesimlerinden 30 öğrenci velisi katılmıştır. Katılan velilerin 18’ i Kadın 12’si ise erkektir.

Araştırmamıza katılan velilerin cinsiyetlerine göre dağılımı ve yüzdeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2.26 Araştırmaya Katılan Velilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Bayan	18	%60
Bay	12	%40
Toplam	30	%100

Araştırmamızda öğrenci velilerinin isimlerinin gizliliğine vurgu yapılarak daha rahat cevaplamaları sağlanmıştır. Velilerin cevapları “Veli” ifadesinin kısaltılmış hali olarak “V” kısaltması ile birlikte numaralandırılarak gösterilmiştir.

2.4.1. Seçmeli Dersler Hakkında Velilerin Bilgi Kaynakları

Öğrencilerin seçmeli dersleri tercih edebilmesi için verilen seçmeli ders formunda yasal varislerinin yani velilerin imzası olması gerekir. Bu durum seçmeli dersler hakkında, öğrenciler kadar velilerin de bilgilendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu başlık altında iki önemli konu karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki velilerin seçmeli dersler hakkında bilgileri ve okulun seçmeli dersler konusunda velileri bilgilendirip bilgilendirmediğidir.

Velilerin seçmeli dersler hakkındaki bilgi durumunu öğrenmek için velilere: “Hangi derslerin seçmeli ders olduğunu biliyor musunuz?” sorusunu yönelttik. Verilen cevaplar incelendiğinde araştırmaya katılan velilerin büyük oranda seçmeli dersler konusunda bilgi sahibi olduğu ancak bu bilginin, öğrencilerdeki gibi yüzeysel kaldığı görülmektedir. Velilerin seçmeli dersler konusunda verdikleri cevaplar frekans ve yüzde olarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2.27 Velilerin Seçmeli Derslerin Neler Olduğu Hakkında Bilgileri

Verilen Cevaplar	Frekans	Yüzde
Evet, Biliyorum	26	%86.7
Hayır, Bilmiyorum	4	%13.3
Toplam	30	%100

Velilere sorduğumuz “Hangi derslerin seçmeli ders olduğunu biliyor musunuz?” sorusuna velilerin %86,7’ si evet cevabını verirken %13,3’ü de hayır cevabını vermiştir. Velilerden seçmeli dersler hakkında bilgi sahibi olduğunu söyleyenler: “Evet, biliyorum.” (V2,V6,V8,V11,V23,V5,V25,V29,V17,V10), “Seçmeli dersleri biliyorum.” (V27,V4,V7,V15,V24,V18) demişlerdir. Bazı veliler, okulun gönderdiği seçmeli ders formu ile seçmeli dersler hakkında bilgi sahibi olduğunu: “Evet, bilgi sahibiyim, okul form gönderdi. Orada seçmeli dersler hakkında bilgi edindik.” (V9,V12,V19), “Seçmeli dersler dilekçesinden öğrendim” (V21,V28) sözleriyle dile getirmiştir. Okulun gönderdiği seçmeli ders formunda seçmeli derslerin isimleri ve sınıf bazında hangi seçmeli derslerin seçilebileceği yer almaktadır (bk. Ek-1). Seçmeli dersler formu ile yetinmeyip öğretmeni arayarak seçmeli dersler hakkında bilgi edinen veliler de bulunmaktadır. Bu konuda veliler: “Öğretmeninden öğrendim.” (V3,V14) ifadesini kullanmıştır. Veliler, okul idaresinin öğrencilere verdiği seçmeli dersler bilgi formunu yeterli görmediğini ve öğretmenden seçmeli dersler hakkında bilgi aldığını belirtmiştir.

Seçmeli dersler hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan bazı veliler ise farklı yollarla bilgi edinmeye çalışmıştır. Bir veli seçmeli dersler hakkında internetten ve çevreden araştırma yaptığını: “İyi biliyorum, kendim detaylı araştırdım.” (V1) sözüyle dile getirmiştir. İnternet ortamında seçmeli derslerle ilgili gerekli bilgiye ulaştığını söyleyen veli, seçmeli dersler hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu da belirtmiştir. İnternet ortamı haricinde sosyal çevresinden seçmeli dersler hakkında bilgi edinen veliler: “Oğluma sordum, lise okuyor, ondan öğrendim.” (V16), “Arkadaşa sordum, benim kızdan bir yaş büyük çocuğu var. Ondan bu seçmeli ders neymiş öğrendim.” (V30) cevabını vermiştir. Veliler, okulun bilgilendirmesini yeterli görmediği için, seçmeli dersler konusunda daha tecrübeli insanlardan yardım almışlardır.

Seçmeli derslerin neler olduğunu bilmeyen veliler de bulunmaktadır. Bu konuda veliler: “Maalesef bilmiyorum, bildiğim bir iki ders var.” (V13,V20), Hayır, bilmiyorum.” (V26), “İş hayatı nedeniyle kafamız çok yoğun oluyor. Seçmeli dersler nelerdir hangi dersler seçmelidir, inan bilmiyorum” (V22) ifadelerini kullanmıştır. Seçmeli dersler konusunda bilgi

sahibi olmayan veliler iş hayatı nedeniyle yoğun çalıştıklarını, çocuklarına yeterli zaman ayıramadıklarını belirtmişlerdir.

Velilerin seçmeli dersler hakkında yeterli bilgiye sahip olmamasından dolayı, velilere: “Okul seçmeli dersler konusunda sizi bilgilendirdi mi?” sorusunu yönelttik. Velilerin verdiği cevaplara bakıldığında, okulun seçmeli dersler formu ile bilgilendirme yaptığı ancak bu bilgilendirmenin yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Velilerden okulun seçmeli dersler formu göndererek bilgilendirme yaptığını söyleyenler: “Evet, müdür form gönderdi.” (V9,V12,V21, V28,V20, V29, V5, V11), “Okul imzalamamız için form gönderdi.”(V18,V10,V26,V20,V8), “Seçmeli dersler dilekçesi gönderdi.”(V25,V19,V13,V27) ifadelerini kullanmıştır. Seçmeli dersler formu ile okulun bilgilendirdiğini söyleyen velilerden, bu formun yeterli olmadığını söyleyenler de bulunmaktadır. Bu konuda veli görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Evet, okul form göndermiş ancak forma bakarak yeterli bilgiye sahip olamıyoruz.” (V4,V24,V15), “Okul seçmeli dersler formu göndermiş. Bu formda hangi öğretmen hangi derse giriyor belli değil, derslerde hangi konular var belli değil, bence bir formla olacak iş değil, bu konuda toplantı yapılmalı.”(V30), “Okul form gönderdi fakat detay yok.” (V17).

Okul idaresinin seçmeli dersler formu gönderdiğini ancak bu formun yeterli gelmediğini söyleyen veliler, derslerin isimlerinin yanında dersin içeriği, hangi öğretmenin bu dersi verdiği gibi hususlarında önemli olduğunu söylemişlerdir. Bir başka veli ise okulun bilgilendirmesini yeterli bulmadığı için farklı bilgi edinme yollarını tercih ettiğini: “Okul bir form göndermiş, formdan bir şey anlamadım. İnternette araştırarak bilgi edindim.” (V16) sözleriyle ifade etmiştir. Okulun vermiş olduğu formu yeterli görmeyip kendi çabaları ile seçmeli dersler hakkında bilgi edinen veliler, seçmeli ders formu göndermenin bilgilendirme olmadığını bir kez daha göstermiştir.

Alanda yapılan araştırmalar incelendiğinde okulun seçmeli dersler konusunda bilgilendirme yapmadığı sonucu ortaya çıkarken, bizim araştırmamızda okulun seçmeli dersler konusunda seçmeli dersler formu ile bilgilendirme yaptığına ulaşılmıştır. Bu durum diğer araştırmalarda seçmeli dersler formunun bilgilendirme olarak görülmemesinden kaynaklanmaktadır. Seçmeli dersler formu; okullarda seçmeli derslerin belirlenmesi için velilerin imzalamaları gereken bir dilekçedir. Bu dilekçede seçmeli derslerin isimleri yer alırken, seçmeli derslerin içeriği, hangi öğretmenin bu dersleri verdiği gibi bilgiler yer almamaktadır (bk. Ek-1). Seçmeli ders dilekçesi ile öğrenci ve velilerin en azından derslerin isimleri hakkında bilgilendirildiği ancak yapılan bilgilendirmenin yeterli olmadığı

görülmektedir. Seçmeli dersler konusunda yapılan bilgilendirmenin yeterli olmadığı hususunda alanda yapılan araştırmalar bizim araştırmamızı destekler niteliktedir

Aslan'ın (2014: 67) yaptığı araştırmada, araştırmaya katılan veliler, eğitim-öğretim yılı başında okul yönetimi tarafından seçmeli dersler hakkında bilgi verilip verilmediği sorusuna %13,00'ü evet, %24,50'i kısmen, %62,50'i de hayır cevabını vermiştir. Bu araştırmada velilerin seçmeli ders dilekçelerini bilgilendirme olarak kabul etmediği görülmektedir. Eşbahoğlu'nun (2015: 43) yaptığı bir araştırmada ise velilerin çoğunluğu sene başında okul idaresinden veya rehberlik hizmetinden seçmeli derslerle ilgili olarak yeterli bilgilendirme yapılmadığını belirtmişlerdir. Oysaki seçmeli dersler konusunda okul ve veli dayanışma içerisinde hareket etmelidir. Bu konuda Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 2010 tarihli ve 75 Sayılı Kararında seçmeli derslerle alakalı olarak şu ifadeler yer almaktadır:

“Okutulacak seçmeli dersler; ikinci dönemin başından itibaren yeni ders yılının ilk ayının sonuna kadar olan süre içinde, okulun ve çevrenin şartları, öğrencilerin ilgi, istek ve ihtiyaçları ile velilerin görüşleri de dikkate alınarak “Seçmeli Dersler” bölümünden öğretmenler kurulunca belirlenir.”

Seçmeli derslerin belirlenmesinde velilerin görüşlerinin de dikkate alınması istenen kararda, seçmeli derslerin belirlenmesinde veli ve okul iş birliğinin önemine vurgu yapılmaktadır. Ancak okul ve veli işbirliğinin istenilen düzeyde uygulamaya yansımadağı görülmektedir.

Seçmeli dersler hakkında bazı okullar form haricinde bilgilendirme yollarına başvurmuştur. Bir veli seçmeli dersler konusunda veli toplantısı yapıldığını: “Müdür Bey, veli toplantısında bilgilendirdi.” (V23) sözleriyle dile getirmiştir. Seçmeli dersler hakkında velilerin yeterli bilgiye sahip olması için toplantı düzenlemek, velilerin seçmeli dersleri önemsemesine ve bilinçli bir seçmeli ders tercihinde imkân tanıyacağı kanaatindeyiz. Bazı veliler ise seçmeli dersler konusunda öğretmenlerin bilgilendirdiğini: “Evet, sınıf öğretmeni bizi bilgilendirdi.” (V2,V6,V14), “Evet, öğretmeni aradı bilgi verdi.” (V3,V7,V22) sözleriyle dile getirmiştir. Seçmeli derslerin neler olduğu, içeriği ve derse girecek olan öğretmen, okul tarafından velilere anlatılmalı sonra seçmeli ders formu gönderilmelidir. Seçmeli derslerin önemini artırmak için velilerin seçmeli dersler konusunda daha bilinçli hale getirilmesi gerekir.

Okul tarafından seçmeli dersler konusunda herhangi bir bilgi verilmediğini söyleyen veliler de bulunmaktadır. Bu konuda veli: “Hayır, seçmeli dersler hakkında çevreden bilgi edindik.” (V1) ifadesini kullanmıştır. Çevreden bilgi edindiğini söyleyen bu veli, seçmeli dersler formunun da kendisine ulaşmadığını belirtmiştir. Seçmeli ders formunun neden

ulaşmadığı hakkında bir bilgi olmasa da, okulların bu formları saklayıp muhafaza ettiği bilinmektedir.

2.4.2. Velilerin, Çocuklarının Seçmeli Ders Tercihine Etkisi

Öğrencilerin eğitim hayatlarında dersler kadar önemli bir hususta ailesidir. Aile; insan yaşantısında doğumdan önce başlayan ve doğumdan sonra da devam eden, tüm yaşamı boyunca bireyi etkileyen bir kurumdur. Ailenin eğitici özelliği çocuğun yaşamında, geleceğinin şekillenmesinde en önemli etkidir. Aile çocuğun bakımı, beslenmesi ve korunmasının yanında eğitiminden de sorumludur. Okuldaki eğitimin başarılı olabilmesi için ailenin sorumluluklarını yerine getirmesi gerekmektedir (Oğuz, 2008: 2). Bu başlık altında iki sorunun cevabı analiz edilmiştir. Bunlardan ilki velilerin çocuklarının seçmeli dersleri hakkında bilgileri var mı? İkincisi ise velilerin seçmeli derslerin seçiminde çocuklarına etkileri nelerdir?

İlk olarak velilere: “Çocuğunuzun hangi seçmeli dersleri seçtiğini biliyor musunuz?” sorusunu yönelttik. Verilen cevaplara bakıldığında araştırmaya katılan velilerin 24’ü çocuğunun tercih ettiği seçmeli dersleri bildiğini söylemiştir. Velilerin çocuklarının seçmeli dersleri hakkında cevapları frekans ve yüzde olarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2.28 Velilerin Çocuklarının Seçmeli Dersleri Hakkında Bilgileri

Veli cevapları	Frekans	Yüzde
Çocuğunun Seçtiği Dersleri Bilen Veliler	24	%80
Çocuğunun Seçtiği Dersleri Bilmeyen Veliler	6	%20
Toplam	30	%100

Tablo 2.28’ e baktığımızda araştırmaya katılan verilerin %80’i çocuğunun seçtiği dersleri bildiğini söylerken, %20’si çocuğunun seçmeli derslerini bilmediğini ifade etmiştir. Ancak çocuğunun seçmeli derslerini bildiğini söyleyen velilerin çok azı, çocuğunun seçmeli derslerinin ismini doğru bir şekilde ifade edebilmiştir. Çocuğunun seçmeli derslerini bildiğini söyleyen velilerin bir kısmı sadece: “Evet, biliyorum.” (V9, V13, V28, V10, V15,V21,V25,V29) cevabını vermiştir. Dersleri sordüğümüzda net bir yanıt verememiştir. Bazı veliler ise o an akıllarına gelmediğini ifade ederek: “Evet, biliyorum, ama dersleri hatırlamıyorum.” (V3,V7,V24,V12) cevabını vermiştir. Veliler çocuklarının seçmeli derslerini bildiğini ancak şuan hatırlayamadıklarını ifade etmiştir.

Çocuklarının tercih ettiği seçmeli derslerin isimlerini doğru bir şekilde söyleyen veliler de bulunmaktadır. Bu veliler: “Evet, biliyorum. Seçmeli ders formuna imza attım. Hz

Muhammed'in Hayatı, Spor ve Fiziki Etkinlikler ve Bilim uygulamaları.” (V4,V8), “Evet, biliyorum, beraber seçtik. Kur'an-ı Kerim, Halk Kültürü ve Matematik Uygulamaları” (V5,V14) cevabını vermiştir. Derslerinin isimlerini kendinden emin bir şekilde ifade eden velilerin, çocuklarının eğitim hayatıyla yakından ilgilendiği görülmektedir. Çocuklarının seçtiği seçmeli dersleri tam olarak ifade edemeyen velilerin cevapları aşağıda verilmiştir:

“Biliyorum, Peygamberimizin hayatı, Türkçenin bir dersini, bir de seçmeli matematik dersini seçti.” (V19), “Biliyorum, dini bir ders, yabancı dil ile ilgili bir ders, bir de sayısal bir ders.” (V27), “Evet, biliyorum, Kur'an-ı Kerim dersini seçti.” (V30,V1), “Kur'an-ı Kerim dersi, spor dersi, bir de matematik uygulamaları dersi.” (V16), “Biliyorum, Hz Muhammed'in Hayatı dersini seçti.” (V23,V17,V18).

Velilerin verdikleri cevaplara baktığımızda seçmeli derslerin isimlerini tam olarak bilmemelerine rağmen derslerin alanlarını bildikleri görülmektedir. Velilerin din, ahlak ve değerler alanındaki “Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” derslerini ise isimleriyle beraber hatırladıkları ve çocuğunun bu dersleri seçip seçmediği hakkında bilgi sahibi olduğu görülmüştür.

Velilerden çocuklarının tercih ettiği seçmeli dersleri bilmeyenler de bulunmaktadır. Bu konuda veliler: “Tam olarak bilmiyorum.” (V22), “Hayır bilmiyorum.”(V26V2), “Hangi dersleri seçti bilmiyorum.” (V11,V20,V6) cevabını vermiştir. Velilerin, çocuğunun hangi dersi seçtiğini bilmediği veya merak etmediği görülmektedir. Nitekim bazı velilerin çocuklarıyla yeterince ilgilenmediği burada da açıkça görülmüştür.

Çocuğunun tercih ettiği seçmeli dersleri sorduğumuz velilere: “Çocuğunuza hangi seçmeli dersleri seçtirdiniz? Neden?” sorusunu da yönelttik. Bu soru ile velilerin seçmeli dersler konusunda çocuklarına etkilerini ve velilerin seçmeli derslerden beklentilerini görmek amaçlanmıştır. Velilerin verdiği cevapları üç ana başlık altında toplanmak mümkündür. Bunlardan ilki çocuğunun seçmeli derslerine etki etmeyen veliler, ikincisi çocuğu ile dayanışma içerisinde olan veliler, üçüncüsü ise seçmeli dersler konusunda çocuğunu etkileyen velilerdir. Velilerin seçmeli dersler konusunda tutumları frekans ve yüzde olarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2.29 Seçmeli Derslerin Tercihinde Velilerin Tutumları

Veli Tutumları	Frekans	Yüzde
Çocuğum Belirledi	15	%50
Birlikte Belirledik	9	%30
Ben Belirledim	6	%20
Toplam	30	%100

Tabloya baktığımızda velilerin %50'sinin çocuğunun seçmeli ders tercihinine etki etmediği, seçmeli ders tercihinin çocuğuna bıraktığı sonucuna ulaşılmıştır. Seçmeli derslerin tercihinin çocuğu ile birlikte yapan velilerin oranı %30, seçmeli dersleri kendisi belirleyen velilerin oranı ise %20'dir. Bir önceki başlıkta çocuğunun seçtiği dersleri bilmeyen veli sayısı altıdır. Burada ise seçmeli dersleri çocuğunun seçtiğini söyleyen 15 veli bulunmaktadır. Bu durum 9 velinin seçmeli ders tercihinin karışmasına da çocuğunun eğitimi ile ilgilendiğini ve derslerini bildiğini göstermektedir.

Birinci sırada, seçmeli derslerin tercihinin çocuğuna bırakan veliler yer almaktadır. Bu veliler çocuklarının seçmeli dersleri belirleyecek yaşta olduğunu şu sözlerle dile getirmiştir:

“Çocuğum tamamen kendisi seçti, ben bir şey demedim.” (V30,V2,V26,V3,V15), “Seçmeli dersler konusunu ona bıraktım, yaşı itibariyle kendi kararlarını verebilecek durumda.” (V22), “Seçmeli dersleri kendisi seçti.” (V20, V1, V25,V6, V11, V23), “Seçmeli dersleri kendisi seçebilecek yaşta benim bir şey söylemememe gerek yok.” (V27,V24).

Veliler, çocuğunun seçmeli ders tercihinin yapacak gerekli bilince sahip olduğunu belirtmiştir. Bir veli ise çocuğunun, kendisinin seçmek istediği dersi tercih ettiğini, bunun içinde çocuğunun seçtiği derslere karışmadığını söylemiştir. Bu konuda veli: “Biz bir etki yapmadık, kendisi seçmek istediği dersleri söyledi. Zaten bizim de istediğimiz derslerdi.” (V16) diyerek çocuğunun seçmeli dersleri belirlediğini söylemiştir. Seçmeli dersler öğrencinin ilgi ve isteği doğrultusunda ders görmesine imkân tanımaktadır. Ancak öğrencilerin bu konuda yeterince bilinçli olup olmadığı konusu tartışmaya açıktır.

İkinci sırada ise çocukları ile dayanışma içerisinde seçmeli dersleri belirleyen veliler yer almaktadır. Bu konuda veliler: “Kendisi karar verdi, biz dersleri söyledik ve önerdik.” (V19,V29,V10), “Hangi dersi seçmesi konusunda öneride bulduk.”(V18,V14,V28,V17), “Dersler hakkında ortak karar aldık, bir zorlama olmadı. Zaten seçmek istediği dersleri seçti.” (V9) ifadelerini kullanmıştır. Seçmeli dersler konusunda danışman olarak rol aldıklarını söyleyen veliler, çocuklarına herhangi bir zorlama ve direktme yapmadıklarını da vurgulamışlardır. Alanda yapılan araştırmalar da bizim bulgularımızı destekler niteliktedir. Çiftçi'nin (2017: 102) araştırmasında veliler, çocuklarının seçmeli dersler konusunda bilinçli davrandığını, hiçbir zorlama yapmadıklarını söylemiştir. Seçmeli derslerin öğrenci tarafından seçilmesi, öğrenciye seçme sorumluluğu verilmesi bakımından önemlidir. Ancak öğrencinin dersler konusunda yeterli bilgiye sahip olması, kendisini ve ilgi alanlarını tam olarak bilmesi, seçmeli dersler konusunda bilinçli bir seçim yapmasını mümkün kılacaktır. Bir veli çocuğunun seçmeli dersler konusunda bilinçli davranmadığını bu yüzden seçmeli derslerin belirlenmesinde yardım ettiğini: “Biz beraber seçtik, ona kalırsa tüm dersleri spor yazacaktı,

konuştuk ve ortak karar aldık. Onun istediği dersleri de bizim istediğimiz dersleri de seçtik .” (V12) sözleriyle dile getirmiştir. Veli burada çocuğunun yaş itibariyle oyun, spor gibi etkinlikleri daha çok sevdiğinden sadece “Spor ve Fiziki Etkinlikler” seçmeli dersini tercih ettiğini belirtmiştir.

Üçüncü sırada seçmeli derslerin tercihinde etkili olan veliler yer almaktadır. Özellikle çocuğunun seçim yapabilecek yaş ve bilgiye sahip olmadığını düşünen veliler, derslerin seçiminde çocuklarını etkilemiştir. Bu konuda veliler: “Daha yaşı küçük anlamıyor. Ben seçmesi için yardım ettim”(V13), “Kendi tercihini yapacak yaşta değil. Ben kendisi için iyi olan dersleri seçtim”(V4) ifadesini kullanmıştır. Bir başka veli ise: “Seçmeli dersler hakkında gerekli bilgiye sahip değil onun için ben seçmeli derslerini tercih ettim”(V5) demiştir. Veli, seçmeli dersler konusunda yaş itibariyle çocuğunun gerekli bilgi ve bilince sahip olmadığını bu yüzden çocuğun seçmeli derslerini kendisinin belirlediğini söylemiştir. Alanda yapılan araştırmalar da bizim bulgularımızı destekler niteliktedir. Çiftçi’nin (2017: 102) araştırmasında veliler, çocuklarının yaş itibariyle faydalı ve faydasız ayırt edemeyeceğini düşündükleri için seçmeli ders tercihlerini kendilerinin yaptığını belirtmiştir. Velilerden çocuklarının dersler konusunda ilgisiz olmasından dolayı seçmeli derslerin tercihini kendilerinin yaptığını söyleyenlerde bulunmaktadır. Bu konu hakkında veliler: “İşi gücü top, gireceği sınavları düşünerek matematik ve bilim uygulamaları dersini seçtim”(V21), “Maalesef dersler konusunda ilgisiz, sınavlarda başarılı olsun diye Türkçe, sosyal gibi dersleri seçtim ”(V8) demiştir. Velilerin ders seçiminde sınav kaygısıyla hareket ettiği görülmektedir. Öğrenci, öğretmen ve idarecilerle yaptığımız araştırmalarda da sınav kaygısı güden velilerin ders seçimine etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Velilerin öğrencilerden daha fazla sınavlara önem verdiği burada açıkça görülmektedir.

Seçmeli derslerin tercihinde etki eden bir veli ise: “Ben seçiyorum, ben çalışıyorum”(V7) diyerek çocuğunun sadece ders seçiminde değil derslerin anlaşılması ve ödevlerin yapılması konusunda da çocuğuna etki ettiğini belirtmiştir. Maalesef günümüzde aileler, öğrencilere sadece rehberlik etmekle kalmayıp onlarla beraber ders de çalışmaktadırlar.

Genel olarak veliler çocuklarının ders tercihlerini kendilerine bırakmışlardır. Çocuklarının yaş olarak ve bilgi olarak gerekli bilince sahip olmadığını düşünen veliler ise seçmeli derslerin tercihinde etkili olmuştur.

2.4.3. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Dersler Hakkında Veli Görüşleri

Seçmeli derslerin din, ahlak ve değerler alanında bulunan “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” seçmeli dersleri, okutulmaya başlandığı ilk günden bu yana yoğun ilgi görmektedir. Bu derslerin talep edilmesinde velilerin önemli rol oynadığı diğer araştırmalarımızda da ortaya çıkmıştır. Velilerin seçmeli dersler karşısındaki tutumlarını görmek için onlara: “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini çocuğunuzun seçmesini ister misiniz?” sorusunu yönelttik. Bu soru ile velilerin çocuklarının kendi istekleri ile bu dersi tercih edip etmemesi konusunda düşüncelerini öğrenmek amaçlanmıştır. Verilen cevaplar incelendiğinde araştırmaya katılan velilerin büyük oranda seçmeli din derslerine ilgi duyduğu ve çocuğunun bu dersleri tercih etmesini istediği görülmektedir.

Veliler din, ahlak ve değerler alanındaki “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” derslerini çocuğunun seçmesini isteyenler: “Evet, isterim.” (V1, V23,V10,V16,V25), “Evet, seçmesini isterim.”(V4,V7,V18,V6,V30) ifadeleriyle dile getirmiştir. Seçmeli derslerin zorunlu seçmeli haline getirilmeyip öğrencinin isteğine göre belirlenmesini isteyen veliler ise: “Zorunlu seçmeli olarak değil de kendi isteğiyle seçmesini isterdim.” (V5,V14), “İsteyerek seçmesini isterim, spor derslerini daha çok istiyorum.” (V22,V19,V27), “Öğrencinin isteği önemszenmeli. İsteyerek seçerse yararlı olur.”(V12) ifadelerini kullanmıştır. Veliler seçmeli derslerin zorunlu hale getirilmesinden ve çocuğunun seçmeli dersler konusunda bilinçli olmamasından rahatsızlık duyduğunu belirtmiştir. Velilerden, din, ahlak ve değerler alanındaki “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” dersleri içerisinde özellikle “Kur’an-ı Kerim” dersini çocuğunun almasını isteyenler de bulunmaktadır. Bu konuda veliler şu ifadeleri kullanmıştır:

“Evet, isterdim, özellikle çocuklarımla Kur’an-ı Kerim okumalarını çok istiyorum, inşallah öğrenirler.” (V24,V9), “Ailesi olarak çocuğumun daha iyi bir yaşam ve daha iyi bir hayat anlayışına sahip olması için Kur’an-ı Kerim dersini tercih etmesini isterdim” (V15),“Dini bilen vatanına milletine yararlı işler yapabilen ahlaklı bir birey olması için Kur’an-ı Kerim dersini tercih etmesini isterdim”(V26), “Evet, özellikle Kur’an-ı Kerim dersi çok önemli. İslam’ın temel kaynağını öğrenmeleri, bir Müslüman olarak Kur’an-ı Kerim’i bilmeleri çok önemli.” (V17), “Kur’an-ı Kerim dersini seçmeleri gerekir. Belli yaşta sonra Kur’an-ı Kerim okumak biraz daha zor oluyor. Tam Kur’an-ı Kerim öğrenecek yaşta. Biz iş gücü tarlalar derken çocukken öğrenemedik. Şimdi çocuklarımla Kur’an-ı Kerim öğrenmeleri beni çok mutlu ediyor.” (V21).

Kur’an-ı Kerim öğrenmenin önemine vurgu yapan veliler, Kur’an-ı Kerim öğrenmenin çocuk yaşlarda başlaması gerektiğini belirtmiştir. Aynı zamanda bu derslerin vatana millete hayırlı bireyler yetiştireceğini düşünen veliler, çocuklarının iyi bir yaşam ve iyi bir hayat

anlayışına sahip olması için Kur'an-ı Kerim dersini tercih etmesini istemişlerdir. Vatana millete hayırlı bir evlat yetiştirmek her anne ve babanın istekleri arasında yer alır. Burada velinin, vatan ve millet bilincine sahip Müslümanlığın gereklerini yerine getiren bir evlat yetiştirmek istediği görülmektedir. Kur'an-ı Kerim dersinin manevi boyutuna değinene bir veli ise: “Kur'an-ı Kerim dersini seçmesini isterdim hem bize hem kendisine sevap olur”(V2) cevabını vermiştir. Kur'an-ı Kerim öğrenmenin sevap olduğu bilinciyle hareket eden veli, aynı zamanda Kur'an-ı Kerim öğretmek ve öğrenmek ile ilgili hadislerden de haberdar olduğunu göstermiştir.

Alanda yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlar görülmektedir. Çiftçi'nin (2017:98,112) yaptığı araştırmada veliler Kur'an-ı Kerim öğrenmenin önemine dikkat çekmiş, çocuklarının bu dersi seçmesini istemiştir. Araştırmaya katılan velilerden özellikle “Hz. Muhammed'in Hayatı” dersini çocuğunun almasını isteyenler de bulunmaktadır. Bu konuda velilerin görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Evet isterdim, peygamberimizin hayatını öğrenmelerini, peygamberimizi kendilerine örnek almalarını isterim. Özellikle saygının bu denli az olduğu bir zamanda peygamberimizin saygısını ve peygamberimize gösterilen saygıyı anlamalarını isterim.” (V13) “Müslüman olarak peygamberini öğrenmesini, ahlaki olarak onu örnek almasını tabî ki isterim.” (V28), “Evet isterdim. Özellikle Hz Muhammed dersini.”(V20).

Çocuklarının peygamberimizi örnek almasını isteyen veliler, özellikle peygamberimizin duyduğu ve peygamberimize duyulan saygının önemine vurgu yapmışlardır. Veliler peygamberimizin örnek alınmasını isteyerek aslında peygamberimizin güzel ahlakına işaret etmektedirler. Çiftçi'nin (2017:113) veliler ile yaptığı araştırmada da çocuğunun peygamberimizi örnek almasını isteyen veliler, "Hz. Muhammed'in Hayatı" dersinin tercih edilmesini istemiştir.

Seçmeli din derslerinin çocuklarının davranışlarında olumlu yönde etki edeceği bilinciyle hareket eden velilerde bulunmaktadır. Bu konuda veliler: “Ahlaki olarak bir şeyler katacağımı düşündüğüm için seçmesini isterdim”(V3), “Çocuğumun çevrenin olumsuz etkilerinden korunması için seçmesini isterdim.”(V29) cevabını vermiştir. Veliler seçmeli din derslerinin çocuklarını sadece olumlu davranışlara yönlendirmesi açısından değil aynı zamanda olumsuz davranışlardan koruması bakımından da tercih sebebi olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin seçmeli din derslerini seçecek bilince sahip olması gerektiğini söyleyen velilerde bulunmaktadır. Bu konuda veliler: “Zaten çocuk bu bilince sahip olmalı, aile çocuğu bu yönde eğitmeli.”(V8), “Çocuğun ailede eğitimi önemli, dersi zorla seçtirirsen bir faydası olmaz ki”(V11) cevabını vermişlerdir. Ailede verilen eğitimin önemine dikkat

çeken veliler, çocukların dini derslere ilgi duyacak şekilde temel dini eğitiminin ailede alması gerektiğini belirtmişlerdir. Aynı zamanda veliler zorlayarak seçilen derslerin faydası olmayacağını da söylemişlerdir.

Genel olarak bakıldığında velilerin seçmeli din derslerine ilgi duyduğu ve seçilmesini istediği sonucuna ulaşılmaktadır. Özellikle Kur'an-ı Kerim'i çocuğunun öğrenmesini isteyen velilerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Seçmeli din derslerinin, çocuğunun ahlaki gelişimine katkı sunacağına inanan veliler; bu derslerin aynı zamanda vatanına, milletine yararlı işler yapacak bireyler yetiştireceğini de belirtmişlerdir. Seçmeli din derslerinin tercih edilmesini isteyen veliler bu derslerin çocuklarını olumlu davranışlara yönlendireceğini ve olumsuz davranışlardan koruyacağını da söylemiştir. Seçmeli derslerin zorunlu seçmeli hale getirilmemesini de isteyen veliler, zorunlu seçmeli olan derslerin faydalı olmayacağını vurgulamışlardır.

2.4.4. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Çocuklarının Davranışlarına Etkileri

Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin amaçlarından birisi de öğrencilere istendik davranış değişikliği kazandırmaktır. Seçmeli din derslerinin duyuşsal, bilişsel ve psikomotor öğrenmeler açısından öğrencilerin davranışlarına etkisini görmek için velilere: "Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin çocuklarınız üzerinde olumlu etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?" sorusunu yönelttik. Velilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde beş farklı görüşün ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlardan ilki din, ahlak ve değerler alanındaki derslerin çocukların davranışlarında etkili olduğu görüşüdür. İkinci görüş derslerin olumlu etkilerinin yanında öğretmenin davranışlara daha çok etki ettiğidir. Üçüncü görüşte ders bazında olumlu etkilerden söz eden veliler yer almaktadır. Dördüncü görüşte derslerin olumlu etkileri olduğu ancak davranışa dönüşmesinde ailenin etkili olduğunu söyleyen veliler yer almaktadır. Beşinci görüşte ise derslerin öğrenciler üzerinde etkisinin olmadığını, sosyal medya ve teknoloji bağımlılığının daha çok etki ettiğini söyleyen veliler yer almaktadır. Aşağıdaki tabloda velilerin seçmeli din derslerinin davranışlara etkisi hakkında görüşleri yüzde ve frekans olarak verilmiştir.

Tablo 2.30 Velilere Göre Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Öğrenci Davranışlarına Etkisi

Velilerin Cevapları	Frekans	Yüzde
Seçmeli Din Derslerinin Davranışlara Etkisi Var	15	%50
Derslerden Ziyade Öğretmen Etkili	5	%16,7
Ders Bazında Etkileri Var	4	%13,3
Davranışa Dönüşmesinde Derslerden Ziyade Aile Etkili	4	%13,3
Derslerin Etkisi Yok	2	%6,7
Toplam	30	%100

Tablodaki veriler incelendiğinde araştırmaya katılan velilerin %50'si seçmeli din derslerinin çocuklarının davranışlarında etkili olduğunu, %6,7'si ise etkili olmadığını söylemiştir. Derslerden ziyade öğretmenlerin öğrencilere etki ettiğini söyleyenlerin oranı ise %16,7'dir. Seçmeli din derslerinin çocukların davranışlarında etkili olduğunu ancak aile tutumu nedeniyle kalıcı olmadığını söyleyenlerin oranı %13,3'tür. Araştırmaya katılan velilerin %13,3'ü de ders bazında etkilerinden bahsetmiştir.

Veliler; din, ahlak ve değerler alanındaki “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” seçmeli derslerinin çocukları üzerinde etkili olduğunu: “Etkili olduğunu düşünüyorum.” (V11, V23, V10, V29), “Muhakkak etkili oluyor.” (V26, V30, V5), “Elbette olumlu etkileri vardır.” (V27, V8, V15), “Daha saygılı, sözlerine dikkat ediyor.” (V24) sözleriyle ifade etmişlerdir. Derslerin etkili olduğu hususunda kısa cevaplar veren velilerin yanında çocuğunun saygılı davranış değişikliği gösterdiğini ve sözlerine dikkat ettiğini söyleyen veli de bulunmaktadır. Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin inanç konusunda kendi çocuğuna etkisi olduğunu söyleyen veliler şu ifadeleri kullanmıştır:

“Elbette etkisi olmaktadır. Dinimizden habersiz yaşayan nesillerin bu dersler sayesinde dinleri hakkında bilgi sahibi olmaları, inanç konusunda doğru ve yanlış bilmeleri açısından bu dersler çok etkilidir.” (V25), “İnanç bağlamında olumlu etkileri oluyor.” (V3), “Etkili olduğunu düşünüyorum. İslam hakkında şimdiye kadar yeterli eğitimi almayan öğrenciler bu dersler sayesinde inanç dünyalarında bazı şeylerin farkına varmaktadırlar.” (V4).

Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin çocukların inanç dünyasındaki soru işaretlerine cevap verdiğini söyleyen veliler, inanç konusunda bilgisiz olan çocukların bu dersler sayesinde, mensup oldukları din hakkında bilinçlendiğini belirtmiştir. Bir veli ise seçmeli din derslerinin bilişsel öğrenmeler açısından önemini: “Ben etkili olduğunu

düşünüyorum. En azından Kur'an-ı Kerim hakkında, peygamberimiz hakkında bir şeyler öğreniyorlar.” (V1)cümlesiyle dile getirmiştir.

İkinci kısımda öğretmenin, öğrencinin davranışları üzerinde derslerden daha etkili olduğunu söyleyen veliler yer almaktadır. Bu konuyu veliler şu sözlerle dile getirmiştir:

“Muhakkak etkisi var. Ama öğretmenin rolü burada daha önemli, dersi veren öğretmenin ilgisi, davranışları çocukları daha çok etkilemektedir.” (V13), “Kendisine hayrı olmayanın çocuklara da hayrı olmuyor, anlatılan kadar anlatan da önemli.” (V07), “Derslerin elbet etkisi vardır ancak dersi anlatan öğretmen anlattığı gibi davranmıyorsa çocuklarda anlattığı gibi yapmıyor.” (V28) “Evet, etkisi var. Benim oğlum öğretmeni çok seviyor, öğretmende çok ilgili, bu dersi veren öğretmen çok önemli.” (V9).

Öğretmenin önemini vurgulayan veliler, öğretmenin tutumunun, ilgisinin, çabasının ve öğretmene duyulan sevginin öğrenci davranışlarını etkilediğini belirtmiştir. Başka bir veli ise: “Etkili olması gerekir. Peygamberimiz hakkıyla öğretiliyorsa muhakkak öğrencileri etkileyecektir. Burada derslerin işlenişi, anlatımı etkilidir.”(V14) diyerek öğretmenin dersi anlatım şekline ve samimiyetine dikkat çekmiştir. Öğretmen sadece ders anlatan değil aynı zamanda öğrencinin hayatı şekillendirilmesinde aktif rol oynayandır. Öğretmenin; samimi, anlayışlı, saygılı ve sabırlı davranışları öğrenci üzerinde olumlu etkiler bırakmakta, bu da davranışlarına yansımaktadır (Güçlü, 2000: 21-23).

Üçüncü kısımda özellikle Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in Hayatı, seçmeli derslerinin öğrenci üzerinde olumlu etkileri olduğunu söyleyen veliler yer almaktadır. Bu konuda bir veli: “Etkili olduğunu görüyorum. Oğlum Kur'an-ı Kerim okuduğu için artık büyüdüğünü söylüyor. Davranışlarında daha olgun davranıyor.” (V16) sözüyle dile getirmiştir. Veli, Kur'an-ı Kerim'i öğrenen çocuğunun davranışlarında olumlu değişiklikler meydana geldiğini, yaşına göre daha olgun davranışlar sergilediğini söyleyerek duyuşsal davranış değişikliği gözlemlediğini belirtmiştir. Başka bir veli “Ben çok etkili olduğunu görüyorum. Benim zamanımda Kur'an-ı Kerim böyle öğretilseydi hepimiz öğrenirdik, Kur'an-ı Kerim öğrenmek insana bir saygınlık veriyor.”(V22) ifadesini kullanmıştır. Kur'an-ı Kerim okumanın insana değer kattığını belirten veli aynı zamanda Kur'an-ı Kerim eğitimindeki yeni yöntem ve tekniklerden memnun olduğunu da ifade etmiştir. Velilerden özellikle “Hz. Muhammed'in Hayatı” seçmeli dersinin çocuğu üzerinde etkilerini: “Evet, çocuğum peygamberimiz şöyle yapmış diyerek davranışlarında dikkat ediyor. Biz de ona yardım ediyoruz. İnsanın çocuğunun peygamberimiz örnek alması gerçekten güzel.” (V19), “Peygamberimizin sünnetlerini yapmaya çalışıyor.”(V21) sözleriyle ifade edenlerde bulunmaktadır. . Öğrencinin peygamberimizi örnek alması, yaptığı veya yapılmasını tavsiye

ettiği davranışları uygulamaya çalışması psikomotor davranış değişikliğinin meydana geldiğini göstermektedir. Alanda yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Çiftçi'nin (2017: 97) yaptığı araştırmada veliler çocuklarının peygamberimizi örnek almasından memnun olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin peygamberimizi örnek alması “Hz. Muhammed’in Hayatı” seçmeli dersinin amacına ulaştığını da göstermektedir (MEB.2017a:7).

Dördüncü kısımda din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin öğrenci üzerinde olumlu etkisi olduğunu ancak bu etkinin uzun süreli olabilmesi için ailenin önemli rol oynadığını söyleyen veliler yer almaktadır. Bu konuda veliler şu ifadeleri kullanmıştır:

“Etkili olması beklenir. Ancak eve gidince derste öğrendiğinin tam tersi bir davranış sergileniyorsa, ne kadar uzun süre olumlu etkileri beklenir bilemiyorum.” (V17), “Dersler etkili ancak çocuğun yaşamında, ailesi daha etkili.” (V12), “Önemli olan aile, derste öğretmen iki saat muhatap oluyor, veli ise sürekli çocuklarla.” (V02), “Elbette etkisi olmaktadır. Çocuğun öğrendiklerini evde ona yardım ederek uygulamasına imkân tanındığında etkileri görülmektedir.” (V6).

Veliler ailenin önemine vurgu yaparak, derslerin öğrenciler üzerinde etkilerinin görülebilmesi için okul dışında da çocuğun yönlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin çocukların olumlu davranış değişikliği göstermesinde etkili olduğunu söyleyen veliler, bu etkilerin davranışa dönüşmesi için ailenin önemli rol oynadığına işaret etmiştir. Çiftçi'nin (2017: 100) yaptığı araştırmada haftada iki saat verilen seçmeli derslerden ziyade, çocuğun davranışlarına ailenin daha çok etki ettiği belirtilmiştir. Öğretmenlerle yaptığımız araştırmada da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Din, ahlak ve değerler alanındaki “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” derslerinin öğrenciler üzerinde etkisi olmadığını söyleyen veliler de bulunmaktadır. Bu konuda velilerin görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Derslerin davranışlarda çok etkili olacağını düşünmüyorum. Öğrencilerin çevreleri, teknoloji, televizyonlar çocukları çok etkiliyor. Toplum olarak televizyonlara çok bağımlıyız. Öğrenciler televizyonda izlediği kişilere özeniyorlar.” (V20), “Sosyal medya çocuklarımızı derslerden daha çok etkiliyor.” (V18)

Veliler öğrencilerin davranışlarını derslerden ziyade televizyon ve sosyal medyanın yönlendirdiğini belirtmiştir. Teknolojinin ölçsüz kullanılması sonucu teknoloji bağımlılığı problemi ortaya çıkmaktadır. Günümüzde hat safhada olan teknoloji bağımlılığı, fiziksel ve sosyal açıdan birçok zararı beraberinde getirmektedir. Sosyal medya ve televizyonlarda özendirilmeye çalışılan olumsuz örneklerle beraber teknolojinin öğrenci üzerinde etkisi yadsınamaz boyutlara ulaşmıştır.

Genel olarak bakıldığında din, ahlak ve değerler alanındaki ‘‘Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler’’ derslerinin çocukları üzerinde olumlu etkileri olduğunu belirten veliler; öğretmen, aile gibi faktörlerin olumlu davranış değişikliği oluşmasında önemli rol oynadığına vurgu yapmıştır.

2.4.5. Velilerin Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerde Karşılaştığı Problemler

Din, ahlak ve değerler alanında bulunan seçmeli derslerin seçiminde ve uygulamasında yaşanan aksaklıkları bulmak için velilere: ‘‘Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli dersleri hakkında çocuğunuz herhangi bir aksaklık iletti mi?’’ sorusunu yönelttik. Verilen cevaplar incelendiğinde karşılaşılan problemlerin yedi başlık altında toplandığı görülmektedir. Seçmeli din derslerinde velilerin karşılaştığı problemler aşağıdaki tabloda yüzde ve frekans olarak gösterilmiştir.

Tablo 2.31.Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerde Velilerin Karşılaştığı Problemler

Velilerin cevapları	Frekans	Yüzde
Herhangi Bir Problem Yaşamayanlar	10	%33.3
Sınıflar Kalabalık	4	%13.3
Ders Saatleri Yetersiz	5	%16.6
Öğretmen İhtiyacı	2	%6.7
Kitaplar Eksik	3	%10
Cüz İhtiyacı	3	%10
Liyakat Sahibi Öğretmen	3	%10
Toplam	30	%100

Tablo 2.31 incelendiğinde velilerin %33,3’ü din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerde hiçbir problem yaşamadığını belirtmiştir. Araştırmaya katılan velilerin %16,6’sı ders saatlerinin yeterli gelmediğini söylerken, %13,3’ü sınıfların kalabalık olduğunu, %10’u ders kitaplarının zamanında gelmediğini, %10’u ise Kur’an-ı Kerim derslerinde cüz ihtiyacı olduğunu söylemiştir. Velilerden %10’u öğretmenlerin liyakat sahibi olmadığını, bazı öğretmenlerin anlattığı ile uyumlu davranışlar sergilemediğini söylerken, %6,7’si sürekli öğretmen değişikliğinden, derslerin tam manasıyla işlenemediğini ifade etmiştir. Veliler seçmeli din derslerinde en fazla ders saatlerinin yetersiz olmasından ve sınıfların kalabalık olmasından rahatsızlık duymuşlardır. Ders kitaplarının zamanında veya hiç gelmediğini söyleyen veliler, Kur’an-ı Kerim derslerinde cüz ihtiyacı olduğunu söyleyen veliler ve ders öğretmenlerinin alanlarına hâkim olmadığını söyleyen veliler aynı orandadır.

Seçmeli din derslerinde çocuğunun herhangi bir sıkıntı yaşamadığını dile getiren veliler: “Hiçbir olumsuz durum yaşanmadı.” (V1,V13,V20,V14,V16), “Bir sıkıntı olduğunu düşünmüyorum.” (V3), “Hayır, derslerden gayet memnun.” (V5,V12,V29), “Bir sorun olmadı, olduysa da bana söylemedi.”(V25) demişlerdir. Araştırmaya katılan velilerin üçte biri seçmeli din derslerinde herhangi bir problem yaşamadıklarını belirtmiştir.

Velilerin din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli dersler içerisinde en fazla problem yaşadığı ders Kur’an-ı Kerim dersidir. Kur’an-ı Kerim dersinde yaşanan problemlerin en başında cüz ihtiyacı karşımıza çıkmaktadır. Bu konuyu veliler şu ifadelerle dile getirmiştir:

“Derste Kur’an-ı Kerim harflerini öğrenmek için elif-ba’ya ihtiyaç duyduk. Verilen Kur’an-ı Kerim kitabı direk Kur’an-ı Kerim’den başlıyor, içerisinde elif-ba yok.” (V08), “5.sınıf Kur’an-ı Kerim kitabının içerisindeki cüz kısmı çok yetersiz, diyanetten elif-ba alıyoruz. Diyanetin elif-ba’sını kitaplara yerleştirsinler.”(V26), “Cüz ihtiyacı var.”(V21).

Öğretmen ve öğrencilerle yaptığımız araştırmamızda da karşımıza çıkan Kur’an-ı Kerim harflerini öğreten bir kaynak ihtiyacı burada da kendini göstermektedir. Veliler sadece beşinci sınıf Kur’an-ı Kerim ders kitabında yer alan Kur’an-ı Kerim harfleri kısmının yeterli gelmediğini, bütün Kur’an-ı Kerim ders kitaplarında bu kısmın olması gerektiğini belirtmiştir. Seçmeli Kur’an-ı Kerim dersinde yaşanan bir diğer problemde sınıf mevcuduna bağlı olarak ders saatlerinin yeterli gelmemesidir. Bu konuda veliler şu ifadeleri kullanmıştır:

“Derslerin zamanı yetmiyor. Ders süresinde çocuğum bir sayfa okuyabiliyor, haftada bir sayfa ile Kur’an-ı Kerim’e geçemiyor.” (V17), “Kur’an-ı Kerim dersinde sıranın kendisine gelmediğinden rahatsız. (V22), Sınıf mevcudu çok, her öğrenciye iki dakika ayırsa zaten altmış dakika yapıyor. Dersler kırk dakika ayrıca her öğrenci de iki dakikada sayfasını okuyamıyor.” (V6), “Sınıfları çok kalabalık bazen söz hakkı bile düşmüyor. Özellikle Kur’an-ı Kerim dersinde sıra gelmiyor.”(V9,V28).

Seçmeli Kur’an-ı Kerim dersleri haftada 2 ders saati olarak okutulmaktadır. Öğrencilerle bireysel ders işlemenin gerektiği Kur’an-ı Kerim dersinde, sınıf mevcuduna bağlı olarak her öğrencinin okuması için yeterli süre bulunmamaktadır. Alanda yapılan araştırmalar da bizim araştırmamızı destekler niteliktedir. Aslan’ın (2014: 78) yaptığı çalışmada velilerin seçmeli derslerin ders saatlerini yeterli bulmadıkları görülmektedir. Sınıfların kalabalık olmasından dolayı Kur’an-ı Kerim dersinde yaşanan bir diğer problem de derslerin yavaş ilerlemesidir. Bu konuda velilerin görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Her sene Kur’an-ı Kerim dersi alıyoruz ama Kur’an-ı Kerim’e geçemedik. Her sınıfta baştan başlanıyor, elifbadan Kur’an-ı Kerim’e geçeceği zaman okul bitiyor. Yaz kursunda da aynı oluyor. Derslerde bir sayfa bir sayfa okuyarak çocuğum Kur’an-ı Kerim’e geçmesi 30 haftayı alıyor.” (V10),

“Kur’an-ı Kerim dersinde evde 2 veya 3 sayfa çalışıyoruz ama derste bir sayfa okutuluyor. Derste bir sayfa okutulunca bir sonraki haftada aynı sayfada kalıyoruz.” (V23).

Veliler, özellikle Kur’an-ı Kerim derslerinde çocuklarının yavaş ilerlemesinden ve sınıf mevcuduna bağlı olarak ders saatlerinin yeterli gelmemesinden rahatsız olmuşlardır. Sadece Kur’an-ı Kerim dersinde değil diğer derslerde de sınıfların kalabalık olmasından rahatsız olduğunu söyleyen bir veli: “Çocuğum sınıf mevcudunun çok olmasından rahatsızlık duymakta, sadece bu dersler için değil tüm derslerde öğrencilere yeteri kadar zaman kalmıyor. Her öğrencinin ödevi kontrol edildiğinde ders bitiyor. Öğretmen ne ara ders anlatacak ne ara çocuklarla ilgilenecek.” (V24) demiştir. Sınıf mevcudunun fazla olmasından dolayı derslerin verimli geçmediğini dile getiren veli, sınıflardaki öğrenci sayılarının azaltılması gerektiğini belirtmiştir.

Velilerden “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” seçmeli dersleri için yeterli öğretmenin olmamasından rahatsız olanlar da bulunmaktadır. Bu konuda veliler aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır:

“Sürekli öğretmenleri değişti. Ücretli öğretmenler giriyor bu derslere, okulun yeteri kadar öğretmeni yokmuş. Bir öğretmenin ders işleyişiyle diğer öğretmenin ders işleyişi farklı olabiliyor. Çocuklar öğretmene tam alıştı derken farklı bir öğretmen derse girmeye başlıyor.” (V7), “Öğretmen çocuklarla tam ilgilenemiyor, çocuklar tam belli bir seviyeye geliyor öğretmen değişiyor. Çocuklar baştan başlıyorlar.” (V15).

Öğretmenlerin sürekli değişmesinden rahatsız olan veliler, özellikle seçmeli din derslerinde istikrarlı ve düzenli bir eğitime ihtiyaç duyulduğunu söylemiştir. Din, ahlak ve değerler alanındaki derslerde öğretmen kaynaklı yaşanan tek problem öğretmenlerin değişmesi değildir. Öğretmenlerin alanlarına hâkim ve liyakat sahibi olmaması da velilerin dile getirdiği problemler arasında yer almaktadır. Bu konuda velilerin cevapları aşağıda verilmiştir:

“Öğretmen konusunda sıkıntılar yaşıyoruz. Öğretmen tam olarak bu alana hâkim değil, derslerde yeteri kadar bilgi vermiyor.” (V11), “Öğretmen bu kılık kıyafetiyle nasıl Kur’an-ı Kerim eğitimi verecek?” (V27), “Öğretmen bu dersleri hakkıyla işlemiyor, Kur’an-ı Kerim dersinde çocuklar başlarını örtüyor, öğretmen örtmüyor. Liyakat sahibi değil.”(V18).

Veliler öğretmenlerin liyakat sahibi olmadığını dile getirerek, bu derslere giren bazı öğretmenlerin anlattıkları ile uyumlu davranışlar sergilemediğini belirtmiştir. Liyakat sahibi öğretmenlerin önemine işaret eden veliler, kılık kıyafetiyle, bilgisiyle öğretmenlerin rol model olması gerektiğini vurgulamışlardır.

Velilerden ders kitaplarının temini konusunda sıkıntı yaşandığını söyleyenler de bulunmaktadır. Bu hususta veliler şu ifadeleri kullanmıştır:

“Çocuklarımızın elinde bir kitap yok, idare kitapların daha gelmediğini söylemiş bu dönem kitapsız ders işlediler.” (V4), “Kitaplar çok geç geldi. Öğretmen fotokopilerle ders işlemeye çalıştı, kitap olmayınca derslerin tam manasıyla işlenemediğini düşünüyorum.” (V30), “Kitapları gelmedi. Kitapları olmayınca ödevler konusunda bahane üretiyor çocuklar.” (V2,V19).

Ders kitaplarının bulunmamasından veya geç gelmesinden dolayı sıkıntı yaşadığını söyleyen veliler, ders kitapları olmadan derslerin tam manasıyla işlenemeyeceğini düşünmektedir. Ders kitapları dersin içeriğini zenginleştirirken, aynı zamanda vaktin verimli kullanılması, dersin ilgi çekici hale getirilmesi ve dersin evde tekrar edilmesi hususlarında önemli bir eğitim aracıdır.

2.4.6. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Dersler Hakkında Velilerin Önerileri

Bu bölümde din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin daha verimli geçmesi için velilerin önerileri yer almaktadır. Öneri ve isteklerini ifade etmeleri için velilere: “Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin daha iyi işlenmesi için neler önerirsiniz?” sorusunu yönelttik. Velilerin bu bölümde bir önceki bölümde ifade ettikleri problemlere yönelik çözüm önerileri getirdiği görülmektedir. Özellikle Kur’an-ı Kerim dersinde yaşanan abdest alma, zaman yetersizliği, seviye farklılıklarından kaynaklanan problemlere etkili çözüm önerileri dile getirmişlerdir. Bunlardan ilki seçmeli Kur’an-ı Kerim dersinin daha verimli işlenmesi ve abdest alma gibi problemlerin ortadan kaldırılması için Kur’an-ı Kerim sınıfı oluşturulmasıdır. Bu konuda velilerin önerileri aşağıda verilmiştir:

“Kur’an-ı Kerim dersleri için ayrı sınıflar oluşturulmalı, bu sınıflarda öğrencilerin hem işiterek hem de görerek ders işlemesi sağlanmalı.” (V24), “Kur’an-ı Kerim derslerinde hem dinlese hem de okusa daha faydalı olacağını düşünüyorum. Farklı kişilerin okumalarını duyarak kendisine bir örnek seçebilir ve daha güzel bir Kur’an-ı Kerim dersi işlenir.” (V11), “Ayrı sınıflar yapılırsa mesela Kur’an-ı Kerim dersi için bir sınıf yapılırsa öğrenci orada hem abdestini alabilse hem de dersini okuyabilse çok güzel olur.” (V3).

Kur’an-ı Kerim dersi için özel bir sınıf oluşturulmasını isteyen veliler, oluşturulacak sınıfın Kur’an-ı Kerim dersinde karşılaşılan problemlere çözümler üretecek şekilde dizayn edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Velilerin bu önerileri öğrenci merkezli teorilerde yer alan sınıfların, derslerin verimliliğini artıracak gerekli araç ve gereçlerle donatılması amacıyla örtüşmektedir (Yavuz, 2005: 60).

Araştırmaya katılan velilerden derslerin, sınıfa göre değil seviyeye göre belirlenmesini isteyenler de bulunmaktadır. Bu konuda veliler şu ifadeleri kullanmıştır:

“Dersler seçilirken çocuğun seviyesi önemsense, her sene birinci dersten başladığımız için ilerleme kaydedemiyoruz. Okula gidiyor, Kur’an-ı Kerim harflerinden başlıyor, her hafta bir sayfa okusa Kur’an-ı Kerim’e geçmeden okul bitiyor. Sonraki sene tekrardan baştan başlıyor, aynı şekilde camiye gönderiyoruz orada da aynısı oluyor. Geçen sene kaldığı yerden başlatılsa Kur’an-ı Kerim ‘e geçtiyse Kur’an-ı Kerim ‘i güzel okuma dersleri alsa daha faydalı olacaktır.” (V21), “Bence seviyelerine göre dersler seçilmeli. Dersi alan öğrenci diğer sene başka konular görmeli. Kur’an-ı Kerim okuyanlarla Kur’an-ı Kerim harfi öğrenenler farklı sınıflarda olmalı.” (V9), “Peygamberimizin hayatı dersinde her sene aynı şeyler gösteriliyor gibi, dersler bir iki diye kademeli hale getirilmeli, detay detay peygamberimizin davranışları, tutumları anlatılmalı. Derslerde peygamberimizin doğumu her sene gösteriliyor” (V17), “Sınıf bazında değil seviye bazında dersler işlenmeli, zaten bildiği şeyler tekrardan anlatılıyor.”(V7,V20).

Derslerin bilgi seviyesine göre seçilmesini isteyen veliler, bu sayede derslerin daha verimli geçeceğini belirtmiştir. Velilerin bu önerilerine benzer bir öneri Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 2013 yılında yayınladığı “İlköğretim Kurumları İlkokul-Ortaokul Haftalık Ders Çizelgesi’nin açıklamalar kısmında yer verilmiştir. Açıklamalar kısmındaki beşinci madde aşağıda verilmiştir:

“Öğretim programlarının uygulanmasında haftanın belirli bir günü/günleri altı (6) ders saatlik zaman dilimi "seçmeli ders saatleri" olarak belirlenir. Bu şekilde farklı sınıf düzeylerinde olup fakat seçtikleri ders açısından aynı seviyede olan öğrencilerden seçmeli ders grubu oluşturulması sağlanır. Örneğin bir öğrenci Kur'an-ı Kerim dersini ilk kez yedinci sınıfta alıyorsa ve henüz başlangıç seviyesinde ise bu dersi beşinci, altıncı ve sekizinci sınıfta okuyan ve başlangıç seviyesinde olan öğrencilerle birlikte alabilir. Böylece hem kaynakların daha rasyonel kullanılması hem de öğrencilerin tercih haklarının karşılanması sağlanır.” (TTKB, 2013: 2).

Açıklamada da görüldüğü üzere haftalık ders programında seçmeli derslere ayrı bir yer ayrılarak, farklı sınıflarda okuyan ancak aynı seviyede olan öğrencilerin birlikte ders almalarına olanak sağlanmıştır. Açıklamada özellikle Kur’an-ı Kerim dersinin örnek gösterilmesi, Kur’an-ı Kerim dersinde yaşanan problemlerin önceden tahmin edildiğini göstermektedir. Yıllarca Kur’an-ı Kerim eğitimi veren Diyanet İşleri Başkanlığı, yaz Kur’an kurslarında 2005’ten bu yana kur sistemi ile eğitim vermektedir. Yapılan araştırmalar da yaz kuran kurslarında uygulanan kur sistemine dayalı eğitimin, kurslara devam eden öğrenci sayısını artırdığı da gözlemlenmiştir (Korukçu ve Işıkdogan. 2016: 19-20).

Seçmeli derslerin, zorunlu seçmeli haline getirilmemesi gerektiğini söyleyen velilerde bulunmaktadır. Bu konuda velilerin görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Öğrencilerin isteyerek seçtikleri dersler olsa, aldığı seçmeli dersler çocuğumun seçtiği dersler değil.” (V10), “Biz Kur’an-ı Kerim dersini seçmedik onun yerine Hz. Muhammed’in Hayatı dersini seçtik ama bizim seçtiğimiz ders seçilmedi. İsteyerek ders seçilmesi gerekir, zorunlu tutulmamalı.” (V28), “Öğrencinin istekleri önemsenmeli, okullar kendi durumlarına göre seçmeli dersleri belirliyor. Öğretmene göre seçmeli ders belirleniyor.” (V15).

Veliler, seçmeli derslerin belirlenmesinde, öğrencinin tercihinin dikkate alınmasını, zorunlu seçmeli haline getirilmemesini istemiştir. Seçmeli derslerin belirlenmesinde velilerin imzaladığı seçmeli ders dilekçesi belirleyici olmaktadır. Ancak bazı okul yöneticilerinin, seçmeli dersleri, öğretmen ihtiyacına veya öğretmen ders dağılımına göre belirlediği araştırmamızın genelinde de ortaya çıkmıştır.

Derslerin daha verimli geçmesinde öğretmenlerin önemli rol oynadığını belirten veliler: “Bence her şey öğretmenin elinde.” (V26), “Öğretmen isterse dersler daha iyi işlenir.”(V1,V22,V8) cevaplarını vermişlerdir. Bazı veliler ise öğretmenlerin, öz verili çalışan alanına hâkim, çocuğun his ve duygu dünyasına hitap eden kişilerden seçilmesini istemiştir. Bu konuyu veliler şu cümlelerle dile getirmiştir:

“Bu derslere daha ehil insanlar girmeli. Öğretmenlerin bu derslerde daha öz verili çalışması gerekir.” (V13), “Öğretmen çok önemlidir. Dersi çocuklara sevdirmeli, etkinlikler yapmalı, farklı metotlar kullanılmalı. Dersi düpedüz anlatmakla ders iyi işlenmez.” (V2), “Öğretmenler iyi seçilmeli, peygamberimizin sünnetini önemsemeyen bir öğretmen, peygamberimizi nasıl anlatabilir ki? Öğretmen ihlaslı olmalı. Uhud savaşını normal bir savaş gibi anlatırsa uygun olur mu? İhlaslı öğretmenlere ihtiyacımız var.”(V30).

Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerine giren öğretmenlerin ihlaslı, bilinçli, fedakâr olmalarını, isteyen veliler, bu derslere daha ehil insanların girmesiyle derslerin daha etkili olacağını belirtmiştir. Özellikle peygamberimizin hayatı dersine giren öğretmenlerin, öğrencilerin his ve duygu dünyasına hitap edecek şekilde dersi anlatması gerekmektedir. Bir veli ise öğretmen ihtiyacının giderilmesi gerektiğini: “Ücretli öğretmen giriyor derslere ve derslerde devamlılık olmuyor. Her dönem farklı öğretmen girince o derste çocuklarda ilerleme sağlayamıyor.” (V5) cümleleriyle dile getirmiştir. Alanda yapılan diğer araştırmalar da bizim araştırmamızı destekler niteliktedir. Aslan’ın (2014:98) yaptığı araştırmada da veliler, öğretmenlerin daha öz verili çalışması ve öğretmen ihtiyacının giderilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Derslerin daha verimli işlenmesi için öğretmen ve veli iletişiminin önemine vurgu yapan bir veli: “Velinin öğretmen ile sürekli temas kurarak öğrencinin derslerini takip etmesi gerekir. Okulda gördüğü dersleri, ödevleri evde takip edince öğrenci derslerde daha başarılı

olacaktır.” (V14) ifadesini kullanmıştır. Öğrencinin eğitimi konusunda öğretmen ve ailenin etkin işbirliği içerisinde olması ders ve öğrenci başarısının sağlanmasında etkili olacaktır. Öğrencinin ders sorumlulukları gibi ailenin de sorumlulukları vardır. Bunlardan ilki çocuğunun ders durumunu takip ederek, destekleyici tutum sergilemesidir. Ders kitaplarının zamanında teslim edilmesini ve geliştirilmesi isteyen velilerde bulunmaktadır. Bu konuyu veliler şu sözlerle dile getirmiştir:

“Ders kitapları daha çok doldurulmalı, içeriği artırılmalı.” (V19,V6), “Kitaplar çok geç geldi. Kitaplar zamanında gelse... Neredeyse yarıyıl tatiline yakın kitaplar geldi.” (V4), “Kitaplarda sanki duygu eksik gibi, daha yüzeysel hazırlanmış. Daha çok kıssa, hikaye olsa çocuklar bunlardan etkileniyor, anlatıyorlar.”(V23).

Araştırmaya katılan veliler, ders kitaplarının öğrencinin his ve duygu dünyasına hitap edecek şekilde zenginleştirilmesini istemiştir. Ders kitaplarının zamanında temin edilmesini isteyen veliler, kıssa ve hikâyelerin artırılmasını talep etmişlerdir. Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerde sınıf mevcudunun azaltılmasını isteyen velilerde bulunmaktadır. Bu konuda veliler: “Sınıflar çok kalabalık, sınıflardaki öğrenci sayıları azaltılmalı.” (V18,V29,V25,V12), “Sınıf mevcudu öğrenciler göz önüne alınarak düzenlenmeli.”(V27,V16) ifadelerini kullanmıştır. Sınıfların kalabalık olmasından dolayı derslerin verimli geçmediğini söyleyen veliler, sınıf mevcudunun azaltılmasını istemiştir.

Genel olarak veliler seçmeli din derslerinin öğrencilerin kalbine hitap edecek şekilde düzenlenmesini, öğretmenlerin daha özenle seçilmesini ve daha azimli olmasını istemiştir. Seçmeli derslerin kur sistemine göre işlenmesini isteyen veliler, ayrı bir Kur’an-ı Kerim sınıfı oluşturulmasını talep etmiştir. Sınıf mevcudunun azaltılması, öğretmen veli iletişimin artırılması gibi hususların dersin verimliliğini artıracığını da belirtmişlerdir.

SONUÇ

Araştırmamızda seçmeli derslerin din, ahlak ve değer alanında bulunan “Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı), Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” dersleri hakkında okul yöneticileri, öğretmenler, öğrenci ve velilerin görüşlerine yer verilmiştir. Benzer araştırmalardan farklı olarak seçmeli derslerin tüm muhataplarına ulaşılmıştır. Bu bölümde yönetici, öğretmen, öğrenci ve veli ile yaptığımız araştırmanın bulguları doğrultusunda varılan sonuçlar ve önerilere yer almıştır. Elde edilen bulgular beş farklı alana ayrılarak değerlendirilmiştir.

a. Seçmeli Dersler ve Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Dersler

Araştırmamızın bulguları incelendiğinde öğrenci ve velilerin seçmeli dersler hakkında bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Yönetici, öğretmen, öğrenci ve veli ile yaptığımız araştırmada okulun seçmeli dersler formu ile bilgilendirme yaptığı ancak bu bilgilendirmenin yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Seçmeli derslerin içeriği ve hangi öğretmenin bu dersleri verdiği konusunda bilgilendirmeye ihtiyaç duyan veliler, seçmeli dersler formu ile yapılan bilgilendirmenin yeterli olmadığını söylemiştir. Araştırmaya katılan idareciler okulun seçmeli dersler konusunda veli ve öğrenciyi bilgilendirdiğini ama yapılan bilgilendirmenin yeterli olmadığını ifade etmiştir.

Alanda yapılan araştırmalar incelendiğinde okulun seçmeli dersler konusunda bilgilendirme yapmadığı sonucu ortaya çıkarken, bizim araştırmamızda okulun seçmeli dersler konusunda seçmeli dersler formu ile bilgilendirme yaptığına ulaşılmıştır. Bu durum diğer araştırmalarda seçmeli dersler formunun bilgilendirme olarak görülmemesinden kaynaklanmaktadır. Seçmeli dersler formu; okullarda seçmeli derslerin belirlenmesi için velilerin imzalamaları gereken bir dilekçedir. Bu dilekçede seçmeli derslerin isimleri yer alırken, seçmeli derslerin içeriği, hangi öğretmenin bu dersleri verdiği gibi bilgiler yer almamaktadır. (Ek-1) Seçmeli ders dilekçesi ile öğrenci ve velilerin en azından derslerin isimleri hakkında bilgilendirildiği ancak yapılan bilgilendirmenin yeterli olmadığı görülmektedir. Seçmeli dersler konusunda yapılan bilgilendirmenin yeterli olmadığı hususunda alanda yapılan araştırmalar bizim araştırmamızı destekler niteliktedir. Aslan’ın (2014: 67) yaptığı araştırmada veliler, eğitim-öğretim yılı başında okul yönetimi tarafından seçmeli dersler hakkında bilgi verilip verilmediği sorusuna %13,00’ü evet, %24,50’i kısmen, %62,50’i de hayır cevabını vermiştir. Eşbahoğlu’nun (2015: 43) yaptığı araştırmada ise velilerin çoğunluğu sene başında okul idaresinin seçmeli derslerle ilgili yeterli bilgilendirme

yapmadığını söylemiştir. Karagözoğlu'nun (2015: 78) araştırmasında öğrenciler, sene başında seçmeli dersler konusunda yeterli bilgi verilmediğini belirtmiştir.

Araştırmamızda, seçmeli derslerin din, ahlak ve değerler alanında bulunan “Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı), Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” seçmeli dersleri arasından en çok Kur’an-ı Kerim dersinin en az ise Temel Dini Bilgiler dersinin tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmen, öğrenci ve idareciler seçmeli din derslerinin tercih sıralamasını “Kur’an-ı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı ve Temel Dini Bilgiler” olarak ifade etmiştir. Alanda yapılan araştırmalar da bizim araştırmamızı destekler niteliktedir. Karagözoğlu'nun (2015: 74) araştırmasında öğrencilerin, en çok Kur’an-ı Kerim seçmeli dersini, en az ise Temel Dini Bilgiler dersini tercih ettiği sonucu çıkmıştır. Meydan'ın (2013: 232) yaptığı araştırmada da en çok Kur’an-ı Kerim dersinin, ardından Hz. Muhammed'in Hayatı dersinin, en az ise Temel Dini Bilgiler dersinin tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Köse'nin (2018: 33) yaptığı araştırmada ise öğrencilerin din, ahlak ve değerler alanındaki derslerden en çok Kur’an-ı Kerim dersini tercih ettiği görülmektedir. Öğretmen ve idarecilerden bazıları Temel Dini Bilgiler dersinin “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” dersine benzer görülmesinden dolayı daha az tercih edildiğini söylerken, bazı idareciler LGS’de soru gelen “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” dersine benzerliğinden dolayı “Temel Dini Bilgiler” dersinin ortaokul son sınıf öğrencileri tarafından tercih edildiğini söylemiştir. Kur’an-ı Kerim seçmeli dersinin öğrenciler tarafından zor olarak nitelendirildiği bunun içinde ortaokul son sınıf öğrencilerinin Kur’an-ı Kerim dersini daha az tercih ettiği görülmektedir. Alanda yapılan araştırmalar da bizim bulgularımızı destekler niteliktedir. Acuner'in (2016: 857) araştırmasında 7. sınıf öğrencilerinin %87'si 8. sınıfta Kur’an-ı Kerim dersini seçmeyi düşünmemektedir. Çiftçi'nin (2017: 128-129) araştırmasında ise öğrenciler liselere giriş sınavlarına çalışmak için kolay derslere yöneldiklerini belirtmiştir.

b. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Tercih ve Aile Faktörü

Araştırmamıza katılan öğrencilerin seçmeli derslerin din, ahlak ve değerler alanında bulunan “Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı)”, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” seçmeli derslerini tercih etme nedenlerine baktığımızda: “Kur’an-ı Kerim öğrenmek istiyorum, peygamberimizin hayatını öğrenmek istiyorum, kendi ilgi ve merakım, dersi seviyorum, Kur’an-ı Kerim’i güzel okumak istiyorum ve ailemin isteği” cevapları öne çıkmıştır. Özellikle öğrencilerin büyük kısmı Kur’an-ı Kerim öğrenmek istediği için Kur’an-ı Kerim dersini tercih ettiğini belirtmiştir. Alanda yapılan araştırmalar da bizim araştırmamızı destekler niteliktedir. Bahçekapılı'nın (2013: 69-71) araştırmasında öğrencilerin Kur’an-ı

Kerim’i, peygamberimizi ve dini bilgileri öğrenmek için bu dersleri tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Meydan’ın(2013:234) yaptığı araştırmada ise öğrencilerin %69,7’si dini derslere duydukları ilgi ve meraktan dolayı seçmeli din derslerini tercih ettiğini söylemiştir. Kotan’ın(2015: 63) yaptığı araştırmada öğrencilerin “eksik bilgilerini tamamlamak” için seçmeli din derslerini tercih ettiği görülmektedir. Gündoğdu’nun (2015: 134) yapmış olduğu araştırmada ise öğrencilerin seçmeli ders tercihlerinde “Dinimi güzel bir şekilde yaşamak istiyorum” ve “İslam hakkında doğru bilgiler elde etmek istiyorum“ maddelerinin öne çıktığı görülmektedir. Çiftçi’nin (2017:135-136) yaptığı araştırmada ise seçmeli din derslerinin tercih edilmesinde öğrencilerin peygamberimizi ve Kur’an-ı Kerim’i öğrenmek istemelerinin etkili olduğuna ulaşılmıştır.

Okul yöneticilerine göre öğrencilerin “Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı), Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” seçmeli derslerini tercih etmelerinde “din eğitimi isteği, din eğitimi isteyen aile ve öğretmen etkisi” belirleyici olmaktadır. Din eğitimi isteğinde öğrencilerin peygamberimize ve Kur’an-ı Kerim’e duydukları ilgi ve merakın etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Din eğitimi isteyen ailelere baktığımızda iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. Okul yöneticilerine göre, çocuğunun din eğitimi almasını isteyen muhafazakâr veliler ile dini bilgilerin farklı yollarla değil de devlet eliyle öğretilmesini isteyen veliler seçmeli din derslerini tercih etmektedir. İdarecilere göre aileler, çocuklarına gerekli dini eğitim veremediği için okulda din eğitimi verilmesini istemektedir. Alanda yapılan araştırmalar da bulgularımızı destekler niteliktedir. Kotan’ın (2015: 97) araştırmasında; yöneticilere göre öğrencilerin Hz. Muhammed’in Hayatı, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerini seçme nedenlerinde %42,8 ile “Devlet kanalıyla doğru gerçekçi eğitim isteği” karşımıza çıkmaktadır. Seçmeli din derslerinin tercihinde öğretmen etkisine baktığımızda öğretmene göre ders tercih eden veli ve öğrencilerin olduğu görülmektedir. Kotan’ın (2015: 98) yaptığı araştırmada da öğretmenlerin ders seçiminde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan velilerin büyük kısmı çocuklarının Kur’an-ı Kerim’i öğrenmesi için seçmeli din derslerini tercih ettiğini söylemiştir. Çiftçi’nin (2017: 98,112) yaptığı araştırmada da Kur’an-ı Kerim seçmeli dersinin çocukları için çok faydalı olduğunu düşünen veliler, çocuklarının bu dersi seçmesini istemiştir. Velilerin ikinci tercih sebebi ise çocuğunun peygamberimizi örnek almasını istemesidir. Çiftçi’nin (2017: 113) yaptığı araştırmada da veliler, çocuklarının peygamberimizi örnek alması için peygamberimizin hayatı dersini tercih ettiğini söylemiştir. Çakmak’ın (2013: 119) velilerin din kültürü ve ahlak

bilgisi dersinden beklentileri üzerine yaptığı araştırmada, çocuklarının peygamberimizi, Kur'an-ı Kerim'i ve temel dini bilgileri öğrenmesini istedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

“Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” seçmeli derslerinin tercih nedenleri maddeler halinde aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

1. Dini derslere duyulan ilgi ve merak
2. “Kur'an-ı Kerim” öğrenme isteği
3. Peygamberimizin hayatını öğrenme isteği
4. Dini bilgilerin güvenilir kaynaklardan öğrenilmesini isteyen veliler
5. Ders öğretmenin sevilen biri olması
6. Çocuğunun “Kur'an-ı Kerim” okumasını isteyen veliler
7. Çocuğunun peygamberimizi örnek almasını isteyen veliler
8. “Kur'an-ı Kerim'i” güzel okuma isteği
9. Dini derslere duyulan ilgi
10. Ailenin isteği
11. Öğretmen etkisi

Seçmeli derslerin tercihini etkileyen faktörlerden birisi de ailedir. Hz. Muhammed'in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı), Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin tercihinde ailenin etkisine baktığımızda araştırmaya katılan öğrencilerin %57,2'si seçmeli derslerin tercihinde ailesinin etkili olmadığını, %7,1'i ise seçmeli dersleri ailesinin belirlediği söylemiştir. Velilerle yaptığımız araştırmada da benzer sonuçlar görülmektedir. Araştırmaya katılan velilerin yarısı seçmeli ders tercihini çocuğuna bıraktığını söylemiştir. Araştırmaya katılan veli ve öğrencilerin cevapları birbirini desteklemektedir. Alanda yapılan araştırmalar da bizim araştırmamızın bulgularını destekler niteliktedir. Bahçekapılı'nın (2013:73) araştırmasında lise öğrencilerinin tercihlerini büyük oranda kendilerinin yaptığı, ortaokulda ailelerin teşvik ve desteklerinin liseye göre daha fazla olduğu sonucu çıkmıştır. Acuner'in (2016: 858) yaptığı araştırmada ise öğrencilerin seçmeli ders tercihlerinde büyük oranda kendi istek ve meraklarının etkili olduğuna ulaşılmıştır. Meydan'ın (2013: 234) yaptığı araştırmada da seçmeli derslerin belirlenmesinde öğrencilerin ilgi ve merakının etkili olduğunu söylemiştir. Köse'nin (2018: 36) yaptığı araştırmada ise öğrencilerin çoğu seçmeli din derslerini kendilerinin tercih ettiğini söylemiştir.

Din, ahlak değerler alanında bulunan seçmeli derslerin tercihinde okul yöneticilerine göre “Din eğitimi isteyen aile” önemli rol oynamaktadır. Din eğitimi farklı yollarla değil de devlet eliyle öğretilmesinin aileler açısından tercih sebebi olduğuna ulaşılrken ailelerin seçmeli din derslerine ilgi duyduğu görülmektedir. Aileler özellikle seçmeli din derslerini

çocuğunun tercih etmesini istemiş ve çocuğunun davranışlarını olumlu yönde etkileyeceğini düşünmüştür.

“Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı), Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” seçmeli derslerinin seçim devamlılığına baktığımızda, öğretmenlerin %30’u bir sonraki sene tekrardan seçildiğini söylerken, %3,4’ü seçilmediğini söylemiştir. Geriye kalan öğretmenler ise seçim devamlılığının not kaygısına göre, ailenin isteğine göre, öğretmene göre, okul idaresine göre değiştiğini söylemiştir. Araştırmaya katılan idarecilerin %33,3 bir sonraki sene de seçildiğini söylerken, %10’u bir sonraki sene seçilmediğini söylemiştir. Meydan’ın (2013: 237) yaptığı araştırmada öğrencilerin sadece %53,4’ü seneye tekrardan seçmek istediğini belirtmiştir. Okul yöneticileri de seçim devamlılığının öğretmene göre ve not kaygısına göre değiştiği hususunda öğretmenlerin görüşüne katılmıştır. Her iki araştırma grubunda da okul idaresinin seçmeli dersler üzerinde etkili olduğu sonucu çıkmaktadır. Alanda yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Görür’in (2015: 24-25) araştırmasında seçmeli derslerin nasıl seçildiği sorusuna öğrencilerin %66,5’i “ okul idaresinin isteği” cevabını verirken öğretmenlerin %70’i okulun imkanları cevabını vermiştir. Çiftçi’nin (2017: 190) yaptığı araştırmada da okul idaresinin seçmeli derslerin belirlenmesi ve tercihi aşamalarında etkili olduğuna ulaşılmıştır. Kotan’ın (2015: 99) yaptığı araştırmasında ise okul yöneticileri, öğrencilerin seçmeli dersleri seçerken etkisinde kaldığı durumlara “ idareciler” cevabını vermiştir. Öğretmen ve okul yöneticileri, seçmeli derslerin tercihinde öğrenci ve velilerin not kaygısı yaşadığını da belirtmiştir. Bahçekapılı’nın (2013: 158) araştırmasında özellikle ortaokul öğrencilerinin seçmeli din derslerinde not kaygısı taşıdıkları görülmektedir. Çiftçi’nin (2017:104;180) araştırmasında ise öğretmenlere göre velilerin seçmeli dersleri tercih etmelerinde en önemli etken "akademik başarıdır.”

Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin seçim devamlılığını etkileyen bir başka etkense öğretmenlerdir. Öğretmeni seven öğrenci, dersi sevmekte ve bir sonraki sene o dersi tekrar seçmektedir. Okul idarecilerinden biri bu durumu dile getirirken :“... Öğretmen çok etkili oluyor. Seçmeli dersi yazıp yanına öğretmenin ismini yazan öğrenciler var.” (Y15) ifadesini kullanmıştır. Derslerin seçim devamlılığında öğretmenlerin etkisi, aynı seçmeli derse birden fazla öğretmenin girdiği okullarda daha belirgin görülmektedir. Seçmeli ders tercihinde bazı öğrenci ve veliler öğretmene göre ders seçimi yapmaktadır. Alanda yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlar görülmektedir. Çiftçi’nin (2017: 187-189) yaptığı araştırmada seçmeli derslerin tercihinde öğretmenin önemli rol oynadığına ulaşılmıştır.

c. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Derslerin Müfredatı ve Ders Kitapları

Seçmeli derslerin din, ahlak ve değerler alanında bulunan “Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı)”, Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” derslerinin içeriği hakkında öğretmen ve öğrencilerin görüşlerine baktığımızda genel olarak Kur’an-ı Kerim ders müfredatının beğenilmediği görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrenciler derslerin daha eğlenceli hale getirilmesini isterken “Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı)” dersinin konularını beğenmiş, “Kur’an-ı Kerim” dersinin konularını ise “yoğun” olarak nitelendirmiştir. Ayrıca öğrenciler derslerde görsel materyallere daha çok yer verilmesini, etkinliklerin artırılmasını, bazı derslerde verilen çalışma kitaplarının din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerde de verilmesini istemiştir. Kotan’ın (2015: 67) yaptığı araştırmada da öğrenciler, Kur’an-ı Kerim seçmeli dersinin içeriğinden memnun olmadıklarını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenler “Temel Dini Bilgiler” ve “Hz. Muhammed’in Hayatı” derslerinin 2017 yılında yayınlanan yeni müfredatından memnun olduklarını söylerken eski müfredatın yetersiz olduğunu belirtmiştir. Alanda yapılan araştırmalarda da eski müfredatın beğenilmediği görülmektedir. Gürer ve Keskiner’in (2016: 238) yaptığı araştırmada “Hz. Muhammed’in Hayatı” dersinin içeriği yetersiz olarak nitelendirilmiştir. Hz. Muhammed’in hayatı dersinde yapılan değişiklikler ile “Peygamberimizin Hayatı” olarak düzenlenen yeni müfredatın öğrencilerin duygu dünyalarına hitap edecek şekilde yeniden düzenlenmesini isteyen öğretmenlerde bulunmaktadır.

Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli dersler içerisinde en fazla eleştiri “Kur’an-ı Kerim” dersine yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler Kur’an-ı Kerim” ders müfredatının öğrenci seviyesine göre olmadığını, dersteki seviye farklılıklarının ve ders saatinin programda göz ardı edildiğini, özellikle aynı sınıfta hem Kur’an-ı Kerim öğrenen hem de Kur’an-ı Kerim okuyan öğrencilerin olmasından dolayı müfredatın yetiştirilemediğini, tecvid konularının yeterince işlenemediğini söylemiştir. Alanda yapılan araştırmalar da bizim araştırmamızın verilerini destekler niteliktedir. Görür’in (2015: 41,48) yaptığı araştırmada öğretmenlerin Kur’an-ı Kerim dersinin müfredatından memnun olmadığı görülmektedir. Çiftci’nin (2017: 244) araştırmasında da Kur’an-ı Kerim dersinin müfredatının öğrenci seviyesine göre olmadığı, ders programının yoğun olduğu ifade edilmiştir. Meydan’ın (2013: 683-684) yaptığı araştırmada ise öğretmenler, Kur’an-ı Kerim dersinde farklı seviyedeki öğrencilere aynı program uygulanmasından dolayı problem yaşandığını belirtmiştir. Bahçekapılı’nın (2013: 230) araştırmasında öğretmenler, Kur’an-ı Kerim dersinde öğrencilerin seviyelerinin farklı olması sebebiyle programı takip edemediklerini belirtmiştir.

Öğretmen ve öğrenciler genel olarak “Kur’an-ı Kerim” dersinin müfredatını yoğun ve zor olarak nitelendirmiştir. “Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı)” dersini ise ilgi çekici ve yararlı bulmuştur.

Seçmeli din derslerinin kitapları hakkında öğretmen ve öğrenci görüşlerine baktığımızda, seçmeli Kur’an-ı Kerim ders kitabının beğenilmediği görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenler genel olarak ders kitaplarını beğenmediklerini ifade etse de Kur’an-ı Kerim ders kitabına daha fazla eleştiri getirmişlerdir. Sadece beşinci sınıf Kur’an-ı Kerim ders kitabında yer alan “Kur’an-ı Kerim Okumaya Giriş” ünitesinin geliştirilmesini isteyen öğretmenler ayrıca tüm sınıflarda bu ünitenin konulmasını istemiştir. Ayrıca öğretmenler Kur’an-ı Kerim ders kitabının ilgi çekici ve öğrenci seviyesine göre tekrardan hazırlanmasını istemiştir. Alanda yapılan araştırmalar da bizim araştırmamızın bulgularını destekler niteliktedir. Bahçekapılı’nın (2013: 238) araştırmasında öğretmenler seçmeli din derslerinin kitaplarını tasarım ve içerik olarak yetersiz görmektedir. Özellikle Kur’an-ı Kerim ders kitabının yeni öğrenenler için uygun olmadığını ifade eden öğretmenler farklı cüzleri okutmayı tercih etmiştir. Meydan’ın (2015:685-686) yaptığı araştırmada da öğretmenler genel olarak ders kitaplarından memnun olmadığını belirtmiştir. Kur’an-ı Kerim ders kitabı için de eleştiriler getiren öğretmenler, Kur’an-ı Kerim ders kitabının elif-ba cüzleri kadar etkili öğretime izin vermediğini söylemiştir. Çiftçi’nin (2017: 211-214) yaptığı araştırmada da öğretmenler ders kitaplarını içerik, metinlerin boyutu, görsellik, ilgi çekici olmaması, öğrenci seviyesine uygun olmaması gibi hususlardan beğenmediğini söylemiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler özellikle her sınıfta Kur’an-ı Kerim ders kitabına cüz bölümünün eklenmesini istemiştir. Temel Dini Bilgiler ve Hz. Muhammed’in Hayatı ders kitapları hakkında öğretmen görüşlerine baktığımızda; Temel Dini Bilgiler ders kitabını yeterli bulmayan öğretmenler, içeriğin sadeleştirilmesini isterken, Hz. Muhammed’in Hayatı ders kitabını yeterli bulmayan öğretmenler, konuların daha geniş ele alınmasını istemiştir.

Araştırmaya katılan öğrenciler genel olarak ders kitaplarının daha eğlenceli hale getirilmesini ve çalışma kitabı verilmesini istemiştir. Çiftçi’nin (2017:214) yaptığı araştırmada da seçmeli din derslerinde çalışma kitabı verilmesi istenmiştir. Kur’an-ı Kerim ders konularını “yoğun” ve “ağır” olarak nitelendiren öğrenciler, tüm sınıfların Kur’an-ı Kerim ders müfredatına “Kur’an-ı Kerim Okumaya Giriş” ünitesinin konulmasını istemiştir. Ayrıca öğrenciler “Kur’an-ı Kerim Okumaya Giriş” ünitesinin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Öğrencilerin Kur’an-ı Kerim dersinde yer alan kıssalar bölümünü ilgi çekici bulduğu görülmektedir. Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı) dersinin içeriği ve konuları hakkında genel olarak öğrencilerin memnun olduğuna, peygamberimiz dönemindeki

olaylara daha fazla yer verilmesini istediğine, görsel ve işitsel materyallerle dersin zenginleştirilmesini istediğine ulaşılmıştır. Bahçekapılı'nın (2013: 121-122) araştırmasında öğrencilerin: "Hz. Muhammed'in Hayatı" dersine ilgi duyduğu ve dersin konularını sevdiği görülmektedir. Temel Dini Bilgiler dersine baktığımızda ise öğrenciler konuların ilgi çekici olmadığını, bildikleri konular olduğu için canlarının sıkıldığını belirtmiştir.

Hz. Muhammed'in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı), Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde genel olarak yeterli materyal bulunmadığını söyleyen öğretmenler, bulunan materyallerin ise öğrencinin seviyesine uygun olmadığını belirtmiştir. Meydan'ın (2015: 686) yaptığı araştırmada öğretmenler seçmeli din derslerinde "destekleyici materyal eksikliği" olduğunu söylemiştir. Din, ahlak ve değerler alanında bulunan seçmeli dersler için yeterli materyal bulunduğunu söyleyen öğretmenler, materyalleri kendi çabalarıyla oluşturduğunu ya da internetten farklı materyallere ulaşabildiğini ifade etmiştir. Ayrıca yeterli doküman bulduğunu söyleyen bazı öğretmenler, bu materyallerin ek kaynak yerine geçtiğini, bu materyallerinde okullarda kullanılmasının yasak olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerin materyal ihtiyacını başka yayınlardan veya internet ortamında sağlıklı paylaşımlardan karşılamasının önüne geçmek için bakanlık materyal oluşturmaya önem vermelidir. İnternet ortamında bulunan materyallerin öğrenciye uygun olmadığını söyleyen öğretmenler, EBA, (Eğitim Bilişim Ağı) da bulunan bazı videoların etkili ve verimli bir eğitimden çok uzak olduğunu da belirtmiştir.

d. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Davranışlara Etkisi

Din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin öğrenci davranışlarına etkisine baktığımız bu bölümde ilk önce idarecilerin cevapları ele alınmıştır. Araştırmaya katılan okul yöneticilerinin verdiği cevaplar iki görüş etrafında toplanmaktadır. Bunlardan ilki derslerden ziyade ailenin ve çevrenin öğrenci üzerinde daha etkili olduğu, sadece din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerde değil tüm derslerde durumun aynı olduğu görüşüdür. Araştırmaya katılan idarecilerden bazıları seçmeli din derslerinin öğrenciler üzerinde kalıcı davranış değişikliği göstermesi için sosyal çevre ve aile tarafından pekiştirilmesi gerektiğini söylemiştir. Okul yöneticilerinden dört tanesi ise seçmeli din derslerinde öğrencilerin olumlu davranış değişikliği göstermesi için öğretmenlerin rol model olması gerektiğini belirtmiştir.

İkinci görüşte yer alan idareciler ise seçmeli din derslerini alan öğrencilerin saygılı, hoşgörülü ve daha olgun davranışlar sergilediğini söylemiştir. Kotan'ın (2015: 106) yaptığı araştırmada Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğrenci davranışları üzerinde etkisine dair yönetici görüşlerine baktığımızda;

saygılı ve hoşgörülü davranış değişikliği %57,1 oranı ile birinci sırada yer almaktadır. Ayrıca seçmeli din derslerinin öğrenci davranışlarında olumlu etkileri olduğunu bunun şimdi olmasa bile daha sonra görüleceğini söyleyen idareciler de bulunmaktadır.

Veliler, seçmeli din derslerinin öğrenci davranışlarına etkisi hususunda beş farklı görüş belirtmiştir. Bunlardan ilki din, ahlak ve değerler alanındaki derslerin çocukların davranışları üzerinde olumlu etkileri olduğudur. İkinci görüş derslerin olumlu etkilerinin yanında öğretmenin davranışlara daha çok etki ettiğidir. Üçüncü görüşte ders bazında olumlu etkilerden söz eden veliler yer almaktadır. Dördüncü görüşte derslerin olumlu etkileri olduğu ancak davranışa dönüşmesinde ailenin etkili olduğunu söyleyen veliler yer almaktadır. Beşinci görüşte ise derslerin öğrenciler üzerinde etkisinin olmadığını, sosyal medya ve teknoloji bağımlılığının daha çok etki ettiğini söyleyen veliler yer almaktadır.

Araştırmaya katılan on üç veli seçmeli din derslerinin çocuğunun davranışlarında olumlu etkileri olduğunu belirterek, çocuğunun dini bilgilerini arttırdığını, ibadetlerine dikkat ettiğini ve ahlaken olgunlaştığını söylemiştir. Bahçekapılı'nın (2013: 179-180) araştırmasında da veliler çocuklarının dini bilgilerindeki artış ve ahlaki davranışlarındaki gelişmelerden söz etmektedir. Kur'an-ı Kerim dersini alan çocuğunun davranışlarında saygınlık, hoşgörü ve olgunlaşma olduğunu söyleyen veliler peygamberimizin hayatı dersinde çocuklarının peygamberimizi örnek almasından çok memnun olduğunu ifade etmiştir. Çiftçi'nin (2017: 97) yaptığı araştırmada veliler, çocuğunun peygamberimizi örnek almasından memnun olduğunu belirtmiştir. Genel olarak bakıldığında velilerin, çocuğunun peygamberimizi örnek aldığını söylemesi, psikomotor davranış değişikliği, Kur'an-ı Kerim'i öğrenen çocuğunun yaşına göre daha olgun davranışlar sergilediğini söylemesi ise duyuşsal davranış değişikliğinin meydana geldiğini göstermektedir.

Araştırmaya katılan velilerden bir kısmı derslerin olumlu etkilerinin yanında öğretmenin davranışlara daha çok etki ettiğini söylemiştir. Benzer araştırmalarda da öğretmenin samimi, anlayışlı ve sabırlı davranışlarının öğrenci davranışlarına etki ettiğine ulaşılmıştır (Güçlü, 2000: 21-23). Bazı veliler ise derslerden ziyade televizyon ve sosyal medyanın öğrencinin davranışlarına etki ettiğini ifade etmiştir. Sosyal medya ve televizyonlarda özendirilmeye çalışılan olumsuz örneklerle beraber teknolojinin öğrenci üzerinde olumsuz etkisi velilerin rahatsız olduğu bir diğer husustur. Araştırmaya katılan altı veli ise seçmeli din derslerinin mutlaka davranışlara olumlu etkileri olduğunu ancak çocuğun ailesi ve sosyal çevresinin olumlu davranışların kalıcı olmasını engellediğini söylemiştir. Çiftçi'nin (2017: 100) yaptığı araştırmada da haftada iki saat verilen seçmeli derslerden ziyade çocuğun davranışlarına ailenin daha çok etki ettiği belirtilmiştir.

Araştırmamıza katılan öğretmenler genel olarak seçmeli din derslerinin öğrenci davranışlarında etkili olduğunu söylemiştir. Seçmeli din dersleri sağlam ve güvenilir dini bilgi öğretmesi açısından öğrencilere bilginin verdiği bir erdem kazandırmaktadır. Kotan'ın (2015: 89)yaptığı araştırmada öğretmenler din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerin öğrencilere namaza başlama, sabırlı olma, adaletli olma, sağlam din bilgisi gibi davranışlar kazandırdığını belirtmiştir. Bahçekapılı'nın (2013:210) araştırmasında ise öğretmenler, Kur'an-ı Kerim dersinde öğrencilerin başörtüsü konusunda özsaygı kazandığını söylemiştir. Öğrencilerin inanç dünyalarını tanımaları, İslam dinini anlamaları ve yaşamaları açısından derslerin etkili olduğunu söyleyen öğretmenler, öğrencilerin Kur'an-ı Kerim okumaya ve peygamberimizi öğrenmeye istekli olduğunu ifade etmiştir. Bahçekapılı'nın (2013:210) araştırmasında da öğretmenler seçmeli din derslerinde peygamberimizi örnek alan öğrencilerin bulunduğunu belirtmiştir.

Araştırmamıza katılan öğretmenler öz eleştiri yaparak derslerden ziyada öğretmenlerin samimi ve ihlaslı davranışlarının öğrencilerin davranışlarına etki ettiğini söylemişlerdir. Tüm derslerin öğrencilere olumlu tutum ve davranış kazandırmak istediğini söyleyen öğretmenler, ahlaklı birey yetiştirmenin tüm derslerde amaç edinilmesi gerektiğini belirtmişlerdir Genel olarak bakıldığında öğretmenler öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranış değişikliği gösterdiğini söylemişlerdir. Öğretmenler öğrencilerin İslam dini hakkında bilgi sahibi olmaları, Kur'an-ı Kerim öğrenmeleri, peygamberimizi ve temel dini bilgileri öğrenmeleri açısından bilişsel davranış değişikliği gösterdiğini, Peygamberimizi sevme, dini olana saygı ve Kur'an-ı Kerim'e ilgi duyma açısından duyuşsal davranış değişikliği gösterdiğini, yanlışlarını düzeltme, peygamberimizi örnek alma ve öğrendikçe doğruları yapma açısından psikomotor davranış değişikliği gösterdiğini belirtmişlerdir. Alanda yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlar görülmektedir. Bahçekapılı'nın (2013: 211-212) araştırmasında öğretmenler, öğrencilerin bu dersler sayesinde Kur'an-ı Kerim okuma beceri kazandığını söyleyerek bilişsel davranış değişikliği gösterdiğini, derslerde öğrendiği dini konuları önemsemesi bakımından duyuşsal davranış gösterdiğini ve öğrendiklerini hayata uygulaması bakımından psikomotor davranış değişikliği gösterdiğini belirtmiştir.

e. Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerde Karşılaşılan Problemler

Seçmeli derslerin din, ahlak ve değerler alanında bulunan "Hz Muhammed'in Hayatı(Peygamberimizin Hayatı), Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler" derslerinde öğretmen, öğrenci, veli ve idarecilerin karşılaştığı problemlere baktığımızda, iki başlığın öne çıktığı görülmektedir. Bunlar "Öğretmen Kaynaklı Problemler" ve "Kur'an-ı Kerim Dersinde

Karşılaşılan Problemler” olarak ifade edilebilir. Bu bölümde idareci, öğretmen, öğrenci ve velilerin seçmeli din derslerinde karşılaştıkları problemler ayrı ayrı ele alınmıştır.

Araştırmaya katılan idareciler, “Hz. Muhammed’in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı), Kur’an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” derslerinde en fazla öğretmen kaynaklı problem yaşadığını belirtmiştir. Okul yöneticileri, öğretmen kaynaklı problemlerde seçmeli din derslerinde öğretmen ihtiyacı, öğrenci seviyesine inemeyen öğretmenler ve liyakat sahibi olmayan öğretmenlerden bahsetmiştir. İdareciler, özellikle Kur’an-ı Kerim dersinde bazı öğretmenlerin yeterli alan bilgisine sahip olmadığını ifade etmiştir. Alanda yapılan araştırmalarda, Kur’an-ı Kerim dersini verecek öğretmenlerin üçte birinin, bu dersi öğretmek için kendini yeterli görmediği sonucuna ulaşılmıştır (Yorulmaz, 2014: 314).

İdareciler, Kur’an-ı Kerim dersinde öğrencilerin abdest alma, başlarını örtme gibi hususlarda sıkıntılar yaşadığını söylemiştir. Meydan’ın (2015:686) yaptığı araştırmada da abdest alma yeri ve mescit gibi mekânların okulda olmaması öğrencileri zor durumda bırakmaktadır. Kur’an-ı Kerim dersinde yaşanan bir diğer problem ise; sınıf mevcudunun fazla olmasından dolayı her öğrenciye Kur’an-ı Kerim okumak için yeterli zamanın ayrılamamasıdır. Kotan’ın (2015: 112) yaptığı araştırmada benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Kotan, Kur’an-ı Kerim seçmeli dersinde yöneticilerin karşılaştığı sorunlardan bir tanesini, sınıf mevcudunun fazla olmasından dolayı derslerin verimli geçmemesi olarak belirtmiştir. Yöneticilerin yaşadığı bir diğer problem ise kitapların yeterli sayıda ve istenilen zamanda gelmemesidir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin din ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerde karşılaşılan problemlere ilişkin görüşleri “seçmeli din derslerinde materyal ihtiyacı”, “Kur’an-ı Kerim dersinde yaşanan problemler”, “öğretmen kaynaklı problemler” “ders müfredatının yoğunluğu”, ders saatlerinin yeterli gelmemesi” olarak sınıflandırılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısı din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli dersler için yeterli materyal bulamadığını söylemiştir. Öğretmenler özellikle Kur’an-ı Kerim dersinde farklı seviyedeki öğrencilerin aynı sınıfta yer almasından dolayı derslerde istenilen verimin alınmadığını belirtmiştir. Aynı sınıf içerisinde Kur’an-ı Kerim okuyan ve Kur’an-ı Kerim harflerini öğrenen öğrencilerin bulunması, iki öğrenci gurubuna da yeterli zamanın ayrılamamasına neden olmaktadır. Kur’an-ı Kerim dersinde karşılaşılan ders saati yetersizliği, müfredat yoğunluğu, yavaş ilerleme gibi, problemlerin farklı seviyedeki öğrencilerin aynı sınıfta yer almasından kaynaklandığını düşünmekteyiz. Alanda yapılan araştırmalarda bizim bulgularımızı destekler niteliktedir. Çiftçi’nin (2017: 216) yaptığı araştırmada öğretmenler, Kur’an-ı Kerim dersinde karşılaşılan en önemli problemin, aynı sınıfta farklı seviyede

öğrencilerin yer alması olarak belirtmiştir. Öğretmenlerin dile getirdiği bir diğer problem ise idarecilerle yaptığımız araştırmada da karşımıza çıkan öğrencilerin abdest alma ve başlarını örtme konusunda yaşadığı sorunlardır. Abdest almak için uygun ve temiz lavabo bulamayan öğrenciler, Kur'an-ı Kerim dersine hazırlanmakta problem yaşamaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmenler özeleştiriyi yaparak liyakat sahibi olmayan öğretmenlerin din, ahlak ve değerler alanında bulunan seçmeli dersler için önemli bir problem olduğunu söylemiştir. Özellikle Kur'an-ı Kerim dersinde bazı öğretmenlerin yeterli bilgiye sahip olmadığı görülmektedir. Alanda yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Çiftçi'nin (2017: 219) yaptığı araştırmada öğretmenler özellikle Kur'an-ı Kerim dersinde yeterlilik sorunu yaşadığını belirtmiştir. Meydan'ın (2015:686) yaptığı araştırmada öğretmenler, alan bilgisi, alan eğitimi bilgisi ve din eğitimcisi misyonuna sahip olmayan öğretmenlerin seçmeli din dersleri için önemli bir problem olduğunu söylemiştir.

Öğretmenlerin seçmeli din derslerin de karşılaştığı diğer bir problem ise ders müfredatı ve ders kitaplarının öğrenci seviyesine uygun olmamasıdır. Ders programlarında öğretim ilkelerinden “Öğrenciye Görelik” ve “Somuttan Soyuta” ilkelerine daha çok dikkat edilmesi isteyen öğretmenler sadece dersin içeriği ve programı değil kitaplarının da yoğun ve ağır olduğunu ifade etmiştir. Meydan'ın (2015:685) yaptığı araştırmada da öğretmenler derslerin genel olarak yoğun olduğunu söylemiştir. Seçmeli din derslerinde öğretmenlerin karşılaştığı problemlerden bir diğeri de sınıf mevcuduna bağlı olarak ders süresinin yeterli gelmemesidir. Alanda yapılan araştırmalarda bizim bulgularımızı destekler niteliktedir. Çiftçi'nin (2017: 218) yaptığı araştırmada öğretmenler seçmeli din derslerinde ders saatinin yeterli gelmediğini söylemiştir.

Araştırmaya katılan velilerin üçte biri din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli derslerde hiçbir problem yaşanmadığını söylemiştir. Velilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri “Kur'an-ı Kerim ders saatinin yeterli gelmemesi”, “sınıfların kalabalık olması”, “ders kitaplarının zamanında gelmemesi”, “Kur'an-ı Kerim derslerinde cüz ihtiyacı”, “öğretmenlerin liyakat sahibi olmaması”, “bazı öğretmenlerin anlattıkları ile uyumlu davranmaması”, “öğretmen ihtiyacı” olarak sınıflandırılmıştır.

Velilerin din, ahlak ve değerler alanındaki seçmeli dersler içerisinde en fazla problem yaşadığı ders Kur'an-ı Kerim dersidir. Kur'an-ı Kerim dersinde çocuğunun yavaş ilerlemesinden ve sınıf mevcuduna bağlı olarak ders saatinin yeterli gelmemesinden rahatsız olan veliler kimi zaman çocuğuna sıra gelmediğini belirtmiştir. Aslan'ın(2014: 78) yaptığı araştırmada velilerin seçmeli derslerin ders saatlerini yeterli bulmadığı görülmektedir.

Kur'an-ı Kerim dersinde yaşanan bu problemlerin, seviye sınıfı oluşturularak giderileceğini düşünmekteyim. Nitekim yıllarca Kur'an-ı Kerim eğitimi veren Diyanet İşleri Başkanlığı, yaz Kur'an kurslarında 2005'ten bu yana kur sistemi ile eğitim vermektedir. Yapılan araştırmalar da yaz kuran kurslarında uygulanan kur sistemine dayalı eğitimin, kurslara devam eden öğrenci sayısını artırdığı gözlemlenmiştir. (Korukçu ve Işıkdoğan, 2016: 19-20) Kur'an-ı Kerim dersinde yaşanan problemlerden biriside cüz ihtiyacıdır. Veliler sadece beşinci sınıf Kur'an-ı Kerim ders kitabında yer alan Kur'an-ı Kerim harfleri kısmının yeterli gelmediğini, bütün Kur'an-ı Kerim ders kitaplarında bu kısmın yer almasını istemişlerdir.

Araştırmaya katılan velilerin "Hz. Muhammed'in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı), Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler" derslerinde karşılaştığı problemlerden biriside öğretmen kaynaklı problemlerdir. Veliler Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli dersleri için kadrolu öğretmen ihtiyacı olduğunu söylemiştir. Öğretmenlerin sürekli değişmesinden rahatsız olan veliler, özellikle seçmeli din derslerinde istikrarlı ve düzenli bir eğitime ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir. . Aslan'ın (2014: 98) yaptığı araştırmada da veliler, öğretmenlerin daha öz verili çalışması ve öğretmen ihtiyacının giderilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmen kaynaklı problemlerden biriside öğretmenlerin liyakat sahibi olmamasıdır. Veliler öğretmenlerin alanlarına hâkim olmadığını, bazı öğretmenlerin anlattıkları ile uyumlu davranışlar sergilemediğini söylemiştir. Seçmeli din derslerinde karşılaşılan problemlerden bir diğeri de ders kitaplarının zamanında gelmemesidir. Veliler çocuklarının ders kitaplarını bahane ederek ders çalışmadığını belirtmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri "Kur'an-ı Kerim dersinde cüz ihtiyacı", "Kur'an-ı Kerim dersinde abdest alma sıkıntısı", "ders kitaplarının temini", "Kur'an-ı Kerim dersinin müfredatının yoğun olması", "öğretmen ihtiyacı", "sınıfların kalabalık olması" olarak sınıflandırılmıştır. Öğrencilerin genellikle Kur'an-ı Kerim dersiyle alakalı sorunlar yaşadığı "Hz. Muhammed'in Hayatı" ve "Temel Dini Bilgiler" derslerinde ders kitabı eksikliği haricinde sorun yaşamadığına ulaşılmıştır.

Öğretmen, veli ve yöneticiler ile yaptığımız araştırmada da karşımıza çıkan cüz ihtiyacı, öğrencilerin en fazla sorun yaşadığı konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 6. 7. Ve 8. Sınıflarda okuyan öğrenciler Kur'an-ı Kerim dersinde elif-ba bulmakta zorlandığını belirtmiştir. Kur'an-ı Kerim 5. Sınıf ders kitabında yer alan cüz kısmının yeterli gelmemesinden dolayı yardımcı kaynağa ihtiyaç duyan öğrencilerde bulunmaktadır. Çiftçi'nin (2017:253) araştırmasında öğrenciler Kur'an-ı Kerim dersinde elif-ba ihtiyacının giderilmesini istemiştir. Öğrencilerden bir kısmı ise Kur'an-ı Kerim okumak için abdest

almada sıkıntılar yaşadığını, okulda abdest alma imkânı bulamadığını ifade etmiştir. Öğrenciler sınıf mevcudunun fazla olmasından dolayı bazen Kur'an-ı Kerim dersinde kendilerine sıra gelmediğini ve ilerleyemediğini söylemiştir. Alanda yapılan araştırmalarda bizim bulgularımızı destekler niteliktedir. Çiftçi'nin (2017: 139) araştırmasında öğrencilerin sınıf mevcudundan dolayı Kur'an-ı Kerim dersinde zorlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Alanda yeterliliğe sahip olmayan veya geçici süreliğine görevlendirilen öğretmenler, seçmeli din derslerinde öğrencilerin karşılaşılan problemlerden biri olarak görülmektedir. Öğrencilerin seçmeli din derslerinde karşılaştığı bir diğer problem ise ders kitaplarının olmamasıdır.

Araştırmamıza katılan öğretmen, öğrenci, veli ve idarecilerin seçmeli din derslerinde karşılaştığı ortak problemlere baktığımızda, “öğretmen kaynaklı problemler”, “Kur'an-ı Kerim dersinde yaşanan sorunlar”, “sınıfların kalabalık olması”, “ders saatlerinin yeterli gelmemesi”, “kitapların temini” olarak sınıflandırmak mümkündür. Öğretmen kaynaklı problemlerde; öğretmen ihtiyacı, alanına hakim ancak öğrenci seviyesine inemeyen öğretmenler, öğrenci seviyesine göre ders anlatan ancak alana hakim olmayan öğretmenler karşımıza çıkmaktadır. Kur'an-ı Kerim dersinde yaşanan sorunlara baktığımızda; “aynı sınıfta farklı seviyedeki öğrencilerin olmasından dolayı ders saatinin yeterli gelmemesi”, “sadece beşinci sınıf Kur'an-ı Kerim ders kitabında yer alan “Kur'an-ı Kerim okumaya giriş” ünitesinin diğer sınıflarda yer almaması”, “okullarda abdest alacak uygun ortamın olmaması” ve “cüz ihtiyacı” başlıklarının öne çıktığı görülmektedir.

f. Öneriler

Seçmeli derslerin din, ahlak ve değerler alanında bulunan “Hz. Muhammed'in Hayatı (Peygamberimizin Hayatı), Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler” dersleri hakkında yönetici, öğretmen, öğrenci ve velilerin öneri ve istekleri aşağıda verilmiştir.

Yöneticiler hakkında öneriler:

1. Seçmeli dersler hakkında hem öğrenci hem de veli bilgilendirilmeli
2. Seçmeli dersler hakkında bilgilendirme sadece dersin isminden ibaret olmamalı, derse giren öğretmen ve dersin içeriği hakkında da bilgilendirme yapılmalı
3. Seçmeli derslerin belirlenmesinde öğrencilerin isteği önemsenmeli
4. Okuldaki öğretmen sayısı, öğretmenler arasında eşit ders dağılımı gibi etmenler seçmeli derslerin belirlenmesine etki etmemeli

Öğretmenler hakkında öneriler:

1. Öğretmenler liyakat sahibi kişilerden seçilmeli

2. KPSS Din kültürü ve ahlak bilgisi alanında seçmeli din derslerinin konuları da yer almalı.
3. Seçmeli din derslerine girecek öğretmenler ayrı olmalı. Birkaç okulun seçmeli din derslerine alanında uzman bir öğretmen görevlendirilmeli.
4. Seminer ve zümreler öğretmenler için daha faydalı hale getirilmeli.
5. Öğretmenler seçmeli din derslerinde farklı eğitim metot ve tekniklerini kullanmalı, daha azimli çalışmalı.
6. Öğretmenler rol model olmalı, dersleri sevdirmeli.

Öğrenciler hakkında öneriler:

1. Seçmeli derslerin tercihinde ilgi duyduğu alanda kendini geliştirmeye yönelik tercih yapmalı
2. Seçmeli dersleri not kaygısı ile değerlendirmemeli
3. Derslerin evde tekrarına özen göstermeli

Veliler hakkında öneriler:

1. Çocuğunun seçmeli derslerini önemsemeli
2. Seçmeli dersleri çocuğunun gelişimine katkı sağlayacak şekilde, çocuğunun isteklerini göz önüne alarak belirlemeli
3. Okulda ve evde dersler konusunda çocuğu ile ilgilenmeli, desteklemeli
4. Okul ve öğretmen ile iletişim halinde olmalı
5. Seçmeli dersleri not ve sınav kaygısı ile değerlendirmemeli

Kur'an-ı Kerim seçmeli dersi hakkında öneriler:

1. Özellikle Kur'an-ı Kerim dersi için seviye sınıfları oluşturulmalı. Kur'an-ı Kerim harfleri öğrenenler ile Kur'an-ı Kerim okumayı bilenler farklı sınıflarda eğitim görmeli.
2. Kur'an-ı Kerim dersinin müfredatı ve kitabı sadeleştirilmeli
3. Tüm sınıflara Kur'an-ı Kerim harflerini öğreten ek kaynak verilmeli veya Kur'an-ı Kerim ders kitaplarının tamamında "Kur'an-ı Kerim'i Okumayı Öğreniyoruz" ünitesinin yer almalıdır.
4. Öğrencilerin, abdest alma ve başını örtme ihtiyaçlarının giderileceği Kur'an-ı Kerim sınıfı oluşturulmalı, oluşturulacak bu sınıf görsel ve işitsel materyallerin kullanımına elverişli olmalı.
5. Kur'an-ı Kerim dersleri ilk saatlere alınıp, öğrencilerin evlerinde abdest alıp ve başlarını örtüp gelmelerine imkan tanınmalı.

Hız. Muhammed'in Hayatı dersi hakkında öneriler:

1. Hz Muhammed'in Hayatı dersi öğrencilerin his dünyalarına hitap edecek şekilde düzenlenmeli
2. Hz Muhammed'in peygamberlik yönü öne çıkartılmalı
3. Hz Muhammed'in hayatı yaşam ile ilişkilendirilerek anlatılmalı

Temel Dini Bilgiler dersi hakkında öneriler:

1. Dersin müfredatı sadeleştirilmeli
2. Temel Dini Bilgiler dersi öğrencilerin seviyelerine göre yaşam ile ilişkilendirilmeli

Genel öneriler:

1. Ders kitaplarında daha fazla etkinliklere yer verilmeli, öğrencilerin ilgi ve merakını artıracak şekilde geliştirilmeli.
2. Seçmeli din derslerinin kitaplarının yanında çalışma kitapları verilmeli
3. Bakanlık vasıtasıyla görsel ve işitsel materyallerin sayısı artırılmalı(TRT vb kurumlara video hazırlatılmalı)
4. Sınıfların kalabalık olmasından dolayı yaşanan sıkıntılar giderilmeli, sınıfların mevcudu azaltılmalı
5. Her öğrenciye yeterli zamanın ayrılması için ders saatleri artırılmalı
6. Veli öğretmen iletişimi artırılmalı
7. Derslerde görsel ve işitsel materyallere çokça yer verilmeli.
8. Ders kitapları öğrenci seviyesine göre hazırlanmalı.
9. Okullarımızda bulunan akıllı tahtaları verimli kullanmak açısından "EBA" ve "Din Öğretimi Portalı" geliştirilmeli, din eğitimi konusunda yeterli materyal sağlanmalıdır.
10. Genel olarak veliler seçmeli din derslerinin öğrencinin his ve duyu dünyasına hitap etmesi gerektiğini belirtmiştir.

KAYNAKÇA

- Acuner, H. Y. (2016). “Öğrencilere Göre Seçmeli Kur’an-ı Kerim Dersi: Artvin İli Örneği”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 5(4): 850-858.
- Akyüz, Y. (2007). *Türk Eğitim Tarihi*. Pegem Akademi Yayıncılık, 11. Baskı, Ankara.
- Altaş N. (2002). “Türkiye’de Örgün Eğitimde Dinin Yeri (1924-1980 Arası Din Öğretimi Anlayışı Üzerine Bir Değerlendirme)”. *Marife*, 2(1): 219-229.
- Altunışık, R., Çoşkun, R., Yıldırım, E. ve Bayraktaroğlu, S. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Sakarya Kitabevi, 6.Baskı, Sakarya.
- Aslantaş, İ. (2011). *Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Seçmeli Ders Tercihlerine Rehber Öğretmenlerin Etkisinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Aslan, M. (2014). *Orta Okullarda Okutulan Seçmeli Derslerin Seçiminde Velilerin Göz önünde Bulundurduğu Kriterler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal bilimler Enstitüsü, Adana.
- Aydın, A. (2012). *Sınıf Yönetimi*. Pegem Yayınları, 15. Baskı, Ankara.
- Aydın, Z. M. (2015). “Dünyada Din Eğitim Ve Öğretimi”. R. Doğan ve R. Ege (Ed.). *Din Eğitimi*. Grafiker Yayınları, 3. Baskı, Ankara,201-223.
- Aytaç, T. (2000). *Eğitim Yönetiminde Yeni Paradigmalar Okul Merkezli Yönetim*. Nobel Yayınları, Ankara.
- Bahçekapılı, M. (2013). *Yeni Eğitim Sisteminde Seçmeli Din Dersleri*. İlke Yayınları, İstanbul.
- Baş, T. ve Akturan, U. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri Nvivo7.0ile Nitel Veri Analizi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Başar, H. (2000). *Eğitim Denetçisi*. Pegem A Yayınları, Ankara.
- Başaran, İ. E. (1994). *Eğitime Giriş*. Kadıoğlu Matbaası, 4. Baskı, Ankara.
- Bayraklı, B. (1989). *İslam’da Eğitim. Batı Eğitim Sistemleriyle Mukayeseli*. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Bursalıoğlu, Z. (2000). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. Pegem Akademi Yayınları, 11. Baskı, Ankara.
- Bursalıoğlu, Z. (2011). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranışlar*. Pegem Akademi Yayınevi, Ankara.
- Cemal, T. (2010). *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Çelik, V. (2002). *Okul Kültürü ve Yönetimi*. Pegem Yayıncılık, Ankara.

- Çelikten, M. (2001). "Etkili Okullarda Karar Süreci". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11: 263-274.
- Çelikten, M., Sanal, M. ve Yeni, Y. (2005). "Öğretmenlik Mesleği ve Özellikleri". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2): 207-237.
- Çubukçu, Z., Özenbas, D. E. ve Çetintaş, N. vd. (2012). "Yönetici, Öğretmen, Öğrenci ve Veli Gözünde Öğretmenin Sahip Olması Gereken Değerler". *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2(1): 25-37.
- Çiftçi, H. (2017). *Ortaokul Din Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerin Öğrenci, Öğretmen ve Veli Görüşleri İle Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dam, H. (2008). "Öğrencinin Okul Başarısında Aile Faktörü" *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(14): 75-99.
- Doğan, E. ve Ege, R. (ed.). (2015). *Din Eğitimi*. Grafiker Yayınları, Ankara.
- Doğan, R. (2003). "1980'e Kadar Türkiye'de Din Öğretimi Program Anlayışları" *Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları, Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar*, MEB Yayınları, Ankara, 611-647.
- Duranay, Y. P. (2005). *Ortaöğretim Kurumlarının Etkili Okul Özelliklerini Karşılama Düzeyleri (İzmir İli Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- EARGED, (2008). "Seçmeli Derslerin Seçim Kriterlerinin Değerlendirilmesi Araştırması." Milli Eğitim Bakanlığı. Ankara https://www.meb.gov.tr/earged/earged/secmeli_dersler_arastirmasi.pdf (erişim tarihi: 19.05.2017).
- Ebû Davud, Vitr, 14; Ahmet, 3/440; Hâkim, "Müstedrek", 1/567
- Eşbahoğlu, F. (2015). *İlköğretim 5 ve 6. Sınıflarda Seçmeli Derslerin Seçim Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Er, H. İ. (2010). *Peygamber Efendimizin Eğitim Metodu*. Anıl Yayınları, Ankara.
- Ertuğrul, H. (2004). *Öğrencilikte Yeni Teknikler*. Timaş Yayınları, İstanbul.
- Genç, N. (2005) "Eğitimde Drama ve/veya Drama da Eğitim". *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12: 98.
- Güçlü, N.(2000). "Öğretmen Davranışları". *Millî Eğitim Dergisi*, 147: 21-23.

- Güler, A. (2017).*Öğretmen ve Öğrencilerde Ortaya Çıkan Duyguların Öğretmen-Öğrenci İlişkilerine Etkileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Güneş, F. (2017). “Türkçe Öğretiminde Etkinlik Yaklaşımı”. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*,5(1): 48-64
- Gündoğdu, Y. B. (2015). “Seçmeli Din derslerini Tercih Eden Öğrencilerin Tercihlerini Etkileyen Faktörler: Ordu Örneği”. *Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 15(2): 121-155.
- Güven, İ. (2013). “Seçimlik Ders Uygulaması ve Türkiye Örneğine İlişkin Genel Değerlendirme”. *Öğretmen Dünyası Dergisi*, 405: 11-17.
- Göküş, Ş. (2013). “Ahmet Ağaoğlu: Hayatı, Eserleri Ve Din Eğitim-Öğretimi Görüşleri”. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 7: 193-210.
- Göküş, Ş.(2013). *II. Meşrutiyet Dönemi Türkçülük Akımında Eğitim, Din Eğitim Ve Öğretimi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Görer, Ü. (2015) *Ortaokul Düzeyindeki Din, Ahlak Ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Öğretmen Öğrenci Görüşlerine Göre Program Açısından Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Gürer, B. ve Keskiner E. (2016). Öğretmenlerin Görüşleri Doğrultusunda Din, Ahlak Ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerine Dair Bir İnceleme, *Royte Educationaland Social Science Journal*,3(1),219-254.
- Hoşgörür, V. (2002). “Sınıf Yönetimi”. Z. Kaya (Ed.), *İletişim*. Pegem A Yayıncılık, Ankara. 65-89.
- Kanık, A. (2006) *İlköğretim Çağı Çocuğunun Ahlâk Gelişiminde Manevi Değerlerin Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Katipoğlu, İ. (2015). *Liselerde (9.ve10.sınıf) Seçmeli Olarak Okutulan Hz. Muhammed’in Hayatı Dersinin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi (Samsun Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Karagözoğlu, N. (2015). “Ortaokul 5. Sınıflarda Tercih Edilen Seçmeli Dersler ve Tercih Nedenlerinin Öğrenci ve Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(1): 69-94.
- Kaymakcan, R. (2004). *Günümüz İngiltere’inde Din Eğitimi*. Dem Yayınları. İstanbul

- Kaymakcan, R. (2006). "Türkiye'de Din Eğitimi Politikaları Üzerine Düşünceler." *Ekev Akademi Dergisi*, 10(27):27
- Kaya (2016). *Din Ahlak Ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerin Veliler Tarafından Seçilme Nedenleri (Antalya, Burdur, Isparta Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Kesgin, S. (2011). "Cumhuriyet Dönemi Örgün Eğitim Kurumlarında Ahlak Eğitimi". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 52(1): 209-238.
- Kılıçaslan, H. ve Adıgüzel, Ö. (2016). "Mimarlıkta Müze Bilinci Kazandırmada Yaratıcı Drama: Trabzon Müzeleri". *FineArts*, 11(1): 1-11
- Korukçu, S. (2001). *Tevhidi Tedrisat Kanunu ve Din Eğitimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kotan. İ. (2015) *Ortaöğretimde Bazı Dini Seçmeli Derslere İlişkin Öğrenci Öğretmen ve Yönetici Görüşlerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Korukçu, A. ve Işıkdogan, D. (2016) "Yaz Kur'an Kurslarında Uygulanan Kur Sistemiyle İlgili Öğreticilerin Görüşleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma" *e-Şarkiyat*, 8(1): 19-20
- Köse, Ü. (2018) *Ortaokullarda Seçmeli Din Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi: Gaziantep İli Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Kuşaksız, N. (2010). *Öğretmen Görüşlerine Göre ilköğretim Okullarının Etkili Okul Düzeylerine Sahip Olma Düzeyleri (Üsküdar İlçesi Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Maarif Vekaleti, (1924). *Orta Mektep ve Lise Programı*. Devlet Matbaası, İstanbul.
- Maarif Vekaleti, (1930). *Orta Mektep Programı*, Devlet Matbaası, İstanbul.
- Meydan, H.(2013). "Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 40: 219-250.
- Meydan, H. (2015). "Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinde Karşılaşılan Problemler(Öğretmen Görüşlerine Dayalı Nitel Bir Araştırma)" *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10/3: 673-694.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1927). *İlk Mektepler Müfredat Programı 1926 İkinci Tab*. Devlet Matbaası, İstanbul.

- Milli Eğitim Bakanlığı. (1943). *İkinci Milli Eğitim Şurası*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1950) *Tebliğler Dergisi* 20 Kasım 1950, Sayı 617, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (1956). *Tebliğler Dergisi* 17 Eylül 1956 Sayı 921 c. 19, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (1967). *Tebliğler Dergisi* 23 Eylül 1967 Sayı 1475 c. 30, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (1974). *Tebliğler Dergisi* 15 temmuz 1974, Sayı 1797c. 37, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (1982). *Tebliğler Dergisi* 29 mart 1982, Sayı 2109c. 45, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (1983). *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*. Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi- Atatürk Kitapları. MEB Yayınları, İstanbul.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (1990a) *Tebliğler Dergisi* 27 Temmuz 1990, Sayı 2317, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (1990). *Eğitim ve Öğretim Yüksek Kurulu, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Girme Zorunluluğu Olmayan Öğrenciler*, S.1, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (1991). *Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (1991). *On İkinci Milli Eğitim Şurası*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (1991). *Sekizinci Milli Eğitim Şurası*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (1996). *On Beşinci Milli Eğitim Şurası*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (1998). İlköğretim Okulu Seçmeli Dersleri. *Tebliğler Dergisi*. Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (1999). *On Altıncı Milli Eğitim Şurası*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2003). İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. *Tebliğler Dergisi*, (2552):. Milli Eğitim Basımevi, Ankara. 483- 537
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2004). *Tebliğler Dergisi*, Sayı 2560, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2005). *Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı*, Ankara.

- Milli Eğitim Bakanlığı, (2006). *On Yedinci Milli Eğitim Şurası*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2007). *Tebliğler Dergisi*, Sayı 111, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2007). *Öğrenci Merkezli Eğitim*. Eğitimi Araştırma Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2008). *Seçmeli Derslerin Seçiminde Kriterlerin İncelenmesinin Değerlendirilmesi*. Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (2009) *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı [İdkaböp]*. Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2010a) *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2010). *Milli Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni Yeterlilikleri*, Milli Eğitim Basımevi Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2012). *Tebliğler Dergisi*, Sayı 9596. Milli Eğitim Basımevi Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2012a). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu (5-8) Kur'an-I Kerim Programı*. MEB. Yayınları, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2012b). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu(5-8) Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi Öğretim Programı [Okkdöp]*. MEB Yayınları, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2012c). *Ortaokul Temel Dinî Bilgiler Dersi (İslam I-II) Öğretim Programı [Öötdböp]* MEB Yayınları, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2013). *Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği*. Milli Eğitim Basımevi Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2017). *Temel Eğitim Genel Müdürlüğünün 2017-2018 Eğitim Öğretim Yılında Bakanlığımıza Bağlı Ortaokullar ve İmam Hatip Ortaokullarında Okutulacak Seçmeli Derslerin Seçimine İlişkin Açıklama*
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2017a) *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı*, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2018) *8 ağustos 2018 Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları ve Zümreler Yönergesi*. Milli Eğitim Basımevi Ankara.
- Oğuz, O. (2008). *Öğretmen Aile İşbirliğinin Öğrenci Başarısına Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Okumuşlar, M. ve Genç. F. (2015). "Din Eğitimi'nin Bilimselleşmesi/ Neliği". R. Doğan ve R. Ege (Ed.). *Din Eğitimi*. Grafiker Yayınları, 3. Baskı, Ankara,59-82.
- Okutan, Ö. (1983). *Din Eğitimi, Cumhuriyet Döneminde Eğitim*. MEB Yayınları, İstanbul.

- Öcal, M. (1998). *Din Bilgisi Dersleri İçin Yeni Bir Müfredat Programı*, İz Yay., Bursa.
- Özdemir, S. ve F. Sezgin. (2002). “Etkili Okullar ve Öğretim Liderliği”. *Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3: 266-282.
- Parmaksızoğlu, İ. (1966). *Türkiye’de Din Eğitimi*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı. (2007). *Gelişmiş Ülkelerin Mesleki Eğitim Sistemleri ve Türkiye*, Ankara.
- Recai Doğan,(1999) “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Tevhidi Tedrisat Çerçevesinde Din Eğitim-Öğretimi ve Yapılan Tartışmalar”. Cumhuriyetin 75. Yılında Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi, Türk Yurdu Yayınları, Ankara.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, TTKB. (2012). *Kur’an-ı Kerim Dersi, Temel Dini Bilgiler Dersi ve Hz. Muhammed’in Hayatı Dersleri Öğretim Programı*.
- Tanhan, F. ve Zirek, M. S. (2013). “Meslek Lisesi Öğretmenlerinin Seçmeli Ders Uygulamalarına Yönelik Görüşleri: Eğitsel Rehberlik Açısından Bir Değerlendirme”. *Kesintili On İki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu*. 24-25 Haziran 2013, Van, . 32-39.
- Taş, B. S. (2004). *İlköğretim 6,7 ve 8. Sınıflar Seçmeli Ders Programlarının Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Taymaz, H. (2011). *Okul Yönetimi*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Tavukçuoğlu, M. (1996) “Belçika’da İslam Din Eğitimine Genel Bir Bakış”. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 3: 207-224
- Tosun, C. (2010). *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. Pegem Akademi Yayınları, Ankara
- TTKB, (1982). 1982 yılına ait kararlar listesi.21.10.1982. karar.139, Ankara.
- TTKB, (2005). Millî Eğitim Bakanlığı Fen Liseleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. *Tebliğler Dergisi*. 68(2571) Karar 9, Ankara.
- TTKB, (2005a). *İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesi*. 14.07.2005. Karar 192, Ankara.
- TTKB, (2010). *İlköğretim Okulu Haftalık Ders Çizelgesi*. 20.07.2010. Karar 75, Ankara.
- TTKB, (2012). İlköğretim Kurumları (İlkokul ve Ortaokul)Haftalık Ders Çizelgesinin Ortaokul Kısımında Değişiklik Yapılması, Karar 69, Ankara.
- TTKB,(2012a). *İlkokullar ve Ortaokullar haftalık Ders Çizelgesi*, Ankara
- Tuğrul, Y. (2001). *Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışlar*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tural Kurul, N. (2002). “Öğrenci Başarısında Etkili Okul Değişkenleri ve Eğitimde Verimlilik”. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2): 1-200.

- Turgut, O. (1992).*Cumhuriyet Dönemi İlk ve Ortaöğretim Programları ve Bu Programlardan Alınan Öğrenim Belgelerinin Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uysal. B. (2015). *Ortaokul Seçmeli Dersler Uygulamasının Okul Yöneticisi, Öğretmen Ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara
- Ülgen, G. (1992). “İlköğretim Okullarının 6, 7, 8. Sınıflarında Seçmeli Dersler”. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(8): 108.
- Yalın, H. İ. (2010). *Öğretim Teknolojileri Ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Yavuz, K. E. (2005). *Aktif Öğrenme Yöntemleri*. Ceceli Yayınları, Ankara.
- Yıldırım A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yıldırım G (2018) *Ortaokul Din ve Değerler Alanı Seçmeli Dersler Hakkında Velilerin Beklentileri ve Memnuniyet Düzeyleri(Ertuğrul Gazi Ortaokul Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yorulmaz. B. (2014).”Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Seçmeli Kur’anı Kerim, Hz. Muhammed’in Hayatı Ve Temel Dini Bilgiler Derslerine İlişkin Öz Algıları”. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 11(41): 301-324

Resmi Gazeteler

- Resmi Gazete 03.07.2002, S.24804. Madde 4- madde 167
- Resmi Gazete 07.09.2013, S.28758. Madde: 78 Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/09/20130907-4.htm>
- Resmi Ceride (Gazete) 6. 3. 1340, S.63, yayımlandığı Düstur, Tertip, 3(V): 322
- Resmi Gazete, 11.04.2012, S.28261 İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
- Resmi Gazete 11.04.2012, S. 28261, Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı 2008 yılında “Seçmeli Derslerin Seçim Kriterlerinin Değerlendirilmesi”

İnternet Kaynakları

- Aydın, Z. M. (2005) Din Öğretim Yöntemleri, İlahiyat Fakültesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi. http://www.ebsad.org/img/20140407_496942401.pdf (erişim tarihi:01.02.2019)
- DÖGM, (2017) Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, Ankara <https://dogm.meb.gov.tr/www/din-ogretimi-etkilesimli-materyalleri-ebada/icerik/757> (erişim tarihi 10.06.2019)
- EARGED, (2008). Seçmeli Derslerin Seçim Kriterlerinin Değerlendirilmesi Araştırması. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı. http://www.meb.gov.tr/earged/earged/secmeli_dersler_arastirmasi.pdf, (erişim tarihi: 13.02.2018)
- Dünya Bülteni İnternet Haber <http://www.dunyabulteni.net/haberler/205352/tarihte-bugun-anayasadan-devletin-dini-islamdir-hukmu-cikarildi>, (erişim tarihi: 05.02.2018)
- MEB, (2005). Tebliğler Dergisi 2575 Ağustos, <http://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/finish/69-2005/195-2575-agustos-2005>, (erişim tarihi: 23.03.2016)
- MEB, (2015). <http://www.meb.gov.tr/ogrencilerin-gozde-dersleri-belli-oldu/haber/8377/tr> (erişim tarihi: 23.03.2017)
- MEB, (2017) <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> (erişim tarihi: 17.12.2018).
- Sabah Gazetesi, (2013).Matematik Seçmeli Ders Şampiyonu. <http://www.Sabah.Com.Tr/Egitim/2013/02/27/Matematik-Secmeli-Ders-Sampiyonu> (erişim tarihi: 02.03.2016)
- TRT, (2017). <http://www.trthaber.com/haber/egitim/okullarda-yardimci-kaynak-kitaplari-kullanilmayacak-294585.html>, (erişim tarihi: 11.03.2018).
- TDK, (2017). Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a832e95872393.51672110, (erişim tarihi: 24.11.2017)
- TTKB, (1974). *IX. Milli Eğitim Şurası*. http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_10/02113442_9_sura.pdf, (erişim tarihi: 20.04.2017)
- TTKB, (2017). İlköğretim Kurumları İlkokul-Ortaokul Haftalık Ders Çizelgesi <https://ttkb.meb.gov.tr/www/haftalik-ders-cizelgeleri/kategori/7> (erişim tarihi: 05.11.2017)

EK 1- Seçmeli Dersler Formu

..... ORTAOKUL MÜDÜRLÜĞÜNE

Velisi bulunduğum okulunuz / Sınıfı T.C. Kimlik No'lu..... isimli öğrencinin 2017-2018 eğitim öğretim yılında aşağıda belirtilen toplamda 6 saatlik seçmeli dersleri almasını istiyorum.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Öğrenci:

Veli:

Adı Soyadı:

Adı Soyadı:

Tarih ve İmza:

Tarih ve İmza:

ORTAOKULLAR İÇİN HAFTALIK SEÇMELİ DERS SEÇİM TABLOSU

Sıra No	Dersin Adı	Haftalık Ders Saati	Seçilecek Ders ve Saati
1	Bilim Uygulamaları	2	
2	Drama	2	
3	Görsel Sanatlar (Ebru)	2/(4)	
4	Görsel Sanatlar (Grafik Tasarım)	2/(4)	
5	Görsel Sanatlar (Minyatür)	2/(4)	
6	Görsel Sanatlar (Resim)	2/(4)	
7	Görsel Sanatlar (Seramik)	2/(4)	
8	Görsel Sanatlar (Tezhip)	2/(4)	
9	Halk Kültürü	2	
10	Kent Kültürü	2	
11	Kur'an-ı Kerim	2	
12	Matematik Uygulamaları	2	
13	Müzik	2/(4)	
14	Okuma Becerileri	2	
15	Peygamberimizin Hayatı	2	
16	Spor ve Fiziki Etkinlikler (Atletizm)	2/(4)	
17	Spor ve Fiziki Etkinlikler (Basketbol)	2/(4)	
18	Spor ve Fiziki Etkinlikler (Bisiklet)	2/(4)	
19	Spor ve Fiziki Etkinlikler (Okçuluk)	2/(4)	
20	Spor ve Fiziki Etkinlikler (Tenis)	2/(4)	
21	Spor ve Fiziki Etkinlikler (Yüzme)	2/(4)	
22	Temel Dinî Bilgiler	2	
23	Yabancı Dil(Almanca)	2	
24	Yabancı Dil(Arapça)	2	
25	Yabancı Dil(Diğer)	2	
26	Yabancı Dil(Fransızca)	2	
27	Yabancı Dil(İngilizce)	2	
28	Yaşayan Diller ve Lehçeler(Abazaca)	2	
29	Yaşayan Diller ve Lehçeler(Arnavutça)	2	
30	Yaşayan Diller ve Lehçeler(Boşnakça)	2	
31	Yaşayan Diller ve Lehçeler(Gürcüce)	2	
32	Yaşayan Diller ve Lehçeler(Kiril Alfabeti esaslı Adigece)	2	
33	Yaşayan Diller ve Lehçeler(Kurmanca)	2	
34	Yaşayan Diller ve Lehçeler(Latin Alfabeti esaslı Adigece)	2	
35	Yaşayan Diller ve Lehçeler(Lazca)	2	
36	Yaşayan Diller ve Lehçeler(Zazaca)	2	
37	Yazarlık ve Yazma Becerileri	2	
38	Zekâ Oyunları	2	

•Seçmeli derslerin ortaokul öğrenimi süresince kaç kez alınabileceği dersin adının yanında parantez içinde belirtilmiştir.

•Tabloda yer alan "Seçilecek ders ve saati" bölümüne seçilen ders için X işareti konulacaktır.

EK 2- Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Belgesi

T.C.
ANTALYA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 98057890-20-E.3275353

13.03.2017

Konu : Anket Uygulaması

İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE
ANTALYA

Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Mustafa TURGUT'un "**Ortaokullarda Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Öğrenci, Veli, Öğretmen ve Yönetici Görüşleri Bağlamında İncelenmesi (Antalya İli Örneği)**" başlıklı araştırmasını, İlimiz Muratpaşa, Kepez, Finike, Kumluca, Serik ve Manavgat İlçelerinde ekli listede bulunan ortaokullarda uygulama isteği ile ilgili 18/01/2017 tarih ve 2278 sayılı yazısı, İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma Değerlendirme ve İnceleme komisyonumuz tarafından, 09/02/2017 tarihinde incelenerek "**Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinlerine Yönelik İzin ve Uygulama Genelgesi**" esaslarına uygun olduğu tespit edilmiştir.

Komisyonumuzca, İlimiz Muratpaşa, Kepez, Finike, Kumluca, Serik ve Manavgat İlçelerinde ekli listede bulunan ortaokullarda "**Okutulmakta olan Din, Ahlak ve Değerler Alanındaki Seçmeli Derslerin Öğrenci, Veli, Öğretmen ve Yönetici Görüşleri Bağlamında İncelenmesi (Antalya İli Örneği)**" isimli araştırmasını, görev yapan öğretmenlere, öğrencilere, idarecilere ve velilere, Okul Müdürlüğünün bilgisi dahilinde, ilgili Genelgeye göre, çalışma takvimi doğrultusunda eğitim-öğretim faaliyetleri aksatılmaksızın yapılması ve araştırmanın bitiminde, sonuç raporunun iki örneğinin CD ortamında Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosuna gönderilmesi uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, Valilik Makamının 23/02/2015 tarih ve 5347 sayılı yetki devrine göre olurlarınıza arz ederim.

Mehmet KARAKAŞ
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

OLUR
13.03.2017

Mehmet KARABACAK
Vali a.
İl Milli Eğitim Müdürü V.

Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü
Soğuksu Mah. Hamidiye Cad. MERKEZ/ANTALYA
E-posta: projeler07@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Mehmet KARAKAŞ Md. Yrd.
Tel: (0 242) 238 60 00
Faks: (0 242) 238 61 11

Yarı Yapılandırılmış Öğrenci Görüşme Soruları

- 1- Seçmeli derslerde hangi dersleri seçeceğini biliyor musun?
- 2- Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerinden seçtikleriniz var mı?
- 3- Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerini seçme nedenleriniz nelerdir?
- 4- Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler dersleri seçiminde ailenizin etkisi oldu mu?
- 5- Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerinde herhangi bir zorlukla karşılaştınız mı?
- 6- Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerinin içeriğini konularını beğeniyor musunuz?
- 7- Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerinin daha iyi işlenmesi için ne önerirsiniz?

Yarı Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Soruları

- 1- Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerinden en fazla hangisi seçiliyor?
- 2- Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerinin içeriğini, müfredatını nasıl buluyorsunuz?
- 3- Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerinde kullanılan kitapları yeterli buluyor musunuz?
- 4- Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerinde kullanılacak yeterli materyal var mı?
- 5- Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerini seçenler bir sonraki senede seçiyorlar mı?
- 6- Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin verimliliğini artırmak için neler yapılabilir?
- 7- Sizce Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğrenciler üzerinde etkileri var mıdır?

Yarı Yapılandırılmış Veli Görüşme Soruları

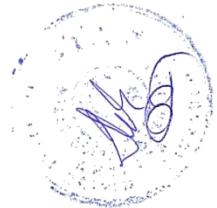
- 1- Hangi derslerin seçmeli ders olduğunu biliyor musunuz?
- 2- Okul seçmeli dersler konusunda sizi bilgilendirdi mi?
- 3- Çocuğunuzun hangi seçmeli dersleri seçtiğini biliyor musunuz?
- 4- Çocuğunuza hangi seçmeli dersleri seçtirdiniz? Neden?
- 5- Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini çocuğunuzun seçmesini ister misiniz?

- 6- Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin çocuklarınız üzerinde olumlu etkisi olduğunu düşünüyor musunuz ?
- 7- Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli dersleri hakkında çocuğunuz herhangi bir sorun ilettiler mi ?
- 8- Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin daha iyi işlenmesi için neler önerirsiniz?

Yarı Yapılandırılmış Yönetici Görüşme Soruları

- 1- Seçmeli dersler konusunda öğrenci ve veli bilgilendiriliyor mu?
- 2- Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerinden en fazla ve en az hangisi seçiliyor?
- 3- Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler derslerini seçen öğrencilerden kaç tanesi bir sonraki senede aynı dersi seçiyor?
- 4- Size göre öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerini seçme nedenleri nelerdir
- 5- İdareciler olarak Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinde karşılaştığınız problemler nelerdir?
- 6- İdareciler olarak Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin daha iyi işlenmesi için neler yapılabilir?
- 7- Size göre öğrencilerin Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler seçmeli derslerinin öğrenci üzerinde etkileri var mıdır ?

EK 3- Katılımcı Bilgileri**Katılımcı Okul Yöneticisi Bilgileri**

Katılımcı	Cinsiyet	Yöneticilik yılı	Katılımcı	Cinsiyet	Yöneticilik yılı
Y1	BAY	7	Y16	BAY	6
Y2	BAYAN	2	Y17	BAY	9
Y3	BAY	11	Y18	BAY	4
Y4	BAYAN	4	Y19	BAY	11
Y5	BAYAN	9	Y20	BAYAN	3
Y6	BAY	2	Y21	BAYAN	2
Y7	BAY	7	Y22	BAYAN	6
Y8	BAY	5	Y23	BAY	1
Y9	BAYAN	10	Y24	BAY	8
Y10	BAYAN	3	Y25	BAY	3
Y11	BAY	4	Y26	BAY	7
Y12	BAY	1	Y27	BAY	5
Y13	BAY	5	Y28	BAY	9
Y14	BAYAN	8	Y29	BAY	2
Y15	BAY	10	Y30	BAY	7

Katılımcı Öğrenci Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Okuduğu Sınıf	Katılımcı	Cinsiyet	Okuduğu Sınıf
K1	BAYAN	7	K16	BAY	8
K 2	BAYAN	8	K17	BAYAN	8
K 3	BAY	7	K18	BAY	5
K 4	BAYAN	8	K19	BAY	6
K5	BAYAN	6	K20	BAYAN	5
K6	BAYAN	5	K21	BAYAN	5
K7	BAYAN	7	K22	BAYAN	6
K8	BAY	5	K23	BAY	6
K9	BAYAN	6	K24	BAY	8
K10	BAYAN	6	K25	BAYAN	7
K11	BAY	5	K26	BAYAN	8
K12	BAYAN	7	K27	BAYAN	8
K13	BAYAN	6	K28	BAY	8
K14	BAYAN	8	K29	BAY	5
K15	BAY	6	K30	BAYAN	7

Katılımcı Öğretmen Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Kıdem Yılı	Katılımcı	Cinsiyet	Kıdem Yılı
Ö 1	BAY	2	Ö 16	BAY	14
Ö 2	BAY	10	Ö 17	BAY	22
Ö 3	BAYAN	3	Ö 18	BAYAN	2
Ö 4	BAY	12	Ö 19	BAYAN	11
Ö 5	BAYAN	7	Ö 20	BAYAN	4
Ö 6	BAY	22	Ö 21	BAY	3
Ö 7	BAY	4	Ö 22	BAYAN	6
Ö 8	BAY	15	Ö 23	BAY	14
Ö 9	BAYAN	2	Ö 24	BAY	17
Ö 10	BAYAN	6	Ö 25	BAYAN	7
Ö 11	BAY	25	Ö 26	BAY	5
Ö 12	BAYAN	7	Ö 27	BAY	19
Ö 13	BAY	14	Ö 28	BAY	10
Ö 14	BAYAN	5	Ö 29	BAY	21
Ö 15	BAY	7	Ö 30	BAYAN	3

Katılımcı Veli Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	İlçe	Katılımcı	Cinsiyet	İlçe
V 1	BAYAN	Kepez	V 16	BAY	Manavgat
V 2	BAYAN	Serik	V 17	BAY	Manavgat
V 3	BAY	Serik	V 18	BAY	Kepez
V 4	BAY	Manavgat	V 19	BAY	Finike
V 5	BAYAN	Kepez	V 20	BAYAN	Muratpaşa
V 6	BAYAN	Muratpaşa	V 21	BAY	Kumluca
V 7	BAYAN	Serik	V 22	BAYAN	Kumluca
V 8	BAY	Muratpaşa	V 23	BAYAN	Muratpaşa
V 9	BAYAN	Finike	V 24	BAY	Serik
V 10	BAYAN	Finike	V 25	BAYAN	Muratpaşa
V 11	BAY	Manavgat	V 26	BAY	Manavgat
V 12	BAYAN	Kumluca	V 27	BAYAN	Kepez
V 13	BAYAN	Kumluca	V 28	BAYAN	Kumluca
V 14	BAYAN	Muratpaşa	V 29	BAYAN	Kepez
V 15	BAYAN	Serik	V 30	BAY	Manavgat

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Mustafa TURGUT
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Manavgat İmam Hatip Lisesi,
Lisans Diploması	Ankara Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Fakültesi/ Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği
Yabancı Diller	İngilizce, Arapça
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	
Çalıştığı Kurumlar	12/09/2012-01/12/2015, Şehit İsmail Çalkın Ortaokulu / Finike / Antalya (Öğretmen) 01/12/2015-27/08/2016, Finike Anadolu İmam Hatip Lisesi Ortaokulu / Finike / Antalya (Mdr. Yardımcısı) 27/08/2016-16/06/2017, Şehit İsmail Çalkın Ortaokulu Ortaokulu / Finike / Antalya (Öğretmen) 16/06/2017-06/09/2017, Finike Şehit Ömer Halisdemir İmam Hatip Ortaokulu Ortaokulu / Finike / Antalya (Öğretmen) 07/09/2017-Devam Ediyor, Büyükköy Ortaokulu / Korkuteli / Antalya (Öğretmen)
E-Posta	mustafaturgut@outlook.com